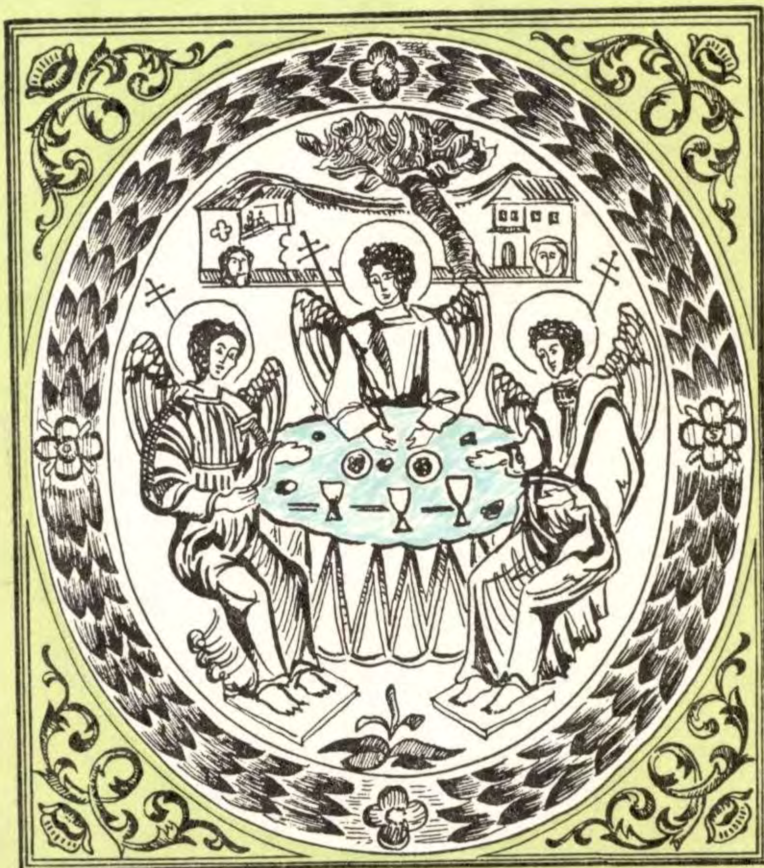

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI şi EPISCOPIEI ORADIEI

5-6 ex. A

MAI—
IUNIE
1985
ANUL XXX
SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI şi EPISCOPIEI ORADIEI

CUPRINSUL

MĂREȚ POPAS ANIVERSAR

STUDII ŞI ARTICOLE

ÎNDRUMĂRI OMILETICE

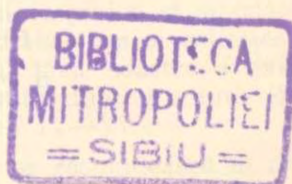
VIAȚA BISERICEASCĂ

DIN RELAȚIILE EXTERNE BISERICEŞTI

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI,
FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI ŞI
EPISCOPIEI ORADIEI

ANUL XXX, Nr. 5—6 MAI—IUNIE 1985

Redacţia şi Administraţia: ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ, SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

Arhiepiscopia ortodoxă română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

Măreț popas aniversar:

100 de ani de la recunoașterea autocefaliei

Bisericii Ortodoxe Române

CÎTEVA CONSIDERAȚII PRIVIND VECHIMEA „AUTOCEFALIEI" BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Se împlinesc, în această primăvară, o sută de ani de cînd Patriarhia ecumenică din Constantinopol (azi Istanbul) — cîrmuită pe atunci de Ioachim IV — a recunoscut, după lungi și neplăcute discuții, autocefalia Bisericii Ortodoxe Românești, la 25 aprilie 1885. Și tot acum, în luna februarie, s-au împlinit 60 de ani de cînd această Biserică — acum autocefală — a fost ridicată la treapta de Patriarhie. Sînt deci două popasuri aniversare a unor fapte petrecute în sfera vieții bisericești, dar ele au avut adînci implicații și în viața noastră de Stat.

Pentru înțelegerea problemei, considerăm necesară o scurtă retrospectivă de ordin istoric-canonic. În primul rînd se impune o precizare, o lămurire asupra noțiunii de autocefalie. În terminologia canonico-juridică a Bisericii noastre, prin autocefalie se înțelege independența, neatîrnarea, autoguvernarea, sau conducerea de sine a unei Biserici ortodoxe naționale (din gr. avtos=însuși și kefali=cap, fig. conducere, căpetenie). În relațiile interortodoxe ar avea același sens pe care îl are, — în relațiile interstatale — suveranitatea; totuși, trebuie să reținem că aici este și o deosebire, în sensul că orice Biserică ortodoxă autocefală rămîne în interdependență cu celelalte, sub raport dogmatic, canonic și cultic. Deci, autocefalia reprezintă numai o independență administrativ-jurisdicțională a unei Biserici Ortodoxe, față de alte unități bisericești egale în drepturi, formînd împreună cu acestea, „Ortodoxia ecumenică".

Autocefalia a fost practicată — ca formă de organizare și de conducere bisericească — încă din primele veacuri creștine și a evoluat paralel cu dezvoltarea organizării și conducerii ierarhice și sinodale a întregii Biserici. La început, fiecare Biserică locală avea și calitatea de autocefală, independentă. Chiar și pe teritoriul țării noastre a existat o asemenea unitate administrativ-bisericească autocefală și anume Episcopia (ulterior Arhiepiscopia) Tomisului în secolele IV—VI.

Cu timpul, după ce creștinismul începe să se răspîndească în afara marilor cetăți și metropole, organizarea bisericească se modifică; noile Biserici încep să se orienteze, — în ce privește organizarea lor administrativ-teritorială — după organizarea de Stat romană, începută de împăratul Diocletian (în 297) și continuată de Constantin cel Mare (306—337). Așa au apărut — pe lîngă episcopii — mitropoliile, exarhatele și

patriarhatele. Această organizare a fost apoi recunoscută în anul 451, de Părinţii participanţi la lucrările Sinodului IV ecumenic de la Calcedon, cînd s-a fixat şi ordinea celor cinci scaune „patriarhale" existente atunci: Roma, Constantinopol, Alexandria, Antiohia şi Ierusalim.

În astfel de împrejurări istorice, autocefalia începe să fie limitată numai la anumite Biserici, îndeosebi a celor cu o individualitate proprie, bine definită, dezvoltată în anumite condiţii istorice şi în anumite zone geografice, cu credincioşi de acelaşi neam şi vorbind aceeaşi limbă. O Biserică începe să fie considerată autocefală numai dacă era aptă să constituie un Sinod al episcopilor locali (acesta fiind singura ei autoritate canonică) şi să-şi aleagă propriul ei întîistătător (arhiepiscop sau patriarh), avînd un teritoriu limitat de jurisdicţie. Cînd o unitate bisericească de acest fel — organizată pe baze etnic-teritoriale — dorea să obţină independenţa sau autocefalia, ea trebuia să ţină seama de raporturile ierarhice în care se găsea în cadrul Bisericii autocefale din care făcuse parte pînă atunci, şi să ceară desprinderea din aceste raporturi. De regulă, autocefalia se cerea Patriarhiei ecumenice, considerată de toate celelalte Biserici autocefale surori ca prima între ele, întrucît la Constantinopol era, pînă în 1453, şi capitala imperiului bizantin sau „Roma nouă". Aşa au apărut Arhiepiscopiile autocefale din Cipru (recunoscută ca atare de Sinodul III ecumenic în 431), Arhiepiscopia de Justiniana Prima (535, dispărută), Patriarhia Georgiei (secolul VIII, recunoscută la 1053), Arhiepiscopiile de Dîrstor (secolul X), de Ohrida (1019—1020) şi, în sfîrşit, de Tîrnovo (1235), toate cu o existenţă efemeră, Arhiepiscopia sîrbă de Ipek (1219—1222), dispărută, recunoscută din nou pentru Biserica sîrbă în 1879, Mitropolia autocefală a Moscovei (1448), devenită apoi Patriarhie (1579), Arhiepiscopia Muntelui Sinai (proclamată autocefală în 1575, la Constantinopol, recunoscută de celelalte Patriarhii abia în 1782), Biserica Greciei (proclamată autocefală în 1833, recunoscută de Patriarhia ecumenică în 1850), Biserica Ortodoxă Română (proclamată în 1864, recunoscută în 1885), Biserica Ortodoxă Bulgară (desprinsă de Patriarhie în 1872, recunoscută ca autocefală de Patriarhia ecumenică abia în 1945), iar după primul şi al doilea război mondial, Bisericile Ortodoxe autocefale din Polonia, Cehoslovacia, Albania, Finlanda şi Mitropolia Rusă din America.

Cunoscînd aceste lucruri, vom putea urmări mai bine, evoluţia stării de „autocefalie" a Bisericii Ortodoxe Române.

Se ştie că, odată cu încheierea procesului de unificare şi centralizare statală la sud şi răsărit de Carpaţi — prin crearea statelor medievale, Ţara Românească şi Moldova, pe la mijlocul secolului al XIV-lea — a avut loc şi procesul de unificare şi centralizare bisericească, prin crearea Mitropoliilor Ungrovlahiei şi Moldovei. Amîndouă erau organizate pe principiul etnic-teritorial. Reşedinţa întîistătătorului Bisericilor s-a stabilit acolo unde era şi reşedinţa conducătorilor politici (Argeş, mai tîrziu Tîrgovişte şi Bucureşti în Ţara Românească, Suceava, apoi Iaşi în Moldova), pentru afirmarea unităţii politice a ţării.

Din cercetarea istoriei Bisericii Ortodoxe din Ţara Românească şi Moldova, reiese limpede că ea şi-a afirmat, încă de la începutul organizării politice a statelor româneşti, o independenţă egală autocefaliei, neîngăduind nici un amestec jurisdicţional al ierarhiei vreunei alte Biserici în cuprinsul ei. Biserica din aceste două ţări n-a fost nici în situaţia unei Biserici autonome. Este considerată Biserică autonomă aceea care face parte integrantă dintr-o Biserică autocefală (L. Stan, *Despre autonomia bisericească,* în *Studii Teologice,* an X, nr. 5—6, 1958, p. 388). Ori, Bisericile din Ţara Românească şi Moldova n-au fost socotite nicicînd ca parte integrantă a Patriarhiei ecumenice sau a altor Biserici din afara hotarelor ţării. Dimpotrivă, cercetînd drepturile unei Biserici autocefale, aşa cum au fost stabilite de canonistul Liviu Stan *(Despre autocefalie,* în *Ortodoxia,* an VIII, nr. 3, 1956, p. 391), constatăm că Bisericile Ortodoxe naţionale din Ţara Românească s-au bucurat de astfel de drepturi în tot decursul istoriei lor.

A) *Cu privire la exercitarea puterii învăţătoreşti:*

a) Au dovedit permanentă statornicie în dreapta credinţă, precum şi în păstrarea unităţii dogmatice, canonice şi de cult cu Biserica Ortodoxă Răsăriteană.

b) Au alcătuit şi răspîndit, în cuprinsul lor, dar şi în cadrul altor Biserici, pastorale şi cărţi de cuprins doctrinar: catehisme, scrieri dogmatice-apologetice, mărturisiri de credinţă (în limbile română — pentru credincioşii ei, — slavonă şi greacă — pentru credincioşii vorbitori ai acestei limbi, căzuţi sub dominaţie otomană).

c) Au organizat învăţămîntul religios-catehetic şi teologic pentru credincioşi şi pentru formarea clerului propriu (sînt atestate documentar şcoli mănăstireşti încă de la începutul secolului XV).

d) Au angajat discuţii şi colaborări cu alte Biserici creştine (de pildă, Sinodul panortodox de la Iaşi, din 1642), fără să li se fi impus vreodată hotărîrile dogmatice ale unei Biserici.

B) *Cu privire la exercitarea puterii sau funcţiunii sacramentale sau sfinţitoare:*

a) Au hirotonit arhierei, preoţi şi diaconi, asigurînd în felul acesta, singure, în interiorul lor, succesiunea neîntreruptă a preoţiei, moştenite de la Sf. Apostoli.

b) Au apreciat singure validitatea tainelor săvîrşite de catolici şi de protestanţi.

c) Au stabilit rînduieli sau norme cu caracter tipiconal pentru săvîrşirea Sf. Taine, a slujbelor şi ierurgiilor, introducînd modificări sau adaptări în ritual, cînd a fost cazul.

d) Au canonizat sfinţi (Sf. Nicodim de la Tismana, Sf. Ioan cel Nou de la Suceava, Sf. Nifon patriarhul Constantinopolului, canonizat în mod sigur la Argeş, în august 1517).

e) Au instituit sărbători pentru aceiaşi sfinţi sau pentru unii sfinţi ale căror moaşte au fost aduse la noi (Cuv. Paraschiva şi Filofteia, Sf. Grigorie Decapolitul, Sf. Dimitrie Basarabov).

f) Au adoptat limba liturgică pe care au socotit-o corespunzătoare (slavona, iar din secolele XVI—XVII, româna) fără să ceară asentimentul unei autorităţi bisericeşti din afară în vederea acestei schimbări.

g) Au introdus elemente specifice, naţional-locale, în arhitectură, pictură şi muzică bisericească.

h) În anumite situaţii s-a sfinţit la noi şi Sfîntul Mir, de către arhierei greci aflaţi în ţară, împreună cu ierarhi români (de pildă, în 1643 la Iaşi, de către Teofan al Ierusalimului, cu cheltuiala domnitorului Vasile Lupu).

C) *Cu privire la exercitarea puterii jurisdicţionale sau cîrmuitoare*, Bisericile Ortodoxe din Ţara Românească şi Moldova s-au bucurat de următoarele drepturi:

a) Începînd cu secolul XV în Moldova şi secolul XVI în Ţara Românească, fiecare din Bisericile respective avea cîte trei ierarhi, mai tîrziu patru, din care unul era mitropolit (cu scaunul la Argeş-Tîrgovişte-Bucureşti şi Suceava-Iaşi), iar ceilalţi episcopi (Rîmnic, Buzău, Argeş în Ţara Românească, Roman, Rădăuţi şi Huşi în Moldova), încît puteau constitui un sinod autocefal, în conformitate cu prevederile canonice. Un asemenea sinod putea conduce Biserica din ţara respectivă în mod autocefal. Notăm că înfiinţarea acestor scaune episcopale a fost hotărîtă în ţară, în sobor de ierarhi, egumeni şi mari dregători şi aprobată de domn.

b) Şi-au ales singure pe toţi episcopii, inclusiv pe primul ierarh, de neam român, hirotoniţi în ţară (cu unele excepţii, determinate de împrejurări istorice deosebite). Acest drept a fost socotit, în cele mai multe cazuri, elementul principal sau caracteristic pentru autocefalie. De alegerea primului ierarh era înştiinţată, însă, şi Patriarhia ecumenică (lucru pe care-l făceau şi alte Biserici autocefale).

c) Şi-au stabilit singure legile sau rînduielile de conducere şi de organizare în sobor, fără ca acestea să fie aprobate de vreo Biserică din afară.

d) Au adoptat titlul onorific cel mai corespunzător (mitropolit, arhiepiscop, iar din 1865 cel de primat; în Biserica apuseană, primatul este conducătorul unei Biserici catolice naţionale).

e) Au păstrat singure, în tot decursul istoriei, relaţii cu toate Bisericile ortodoxe surori, fără intermediul vreunei alte Biserici autocefale.

f) Au emis singure gramate sau documente de instituire în funcţiune ale ierarhilor lor, inclusiv a primului ierarh.

g) Puteau să judece singure pe ierarhii lor, în caz de abateri (o excepţie a constituit-o caterisirea necanonică a mitropolitului Antim Ivireanul, din dispoziţia turcilor şi a primului domn fanariot).

h) Şi-au exercitat jurisdicţia asupra credincioşilor lor din cuprinsul Mitropoliilor sau din diaspora (biserica din Lvov, în secolele XVI—XVII, bisericile româneşti din Europa centrală şi apuseană în secolul XIX).

Pe de altă parte, cercetînd „restricţiile" sau „servituţile" care definesc o Biserică autonomă, rezultă că Biserica Ortodoxă din Ţara Românească şi Moldova n-au fost nicicînd în situaţia unor biserici

autonome (L. Stan, *Despre autonomia bisericească*, în *Studii Teologice*, an. X, nr. 5—6, 1958, p. 390 urm.).

A) *Cu privire la puterea învăţătorească:*

a) N-au primit pastorale de la altă Biserică, socotită autocefală, în speţă de la Patriarhia ecumenică.

b) Nu s-au impus hotărîrile dogmatice ale unei alte Biserici.

B) *Cu privire la puterea sacramentală:*

Întîistătătorii Bisericilor din Ţara Românească şi Moldova n-au primit hirotonia de la ierarhi din afară (doar cîteva cazuri izolate, la începutul existenţei celor două ţări).

C) *Cu privire la puterea jurisdicţională:*

a) Întîistătătorul Bisericilor din Ţara Românească şi Moldova şi cu atît mai puţin episcopii lor sufragani, nu erau membri ai sinodului patriarhal din Constantinopol (excepţie au făcut mitropoliţii Ţării Româneşti în a doua jumătate a secolului XIV, care erau greci de neam).

b) Nici o Biserică din afară n-a aprobat legile sau rînduielile de organizare şi de conducere a Bisericilor româneşti.

Rezultă că Bisericile din Ţara Românească şi Moldova n-au respectat nici una din restricţiile sau principiile valabile pentru o Biserică autonomă. Deci, ele nu aveau situaţia unor Biserici autonome ci, de fapt, a unor Biserici autocefale. Trebuie să reţinem însă că, pînă în prima jumătate a secolului nostru, cuvintele autonomie şi autocefalie au fost folosite în acelaşi înţeles, deşi exprimă noţiuni diferite. În decursul timpului, cuprinsul noţiunii de autocefalie a suferit multe schimbări, determinate de diferite împrejurări (L. Stan, *Obîrşia autonomiei şi autocefaliei*, în *Mitropolia Olteniei*, an XIII, nr. 1—4, 1961, p. 107—109).

Cum s-a ajuns la această situaţie de autocefalie a Bisericilor din Ţara Românească şi Moldova? Încă din secolul XIV avem ştiri precise că ierarhii români erau aleşi de domnul ţării, probabil împreună cu un sobor de clerici şi mireni (Iachint al Ţării Româneşti şi Iosif al Moldovei). Iachint a fost doar recunoscut de Patriarhia ecumenică (1359). În schimb, Patriarhia a recunoscut alegerea lui Iosif al Moldovei, care era *român*, dar după lungi demersuri din partea moldovenilor şi mai ales în urma refuzului lor de a primi un ierarh grec (1401). Abia în ultimele decenii ale secolului al XIV-lea în Ţara Românească şi la începutul celui de al XV-lea în Moldova, Patriarhia a izbutit să impună pe scaunele mitropolitane ale acestor ţări cîţiva ierarhi greci, hirotoniţi la Constantinopol şi membri ai Sinodului patriarhal. Dar după căderea Constantinopolului (1453), în împrejurările excepţionale care s-au ivit, mitropoliţii Ţării Româneşti şi ai Moldovei — ca şi episcopii lor sufragani — *au fost aleşi numai dintre români* — de către un sobor de clerici (îndeosebi egumeni) şi mari dregători, fiind hirotoniţi în ţară (inclusiv mitropolitul, dacă nu era arhiereu în momentul alegerii). Alegerea era întărită de domn; pentru mitropoliţi se cerea Patriarhiei aşa-numitul ecdosis, adică recunoaşterea actului săvîrşit în ţară. În multe

cazuri, nu se îndeplinea nici această formalitate, mai ales în Moldova. Mitropoliții Țării Româneşti şi ai Moldovei aveau doar datoria să pomenească pe patriarhul ecumenic la slujbe şi să primească Sf. Mir de la Constantinopol, neavînd un număr corespunzător de ierarhi pentru sfințirea lui, deşi, uneori s-a sfințit şi la noi, ori s-a adus de la Kiev, ca în prima jumătate a secolului XIX.

Deci, prin alegerea şi hirotonia propriului lor întîistătător, Bisericile din Țara Românească şi Moldova dețineau dreptul principal sau caracteristic autocefaliei. Patriarhului ecumenic i se acorda doar cinstea cuvenită în calitatea sa de întîiul între patriarhii ortodocşi, prin înştiințarea alegerii întîistătătorului Bisericii şi prin pomenirea la slujbe.

Situația de independență a Bisericii din Țara Românească şi Moldova față de Patriarhia ecumenică rezultă şi din cercetarea vieții bisericeşti din unele teritorii româneşti cucerite de turci şi transformate în raiale, cu o administrație proprie, turcească. De pildă, pe la mijlocul secolului al XVI-lea, după ce au cucerit Brăila şi ținutul înconjurător, precum şi Tighina cu Bugeacul, dincolo de Prut, s-au constituit raialele Brăila şi Tighina. Pentru aceste unități administrativ-politice, Patriarhia din Constantinopol, cu acordul autorităților otomane, a creat o eparhie nouă, a Proilaviei sau a Brăilei, cu ierarhi greci, dependenți direct de Patriarhie, membri de drept ai Sinodului patriarhal. În 1828—1829, cînd s-a desființat raiaua Brăila, şi-a încetat existența şi Mitropolia Proilaviei, iar parohiile ei au fost alipite la eparhiile existente atunci în Țara Românească (Mitropolia şi Episcopia Buzăului). În afară de aceasta, Biserica din Moldova, prin exercitarea independentă a întregii puteri bisericeşti, în înțelegere cu Patriarhia ecumenică şi cu Mitropolia Kievului, au hotărît convocarea sinodului panortodox de la Iaşi, din 1642, care a aprobat Mărturisirea de credință a lui Petru Movilă, şi la care a participat cu drepturi egale, alături de celelalte două unități bisericeşti amintite.

Apoi, timp de aproape o jumătate de mileniu, Bisericile şi țările noastre au fost principalele susținătoare, sub raport material, ale tuturor aşezămintelor bisericeşti de la Muntele Athos, din Balcani şi din Orientul Apropiat, inclusiv a Patriarhiei ecumenice şi a celorlalte Patriarhii „apostolice". Bisericile noastre au tipărit cărți de slujbă, de învățătură, mărturisiri de credință, lucrări pentru lămurirea unor probleme teologice controversate etc., nu numai pentru propriii ei credincioşi, ci şi pentru cei ai altor Biserici (de limbile greacă, slavonă, arabă şi georgiană). Putem spune că scaunele patriarhale de Constantinopol, Alexandria, Antiohia şi Ierusalim, ca şi aşezămintele bisericeşti pomenite, au supraviețuit numai datorită ajutorului primit din partea țărilor şi Bisericilor româneşti.

Dar în cursul epocii fanariote s-a încercat o limitare a acestei autocefalii, prin ierarhii greci, ajunşi pe scaunele vlădiceşti din Țara Românească, aleşi însă potrivit vechiului obicei, de către o adunare electivă, în țară, şi hirotoniți în țară, doar recunoscuți de Patriarhie. În Moldova însă, s-a menținut vechea autocefalie, mai ales după ce, la

1 ianuarie 1752, s-a convocat la Iaşi un sobor de ierarhi, egumeni şi mari dregători, care a hotărît să nu se accepte nici un ierarh străin pe cele patru scaune vlădiceşti ale Moldovei.

Deşi Bisericile din Ţara Românească şi Moldova au cunoscut în decursul istoriei o dezvoltare şi organizare asemănătoare, aproape unitară, totuşi, este de reţinut că Biserica din Moldova s-a bucurat de o mai largă „independenţă" sau „autocefalie" faţă de Patriarhia ecumenică. Autocefalia Bisericii din Moldova este clar exprimată în *Pravila cea Mare* sau *Îndreptarea Legii* de la Tîrgovişte din 1652, în care se spune că „nice Ohrideanilor se apleacă, nice Ţarigrădeanului" (patriarhul de Constantinopol, n. n.). Iar în *Descrierea Moldovei,* Dimitrie Cantemir relata că mitropolitul Moldovei „nici nu este supus vreunuia dintre patriarhi" („neculli patriarcharum subjacet"), „ba el chiar se foloseşte în Moldova de aceeaşi libertate pe care o are... al Ohridei în dieceza sa". Iar într-o scriere din 1723, autocefalia Bisericii moldovene este exprimată prin formulele: „nesupusă şi neplecată nici unei eparhii", „au aşezat-o să fie ca un patriarh precum este Ohridul şi Chiprul", „nu este plecată nici unui patriarh", „nu se pleacă nici Ohridului, nici Constantinopolei". În 1752, Sinodul Mitropoliei Moldovei întrunit la Iaşi, de care am pomenit mai sus, consemnează de asemenea dreptul ei „ca să fie ca şi Ohridul, nesupusă nicăirea" (L. Stan, *Pravila lui Alexandru cel Bun şi vechea autocefalie a Mitropoliei Moldovei,* în rev. *Mitropolia Moldovei şi Sucevei,* nr. 3—4, 1960, p. 177—182 şi lucrarea mai veche a lui Neofit Scriban, *Scurtă istorisire şi hronologie despre Mitropolia Moldovei,* Paris, 1857).

Autocefalia Bisericilor din Ţara Românească şi Moldova poate fi pusă şi mai mult în evidenţă, comparînd situaţia lor cu a unor Biserici care au primit autocefalia din partea Patriarhiei din Constantinopol. De pildă, autocefalia Patriarhiei de Tîrnovo, recunoscută de cea ecumenică în 1235, a fost limitată prin anumite „servituţi": socotirea patriarhului de Tîrnovo numai ca onorific, neegal cu ceilalţi patriarhi, istorici, obligat la ascultare faţă de cel din Constantinopol, de la care primea Sf. Mir şi îl pomenea la slujbe.

În 1019—1020, Arhiepiscopiei bulgare de Ohrida i s-a acordat autocefalia, cu obligaţia ca întîistătătorul ei să fie ales la Constantinopol, confirmat de împăratul Bizanţului şi hirotonit de patriarhul de Constantinopol, obligat să participe la sinodul Patriarhiei de aici, urmînd să fie judecat de aceasta, în caz de abateri.

Arhiepiscopiei sîrbe de Ipek (1220—1222) i s-a impus obligaţia ca alegerea întîistătătorului ei să fie supusă aprobării patriarhului ecumenic, care trebuie să fie pomenit la slujbe.

Biserica Georgiei (Iviriei) a primit autocefalia din partea Patriarhiei Antiohiei în secolul VIII, dar tot cu anumite restricţii (obligaţia de a fi pomenit patriarhul Antiohiei la slujbe, dreptul pentru aceasta de a-şi trimite aici exarhii pentru supravegherea treburilor bisericeşti, de-a avea mănăstiri stavropighiale etc.), drepturi pe care le-a deţinut pînă în secolul IX.

Unei limitări temporare a autocefaliilor proprii s-au supus Biserica autocefală din Cipru, după 1571 şi chiar Patriarhiile din Alexandria,

Antiohia și Ierusalim față de Patriarhia de Constantinopol, atunci cînd s-au aflat în împrejurări excepționale (secolul VII și următoarele, cînd s-au aflat sub stăpînire arabă, în epoca cruciadelor și în secolele XVII—XIX, sub stăpînire otomană).

În secolul al XIX-lea, apare cu o autocefalie limitată și Biserica Ortodoxă din Grecia, prin obligația ce i s-a impus în mod expres, — prin „tomosul" de recunoaștere a autocefaliei din 1850 — de a primi Sf. Mir de la Patriarhia ecumenică, prin aceea de a i se adresa acesteia în chestiunile dificile de interes general bisericesc, spre a lua îndrumări de la sinodul ei. Aceleași obligații au fost impuse Bisericii Ortodoxe sîrbe, prin tomosul de recunoaștere a autocefaliei din 1879, Bisericii Ortodoxe din Polonia, prin tomosul dat în 1924.

Din cunoașterea felului în care a evoluat conținutul autocefaliei, putem să ne facem o imagine și mai clară asupra drepturilor autocefale de care s-au bucurat Bisericile Ortodoxe din Țara Românească și Moldova, din timpuri străvechi. Ele au avut o autocefalie cel puțin egală cu a Arhiepiscopiilor din Ohrida, Tîrnovo, Ipek, ba chiar și cu aceea a Bisericii din Cipru, din Iviria și a Patriarhiilor din Alexandria, Antiohia și Ierusalim, în anumite epoci istorice. Înseamnă că Bisericile ortodoxe române — ca și cea rusă — considerate ca autonome, erau de fapt autocefale, cel puțin la nivelul Bisericilor autocefale menționate mai sus (L. Stan, *Obîrșia autonomiei și autocefaliei*, p. 109—110).

Cu toate acestea, nu exista o recunoaștere formală a autocefaliei Bisericii noastre din partea Patriarhiei ecumenice, considerată, — după canoane și legi de stat bizantine — ca prima, între Patriarhiile răsăritene, autoritatea supremă în Biserica Ortodoxă din Răsărit. Problema autocefaliei Bisericilor românești începe să fie pusă în discuție mai ales după anul 1821, cînd încetează regimul zis turco-fanariot și se revine la „domeniile pămîntene" și mai ales ca urmare a abuzurilor Patriarhiei în această perioadă. Astfel, îndată după 1821, autocefalia Bisericii noastre se afirmă prin legi și lucrări scrise. De pildă, art. 413 din Regulamentul organic al Moldovei prevedea ca mitropolitul să fie judecat pentru abateri canonice și disciplinare de către un sobor de 12 arhierei din ambele Principate. Se fixau în scris și o seamă de rînduieli tradiționale respectate cu strictețe în trecut, mai ales în Moldova, alegerea ierarhilor numai dintre români de către Adunarea obștească a țării, mitropolitul urmînd să ceară întărirea canonică din partea patriarhului ecumenic, și altele.

Pe la mijlocul secolului al XIX-lea, paralel cu mișcarea pentru unirea Țării Românești și a Moldovei într-un singur stat, a început și o acțiune energică pentru recunoașterea de drept a autocefaliei bisericești, pentru legalizarea sau oficializarea unei stări existente, de fapt. Această acțiune a patrioților moldoveni a fost determinată de atitudinea patriarhului ecumenic Chiril, care adresase o scrisoare mitropolitului Sofronie Miclescu al Moldovei, mustrîndu-l pentru faptul că sprijinea deschis unirea Principatelor. După primirea acestei scrisori, care reprezenta un amestec direct și nejustificat al patriarhului în problemele

noastre interne, arhimandritul Neofit Scriban a publicat lucrarea *Scurtă istorisire şi hronologie despre Mitropolia Moldovei* (Paris, 1857), care prezenta şi apăra vechea ei autocefalie. În toamna anului 1857, la dorinţa unor deputaţi clerici — dar şi a unor mireni, — Divanul Ad-Hoc al Moldovei a cerut, între altele: „Recunoaşterea neatîrnării Bisericii Ortodoxe în Principatele Unite de orice chiriarhie, păstrîndu-şi însă unitatea credinţei cu Biserica ecumenică a Răsăritului".

Această „dorinţă" a reprezentanţilor ţării a fost realizată la scurt timp după constituirea statului român unitar România (1859), în timpul domnitorului Alexandru Ioan Cuza. Astfel, la 3 decembrie 1864, s-a promulgat aşa-numitul *Decret organic pentru înfiinţarea unei autorităţi sinodale centrale*. Prin această lege, se urmărea unificarea organizaţiei bisericeşti existente pînă în 1859, cu două Biserici şi două mitropolii, în două state. Pentru înlăturarea oricărei dependenţe de Patriarhia ecumenică, primul articol al Legii prevedea că „Biserica Ortodoxă Română este şi rămîne independentă de orice autoritate bisericească străină întru tot ce priveşte organizarea şi disciplina". *Aceasta a fost prima legiferare oficială a autocefaliei sau a independenţei Bisericii Ortodoxe Române*. La 11 ianuarie 1865, mitropolitul Nifon al Ungrovlahiei a fost ridicat la treapta de *mitropolit primat*. Existînd o Biserică autocefală, în mod firesc ea avea nevoie şi de un sinod. Ca atare, articolul al doilea al Decretului din 3 decembrie 1864 prevedea constituirea unui „Sinod general al Bisericii române". Acest Decret, ca şi alte legi bisericeşti ale lui Alexandru Ioan Cuza, inclusiv secularizarea din 1863, au nemulţumit adînc pe patriarhul ecumenic şi sinodul patriarhal, care au declarat legile sale bisericeşti drept necanonice. În aprilie 1865 a fost trimis în ţară arhimandritul Eustatie Cleobul, cu misiunea de a încerca o împăcare cu statul şi Biserica românească. Cei doi mitropoliţi, ca şi domnitorul Alexandru Cuza, în scrisorile trimise atunci patriarhului ecumenic, au respins cu multă demnitate orice încercare de amestec în treburile interne ale Bisericii româneşti. Între altele, domnitorul ţării declara: „Vreau ca Biserica Ortodoxă Română să aibă o expresie legală în stat, iar în Biserica de Răsărit, rangul şi independenţa pe care le-a dobîndit de mult în faţa celorlalte Biserici Ortodoxe...".

Autocefalia Bisericii noastre a fost prevăzută şi în cîteva legi de stat sau bisericeşti de mai tîrziu. De pildă, în prima Constituţie a României, din 1/13 iulie 1866, s-a precizat că „Biserica Ortodoxă Română este şi rămîne neatîrnată de orice chiriarhie străină, păstrîndu-şi însă unitatea cu Biserica ecumenică a Răsăritului în privinţa dogmelor". În 1872 s-a votat şi sancţionat „*Legea Organică pentru alegerea mitropoliţilor şi a episcopilor eparhioţi, cum şi a constituirii Sfîntului Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române*". În mai multe articole ale Legii se preciza că Biserica noastră este „autocefală". Prin aceeaşi Lege s-a constituit şi Sf. Sinod — în forma în care există şi azi, — deci alcătuit din toţi mitropoliţii, episcopii şi arhiereii vicari în funcţiune, sub preşedinţia mitropolitului primat. Deci, de data aceasta, este vorba de o *proclamare oficială* a autocefaliei din partea autorităţii bisericeşti de la noi.

La 9 mai 1877, s-a proclamat independenţa de Stat a României, recunoscută apoi şi de Congresul de Pace de la Berlin, fapt care a dus la creşterea prestigiului ţării în afara hotarelor. Acest act de mare însemnătate a contribuit, în acelaşi timp, şi la afirmarea autocefaliei Bisericii româneşti, cu toate că nu era necesară decît o recunoaştere formală a ei, adică a unei stări de drept şi de fapt. Patriarhia ecumenică nu s-a arătat nici acum dispusă să dea obişnuitul tomos de recunoaştere. Dimpotrivă, în 1879, printr-o scrisoare a patriarhului ecumenic Ioachim III către mitropolitul primat Calinic Miclescu declara că nu recunoaşte autocefalia şi că Biserica noastră s-ar afla „sub suprema suzeranitate spirituală" a Patriarhiei. În scrisoarea de răspuns a mitropolitului Calinic, din 16 ianuarie 1880, se dovedea, cu temeiuri istorice şi canonice, că patriarhul nu avea nici un drept de amestec în problemele Bisericii Ortodoxe româneşti.

Sfinţirea Sf. Mir la 25 martie 1882, în joia Patimilor — pentru prima dată în România întregită — a determinat pe acelaşi patriarh să protesteze şi să aducă o seamă de învinuiri ierarhilor români. Din încredinţarea Sf. Sinod, învăţatul episcop Melchisedec Ştefănescu al Romanului, membru al Academiei Române, a întocmit un documentat *Memoriu* canonic-istoric, în care respingea toate învinuirile patriarhului, dovedind că Biserica noastră era de mult autocefală. A fost acceptat de Sf. Sinod sub titlul: *„Act sinodal care cuprinde autocefalia Bisericii Ortodoxe Române"*. Sînt semnificative cuvintele din partea finală a Memoriului: „Pe temeiul istoriei noastre române, pe temeiul legislaţiei noastre moderne, pe temeiul demnităţii statului român şi a demnităţii naţiunii române, (Sf. Sinod) declară sus şi tare că Biserica Ortodoxă Română a fost şi este autocefală în cuprinsul teritoriului României şi nici o autoritate bisericească străină nu are drept de a ne impune ceva. Nu avem nevoie a fi din nou recunoscută de cineva autocefalia noastră bisericească; ea este un fapt istoric îndestulător, pentru noi şi pentru cei ce ne iubesc şi voiesc a fi cu Biserica şi cu statul nostru în relaţiuni amicale".

Memoriul n-a primit nici un răspuns. Lucrurile s-au limpezit abia după retragerea din scaun a patriarhului Ioachim III şi după alegerea lui Ioachim IV (1884—1886), animat de sentimente mai bune faţă de Biserica românească. Sub el s-au început tratativele diplomatice în vederea recunoaşterii necondiţionate a autocefaliei Bisericii noastre, pînă cînd s-a ajuns la un acord în această problemă. După ultima scrisoare a mitropolitului primat Calinic Miclescu, cu data de 20 aprilie 1885, patriarhul ecumenic a convocat Sinodul patriarhal, luînd în discuţie cererea Bisericii noastre. La 25 aprilie 1885, patriarhul a răspuns mitropolitului Calinic şi ministrului Cultelor D. A. Sturdza, arătînd că atît el, cît şi sinodul său, au considerat cererea Bisericii româneşti ca „raţională, dreaptă şi corespunzătoare cu aşezămintele bisericeşti", fapt pentru care au şi recunoscut-o ca „autocefală şi întru toate de sine administrată". Tot atunci s-a trimis şi *tomosul de autocefalie*, semnat de patriarhul Ioachim IV şi de zece mitropoliţi, membri ai Sinodului patriarhal, datat: aprilie 1885 (fără zi). Tot în ziua de 25 aprilie 1885 patriarhul a trimis

o enciclică celorlalte Patriarhii (Alexandria, Antiohia şi Ierusalim) şi Bisericii Ortodoxe autocefale (Sinoadele Bisericilor din Rusia, Grecia, Carlovit şi Arhiepiscopia din Cipru), prin care le înştiinţa că a fost recunoscută autocefalia Bisericii româneşti. Acelaşi lucru l-a făcut şi mitropolitul Calinic, informînd că „autocefalia seculară a Bisericii Ortodoxe Române a fost recunoscută formal de patriarhul Ioachim". Toate aceste Biserici au trimis de îndată scrisori de felicitări, cu urări frăţeşti de prosperitate pentru noua Biserică autocefală. Aceasta era de fapt a treia etapă a drumului parcurs spre autocefalie — după *proclamarea* din 1864 şi *recunoaşterea* din 1885 — anume, *acceptarea* ei în rîndul Bisericilor Ortodoxe Autocefale, cu drepturi depline, cu care putea întreţine de acum înainte legături frăţeşti, în duhul tradiţiilor ortodoxe, de la egal la egal.

Deci, după mai bine de două decenii de la *legiferarea* sau oficializarea autocefaliei Bisericii noastre în ţară, a urmat şi *recunoaşterea formală* a ei din partea Patriarhiei ecumenice din Constantinopol. De aceea, considerăm potrivită ca prăznuire ziua de 3 decembrie 1864, cînd s-a proclamat autocefalia Bisericii Ortodoxe Române şi nu cea din 25 aprilie 1885, cînd ea a obţinut doar o recunoaştere formală din partea unei autorităţi din afară.

Pentru a înţelege mai bine această problemă, socotim necesar să prezentăm şi cîteva aspecte privitoare la Biserica Ortodoxă din celelalte „ţări" româneşti. În Transilvania, Biserica Ortodoxă Română avea aceeaşi situaţie de independenţă sau autocefalie pe care au avut-o Bisericile surori din Ţara Românească şi Moldova, îndeplinind condiţiile consemnate mai sus, cu deosebirea că, în lipsa unui număr corespunzător de ierarhi (doi sau trei), hirotonia mitropolitului Transilvaniei era săvîrşită de mitropolitul Ungrovlahiei cu sufraganii săi (deşi nu s-a respectat întotdeauna această rînduială; de pildă, în 1572, noul mitropolit al Transilvaniei, Eftimie, a fost hirotonit la Ipek). Probabil Sf. Mir îl primea tot de la Tîrgovişte sau Bucureşti. Mitropolitul Ungrovlahiei — în calitatea lui de „exarh" al Patriarhiei ecumenice pentru Biserica din Transilvania — nu avea nici un drept de amestec în treburile Bisericii Ortodoxe din Transilvania. Patriarhul ecumenic n-a avut, în tot decursul istoriei, nici un amestec — şi am putea spune nici o legătură cu Biserica românească din Transilvania — care s-a dezvoltat cu totul independent, avîndu-şi propriile ei „soboare" la Alba Iulia, tipărindu-şi cărţi de slujbă, înfiinţînd şcoli mănăstireşti pentru pregătirea clerului, întreţinînd relaţii cu alte Biserici (îndeosebi cu cele din Ţara Românească şi Moldova, dar şi cu cea Rusă).

Cercetînd atributele unei Biserici autonome — aşa cum le-a formulat canonistul Liviu Stan, — constatăm că Biserica Ortodoxă Română din Transilvania nu se încadrează în nici unul dintre ele (excepţie făcînd nesfinţirea mirului, pe care îl primea de la Mitropolia Ungrovlahiei). Deci şi ea se bucura de o „autocefalie" asemănătoare celei pe care le aveau Bisericile din Ţara Românească şi Moldova.

Abia în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, în împrejurările politice în care s-a dezvoltat Transilvania românească, Biserica Ortodoxă Română de aici a fost pusă de autoritățile de stat habsburgice sub jurisdicția canonică a Mitropoliei autocefale sîrbe de la Carloviț. Lupta dusă de clerul și credincioșii din Banat, apoi din Transilvania, timp de peste o jumătate de veac, pentru emanciparea de sub această jurisdicție, s-a sfîrșit abia în 1864, cînd Biserica Ortodoxă Sîrbă de la Carloviț a recunoscut separarea de ea a Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania. Mitropolitul Andrei Șaguna, prin „Statutul Organic" din 1868, a procedat la reorganizarea Bisericii din Transilvania, cu propriul ei sinod, format din mitropolit și doi episcopi sufragani. De fapt, se legifera — în mod tacit și desigur fără respectarea rînduielilor canonice, — propria ei *autocefalie* față de orice autoritate bisericească din afară, precum și deplina autonomie fată de autoritățile de stat habsburgice în conducerea afacerilor ei interne.

În 1873 s-a constituit, tot ca Biserică autocefală sau „exemptă", Mitropolia Bucovinei și Dalmației, — cu teritorii aflate pe atunci între granițele imperiului habsburgic, — dar această „autocefalie sau independență" a fost acordată, necanonic, de autoritatea de stat de atunci. Era totuși o autocefalie limitată, căci mitropolitul Bucovinei, ales de regulă dintre arhimandriții-vicari ai eparhiei, — era hirotonit de alți ierarhi ortodocși din cuprinsul imperiului habsburgic. Biserica românească din Bucovina nu se bucura însă de autonomie față de stat, deoarece conducerea ei era mai mult în mîna aparatului de stat habsburgic, care numea pe mitropolit și pe ceilalți slujitori ai Bisericii (L. Stan, *Despre autocefalie*, p. 380).

Deci aceste două Biserici s-au constituit în unități bisericești independente, fără ca să respecte întru totul rînduielile canonice privitoare la Bisericile autocefale. De fapt, nici nu erau date condiții ca aceste rînduieli să fie observate întocmai, datorită împrejurărilor de forță majoră în care se găseau atunci Transilvania și Bucovina, fapt pentru care Bisericile de aici au evitat orice legături cu Patriarhia ecumenică. De altfel, Curtea habsburgică din Viena — aflată în permanență în stare de război cu Turcia în secolele XVII—XVIII, — nici n-ar fi îngăduit subordonarea unor ierarhi ortodocși din cuprinsul imperiului de Patriarhia ecumenică, al cărei sediu se găsea în capitala imperiului otoman.

Cu alte cuvinte, Biserica autocefală din Transilvania — și cu atît mai puțin cea din Bucovina — n-au mers mai departe întru recunoașterea acestei situații, adică n-au cerut autocefalia în mod formal, în numele lor, al clerului și credincioșilor, adresîndu-se Patriarhiei ecumenice în acest scop și nici n-au vestit celorlalte Biserici Ortodoxe surori că au devenit autocefale.

După realizarea statului național român unitar, în 1918, a urmat, în chip firesc, și unificarea organizației bisericești. În 1919, Bisericile ortodoxe autocefale din Transilvania și Bucovina au devenit parte inte-

grantă a Bisericii autocefale ortodoxe din vechea Românie, devenită Patriarhie în 1925.

În concluzie, putem spune că „independenţa" sau „autocefalia" Bisericilor ortodoxe româneşti din Ţara Românească, Moldova şi Transilvania faţă de orice autoritate bisericească din afară, a existat din cele mai vechi timpuri, aşa cum au avut şi alte Biserici Ortodoxe în anumite epoci istorice, cu deosebire că nu era recunoscută oficial de Patriarhia ecumenică. Ea a fost proclamată oficial, în vechea Românie, printr-un decret al autorităţii de Stat abia la 3 decembrie 1864, apoi de autoritatea bisericească în 1872, cînd s-a constituit Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Patriarhia ecumenică a fost pusă în faţa unui fapt împlinit, încît actul de recunoaştere a autocefaliei din 25 aprilie 1885 a fost pur formal, o recunoaştere a unei stări de lucruri existente de cîteva secole. În Transilvania autocefalia a fost legiferată tacit prin Statutul Organic al lui Andrei Şaguna, din 1868. Bisericile noastre s-au bucurat, încă de la începutul organizării politice a statelor româneşti, de o independenţă egală cu autocefalia, neîngăduind nici un amestec jurisdicţional al ierarhiei altei Biserici în cuprinsul său. Pe baza condiţiilor naturale, geografice şi istorico-politice în care şi-au desfăşurat activitatea, Bisericile noastre erau de fapt Biserici autocefale, constituite pe baze naţionale, păstrînd însă legături dogmatice, canonice şi de cult cu toate celelalte Biserici Ortodoxe Surori.

Pr. prof. *Mircea Păcurariu*
Institutul Teologic Universitar Sibiu

FAZE ŞI ETAPE ALE STĂRILOR DE INDEPENDENŢĂ DE TIP AUTONOM ŞI AUTOCEFAL ÎN BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

I. *Noţiuni preliminarii. Istoric.*

Prin autocefalie (avto kefalos, aftokefalon), în limbaj canonic autentic, înţelegem starea de independenţă administrativ-jurisdicţională sau de conducere a unei Biserici Ortodoxe, faţă de alte unităţi bisericeşti, egale în drepturi, cu care se găseşte în stare de interdependenţă sub raport dogmatic, cultic şi canonic, formînd împreună Ortodoxia Ecumenică,[1] iar autocefalia (independenţă, neatîrnare sau suveranitate), reprezintă o realitate a vieţii bisericeşti, datînd chiar din timpurile Sfinţilor Apostoli. Autocefalia constituind o formă tradiţională de organizare administrativă în cadrul Bisericii Ortodoxe, în sensul de cîrmuire prin cap propriu (avtos, kefali), adică prin căpetenia proprie sau organe proprii a unei Biserici, a luat forme mereu noi de-a lungul veacurilor, în epoca de desăvîrşire a organizării Bisericii.

Se ştie, că Sfinţii Apostoli şi-au desfăşurat activitatea în mod independent, şi că toate bisericile întemeiate de ei se conduceau în chip autocefal. Astfel au fost Bisericile din Ierusalim, Antiohia, Efes, Tesalonic, Corint, Filipi, etc. Mărturie în această privinţă ne stau ştirile cuprinse în Faptele Apostolilor şi apoi însăşi existenţa şi cuprinsul epistolelor adresate de Sfîntul Apostol Pavel Romanilor, Galatenilor, Corintenilor, Tesalonicenilor, etc. Sfîntul Apostol Ioan în Apocalipsă pomeneşte în Asia şapte Biserici, independente sau autocefale, şi anume: Biserica din Efes, Smirna, Pergam, Tiatira, Sardes, Filadelfia şi Laodiceea (Apoc. 1, 4, 11, etc.). La fel toate scrierile din epoca apostolică şi postapostolică, ca şi cele de mai tîrziu (listele episcopilor, martirologiile, etc.), arată că unităţile bisericeşti episcopale, deci comunităţile bisericeşti în fruntea cărora se găsea cîte un episcop, se cîrmuiau în mod independent unele de altele adică erau autocefale, aşa încît episcopii din vremea aceea puteau fi numiţi pe bună dreptate episcopi autocefali.[2]

Prin reorganizarea Bisericii după sistemul mitropolitan, autocefalia episcopiilor se restrînge, ele rămînînd doar autonome, cum sînt pînă astăzi, iar autocefalia devine un drept comun al mitropoliilor, adică al provin-

1 L. Stan, Autocefalia şi autonomia în Ortodoxie, Rev. Mitropolia Olteniei, 1961, nr. 5—6, p. 283.

2 L. Stan, Despre autocefalie, Rev. Ortodoxia, 1956, 3, p. 374 u.

ciilor bisericeşti formate din mai multe episcopii, avînd în frunte un protos (în Asia) sau un prim episcop (primatae) în Africa, căruia din sec. IV i s-a zis mitropolit. Unitatea bisericească astfel constituită, condusă de către sinodul episcopilor acelui teritoriu prezidat de un episcop „protos" pe care ceilalţi trebuiau să-l socotească drept cap (kefalos) (can. 34 Ap.), devine *unitatea autocefală tip.*[3] Această nouă formă de autocefalie se consacră prin rînduielile apostolice înscrise în can. 34 Ap., şi-şi dobîndeşte confirmarea prin hotărîrile sinoadelor ecumenice prin can. 8 III ec.; 12 IV ec., etc.

Mitropoliile ca unităţi administrative provinciale s-au format, la început, ţinînd seama de apartenenţa etnică a credincioşilor, principiu care a determinat la acea vreme împărţirea administrativă a imperiului roman.[4]

Reorganizarea administrativă a imperiului în vremea lui Diocleţian, după principiul teritorial, ţinînd seama nu numai de apartenenţa etnică ci şi de situaţia geografică, interesele economice şi culturale, a determinat, în vremea lui Constantin cel Mare, ca unităţile administrative bisericeşti să se reorganizeze şi ele în cadrul unităţilor administrative de tip nou ale statului, aşa încît în fruntea unei eparhii sau provincii politice, stătea un mitropolit, avînd o poziţie coordonată cu aceea a unui proconsul sau praeses, guvernatorul politic al provinciei.[5]

Centralizarea organizaţiei bisericeşti în cadrul statului roman a determinat apariţia unor unităţi administrative şi mai mari numite dioceze. Mitropoliţii din capitala diocezelor au primit numele de arhiepiscopi, de exarhi, şi mai tîrziu de patriarhi (can. 6 I ec.; 9 IV ec.). Şi acestor unităţi li s-au recunoscut dreptul de unităţi autocefale (can. 6, 7 I ec.; 2, 3 II ec.; 9, 17, 28 IV ec.; 36, 38, 39, IV ec.), patriarhiile tinzînd şi izbutind uneori să-şi supună conducerii lor autocefale unele din exarhii (can. 17, 28 IV ec.).

În decursul acestui proces de dezvoltare a organizaţiei bisericeşti, episcopiile şi-au pierdut autocefalia, dar potrivit rînduielilor apostolice (can. 34, 37 Ap; 9, 12—25 Antioh.; etc.), şi ale dreptului roman[6] şi-au păstrat dreptul de „autonomie" în cadrul mitropoliilor autocefale (can. 9, 13, 22, Antioh.; 3, 11, 12, 15, Sard. ş. a.), adică o independenţă restrînsă aşa cum aveau şi cetăţile ca unităţi administrative în cadrul

3 L. Stan, Obîrşia autocefaliei şi autonomiei, Rev. Mitropolia Olteniei, 1961, nr. 1—4, p. 86.

4 Potrivit Dreptului roman, oricît au variat acestea de-a lungul istoriei, datorită expansiunii continue a stăpînirii romane, toate cetăţile (urbs, oppidum, municipium, colonia), beneficiau de autonomie în conducerea treburilor lor interne. Această autonomie era mai largă sau mai restrînsă şi se extindea în unele cazuri şi asupra relaţiilor externe. În Răsărit ca şi în Apus, după normele guvernării autonome a cetăţilor s-au orientat şi unităţile bisericeşti corespunzătoare conduse de episcopi, aceştia neputînd depăşi ca jurisdicţie limitele teritoriale ale cetăţilor şi neavînd interesul să le depăşească decît prin acţiuni misionare. Ţinînd seama de această rînduială, episcopiile au trebuit să se conducă în mod autonom chiar şi după ce şi-au pierdut autocefalia, deoarece autonomia cetăţilor s-a menţinut în toată vremea în imperiul roman şi apoi în cel Bizantin. L. Stan, Obîrşia autonomiei şi autocefaliei, Rev. Mitropolia Olteniei, 1961, nr. 1—4, p. 88, N. 29.

5 L. Stan, Despre autocefalie, Rev. Ortodoxia, 1, p. 376.

6 L. Stan, Obîrşia autocefaliei şi autonomiei, Rev. Mitropolia Olteniei, 1961, 1—4, p. 88, N. 29.

imperiului. Istoria ne arată că în procesul de dezvoltare a organizației bisericești prin constituirea diecezelor și apoi a patriarhiilor, cu excepția Egiptului, nu se anulează autocefalia mitropoliilor, dovadă ne sînt și can. 6, I ec., 8, III ec. și 12, IV ec.

Din veacul V apar și arhiepiscopii autocefale prin reîmpărțirea unor mitropolii (can. 12 IV ec.; Nov. lui Just. Nr. 131, 4).

Începînd din sec. X, apar Biserici autocefale naționale, în cadrul statelor respective, cum sînt: Biserica Bulgariei, Serbiei, Rusiei, României, Armeniei ș. a.

II. *Creștinismul la români și organizarea Bisericii în primele secole după Hristos (sec. I—III) sub formă de enorii independente (autocefale), pe pămîntul Daciei, România de azi.*

Spre deosebire de celelalte popoare vecine (bulgari, sîrbi, ruși, unguri, ș. a.) care au fost încreștinate prin voința unor conducători, la o anumită dată bine cunoscută a istoriei, românii au cunoscut creștinismul în epoca de formare ca popor (primele secole ale erei noastre) printr-o misiune neorganizată, dar firească, întreprinsă de creștini dintre negustorii care au pătruns în Nordul Dunării, în Dacia, cu mult înainte de cucerirea ei de către romani, de creștinii prizonieri aduși în Dacia de armatele de gherilă ale geto-dacilor în luptă cu romanii, de creștini dintre soldații din armata romană de cucerire, de creștinii aduși în Dacia ca coloniști de Traian împăratul, de misionarii creștini trimiși ai Bisericilor de la Sud de Dunăre, ș. a.

Printre creștinii veniți în Dacia pe diferite căi, unii erau cu siguranță clerici: diaconi, prezbiteri sau episcopi.

Printr-o acțiune de roire firească, numărul creștinilor pe pămîntul Daciei a crescut mereu. Faptul acesta a impus și organizarea lor în comunități independente una de alta, sau autocefale, de tipul parohiei (enoriei), așa cum existau în vremea de început a creștinismului și în alte părți ale lumii. Ceea ce a determinat organizarea de comunități parohiale (enorii) a fost nevoia credincioșilor de a săvîrși Sfînta Jertfă (Frîngerea pîinii) (F. Ap. 2, 24), și a se împărtăși împreună cu trupul și sîngele Domnului, adică necesități de natură cultică și apoi administrativă.[7] Comunitățile astfel formate și-au ridicat bazilici și altare și și-au creat organe proprii, independente (autocefale) de conducere colegiale, numite „sfaturi ale bătrînilor" (prezbiterii), sub îndrumarea episcopilor și preoților.

Despre existența unor astfel de comunități creștine autocefale de tip parohial organizate teritorial pe raza de întindere a unei cetăți, sau a unui sat (fossatum) se păstrează urme în conștiința poporului român care denumește bisericile pînă astăzi nu după hramul ce-l au, ci după numele satului cu care parohia, comunitatea credincioșilor formau un tot unitar, armonios închegat din punct de vedere social-politic și bisericesc.

---

7 L. Stan, Instituție și instituționalizare, Rev. Mitropolia Moldovei și Sucevei, 1970.

Că au existat astfel de comunităţi bisericeşti pe teritoriul României de azi, Dacia de altă dată, se poate face dovada, în vremea noastră, cu existenţa atîtor cimitire în care s-au descoperit obiecte de cult şi inscripţii creştine datînd din primele veacuri.[8]

III. *Începuturile cunoscute de organizare centralizată a Bisericii pe pămîntul României sub formă de eparhii* (episcopii) *independente.*

Despre începuturile răspîndirii şi organizării creştinismului la getodaci şi romani sau străromânii, la Nord de Dunăre, în primele secole ale erei noastre fac menţiuni şi scriitorii antici: Justin Filozoful,[9] Hypolit,[10] Tertulian,[11] Origen,[12] Eusebiu de Cezareea.[13] Două din sinoadele ecumenice (sin. II şi IV) (Sint. At. II p. 280—281) vorbesc despre autocefalia Bisericilor din „ţinuturile barbare", între care se include şi o parte din teritoriul jurisdicţional al Bisericii Ortodoxe Române de azi. Sub o formă organizată ierarhic, Biserica ne apare pentru prima dată la Tomis în Scitia Mică, Dobrogea de azi, unde este atestată documentar existenţa unui centru episcopal autocefal încă înainte de 313, din vremea împăratului Diocleţian sau chiar mai înainte. Existenţa acestei Biserici o atestă istoricul Sozomen (His. Eccl. 6, 21; P. G. 67, 1344) şi listele episcopilor alcătuite de Epifanie (650) şi Vasile (829),[14] şi este confirmată prin descoperirile arheologice de azi.[15] În aceeaşi perioadă au mai existat centre eparhiale şi în alte cetăţi din Dobrogea cum sînt Tropaeum Traiani (Adamclisi), Axiopolis (Cerna-Vodă), Traesmis (Igliţia), Noviodonum (Isaccea)[16] care toate aveau o conducere de sine stătătoare (autocefală).

Din aceste centre de pe malul drept al Dunării, au trecut cu siguranţă şi în Dacia Traiană, misionari care au răspîndit creştinismul şi au organizat comunităţi bisericeşti, la fel independente.[17]

Libertatea religioasă şi cucuririle la Dunăre ale împăratului Constantin cel Mare au determinat răspîndirea în masă a creştinismului în Dacia şi organizarea lui corespunzătoare.

Existenţa unei Biserici organizate este atestată în Banat în sec. VIII cînd episcopul Ursus de la Cenad, capitala Avariei, participă la lucrările sin. VII ec. (787).[18] Mai tîrziu sec. XI, ducele român Ahtum din Banat, botezat la Vidin în legea grecilor (ortodocşi) (1002) organizează în capitala sa, Urbs Morisena, o mănăstire şi probabil avea şi un episcop.[19]

---

8 Vezi Istoria Românilor, vol. I.

9 Dialogul cu Iudeul Trifon.

10 Despre cei doisprezece Apostoli. P. G., col. 951.

11 Împotriva iudeilor. P. L., 11, col. 611.

12 Comentarii la Geneză, Cartea III, vezi izvoare privind Istoria României, vol. I, Bucureşti 1964, p. 713—716.

13 Istoria Bisericească, III, 1, 1; cf. Les origines chrétienes de l'Empire romain, Paris 1918, p. 28.

14 Istoria Bisericii Române, I, p. 80—84.

15 V. Pârvan, Contribuţii epigrafice la istoria creştinismului daco-roman, Buc. 1919, p. 70.

16 Vezi Istoria României şi Istoria Bisericii Ortodoxe Române.

17 C. Giurescu, Istoria Românilor, 1, Buc. 1935, p. 1198.

18 Istoria Bisericii Române, I, p. 104—105.

19 Legenda Sancti Gerardi, Cap. VIII, Inscript. Reg. Hung. II, 490—492, cap. 10. Ed. Englischer, p. 214—215; Chronica pictum, cap. 41.

În sec. XII este menţionată în Dobrogea Mitropolia celţinilor[20] iar în secolul următor arhiepiscopia de Vicina (1264)[21] care se mută apoi la Argeş (1359),[22] la cererea domnului român de aci şi binecuvîntarea patriarhului din Constantinopol.[23]

În sprijinul dovedirii existenţei unor vechi organizaţii bisericeşti la românii transilvăneni se pot invoca azi cîteva mărturii, din care se constată că în veacul X, pe teritoriul Transilvaniei exista o organizaţie bisericească ortodoxă integrată în unităţile social-politice cunoscute sub numele de ducate. Ducele Jula (950) cere un episcop hirotonit la Bizanţ.[24] O organizaţie bisericească exista şi la Dăbîca, centrul politic al ducelui Gelu, din moment ce se păstrează pînă azi bazilici şi morminte. La fel la Alba Iulia, capitala ducatului din Sud al Transilvaniei. O organizaţie de tip episcopal a trebuit să existe şi Biharea, din moment ce Menumorut, ducele român, întreţinea legături cu Bizanţul, aşa cum ne spune cronicarul Anonymus al regelui Bela II al Ungariei.

Existenţa unor organizaţii bisericeşti ortodoxe la românii din Transilvania[25] este atestată şi de acţiunile prozelitiste romano-catolice printre români,[26] ca şi de menţiunile făcute în scrisorile papilor Inocenţiu III (1204) şi Grigorie IX (1234) către episcopii latini de la Oradea şi Calocea în care se spune că românii erau păstoriţi de episcopi „schismatici" (ortodocşi).

În secolele XII—XIII apar în Transilvania o mulţime de biserici şi mănăstiri construite din piatră, care există pînă azi.[27] Existenţa unor astfel de construcţii presupun şi o organizaţie bisericească corespunzătoare. Menţionarea existenţei protopopilor în ducatul Haţegului presupune existenţa unui episcop. Menţiuni asemănătoare se fac şi pentru Chioar şi pentru Bihor în aceeaşi vreme.

IV. *Reorganizarea Bisericii în cadrul statelor feudale româneşti, Ţara Românească, Moldova şi Transilvania, sub formă de episcopii şi mitropolii independente (autocefale sau autonome).*

Formarea statelor feudale independente mai cuprinzătoare de o parte şi de alta a Carpaţilor în sec. XIV, a impus cu necesitate şi reorganizarea Bisericii pe teritoriul lor. Astfel, domnitorul Nicolae Alexandru Basa-

---

20 Leon VI o aşează pe locul 56 între cele 81 mitropolii ale Patriarhiei Ecumenice; Vezi: Enăceanu, Mitropolia Ungrovlahiei, Rev. Biserica Ortodoxă Română, 1881, p. 135; M. Şesan, Organizaţia bisericească veche carpatică, Rev. Mitropolia Ardealului, 1959, 5—6, p. 361.

21 Documente privind Istoria României, veac. XIII, XIV, XV B. Ţara Românească, D. 2, 6, 7, 9; C. C. Giurescu, Întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei, p. 680—685; G. Brăteanu, Vicina II, Buc. 1940, p. 48.

22 Documente veac. XIII, XIV, XV, B. Ţara Românească, D. 9, 10; Istoria României, II, p. 156—180.

23 Idem.

24 Idem.

25 Documente, veac XI, XII, XIII, C. Transilvania, I, p. 275.

26 Idem.

27 M. Păcurariu, Istoria Bisericii Române, p. 67.

rab, la 1359, cu binecuvîntarea patriarhului ecumenic din Constantinopol transferă scaunul mitropolitan de la Vicina la Argeş, capitala Ţării Româneşti, împreună cu titularul lui mitropolitul Iachint, ca „să fie de acum înainte... legitim arhiereu a toată Ungrovlahia".[28]

Din nevoi practice şi pentru a stăvili propaganda romano-catolică, la 1370 ia fiinţă o nouă mitropolie, pentru părţile dinspre Severin ale Ţării Româneşti, Transilvania şi Banat aflate sub dominaţia românească. În urma acestui act, la 1381 mitropolitul de Argeş este ridicat la rangul de „exarh al plaiurilor şi a toată Ungrovlahia",[29] ceea ce înseamnă că ar fi putut exista şi alţi ierarhi sufragani.[30]

Actul de la 1359 de recunoaştere din partea patriarhiei ecumenice din Constantinopol, a mitropoliei Ţării Româneşti, ca şi actul de înfiinţare a celei de-a doua mitropolii la 1370 şi apoi ridicarea mitropolitului de Argeş la rangul de exarh la 1381 sînt indicaţii certe că Biserica din Ţara Românească era la acea vreme independentă (autocefală), avînd un sinod propriu mitropolitan.

În acelaşi mod independent, adică „nesupusă nici unei patriarhii, se reorganizează şi Biserica din Moldova care este recunoscută ca atare la 1401 de patriarhul de Constantinopol, şi de împăratul bizantin Ioan VIII Paleologul (Gl. 391 Îndr. Legii). Mitropolitul din Suceava a fost ridicat la rangul de exarh.[31]

---

28 Istoria Bisericii Române, I, p. 142—143.

29 Sintagma At.; p. 502.

30 Lupşa Şt.; Biserica Ortodoxă Română din Ardeal şi Ungaria din veacul al XV-lea, Rev. Mitropolia Ardealului, 1957, 3—4, p. 221. N. 6—7.

31 Despre Bisericile autocefale se spune că „nu sînt supuse vreunui patriarh", Sint. At.; VI, 258 (Sintagma lui Matei Vlastare), sau cum se traduce expresia aceasta în Pravila cel Mare „nesupuse sub nice un patriarh" — Îndreptarea Legii, Glava 390. În aceeaşi Pravilă în Glava 390, Despre Mitropolia Moldovei se spune că „au fost supusă ohridianilor, iar acum nice ohrideanilor se pleacă, nice Ţarigrădeanului" — ed. cit.; p. 301, — exprimîndu-se astfel faptul că Mitropolia Moldovei era autocefală. Mai tîrziu, în scrierea sa Descriptio Moldaviae din 1716, principele Dimitrie Cantemir († 1723) arată că mitropolitul Moldovei „nici nu este supus vreunuia dintre patriarhi" (nec. ulli patriarcharum sub jacet), „ba el chiar se foloseşte în Moldova de aceeaşi libertate pe care o are a Ohridei în dieceza sa" — Descriptio Moldaviae, partea III, cap. II. Autocefalia Mitropoliei Moldovei mai este exprimată într-o scriere din 1723 prin formulele: „Ca Ohridul şi ca Chiprul... nesupusă şi neplecată nici unei eparhii" (stăpîniri bisericeşti), „au aşezat-o să fie ca un patriarh, precum este Ohridul şi Chiprul", „nu este plecată nici unui patriarh", „nu se pleacă nici Ohridului, nici Constantinopolului"; iar într-o altă scriere din aceeaşi vreme se folosesc formulele: „Cum este Ohridul şi Ipekul şi Kiprul..., nesupusă şi neplecată nici unei eparhii", „cum este Ohridul", şi în fine, sinodul Mitropoliei Moldovei din anul 1752, întrunit la Iaşi, consemnează într-o hotărîre a sa că această Mitropolie a dobîndit încă din vremea lui Alexandru cel Bun (1400—1431) — cum spun de altfel şi celelalte scrieri arătate mai sus — Dreptul „ca să fie ca şi Ohridul, nesupusă nicăierea" — L. Stan, Pravila lui Alexandru cel Bun şi vechea autocefalie a Mitropoliei Moldovei, — în Rev. Mitropolia Moldovei, Iaşi 1960, nr. 3—4, p. 177—182; L. Stan, Obîrşia autocefaliei şi autonomiei, Rev. Mitropolia Olteniei, 1961, nr. 1—4, p. 88. N. 96.

Cunoscînd aceste realităţi în privinţa drepturilor autocefale de care s-au bucurat Bisericile Româneşti din timpuri străvechi, aşa cum s-a arătat şi în

Autocefalia în acea vreme se afirma prin dreptul de a hirotoni arhierei locali fără amestecul din afară.[32]

Autocefalia Bisericii Româneşti din Ţara Românească şi Moldova, s-a afirmat ca o realitate şi în secolele următoare. Astfel pe vremea lui Radu cel Mare (1496—1508) cînd se reorganizează „după norme canonice", Biserica din Ţara Românească, se înfiinţează două noi episcopii, la Rîmnic şi Buzău, şi se ţine un mare sobor (1503); pe vremea lui Mihai Viteazul se realizează unirea celor Trei Provincii Româneşti sub acelaşi sceptru şi se reorganizează Biserica Românească în mod autocefal; pe vremea lui Leon Vodă, care afirmă dreptul ţării de a-şi alege mitropolitul şi episcopii, „cum au fost din veac";[33] pe vremea lui Matei Basarab şi a lui Vasile Lupu (sec. XVII) se reorganizează Bisericile Româneşti, se ţine un sobor panortodox la Iaşi (1642) unde se aprobă Mărturisirea de credinţă a lui Petru Movilă şi se elaborează legile bisericeşti şi de stat numite pravile: Pravila Mică (1640), Carte rumânească de învăţătură de la pravilele împărăteşti (1646) şi Pravila Mare sau Îndreptarea Legii (1652).

În Transilvania în secolele XIV—XV, Biserica era organizată sub formă de mitropolie cu mai multe episcopii. Dovadă avem în pomelnicul de la 1656 al lui Udrea.[34] Sediul scaunelor bisericeşti se muta mereu datorită acţiunilor prozelitiste (Feleac, Bălgrad, Vad, etc.) pînă la 1597, cînd în baza hotărîrii Dietei Transilvaniei se recunoaşte dreptul românilor de a-şi alege pe „mitropolitul întregului ţinut al Ardealului şi Orăzii Mari", cu sediul la Bălgrad (Alba Iulia).

Memoriul Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din 1882, întocmit de episcopul Melchisedec al Romanului, Rev. Biserica Ortodoxă Română, 1892, nr. 12, p. 738—758.

Din cunoaşterea drepturilor Bisericilor Româneşti din veacul XIV, pînă la recunoaşterea autocefaliei noastre, cine ar putea spune că acestea nu au avut o autocefalie cel puţin egală cu aceea a Arhiepiscopiei Ohridei, a Patriarhiei din Tîrnovo, a Arhiepiscopiei din Peci, ba chiar şi cu aceea a Bisericii din Cipru, şi a Bisericii din Iviria şi a Patriarhiilor din Alexandria, Antiohia şi Ierusalim în unele epoci istorice?

Iar dacă Bisericile Române au fost considerate prin epocile de care este vorba numai ca Biserici autonome, nu exprimă oare această autonomie ideea de autocefalie, cel puţin la nivelul Bisericilor autocefale amintite?

Recunoscîndu-se toate acestea, oare ar mai putea cineva să tragă la îndoială — se întreabă profesorul Liviu Stan, — adevărul spuselor lui Dimitrie Cantemir şi a altor vechi mărturii, asupra autocefaliei Bisericii din Moldova? Şi se întreabă acelaşi profesor — Nu apare deplin oare întemeiată, iar nu ca o simplă fantezie, încercarea de a se obţine treapta de arhiepiscopie, sau chiar de patriarhie, pentru Biserica Moldovei, la finele veacului XVI, (cf. Liviu Stan, Obîrşia autocefaliei şi autonomiei, Rev. Mitropolia Olteniei, 1961, 1—4, p. 110) în legătură cu patriarhul Alexandriei, Meletie Pigas, care a fost în aceeaşi vreme atît de activ în chestiunea ridicării şi a scaunului Moldovei la treapta de Patriarhie? (1589—1593). Sint. At. V. 149—152—153; Vezi şi N. Şerbănescu, Legăturile Patriarhului Meletie Pigas cu Ţările Române, în Rev. Biserica Ortodoxă Română, Buc. 1946, nr. 7—9, p. 370—371.

32 L. Stan, Pravila lui Alexandru cel Bun şi vechea autocefalie a Mitropoliei Moldovei şi Sucevei.

33 N. Iorga, Istoria Bisericii Româneşti, I, p. 281.

34 Cotoşman Gh., Contribuţii la trecutul Mitropoliei Morisenei şi Timişoarei, Rev. Mitrop. Banatului, 1958, nr. 7—8, p. 147.

Mitropolia Ardealului făcea parte din exarhatul Ţării Româneşti, dar se organiza independent, fapt menţionat şi în tratatul lui Mihai Viteazul cu Sigismund Báthory la 20 mai 1595.[35]

După o scurtă perioadă, epoca domnitorilor fanarioţi cînd autocefalia Bisericilor româneşti a fost diminuată datorită influenţei greceşti (sec. XVIII), revoluţionarii de la 1848 luptă nu numai pentru independenţa naţională ci şi pentru deplină independenţă bisericească sau autocefalie.

Faptul acesta demonstrează că vechea autocefalie bisericească se păstra ca un deziderat în conştiinţa de sine a poporului nostru şi va fi mereu actualizată.

IV. *Acţiunea pentru recunoaşterea formală a autocefaliei bisericeşti din partea Patriarhiei Ecumenice a Bisericilor din cadrul Principatelor Române, în secolul XIX.*

Acţiunea aceasta s-a născut în perioada revoluţiei din 1848 şi imediat următoare, datorită amestecului în treburile interne ale Bisericii Române din partea Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol şi încălcarea autonomiei Bisericii noastre.[36] Acţiunea a culminat cu votarea de către Adunarea Divanului Ad-Hoc din 1857 a dezideratelor în care se cerea printre altele „recunoaşterea neatîrnării Bisericii Ortodoxe a Răsăritului din principatele unite, de orice chiriarhie, păstrînd însă unitatea credinţei cu Biserica Ecumenică a Răsăritului în privinţa dogmelor".[37]

Cererea oficială adresată de Adunarea Divanului Ad-Hoc, către Conferinţa de la Paris, a rămas o simplă dorinţă. Domnitorul Alexandru Ioan Cuza dorind, pe seama naţiunii române libere, o biserică independentă, autocefală, a procedat la reorganizarea bisericească, elaborînd „Legea privind Biserica Română" în care se precizează că „Biserica Română e independentă de orice Biserică (avtokefalos) (art. 2).

La învinuirea patriarhului din Constantinopol, de reforme bisericeşti, Mitropolitul Nifon, precizează în scrisoarea sa din 30 aprilie 1864, că „Biserica Română, a fost întotdeauna independentă în ceea ce priveşte activitatea ei internă.

Prin Decretul Organic pentru înfiinţarea unei autorităţi sinodale centrale pentru afacerile religiei române, din 3 dec. 1864, se prevede expres că „Biserica Ortodoxă Română este şi rămîne independentă de orice autoritate bisericească străină, în tot ce priveşte organizarea şi disciplina" (art. 1), păstrînd „unitatea dogmatică cu Biserica de Răsărit, prin coînţelegere cu Biserica Ecumenică din Constantinopol" (art. 3). Acum este pentru prima dată cînd statul legiferează neatîrnarea Bisericii noastre strămoşeşti. La învinuirea patriarhului Sofronie că s-a pro-

35 I. N. Floca, Originile Dreptului Scris, p. 37.

36 N. Dobrescu, Studii de Istoria Bisericii Române contemporane, 1850—1895, Buc. 1905, p. 16—17; Neofit Scriban, Scurtă istorie şi hronologie despre Mitropolia Moldovei, Paris, 1857; Acte în Arhiva Patriarhiei Române.

37 A. Sturdza şi C. Colescu-Vartic, Acte şi documente relative la Istoria Renaşterii României, VI, 1, Buc. 1896, p. 154.

cedat necanonic prin proclamarea de sine a autocefaliei, domnitorul Cuza Vodă răspunde precizînd că „Biserica Română e neatîrnată de orice Biserică străină, în ce privește organizarea și disciplina, avînd acest drept „ab antiquo", cum o dovedesc o seamă de străvechi mărturii". La fel afirmă și mitropolitul Nifon, spunînd că „Biserica Română a fost din vechime și cu totul independentă în ceea ce privește administrarea ei, legile noi nu fac decît să consfințească din nou un lucru ce în realitate există, să canonizeze mai sigur această stare de lucru". Mai mult, domnitorul Cuza declară că el în calitatea ce o are este chemat să apere de „orice ispite vechea autocefalie a Bisericii Dacice" și va lupta pentru aceasta cu armele legilor și canoanelor. Arată apoi că Patriarhia Ecumenică „niciodată nu a făcut legi pentru Biserica Română, ci numai a dat binecuvîntarea la alegeri de ierarhi făcute în țară", ceea ce nu se împacă cu „dreptul de autoritate și de amestec pe care ea și-l pretinde acum".[38]

În 1864 după o lungă stăruință a mitropolitului Andrei Șaguna și a sinodului său și-a dobîndit autocefalia de fapt, din partea Bisericii autocefale de la Carlovitz, și Mitropolia Ortodoxă a Transilvaniei, iar la anul 1874 s-a constituit ca Biserică autocefală, Mitropolia Bucovinei și a Dalmației, dar ambele mitropolii în anul 1918 au intrat în cuprinsul Bisericii autocefale Ortodoxe Române care își dobîndise autocefalia la 1885 prin recunoașterea din partea Patriarhiei Ecumenice, deși se proclamase ea singură autocefală încă de la 1865.

V. *Recunoașterea oficială a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române din partea Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol și din partea celorlalte biserici autocefale.*

Deși domnitorul Alexandru Ioan Cuza a fost detronat (11 februarie 1866) lupta pentru obținerea recunoașterii oficiale din partea Patriarhiei din Constantinopol a autocefaliei Bisericii Române continuă. Astfel în Constituția din 30 iunie 1866 se declară că „Biserica Ortodoxă Română este și rămîne neatîrnată de orice chiriarhie străină, păstrîndu-și însă unitatea cu Biserica Ecumenică a Răsăritului în privința dogmelor.[39] Legea organică pentru Biserica Română din decembrie 1872 numește Biserica Română „autocefală" (art. 8, 9, 12) păstrînd însă unitatea dogmatică și canonică cu toate Bisericile Răsăritului.

După recunoașterea independenței de stat a României în urma războiului din 1877—1878, s-a reluat acțiunea de obținere a recunoașterii formale din partea Patriarhiei din Constantinopol a autocefaliei Bisericii Române. Răspunzînd Patriarhiei Ecumenice, care pretindea că autocefalia Bisericii Române nu este canonică fiindcă nu a fost recunoscută de un sinod ecumenic, mitropolitul Calinic declarînd autocefalia Bisericii Române, „un fapt incontestabil și indiscutabil" respinge pretenția Patriarhiei Ecumenice, întrucît niciodată autocefalia unei Biserici n-a fost proclamată de un sinod Ecumenic, și afirmă că urmîndu-se principiul

38 N. Șerbănescu, Optzeci de ani de la dobîndirea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, Rev. Biserica Ortodoxă Română, Buc. 1965, 3—4, p. 255.
39 Chiru C. Costescu, Colecțiune de legi, Vol. I, Buc., p. 13.

canonic relativ în organizarea Bisericii, care întotdeauna urmează organizarea Statului, Biserica Română este autocefală şi în deplină canonicitate.

În anul 1882 procedîndu-se la sfinţirea în ţară a Marelui Mir, Patriarhia Ecumenică din Constantinopol, considerînd acest act drept totală desprindere de sub jurisdicţia sa, a ripostat vehement printr-o scrisoare sinodală. La aceasta se răspunde printr-o hotărîre a sinodului Bisericii Ortodoxe Române din 23 nov. 1882, care este o magistrală expunere a temeiurilor autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române.[40] În acest răspuns se afirmă că „Biserica Ortodoxă Română a fost şi este autocefală în cuprinsul teritoriului României şi nici o autoritate bisericească străină nu are dreptul de a ne impune ceva. Nu avem nevoie a fi din nou recunoscută de cineva autocefalia noastră bisericească. Este un fapt istoric şi se declară că „Noi apărînd autocefalia Bisericii noastre, de ori ce presiune din afară, nu voim a ne despărţi de întregimea Bisericii Ortodoxe, noi păstrăm aceleaşi doctrine bisericeşti, aceeaşi disciplină, acelaşi cult divin, care l-am moştenit de la părinţii noştri şi care sînt comune Bisericii Ortodoxe din toate ţările“.

În urma unui schimb de scrisori Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, la 26 aprilie 1885, a cerut Patriarhiei Ecumenice recunoaşterea formală a autocefaliei Bisericii noastre, păstrînd principiile canonice ale Bisericii Răsăritului, în care se spune că „în unire cu datinile cele vechi, Biserica Ortodoxă Română a fost declarată autocefală, bucurîndu-se de o independenţă egală cu aceea a celorlalte Biserici autocefale“ şi doreşte ca Patriarhia Ecumenică să binevoiască „a da binecuvîntarea acestui fapt şi a recunoaşte Biserica autocefală a României ca soră în acelaşi rit şi credinţă întru toate şi să comunice acest fapt celorlalte trei scaune patriarhiceşti ale Răsăritului şi tuturor Bisericilor autocefale“.[41]

Prin acest act Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române declară că va ţine intacte dogmele sacre ale Sfintei noastre credinţe ortodoxe şi Tradiţia Bisericii şi va da Prea Sfinţitului tron ecumenic şi patriarhicesc din Constantinopol întîietatea onorifică şi va pomeni numele patriarhului stînd în legătură dogmatică şi canonică cu acesta şi cu toate Bisericile Ortodoxe autocefale.[42]

Patriarhul Ioachim IV, la 28 aprilie 1885, comunică că „luînd în considerare“ împreună cu Sf. Sinod Patriarhal cererea trimisă şi „chibzuind asupra ei“ au găsit-o „întemeiată în drept şi corespunzătoare cu aşezămintele bisericeşti“ şi binecuvintează Sfînta Biserică a României, „recunoscîndu-o autocefală şi întru toate de sine administrată“ şi proclamă pe Sfîntul ei Sinod „frate preaiubit întru Hristos“. Totodată trimite şi tomosul sinodal de recunoaştere şi înştiinţare că a făcut cunoscut acest lucru şi celorlalte Biserici Ortodoxe autocefale.[43]

În Tomosul sinodal se spune textual: „Declarăm că Biserica Ortodoxă în România să fie şi să se zică şi să se recunoască de către toate

---

40 Rev. Biserica Ortodoxă Română, 1882, nr. 12, p. 738—757.
41 Dosar nr. 78, F. 18v—20v. Actele, p. 7—8, în Arhiva Sfîntului Sinod.
42 Idem.
43 Idem.

neatîrnată și autocefală, administrîndu-se de propriul și Sfîntul său sinod, să se administreze și să se conducă de sine". În Tomos se impune însă obligația Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române „să pomenească pe căpeteniile celorlalte Biserici autocefale, să se înțeleagă cu aceștia în toate chestiunile importante canonice și dogmatice care au trebuință de chibzuință mai mare, după Sfîntul obicei al Părinților păstrat de la început".[44]

Rînd pe rînd prin scrisori trimise la București și la celalalte Biserici Ortodoxe autocefale s-a binecuvîntat înfăptuirea acestui act prin care în mod oficial toate Bisericile Ortodoxe autocefale au recunoscut formal „independența de orice autoritate bisericească străină" a Bisericii Ortodoxe Române și autocefalia sa.[45]

VI. *Concluzii.*

Biserica Ortodoxă Română, ca o instituție socială religioasă în cadrul fostelor state feudale românești și-a împletit viața la fiecare pas cu drumul istoric al poporului român, însușindu-și forme de organizare după rînduielile vremii, orientîndu-se cu succes în timp, fără să renunțe la substanța ortodoxă, căreia i-a dat o haină românească. Pe fiecare filă a istoriei poporului nostru găsim în Epoca feudală și prezența Bisericii pusă în slujba intereselor Statului și poporului român. Prin aceasta Biserica Ortodoxă Română a devenit Biserica poporului român drept credincios, conducîndu-se în mod independent după legi proprii elaborate în baza normelor și principiilor dreptului canonic ortodox, respingînd orice influență străină.

Administrîndu-se și conducîndu-se în mod autocefal, Biserica Ortodoxă Română a păstrat întotdeauna unitatea dogmatică, canonică și cultică cu Biserica Ortodoxă a Răsăritului și a recunoscut Patriarhiei Ecumenice a Bizanțului, dreptul onorific de „Prim reprezentant al Bisericilor Ortodoxe autocefale".

După o acțiune îndelungată de lupte și intervenții s-a reușit ca în veacul trecut să i se recunoască formal starea de independență, adică autocefalia iar în veacul nostru și dreptul de a se organiza ca Patriarhie.

Biserica Ortodoxă Română cuprinde azi pe toți credincioșii români de religie creștină ortodoxă din Republica Socialistă România; este o Biserică autocefală și unitară în organizarea sa, păstrînd unitatea dogmatică, canonică și a cultului cu Biserica Ecumenică a Răsăritului, are o conducere sinodală, ierarhică potrivit învățăturilor și canoanelor Bisericii Ecumenice și Tradiției sale și se administrează în mod autonom prin organe proprii, alese de cler și popor, sub controlul statului prevăzut de Constituția țării (St. art. 1—4).

Arhid. prof. *Ioan N. Floca*

---

44 Rev. Biserica Ortodoxă Română, 1910—1911, 7, p. 722—733.
45 I. N. Floca, Organizarea Bisericii Ortodoxe Române, Manual de Drept (mss.).

FESTIVITĂŢILE ANIVERSĂRII CENTENARULUI RECUNOAŞTERII AUTOCEFALIEI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

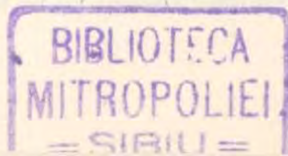
(5 mai 1985)

De-a lungul istoriei sale, Biserica Ortodoxă Română şi-a desfăşurat activitatea atît în direcţia slujirii necontenite a poporului român, fiind permanent o Biserică a poporului, cît şi în direcţia adîncirii relaţiilor cu celelalte Biserici creştine, în primul rînd cu Bisericile Ortodoxe surori, aducînd în multe rînduri contribuţii hotărîtoare în slujba întregii Ortodoxii.

Astfel, Biserica Ortodoxă Română, care s-a bucurat de la începutul existenţei sale de o largă autonomie, a fost în continuă creştere, marcată printr-o serie de momente de importanţă majoră în istoria sa. Între aceste momente, care au dat expresie creşterii continue a rolului Bisericii noastre în cadrul celorlalte Biserici Ortodoxe, se numără şi recunoaşterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române prin tomosul Patriarhiei Ecumenice, semnat de Patriarhul Joachim al IV-lea, împreună cu alţi zece înalţi ierarhi din Patriarhia Ecumenică, la 25 aprilie 1885. Acest tomos recunoştea o situaţie de fapt existentă cu mult timp înaintea emiterii sale, şi aşeza Biserica noastră pe locul care i se cuvenea în şirul Bisericilor Ortodoxe Autocefale. Pentru a comemora acest eveniment din istoria Bisericii noastre, la împlinirea a 100 de ani de la autocefalia sa, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a fixat ziua de duminică, 5 mai 1985, ca zi de aniversare a centenarului recunoaşterii autocefaliei Bisericii noastre. Întru marcarea acestei aniversări, Sfîntul Sinod a trimis tuturor parohiilor o pastorală, pe care o vom prezenta mai jos, şi s-a dat indicaţia ca în fiecare Biserică să se oficieze un Te-Deum de mulţumire către Dumnezeu pentru binefacerile pe care le-a revărsat şi le revarsă asupra Bisericilor Sale.

În aceeaşi zi de duminică, 5 mai, la Bucureşti, s-au desfăşurat, într-un cadru solemn, festivităţile oficiale de aniversare a centenarului autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române.

Programul festiv al aniversării centenarului recunoaşterii autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române a început în ziua de duminică, 5 mai 1985, orele 10, cu Sfînta Liturghie, oficiată în biserica Sfîntul Spiridon-Nou din Bucureşti, de un sobor de ierarhi şi preoţi, format din: Î. P. S. Mitropolit *Teoctist* al Moldovei şi Sucevei, P. S. Episcop *Epifanie* al Buzăului, P. S. Episcop *Vasile* al Oradiei, precum şi din preoţii: P. C. Arhim. *Irineu Cheorbeja,* P. C. Arhim. *Nifon Mihăiţă,* consilieri patriarhali, P. C. Arhim. *Grigorie Babus,* P. C. Arhim. *Grichentie Damian,* şi diaconii: Arhid. *Evghenie Dascălul, Manole Marcel, Constantin Popescu* şi *Grigore Andronescu.*

La această Sfîntă Liturghie au participat toţi membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh *Iustin*, precum şi personalităţile invitate să participe la această sărbătorire. La momentul predicii, P. S. Episcop *Vasile Tîrgovişteanul*, Vicar Patriarhal, Secretarul Sfîntului Sinod, a dat citire pastoralei dată în numele Sfîntului Sinod cu acest prilej aniversar. În această pastorală, trimisă spre a fi citită în toate parohiile şi filialele din jurisdicţia Patriarhiei Române, se face mai întîi o largă expunere asupra dimensiunilor istorice, precum şi asupra implicaţiilor canonice ale momentului de la 25 aprilie 1885. După prezentarea consecinţelor recunoaşterii autocefaliei Bisericii noastre, pastorala Sfîntului Sinod subliniază că „privind acum, cu bucuria sufletească pe care o trăim, la împlinirea Bisericii Ortodoxe Române din acest ultim veac, se cuvine să aducem un pios omagiu tuturor înaintaşilor noştri — ierarhi, preoţi şi dreptcredincioşi — care prin strădaniile lor au contribuit la realizarea acestor acte istorice, bisericeşti şi naţionale.

Prinos de mulţumire şi recunoştinţă îndreptăm către înalta Conducere de stat a ţării noastre, în frunte cu stimatul nostru Preşedinte, Domnul NICOLAE CEAUŞESCU, pentru condiţiile de deplină libertate religioasă pe care le asigură desfăşurării vieţii religioase a Bisericii Ortodoxe Române şi a celorlalte culte, încredinţîndu-l de întregul nostru devotament, de preţuirea şi de dragostea noastră, cinstindu-i strădaniile de apărare a păcii în lume şi de zidire a unei ţări noi, frumoasă şi bogată, liberă, puternică şi deplin stăpînă pe destinele ei".

În încheiere, pastorala Sfîntului Sinod adresează îndemnul ca „noi, uniţi cu toţii în Sfînta noastră credinţă ortodoxă şi în dragoste de neam, să sporim neîncetat lucrul nostru pentru a da un chip tot mai luminos Bisericii noastre Ortodoxe şi româneşti, întru slava lui Dumnezeu, slujirea poporului şi a lumii în care trăim".

După oficierea Sfintei Liturghii a urmat, în sala sinodală a Palatului Patriarhal, şedinţa solemnă pentru comemorarea Centenarului recunoaşterii autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române. La această şedinţă au participat membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh *Iustin*, Domnul *Ion Cumpănaşu*, preşedintele Departamentului Cultelor; conducătorii cultelor din ţara noastră; profesori titulari şi onorari de la cele două Institute teologice universitare din Patriarhia Română, Consilieri patriarhali şi consilierii Arhiepiscopiei Bucureştilor, membrii Consiliului Naţional Bisericesc, cîte un consilier de la fiecare eparhie, protopopii capitalei, precum şi personal cu funcţii de conducere în cadrul Administraţiei Patriarhale şi al Arhiepiscopiei Bucureştilor.

La orele 13, Prea Fericitul Patriarh *Iustin* a deschis şedinţa solemnă, dînd cuvîntul Î. P. S. Mitropolit *Teoctist* al Moldovei şi Sucevei, spre a rosti cuvîntul festiv dedicat acestei aniversări.

După o largă expunere asupra premizelor recunoaşterii autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, arătînd că Biserica noastră s-a bucurat dintotdeauna de un statut de largă autonomie, Î. P. S. Mitropolit *Teoctist* al Moldovei şi Sucevei a menţionat că „în primăvara anului 1885 a venit plinirea vremii să ni se recunoască oficial ceva ce aveam de fapt, dintru

început". Iar după analiza momentului marcat de tomosul recunoaşterii autocefaliei din 25 aprilie 1885, Î. P. S. Sa subliniază următoarele: „Roadele autocefaliei au prisosit în îmbunătăţirea continuă a organizării bisericeşti ca Biserică a poporului român, de pretutindeni, sprijinind cu dăruire unirea tuturor fiilor lui în formarea statului naţional-unitar român în 1918. Această epocală împlinire a deschis Bisericii Ortodoxe autocefale Române calea către înfăptuirea vechii dorinţe a înălţării ei la treapta de Patriarhie. Era mărturia prestigiului României şi în acelaşi timp şi cel al Bisericii noastre care şi-au dobîndit această vrednicie prin înţelepciunea Întîistătătorului ei, Dr. *Miron Cristea,* devenit în 1925 primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Deceniu după deceniu, în cei o sută de ani, Biserica noastră a urcat din slavă în slavă înscriind în cronica ei sfîntă înfăptuiri de mare însemnătate. La loc de frunte stă conducerea sinodală a Bisericii, potrivit sfintelor canoane. Călăuzindu-se de acestea şi de Sfînta Tradiţie şi luînd aminte la dezvoltarea vieţii tot mai înfloritoare a poporului nostru, Sfîntul Sinod al Bisericii noastre, bucurîndu-se de o deplină autonomie, a întocmit legiuiri şi norme unitare pentru întreaga Biserică Ortodoxă Română, potrivit cu cerinţele pastorale ale clerului şi credincioşilor ortodocşi români. De aici a rezultat şi reorganizarea învăţămîntului teologic şi trecerea lui sub conducerea Bisericii, îndrumarea clerului pe făgaşul învăţăturii Sfinţilor Părinţi şi a slujirii credincioşilor în duhul dragostei de patrie şi a slujirii marilor năzuinţe ale omenirii de pace, de independenţă şi de prosperitate".

În continuare, P. S. Episcop *Roman Ialomiţeanul,* Vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor, a dat citire telegramei Sfîntului Sinod adresată conducerii de stat, personal Domnului Nicolae Ceauşescu, Preşedintele Republicii Socialiste România.

TELEGRAMĂ

Domniei Sale
Domnului NICOLAE CEAUŞESCU
Preşedintele Republicii Socialiste România

Cu sentimente de aleasă preţuire şi deosebit respect, membrii Sfîntului Sinod, întruniţi în şedinţă solemnă pentru comemorarea Centenarului Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu reprezentanţi ai clerului şi credincioşilor din cele 13 Centre eparhiale, de faţă fiind şi conducători ai altor culte religioase din ţara noastră, exprimă Domniei Voastre, şi cu acest memorabil prilej, gratitudinea şi recunoştinţa lor faţă de neobosita activitate pe care o consacraţi înălţării patriei pe noi trepte de civilizaţie şi progres şi pentru triumful păcii în lume.

Este îndeobşte cunoscut că marile izbînzi obţinute de poporul nostru în perioada ultimilor 20 de ani — pe care pe drept cuvînt şi cu mîndrie patriotică o numim „Epoca Ceauşescu" — în înaintarea pe drumul edificării noii societăţi, al propăşirii necontenite a patriei şi al ridicării bunăstării materiale şi spirituale a poporului, precum şi înaltul prestigiu de care se bucură astăzi România în lume, sînt strîns legate de numele Dumneavoastră, distins bărbat de stat, patriot luminat şi om

de mare omenie, care v-ați dedicat întreaga viață și activitate slujirii, cu abnegație și devotament, a idealurilor fundamentale ale poporului, cauzei păcii și colaborării internaționale.

Ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române cunosc că, ori de cîte ori poporul român a pășit pe o nouă treaptă a organizării sale de stat, Biserica, urmîndu-și învățătura ei, a îmbrăcat forme noi de organizare în armonie cu realitățile din viața țării. Astfel, marile înfăptuiri din viața poporului nostru: organizarea formațiunilor statale românești, Unirea Principatelor, independența de stat a României și făurirea statului național unitar român, au adus și importante împliniri bisericești, între care organizarea mitropoliilor românești în secolul al XIV-lea, recunoașterea Autocefaliei Bisericii noastre în anul 1885 și ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie în anul 1925.

Călăuziți de exemplul Domniei Voastre, participanții la acest popas sărbătoresc au evocat, cu adîncă emoție, împlinirile Bisericii Ortodoxe Române care, în tot trecutul ei, ca și în cei o sută de ani de la recunoașterea Autocefaliei, a adus întreaga sa contribuție la realizarea aspirațiilor poporului, a năzuințelor lui de unitate, libertate și independență, împlinindu-și, astfel, misiunea sacră de slujire a țării și a neamului românesc.

Cu bucuria sufletească pe care o trăim la aniversarea acestui act istoric din viața Bisericii noastre cu rezonanțe naționale, vă aducem, mult stimate Domnule Președinte, prinos de mulțumire și recunoștință pentru condițiile de deplină libertate religioasă în care se desfășoară activitatea Bisericii Ortodoxe Române, a celorlalte culte și vă încredințăm de întregul nostru devotament, de prețuirea și dragostea noastră nemărginită, cinstindu-vă strădaniile pe care le depuneți în apărarea păcii în lume și pentru zidirea unei țări noi, frumoase și bogate, liberă, puternică, deplin stăpînă pe soarta sa.

Vă dorim ani mulți și rodnici, plini de sănătate și satisfacții la cîrma neamului românesc, întru gloria și propășirea Patriei noastre scumpe, Republica Socialistă România.

PREȘEDINTELE SFÎNTULUI SINOD,
† **I U S T I N**
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Ședința solemnă a Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, dedicată aniversării centenarului recunoașterii autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, s-a încheiat cu citirea Actului Sinodal, în care se arată că „preamărind pe Dumnezeu, cel în Treime lăudat, pentru tot binele și tot darul desăvîrșit revărsat asupra sa, Biserica Ortodoxă Română pășește astăzi mai departe cu încredințarea că, sub participarea Sfîntului și Îndreptătorului Sinod, în frunte cu P. F. Patriarh *Iustin,* va conduce și de acum înainte turma cea cuvîntătoare a credincioșilor săi fii pe calea dreptei credințe, a păcii, a dreptății și binelui obștesc, pentru cinstirea numelui ei în rîndul celorlalte Biserici Ortodoxe Surori și Biserici creștine din lume și spre folosul și propășirea obștei creștinești din scumpa noastră patrie, Republica Socialistă România".

Acest act sinodal, înscris în Condica Sfîntă a Patriarhiei Române, a fost semnat de către toţi membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

La prînzul oficial, cu care s-a încheiat programul festivităţilor şi la care au luat parte toţi invitaţii, şirul cuvîntărilor a fost deschis de către Î. P. S. Mitropolit *Antonie* al Ardealului. Î. P. S. Sa a făcut, mai întîi, unele consideraţii asupra termenului de autocefalie, după care a prezentat momentul recunoaşterii autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, în contextul epocii, legat de proclamarea independenţei de stat a României de la 9 mai 1877, cînd marele cărturar şi om de stat Mihail Kogălniceanu declara în parlamentul ţării că: „De astăzi înainte nu mai plătim nici un tribut nimănui! Sîntem independenţi!"

Î. P. S. Mitropolit *Antonie* a arătat apoi că aniversarea centenarului recunoaşterii autocefaliei Bisericii noastre se însoţeşte cu sărbătoarea de la 9 mai, cînd aniversăm proclamarea independenţei de stat a României, iar în acest an comemorarea a 40 de ani de la terminarea celui de al doilea război mondial. Din această perspectivă festivităţile centenarului autocefaliei constituie şi un prilej de intensificare a hotărîrii Bisericii Ortodoxe Române de a spori acţiunile dedicate asigurării păcii în întreaga lume. Cei doi vorbitori care au urmat, Excelenţa Sa Episcopul *Ioan Robu*, conducătorul Arhiepiscopiei romano-catolice din Bucureşti şi Excelenţa Sa Domnul Episcop *Nagy Gyula* din partea Bisericii Reformate din România, au felicitat Biserica Ortodoxă Română cu prilejul acestei aniversări, subliniind prin aceasta sentimentele de bună frăţietate care animă relaţiile dintre cultele religioase din ţara noastră.

Î. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Banatului a subliniat, în continuare, faptul că prăznuirea centenarului recunoaşterii autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române a angajat nu numai pe credincioşii ortodocşi români din ţară, ci şi pe cei de peste hotare.

În numele acestora a vorbit în încheiere Î. P. S. Arhiepiscop *Adrian* al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală şi Occidentală, care a exprimat sentimente de recunoştinţă faţă de P. F. Părinte Patriarh *Iustin* şi faţă de conducerea noastră de stat, în frunte cu iubitul nostru conducător, Domnul Preşedinte NICOLAE CEAUŞESCU.

Festivităţile dedicate aniversării centenarului recunoaşterii autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române au constituit un minunat prilej de afirmare a unităţii noastre bisericeşti, a spiritului de bună frăţietate, care animă relaţiile Bisericii Ortodoxe Române cu celelalte culte din ţara noastră, ca şi ocazia de a da încă odată expresie hotărîrii de a sprijini toate acţiunile desfăşurate de poporul nostru la iniţiativa preşedintelui ţării noastre, Domnul NICOLAE CEAUŞESCU, pentru propăşire şi bunăstare, pentru asigurarea păcii în lumea întreagă.

Pr. Dr. *Viorel Ioniţă*

Studii și articole

CIRCULAȚIA CAZANIEI LUI VARLAAM MITROPOLITUL MOLDOVEI ÎN ȚINUTURILE BISTRIȚEI ȘI NĂSĂUDULUI *

Cartea — factor esențial de receptare și transmitere a moștenirii culturale a trecutului — a avut și are în acest sens un rol esențial. Pentru poporul nostru, un rol deosebit în transmiterea culturii și alimentarea conștiinței originii comune a tuturor românilor l-a avut și cartea veche bisericească. De asemenea, pentru cultura noastră națională cartea veche bisericească este un punct esențial de referință, pentru că ea reprezintă o sinteză a gîndurilor, simțămintelor și aspirațiilor neamului nostru creștin. Păstrarea credinței strămoșești, întărirea conștiinței originii comune a românilor și culturalizarea maselor sînt elemente des subliniate și în „predosloviile" vechilor cărți bisericești.[1]

Între tipăriturile vechi bisericești, care au avut o largă circulație în ținuturile Năsăudului și Bistriței, un loc aparte îl ocupă Cazania mitropolitului Varlaam al Moldovei (1632—1653), tipărită la Iași în 1643, adevărat monument de cultură bisericească și românească. Timp de sute de ani, poporul, chiar neștiutor de carte, a ascultat-o de zeci, sute și mii de ori, citită la strană, în școli, de către dascăli, dieci și preoți luminători drepți ai vremurilor trecute de restriște și pace, învățînd să scrie, să citească și să gîndească, să simtă românește . . .[2]

Obiectul lucrării de față este tocmai încercarea de a reconstitui circulația acesteia în părțile Năsăudului și Bistriței, din însemnările făcute de copiști, dieci sau preoți pe filele ei îngălbenite de vreme. Un neajuns al acestei cercetări este tocmai dificultatea de a urmări itinerarul complet parcurs de exemplarele Cazaniei lui Varlaam semnalate în județul Bistrița-Năsăud, la care vom face referință în cele ce urmează, datorită ștersăturilor uneori intenționate a însemnărilor sau a uzurii excesive a filelor.

Vom prezenta de asemenea și exemplarele Cazaniei lui Varlaam din localitățile Năsăud și Romuli, semnalate de N. Iorga și Florea Mureșan,[3] încercînd totodată cîteva considerații asupra lor.

---

* Lucrare de seminar întocmită și susținută la catedra de Istoria Bisericii Ortodoxe Române, sub îndrumarea Prea Cucernicului Preot Prof. Niculae Șerbănescu, care a dat avizul pentru publicare.

1 Vezi Pr. N. Șerbănescu, *Promovarea ideii despre unitatea neamului românesc în predosloviile cărților bisericești*, în „Mitropolia Olteniei", XX (1968), nr. 11—12, p. 911.

2 Florian Dudaș, *Cazania lui Varlaam în vestul Transilvaniei*, Timișoara, 1979, p. 32.

3 Nicolae Iorga, *Scrisori și inscripții ardelene și maramureșene*, vol. II, București 1906, p. 136—137; Florea Mureșan, *Cazania lui Varlaam 1643—1943*, Cluj, 1944, p. 211.

Exemplare inedite ale Cazaniei lui Varlaam, mitropolitul Moldovei în ținuturile Năsăudului și Bistriței.

1. *Exemplarul de la Archiud:* Inedit, inv. nr. 50. Cu excepția celor două file de la început, care cuprind cuvintele voievodului Vasile Lupu și mitropolitului Varlaam, celelalte file, pînă la pagina 19, s-au pierdut, inclusiv foaia de titlu. Sînt deteriorate coperțile și partea de la sfîrșitul Cazaniei cuprinse între paginile 73—116.

Însemnările de pe filele 124—165 ne duc la concluzia că, la mai bine de un sfert de veac de la apariție, acest exemplar din Cazanie ajunsese în Ardeal. În cuprinsul însemnării este menționat atît numele principelui Ardealului Mihai Apafi I (1661—1690) și a mitropolitului Ardealului Sava Brancovici (1656—1680), cît și anul cumpărării: 1676: „Această s(fîn)tă (f. 124) carte ce să cheamă (f. 126) ucitelnă o au cumpărat Văscul... (f. 130) feciorul lui popa (f. 132) Blaga den Soreș (f. 134) să fie a lui șa fețorilor săi. Și au cumpărat (f. 139) în zilele lui Apafi (f. 148) Mihai, craiul țărăi (f. 144) Arde(a)lului și mitropo (f. 147) lit Sava. Deci cene l-a (f. 149) învăța Procleatul să o (f. 151) fure de la noi, acel om să fie (f. 153) trecleat și procleat (f. 155) de 318 Sți ce-au fostu (f. 157)... Nicheii și de Maica (f. 159) Preacistă și de 12 apos (f. 161) toli și să fie anatima (f. 163) Amin V(ă)leat 7184 (=1676) (f. 165)".

Din alte însemnări de mică importanță nu se poate deduce sau stabili itinerarul parcurs de acest exemplar de Cazanie timp de mai bine de 150 de ani. Abia în 1834, cu prilejul unei vizitații canonice, pe care eparhul Făgărașului o face la Archiud (jud. Bistrița-Năsăud), acesta imortalizează anul și data acestei vizite pe filele 19—20. „Scris-am eu Ștefan Moldvai eparh Făgărașului (f. 19) Anno 1834, Ian. 22 cu prilejul visitării" (f. 20). Nu cunoaștem împrejurările și data la care exemplarul a ajuns la Archiud. Deducem din însemnarea sus menționată că această Cazanie a lui Varlaam exista în localitate înainte de anul 1834.[4]

2. *Exemplarul de la Liviu Rebreanu.* Păstrat în depozitul de cărți vechi bisericești, inventar 63, inedit, prezintă atît foaia de titlu cît și predosloviile voievodului Vasile Lupu și mitropolitului Varlaam. În general este bine conservat, excepție făcînd unele file cuprinse între paginile: 254—273 și 323—330, care prezintă urme de deteriorare.

Puținele mențiuni documentare de pe această Cazanie ne limitează posibilitatea cercetării itinerarului parcurs de ea. Totuși, potrivit însemnării de pe fila 384, Cazania a fost vîndută de Grigorie, din localitatea Hangu (jud. Neamț), preotului Rusu, probabil din părțile Năsăudului, cu suma de 21 florinți. „Adecă eu Grigorie scriu și mărturisesc precum am vîndut această svîntă carte... preutului Rusu dîndu-le drept 21 de florinți denaintea martori(lor) părintelui Metodie den Cașeni ș-a lui fătu, ș-a preutului Grigoraș den (...) lui Lazăr birul dîndu-le... și pentru credința... pisal (am scris) Grigorie ot Hangu... vă(leat) 1692".

4 Vezi Lazar Ureche, *Date noi privind circulația Cazaniei lui Varlaam în județul Bistrița-Năsăud* (Manuscris dactilografiat în curs de tipărire), p. 1—2.

Potrivit însemnării de pe filele 22—23, Cazania ajunge în secolul al XVIII-lea în posesia preotului Toader din Blăjenii de Jos. „Această carte anume (f. 22) Ocitelnă a lui popa Toader (f. 23) din Blaşfalăul de jos". În secolul următor o aflăm în Săsarm, actualmente transferată la depozitul de cărţi bisericeşti din localitatea Liviu Rebreanu.

3. *Exemplarul de la Josenii Bîrgăului.* — Inv. 470, inedit. Graţie respectului, atenţiei şi grijii cu care a fost înconjurată, această Cazanie a suportat bine povara timpului, ajungînd în zilele noastre într-o stare foarte bună. Coperţile şi filele nu sînt decît într-o foarte mică măsură afectate de deteriorări. Lipseşte foaia de titlu şi prefaţa voievodului Vasile Lupu şi mitropolitului Varlaam.

Acest exemplar al Cazaniei a avut o largă răspîndire. Însemnările de pe filele 209, 218, 223, 255, 256, 257, 261, 384, sînt o dovadă în acest sens. De la apariţia sa în 1643 circulă o perioadă în Moldova, iar către sfîrşitul secolului al XVII-lea în Transilvania. De la o dată necunoscută pînă în anul 1720, cînd avem prima menţiune documentară care atestă existenţa sa în Transilvania, acest exemplar al Cazaniei a fost proprietatea preotului Naşcu din Budacul de Sus, şi a familiei sale. La această dată, potrivit însemnării de pe fila 223 (fig. 1), a fost cumpărată de preotul Gheorghiţă din Budurleni cu „. . . 9 florinţi şi 20 de bani". „Să se ştie dat-am eu popa Ghiorghiţă ficiorilor popii Naşcului din Budac 9 florinţi şi 20 de bani şi 50 pe această sf(î)ntă ucitelnă. Să ştiţ(i) scris-am eu popa Ghiorghiţă din Budurlău zapis de dearptate. An domnului ot 1720 miaslţe iulii zi întîe. Aşe să ştiţî că o amî cumpărat de tăt de la dînşii".

Din motive necunoscute vînzarea amintită s-a anulat, pentru că la anul 1730, potrivit însemnării de pe filele 255—256 (fig. 2), acelaşi exemplar de Cazanie constituie obiectul unei noi vînzări cu preţul de 16 florinţi şi în prezenţa a patru martori: „De aceasta să să ştie de această sf(î)ntă ucitelnă cum că o am cumpăratî de la preoteasa lui popa Nascu cu de la feciorii ei de la toţi dereptî 16 florinţi dezlegată toată răsipită. Mărturie Bota Grigorie şi diac Ionî omî de 30 de a(n)i şi Alexa Ţ(î)rcovnicul din Uifalău omî de 60 de a(n)i şi eu Grigoraş diaculî din Ragla. Şi eu popa Grigore din Dumitra Mică o am cumpăratî de moşie nime să nu o poată scoate de la mine nece feciorii lui popa Naşco, nece nime den rodul lor. M(ia)s(î)ţe martie în 16 zile a(n)i(i) Domnului 1730". În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea aceeaşi Cazanie ajunge în proprietatea preotului Ioan Morar din „Smotealnic" (Simioneşti) în apropierea Dumitriţei, potrivit însemnării de pe foaia de legătură de la sfîrşitul ei. „Această ucitelnă să să ştie că iaste (a) lui Ioan Morar paroh în Simotealnic neunit". La o dată ulterioară acest exemplar al Cazaniei lui Varlaam ajunge în Josenii Bîrgăului.

4. *Exemplarul de la Măgurele* (filie), aparţinător parohiei Mărişelu, inv. 203, inedit. Prezintă uşoare urme de deteriorare. Lipsesc primele 5 file de la început, precum şi cele cuprinse între paginile 109—120 de la sfîrşitul Cazaniei.

Informaţiile referitoare la existenţa şi circulaţia aceste Cazanii sînt foarte sărăcăcioase. Potrivit însemnării de pe fila 327, acest exemplar a

fost donat în secolul al XVIII-lea de către Simion Macovei unei biserici de pe Valea Şieului. „Pomiana răposatului... Ioan şi tot rodul nostru a dat-o Simion Macovei. Cene o vende sau cine o va zălogi, să fie procliat şi tricliat de 300 şi 18 otţi. Ca să fie tot pomană". În secolul următor este cumpărată cu suma de 12 florinţi tot pentru un sat din Valea Şieului. „Cumpărat-am această ucitelnă cu 12 f(l)orinţi". Deşi o menţiune concretă a existenţei acestei Cazanii în Măgurele este tîrzie: „Nistor Roşca... cantor... Măgurele. 1 IX. 1929", opinăm că ea a existat în această localitate încă din secolul al XVIII-lea.

5. *Exemplarul de la Mărişelu.* Inedit. Este degradat în mare măsură, datorită utilizării intense. Lipsesc şi la acesta foaia de titlu şi prefaţa.

Potrivit însemnărilor de pe filele 1—19, acest exemplar al Cazaniei a fost cumpărat la anul 1687 de către fraţii Grigore şi Ionuţ Sabadîşul din localitatea Mărişelu, pentru a-l dona bisericii satului lor, cu 34 mierţe de grîu. Caracteristic pentru acest exemplar al Cazaniei este faptul că de la data cumpărării pînă în zilele noastre nu a fost înstrăinat, acest lucru fiind atestat de numeroasele semnături ale cântorilor bisericii. Redăm mai jos însemnarea de pe filele 1—19.

„Această svîntă şi isbăvită carte anume Evanghelie ucitelnoe o au cumpărat servul lui Dumnezeu, Grigorie (f. 1) Sabadîşul din sat din Noghifalău din vidicul Bistriţei (f. 2) şi cu frate său cu Ionuţ şi au dat pre dînsa 30 şi patru de mierţe de grîu (f. 3) şi o au dat pomană în svînta besearecă în sat în Noghifalău unde iaste hramul arhanghel Mihail i Gavril (f. 4) şi o au dat să le hie pomiană sufletiască domnilor sale şi a tot rodul lor pîn al 7-lea rod. Şi care va fi preut în Noghifalău să aibă a pomeni la toate dumnezeieştile liturghi... Iar cine ar ispiti să o fure au să o vînză au să o zălogească, ..., acela să fie trecliat (f. 8) şi procliat... Datu-am în zilele măriei sale biărul de cetatea Bistriţei Imbrea Marton... şi pîrcălab Hanăs şi protopop Vasilie ot Mocod în zilele Măriei sale Mihai Apafi craiul Ardealului (f. 12)... şi au fost anul domnului 1687, luna dechembria 4 zile ot... Ispisal Ieremia Nichifor ot (...)".

6. *Exemplarul de la Năsăud.* Se păstrează în Fondul de carte veche românească al Bibliotecii Academiei R. S. R. Filiala Cluj-Napoca, Biblioteca documentară Năsăud, inventar 152. Lipseşte foaia de titlu. Prezintă filele 4—350, 352—384. Lipsesc şi filele 1—3, plus predosloviile. Legătura este deteriorată. Se păstrează doar ultima copertă din scoarţă de lemn învelită în piele. Are cîteva însemnări în limba slavonă, datate cu anul 1662 şi făcute de către diacul Vasile „din tîrgul Iaşilor", dovadă că în acel an Cazania se afla la Iaşi. Acest lucru îl sesizează şi Nicolae Iorga într-un studiu al său.[5]

Potrivit însemnării, de o mare importanţă documentară, de pe fila 327 (fig. 3), făcută de diacul Năstase, rezultă că la anul 1674, anul începerii celei de a doua domnii a lui Dumitraşcu Cantacuzino (1674—1675),

5 Nicolae Iorga, *Op. cit.*, p. 136—137.

Cazania se afla tot în Moldova. „Va dni Dumtirașco voevoda în zilele lui au alovit leși cu căzaci ameastecați în tîrgul în Botoșea(ni) și au tăet prea mulți omeani și au și robit și au prădat de dimineață pînă la chindie unde s-au prădat tot au tăetu în z(i)ua dea Sant Toader în postul celu mare. Ca să știe ani (? ș(i) capul lor Xohăl și cu Chiațca au fost cu dînși. Și aci am scr(i)s eu Năstasie diac...". Din alte însemnări de pe filele acestei Cazanii, rezultă că ea își face apariția la Năsăud pe la sfîrșitul secolului al XIX-lea, intrînd mai tîrziu în colecția Gimnaziului român din localitate.

7. *Exemplarul de la Romuli.* Inventar nr. 313. Notăm că acest exemplar s-a conservat mai bine decît toate celelalte menționate în prezenta lucrare. Se păstrează atît foaia de titlu cît și predosloviile voievodului Vasile Lupu și mitropolitului Varlaam. Lipsesc doar filele cuprinse între paginile 68—79.

Lipsa însemnărilor documentare din cuprinsul acestei Cazanii face dificilă reconstituirea itinerarului acestui exemplar. Singura însemnare din secolul al XVIII-lea de pe fila 76, cu mențiuni de nume întîlnite și astăzi în localitate, ne îndreptățește să opinăm că exemplarul se găsea aici încă din acest secol.

8. *Exemplarul de la Simionești.* Inventar nr. 199, inedit. Aflat într-o avansată stare de degradare, arș la unul din colțuri, acest exemplar al Cazaniei prezintă un număr de 21 file lipsă, respectiv între paginile 1—23, de la început precum și 17 file cuprinse între pag. 103—120, de la sfîrșit.

Conține puține însemnări. Pe fila 223 se găsește următoarea mențiune: „Scris-am eu Costandin diac ot Jelna... sănătate... Popa Ioan din Jelna". Potrivit acestor însemnări, exemplarul a fost păstrat o perioadă în Jelna, iar mai tîrziu, în secolul al XIX-lea ajunge în Simionești.

9. *Exemplarul de la Sînmihaiul de Cîmpie.* Inv. nr. 335. Se află și el în stare de degradare. S-au pierdut primele 5 file de la început, foaia de titlu, precum și predosloviile voievodului și mitropolitului. De asemenea, lipsesc filele cuprinse între pag. 114—119, de la sfîrșitul Cazaniei.

Nu se cunosc împrejurările și anul în care exemplarul a ajuns în aceste ținuturi. Mai mult, între filele 245—251 partea de jos a acestora, unde figurau însemnări din secolul al XVIII-lea, a fost distrusă. La sfîrșitul acestui secol, conform însemnărilor de pe filele 262—271, Cazania trece din posesia parohiei Sălcuța în posesia Bungardului. „Această dumnezeiască carte și propovedănie batăr că tare, fiind legată de biserica Fiscutului însă fiindcă la biserica Fiscutului nu e de lipsă (fila 262) așa dară ca să nu rămîe în deșe(r)t cuvîntul lui Dum(ne)ze(u) nepropovăduit cu a no(as)tră dare de sat (f. 263)... la biserica Bungardului pentru 9 adecă nouă zloți (f. 264) care o au și plinit bunii credincioș(i) creștin(i) adecă ci(n)stitul stăpîn și purtătorul de gînd a D(lui) Teleki Domocoș,

Cadar Peter au ajutorit cu un zlot (f. 266) Gurdăn Nechita un zlot, Sîngeorzan Onuţi un zlot, Bulz Grigore un zlot (f. 267), Tătar Precup un zlot, Tătar Indreică un zlot, Diac Dumitru un zlot (f. 268) ... La aceasta au pli(nit) ... (credin)cioşi săteni ... după putinţa sa ... ca ... legată ... de biserica Bungardului să rămîie ... 1801 mai 2 zile". În împrejurări pe care nu le cunoaştem, exemplarul ajunge mai tîrziu în posesia parohiei Sînmihaiul de Cîmpie.

10. *Exemplarul de la Telciu.* — inedit. Uzura excesivă şi-a pus amprenta pe aspectul său general. Lipsesc doar filele de la sfîrşitul acestei Cazanii, cuprinse între pag. 116—121. Nu cuprinde informaţii documentare pe baza cărora să reconstituim itinerarul parcurs de acesta. Posibil ca el să fi ajuns aici tot în secolul al XVIII-lea, simultan cu cel din Romuli, localitate învecinată.

11. *Exemplarul de la Ţentea (filie).* Aparţine parohiei Sînnicoară (comuna Chiochiş), inventariat cu nr. 77. Inedit. Este greu afectat de trecerea timpului şi de intensa lui utilizare. Multe file din corpul Cazaniei s-au pierdut. Nu se mai păstrează decît filele cuprinse între pag. 52—368. Lipsesc şi coperţile. Singura mărturie documentară de pe fila 150 dezvăluie faptul că la anul 1703, această Cazanie a fost cumpărată şi dăruită de către Ion Pop satului Ţentea.

12. *Exemplarul de la Tigău. (Com. Lechinţa).* Inventar nr. 274, inedit. Lipseşte foaia de titlu, iar filele cuprinse între pag. 103—121, de la sfîrşitul Cazaniei, în parte sînt deteriorate, în parte risipite. Nu putem reconstitui circulaţia acestei Cazanii în secolul al XVII-lea. Însemnarea de pe fila 327 ne îndreptăţeşte la concluzia că acest exemplar al Cazaniei a fost cumpărat de un sat întreg — probabil Tigău — la mijlocul secolului al XVIII-lea. „Prea această carte au dat Onului Ioan bani şi i-au dat satul o jireadă de iarbă. Pentru acei 12 florinţi şi eu Popa Vasile am dat 3 măriaşi să-mi fie pomană şi de toţi au fost 13 florinţi". În interiorul copertei din spate sînt înşiraţi următorii donatori: „... la Giorgiu 6 sustaci a besiareci de pe colaci şi 9 potari, la Onul lui Babă Petrea 8 sustaci şi cu la Onulu lui Marcoşi Andronic 3 horgoşi şi un sustac a besearicii di pe colaci la Stan Alecsă 4 sustaci şi potari a besearici di pe colaci. Aceşti bani a besearici au îmblat cu ficiori satului pe la oamenii acei ce-s datori cu banii besearicii şi nu s-au tărăduit. Şi (a)şa am scris c-am îmblat şi Iliaş cu feciorii pe la oameni şi i-a scris cu Iliaş în luna cu trasul pentru (ca) să nu să uite".

*

Culturalizarea maselor, păstrarea credinţei strămoşeşti şi ridicarea conştiinţei naţionale a românilor — iată trei coordonate majore pe care le-a îmbrăcat în cursul veacurilor cartea veche bisericească. Rolul cărţilor vechi bisericeşti în îndeplinirea acestor misiuni a pătruns în simţirea românească şi creştinească a poporului român, care a primit cu încredere mesajul şi spiritualitatea acestora.

Aşa cum s-a văzut din prezentarea exemplarelor Cazaniei lui Varlaam, tipărită la Iaşi în 1643 — prezentare care a constituit obiectul studiului de faţă — românii din părţile Năsăudului şi Bistriţei au depăşit dificultăţile inerente procurării unei astfel de cărţi. „Raritatea şi costul ridicat... dorinţa arzătoare a comunităţilor de a o poseda, i-au creat şi imprimat pînă în zilele noastre Cazaniei lui Varlaam starea de carte rară... bisericile satelor străduindu-se să aibă cartea lor, care să fie numai a lor, legată de viaţa şi traiul locuitorilor, legămîntul neînstrăinării păstrîndu-se şi el necontenit integrat virtualei conştiinţe de sine, statornicirea exemplarelor fiind făcută cu precizarea de — a fi păstrate atîta timp cît satele există şi sînt locuite de români".[6]

Preot drd. *Ioan Băndean*

Notă: Exemplarele Cazaniei lui Varlaam la care am făcut referinţă, cu excepţia celor de la Liviu Rebreanu şi Năsăud, au fost concentrate la depozitul de cărţi vechi bisericeşti de la Protopopiatul Bistriţa.

---

6 Florian Dudaş, *Op. cit.*, p. 32.

CONCEPȚIA BUDISTĂ DESPRE SUFERINȚĂ ÎN LUMINA ÎNVĂȚĂTURII CREȘTINE

Suferința este o realitate a cărei evidență este neîndoielnică. Fie că este de natură fizică, morală sau socială, suferința apare ca o notă discordantă în simfonia vieții sau ca o umbră care întunecă prin apariția ei aspectele plăcute ale vieții. Prezența suferinței fiind un fapt universal recunoscut, determinarea cauzelor ei a chinuit mințile multor gînditori de-a lungul veacurilor, care au dat explicații mai mult sau mai puțin satisfăcătoare, încercînd chiar să găsească mijloacele cele mai potrivite pentru înlăturarea suferinței sau măcar pentru atenuarea ei.

Dar dacă au existat în decursul istoriei numeroși gînditori care au încercat să rezolve problema suferinței, cum au fost Platon, Aristotel și Plotin, în vechime, iar în timpurile moderne Pascal, Schopenhauer și Dostoievschi, nu mai puțin marile religii ale lumii au făcut din suferință și din suprimarea ei însuși centrul cugetării lor religioase. Dintre marile religii budismul și creștinismul au excelat în această privință.[1] De aceea ne-am propus ca, în cele ce urmează, să punem față în față aceste două religii, arătînd care este atitudinea lor în marea problemă a suferinței, ce explicații dau ele originei suferinței și ce remedii propun.

I. *Existența și originea suferinței*

a) *În budism.* Buda, întemeietorul budismului, a făcut din suferință punctul în jurul căruia au gravitat toate preocupările sale. Suferind o adevărată metamorfoză spirituală, Siddharta, care mai tîrziu avea să devină Buda (iluminatul), se retrage din tumultul vieții, dedicîndu-se meditației, al cărei rezultat a fost elaborarea doctrinei sale despre existența suferinței, cauza și metoda prin care se ajunge la suprimarea ei. Așa cum se știe, el și-a început misiunea sa printr-o predică ținută la Benares, predică al cărei conținut îl formează cele patru adevăruri sfinte ale crezului budist: 1. Adevărul sfînt despre existența suferinței, 2. Adevărul sfînt despre originea suferinței, 3. Adevărul sfînt despre înlăturarea suferinței și 4. Adevărul sfînt despre calea care duce la înlăturarea suferinței.

Existența suferinței este deci cuprinsă în primul din cele patru adevăruri sfinte ale budismului: „Acesta este, călugărilor, adevărul sfînt despre suferință: nașterea este suferință, bătrînețea este suferință, moartea este suferință, a fi una cu ceea ce nu iubești este suferință, des-

1 Gustav Mensching: *Die Bedeutung des Leidens in Budhismus und Christentum*, Giesen, 1930, p. 4.

părţirea de ceea ce iubeşti este suferinţă, a nu-ţi realiza dorinţa este suferinţă, pe scurt, alipirea incitată de lucrurile pămînteşti este suferinţă".[2]

Cuvîntul „suferinţă" apare deci ca un leit-motiv în cuvîntarea lui Buda, fiind pentru budism raţiunea lui de a fi. Viaţa este însoţită de la un capăt la celălalt, adică de la naştere pînă la moarte, de umbra necruţătoare a suferinţei.

„Ce gîndiţi, voi, discipolilor — întreabă Buda — ce este mai multă: apa care este în cele patru mari oceane sau lacrimile care au curs şi pe care le-aţi vărsat?" „Lacrimile sînt mai multe decît apa în cele patru mari oceane", au răspuns ucenicii lui.

Care este cauza primordială a acestei suferinţe? Răspunsul la această întrebare îl formează al doilea adevăr sfînt al budiştilor, adevărul despre originea suferinţei. „Acesta este, călugărilor, adevărul sfînt asupra originei suferinţei: este setea (de existenţă), care duce din renaştere în renaştere, însoţită de plăcere şi de pofta care găseşte în aceasta plăcerea sa: setea de plăcere, setea de existenţă, setea de ceea ce este trecător".[3] Astfel, zice un comentator al doctrinei budiste,[4] izvorul durerii se găseşte în voinţă. Dorinţa de a trăi, de a conserva existenţa sa individuală, dorinţa de a satisface pornirile lumii sensibile, setea de a cuceri un nume, a bogăţiei şi a puterii, acestea duc omul la acest cerc infinit al renaşterilor, cu cortegiul inevitabil de decădere, de nestatornicie, de boală etc.

Prin urmare, dorinţa de a exista este cauza primă a suferinţelor. Dacă această dorinţă n-ar exista, atunci nici omul cu armura lui de senzaţii, necesităţi etc., cu care intră în contact lumea materială, n-ar mai apărea şi astfel suferinţa ar fi suprimată cu însăşi cauza ei: setea de viaţă. Concluzia la care duce inevitabil această premiză este preconizarea unui ideal potrivnic vieţii: nimicirea voinţei de a trăi. Dar setea de viaţă nu-i ultimul şi singurul motiv al suferinţei. Căci în lanţul greu al cauzelor şi efectelor, ignoranţa este indicată ca o cauză primă a suferinţelor.[5]

Această ignoranţă fiind rădăcina cea mai ascunsă a suferinţelor acestei lumi, atunci care este obiectul pe care ignorîndu-l, determină declanşarea acestor suferinţe? Nu este decît un singur răspuns: ignorarea celor patru adevăruri sfinte.[6]

---

2 H. Oldenberg, *Le Buddha, Sa vie, sa doctrine, sa communauté*, trad. par A. Foucher, Paris, 1931, p. 207.

3 H. Oldenberg, *op. cit.*, p. 207—208.

4 Ch. F. Aiken, *Buddisme et Christianisme*, trad. par L. Collin, Paris, 1903, p. 99.

5 Ch. F. Aiken, *op. cit.*, p. 99.

6 H. Oldenberg, *op. cit.*, p. 207. Iată ce spune un adept al budismului referitor la această problemă: „Toate fenomenele pămînteşti, toate cunoştinţele umane, tot ceea ce există şi, în sfîrşit, toate durerile vieţii noastre au cauza în ignoranţa oarbă a oamenilor. Pentru a înfrînge aceste suferinţe, trebuie mai întîi să se distrugă ignoranţa, care este punctul de plecare al acestora". (E. Tomomatsou, *Le Bouddisme*, trad. par Kuni Matsuo, Paris 1935, p. 104). Sau: „Iluzia ascunde omului esenţa şi valoarea adevărată a universului, rădăcina ultimă a oricărei existenţe. A fi înseamnează a suferi; dar ignoranţa este aceea care ne înşală cu privire la această durere. Ea face să ne apară în locul său imaginea mincinoasă a fericirii şi a plăcerii" (Aiken, *op. cit.*, p. 100).

După această concepţie, tot ce există intră în circuitul cauză-efect şi este într-o continuă devenire. Orice fiinţă vie este un individ, care există de totdeauna şi care trece din existenţă în existenţă, din naştere în naştere sau din destin în destin, pentru a mînca fructul faptelor sale din celelalte vieţi.[7]

Dar tot ce există este numai aparenţă şi iluzie. Aceste aparenţe, departe de a exprima realul, dau înfăţişarea vrednică de plîns a existenţei noastre, care de fapt nici nu este.[8] Ceea ce numim noi fiinţă, în concepţia budistă este numai o masă de forme, fără o existenţă reală.[9] Fiinţa omului este un agregat din cinci părţi constitutive care sînt: corporalitatea, simţirea, gîndirea, năzuinţele şi conştiinţa. Un suflet, adică un subiect permanent în om, care ar fi purtătorul tuturor schimbărilor, nu există, precum în genere nu este nimic durabil în această lume. Omul este numai o compoziţie de formaţiuni *(sankharas)*, are numai o existenţă fenomenală. Această existenţă fenomenală este răul care rezultă pentru om din prima pînă în ultima oră din contactul neîncetat cu lumea.[10]

Neavînd nimic durabilitate, totul este o cauză a suferinţelor, chiar şi plăcerea care se preocupă cu osteneala. Senzaţia însăşi este o formă de suferinţă la om. Senzaţia şi suferinţa sînt asociate în mod indisolubil una cu alta.[11] Senzaţia este sursa de unde ia naştere existenţa individuală.[12]

Din tendinţele în plină activitate, din tensiunea lor şi din realizarea unui plan *(nimitta)* rezultă toată masa de durere, frică, teamă, agitaţie şi grijă. Nimic nu trebuie să mişte pe om din toropeala în care se complace. Chiar jocul, veselia şi fericirea sînt componente ale durerii *(dukha)*, pentru că ele comportă tumulturi interioare *(sarana)*, tensiune, aspiraţie, tot ceea ce nu este calm şi potolire, al cărei ţel suprem nu este altul decît Nirvana.[13]

Pentru ochiul budistului, format a vedea numai aspectul sumbru al vieţii, urmărind atingerea idealului său ultim, intrarea în Nirvana, însuşi corpul omenesc, supus, ca şi toate celelalte lucruri, unei veşnice schimbări, este motiv de suferinţă.

— Ce credeţi voi, călugărilor, este corporalitatea permanentă sau trecătoare? întreabă Buda.

— Nestatornică, Venerabile.

— Dar ceea ce este nestatornic este durere sau bucurie?

— Durere, Venerabile.

---

7 Louis de la Vallée Poussin, *Le Dogme et la Philosophie du Bouddisme*, Paris, 1930, p. 19.

8 Ioan Coman, *Budism şi creştinism*, în rev. „Raze de Lumină", anul 1930, p. 113.

9 Vasile Găină: *Buddismul şi creştinismul*, Cernăuţi, 1906, p. 73.

10 P. Oltramare, *Histoire des idées theosophiques dans l'Inde*, vol. II, Paris, 1923, p. 93.

11 P. Oltramare, *op. cit.*, p. 91.

12 P. Oltramare, *op. cit.*, p. 91.

13 Lilian Silburn, *Instant et cause*, Paris, 1955, p. 218.

Deci, ceea ce este nestatornic, plin de durere, subiect de schimbare se poate cînd se consideră ca atare să se zică: acesta este al meu, eu sînt acela, acela este Sinele meu?

— Nu se poate, Venerabile, răspund ei.[14]

Corporalitatea, alcătuită din cele cinci grupe de elemente, adică existența însăși, este considerată o povară, pentru că prin aceasta ne alipim de ceea ce este trecător și aceasta este izvor al suferințelor. „Cele cinci grupe ale alipirii, o călugărilor, își au rădăcinile în voință. Acestea sînt grupele alipirii corpului, alipirii de bunurile lumii, grupele alipirii de senzații, de percepții și de conștiință. Acestea se numesc, o, călugărilor, povară.[15]

Și numim aceasta povară cu atît mai mult cu cît însuși organismul nostru fizic și funcțiile noastre spirituale nu constituie esența noastră, ci ele sînt un simplu atribut. Noi venim în acest organism ca în ceva străin, pe care îl vom părăsi tot ca străini, ca să intrăm în altul în altă calitate.[16]

Legea renașterii este universală și numită în budism *karma*. Prin aceasta înțelegem răsplata pentru faptele proprii săvîrșite în viața anterioară. Fiecare primește răsplata, adică renaște urmînd legea implacabilă a karmei. În acest proces al renașterii, un rol de seamă îl ocupă și înaintașii noștri, care contribuie la venirea noastră în lumea suferinței. Dar corpul nu-l putem socoti ca moștenit de la ei, ci venit de undeva din altă parte. „Iată, o discipoli, acesta nu este corpul vostru, nici corpul altora; el trebuie socotit mai degrabă ca operă a trecutului, care a luat o formă realizată prin voință".[17]

Odată realizat, corpul este supus din nou aceluiași cortegiu de suferințe, cu bătrînețe, moarte etc., după legi necunoscute, pînă cînd va ajunge să se stingă în imperiul Nirvanei. Pentru credinciosul budist sau brahmanist, însuși Dumnezeu este oceanul în care omul, obosit de înnot, trebuie să se înnece.[18]

b) *În creștinism.* Existența suferinței este afirmată și de creștinism. Fără a face din suferință preocuparea de căpetenie, creștinismul atestă fără echivoc realitatea ei. Spre deosebire de budism însă, care recunoaște numai suferința fizică, în creștinism, pe lîngă existența acesteia, mai există și o suferință de natură religioasă. Realitatea celei din urmă, creștinismul o experimentează cînd, după cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel, nu face binele pe care îl voiește, ci răul pe care nu-l voiește. (*Romani* VII, 19). Cînd vede, pe de o parte discrepanța dintre idealul pe care și l-a fixat, îndumnezeirea prin har și precarele sale realizări, iar pe de altă parte, cînd se vede supus „legii păcatului", acestea sporesc motivele de suferință.

---

14 H. Oldenberg, *op. cit.*, p. 210.
15 D. Ferger, *Magie und Mystic*, Zürich, 1936, p. 77. Apud Diac. Prof. N. Balca, *Sensul suferinței în creștinism*, în „Stud. Teol." nr. 3—4, 1957, p. 156.
16 Ioan Coman, *art. cit.*, p. 115.
17 Samyatta-Nikâya, vol. II, p. 64 sq. la Ioan Coman, *art. cit.*, p. 115.
18 Albert Schweitzer, *Das Christentum und die Weltreligionen*, Bern, 1922, p. 31.

Suferinţa devine cu atît mai gravă, cu cît fiinţa care o experimentează este mai aleasă, suferinţa sporind în intensitate, în raport direct proporţional cu superioritatea acestei fiinţe. În cazul unei căderi, aceasta este cu atît mai adîncă, mai năpraznică şi mai vătămătoare, cu cît înălţimea de la care cade este mai mare.[19] În aceasta constă „la grandeur et la misère de l'homme", după expresia lui B. Pascal.[20]

Apariţia suferinţei în cadrul acestei lumi, creştinismul o explică într-un mod cu totul deosebit de budism. Dumnezeu, fiind creatorul lumii fizice şi spirituale, a dat acestora legi pe care trebuie să le urmeze. Lumii fizice i-a înscris legi în virtutea cărora ea îşi continuă desfăşurarea sa. Lumii spirituale i-a dat legi prin care el îşi manifestă voia Sa, care se cuprinde în legea morală. Omul, fiinţă cu suflet raţional şi liber, are ca poruncă respectarea legii morale. Violarea acestei legi are repercusiuni şi consecinţe atît asupra persoanei proprii cît şi asupra mediului înconjurător, faptă pe care noi o numim păcat. Odată cu săvîrşirea acesteia, armonia care exista în sufletul omului dispare. În locul liniştii pe care ţi-o garantează respectarea legilor morale, apare acum mustrarea de conştiinţă, regretul, etc. şi nu arareori suferinţe trupeşti, cauzate tot de acest păcat.

Izvorul suferinţei constă deci, în creştinism, în reaua folosire a libertăţii voinţei, în virtutea căreia omul are posibilitatea să urce pe scara desăvîrşirii sau să coboare pînă la stadiul animalităţii instinctive. În urma păcatului originar, săvîrşit de protopărinţii noştri, nu numai omul ca descendent din ei poartă amprenta lui, ci „întreaga existenţă suspină laolaltă şi este pînă acum ca şi în durerile naşterii" (*Romani* VIII, 22). Este o solidaritate pancosmică, lumea participînd şi ea la durerile la care s-a supus omul.

Întunecarea minţii şi căderea în planul vieţii sensibile se oglindesc în faptul că „omul caută plăcerea şi această căutare naşte suferinţă; el fuge de suferinţă şi urmarea este alt şir de suferinţe. Între plăcerea trupească şi suferinţă este un cerc vicios. Căutînd plăcerea, omul o va avea, dar după gustarea acesteia, va avea suferinţă. Iar dacă fuge de suferinţă şi caută salvarea în braţele plăcerii, dă, dincolo de aceasta, de o suferinţă şi mai mare".[21]

Afară de această suferinţă religioasă, cauzată de conştiinţa păcatului, creştinismul mărturiseşte şi realitatea suferinţei naturale. Conştiinţa acestei suferinţe nu implică în sine un simţ deosebit, ea fiind experimentată de întreaga masă de oameni.

Mîntuitorul Hristos, om adevărat şi Dumnezeu adevărat şi fără păcat fiind, a fost secundat de la naştere şi pînă la moarte de umbra apăsătoare a suferinţelor naturale. Naşterea în peşteră, fuga în Egipt, batjocura oamenilor, lipsurile care l-au determinat să spună că „vulpile au viziuni şi păsările cerului cuiburi, iar Fiul omului n-are unde să-şi plece capul" (Matei VIII, 20), patimile şi moartea pe cruce — apogeul

19 Constantin C. Pavel, *Problema răului la Fer. Augustin*, Bucureşti, 1937, p. 4.
20 B. Pascal, *Pensées*, Paris, f. a., p. 193.
21 Diac. Prof. N. Balca, *art. cit.*, p. 168.

acestor suferinţe — sînt mărturii suficiente despre experimentarea acestei suferinţe de către Mîntuitorul.

Valurile de suferinţe omeneşti care-L înconjurau nu este o dovadă suficientă de participare a Mîntuitorului la aceste suferinţe? Aceasta fiind concepţia despre suferinţă în creştinism, să urmărim mai departe modul înlăturării ei în cele două religii de care ne ocupăm.

II. *Modul înlăturării suferinţei*

a) *În budism.* Prezentînd discipolilor săi aspectele mai puţin plăcute ale vieţii, Buda a căutat să dea o soluţionare a problemei suferinţei, indicîndu-le acestora şi drumul pe care trebuie să-l urmeze pentru a se mîntui de suferinţă.

Într-adevăr, dacă problema suferinţei este prima idee de bază a budismului, atunci suprimarea suferinţei este cea de a doua idee fundamentală, exprimată în cuvintele: „Precum oceanul cel mare are numai un gust, gustul sării, aşa are şi această învăţătură şi această ordine, numai un gust, gustul mîntuirii".[22]

Cauza tuturor suferinţelor fiind setea de viaţă, Buda va da ca remediu al suferinţelor îndepărtarea setei de viaţă. Această învăţătură este cuprinsă în al treilea adevăr sfînt: „„Iată, călugărilor, adevărul sfînt asupra înlăturării suferinţei: stingerea acestei sete prin nimicirea totală a dorinţei, îndepărtarea ei, desfacerea de ea, a nu-i îngădui nici un loc să se aşeze".[23]

Prin această descoperire a căii care duce la înlăturarea suferinţei, Buda găsise „calea care îndulceşte bătrîneţea şi moartea — care îl înspăimîntase aşa de mult odinioară — calea liniştită şi fără tulburare, lipsită de temeri, de demoni, calea care duce la cetatea Nirvanei".[24]

Astfel, budismul se prezintă ca o doctrină a mîntuirii, avînd ca scop de a scăpa definitiv pe adepţii săi de durerea universală, inerentă nestatornicirii fiinţelor şi lucrurilor.

Dar, ceea ce este nestatornic e ceea ce este născut, venit la existenţă, făcut, compus. Prin urmare, capătul de atins, locul de repaos, refugiul unde va fi în siguranţă din partea durerii, nu poate să fie decît ceea ce nu este nici născut, nici venit la existenţă, nici făcut, nici compus, adică *asamskrta* sau Nirvana. Astfel, Nirvana este menită să joace în cugetarea budistă un rol fundamental.[25]

Pentru atingerea acestui ideal, prin care se poate face să înceteze mizeria care apasă pe om şi care ideal constă în absenţa dorinţei şi ostenelii,[26] „toate bucuriile plăcerilor lumii şi bucuriile cereşti, toate, nu înseamnă nimic pe lîngă bucuria înăbuşirii setei de viaţă". Întrebat în ce constă bucuria mîntuirii unui om, în care nu mai locuiesc dorinţele, în care setea nu mai există şi care a trecut peste îndoieli, Buda a

22 V. Găină, *op. cit.*, p. 71.
23 Ch. F. Aiken, *op. cit.*, p. 102.
24 I. Barthelemy, *Le Bouddha et sa religion*, Paris, 1862, la Al. N. Constantinescu, *Budismul şi creştinismul*, Bucureşti, 1927, p. 15.
25 A. N. Bareau, *L'Absolu en philosophie bouddhique*, Paris, 1951, p. 249.
26 Ch. F. Aiken, *op. cit.*, p. 103.

răspuns: „Pentru omul în care nu mai locuiesc dorinţele, în care setea de viaţă nu mai există şi care a trecut peste îndoială, nu mai este altă mîntuire".[27]

Mîntuirea este identificată cu Nirvana, aceasta fiind cea mai mare fericire care poate fi obţinută. „Stingerea dorinţei, a urii, a ignoranţei, iată ceea ce se numeşte Nirvana". Pînă şi iubirea trebuie stinsă, căci şi ea este cauza alipirii noastre de ceea ce este trecător. „Cel vindecat de iubire nu mai sufere nimic. De aceea, cei care nu au nimic drag pe lume sînt plini de bucurie, fără nici o durere". Şi, mai departe: „Cel ce aspiră la starea în care nu este nici durere, nici impuritate, să nu aibă nimic scump în această lume".[28]

Dacă se poate vorbi de o sfinţenie în doctrina budistă, atunci această noţiune este identificată cu termenul Nirvana. „Sfinţenie, sfinţenie, vorbiţi mereu de sfinţenie — spune un brahman o dată Venerabilului — ce este sfinţenia? „Stingerea dorinţei, a urii, a ignoranţei, iată dragul meu, ceea ce se numeşte sfinţenie".[29]

Nirvana este, aşadar, pentru budişti, *summum bonum*. Dar dobîndirea mîntuirii sau intrarea în Nirvana presupune „că sufletul sau mai bine zis acest compus de suflet şi corp, care se cheamă om, nu poate fi într-adevăr mîntuit decît dacă este nimicit".[30] Pentru realizarea acestui ideal, budismul nu recurge la un ajutor din exterior. Mîntuirea este un act care se rezolvă fără ajutorul nimănui. El aşteaptă pasiv epuizarea reîncarnărilor dictate de *karma*. Cînd se va sfîrşi acest lanţ al reîncarnărilor, el nu poate şti; ştie doar că renăscînd, va putea odată ajunge zeu sau călugăr, pentru care mîntuirea este mai aproape decît pentru omul de rînd. Ori prin cîte suferinţe ar fi trecut budistul, „nu sentimentul de a fi respirat atmosfera mai multor vieţi este acela care provoacă bucuria sa, ci faptul că epuizînd *karma* — cauza acestor vieţi — el se apropie de moartea definitivă, după care suferinţele vor înceta".[31] Pentru a nu mai peregrina prin această lume, supus legilor reîncarnărilor, Buda oferă adepţilor săi metoda celor opt căi: credinţă dreaptă, deciziune dreaptă, cuvînt drept, faptă dreaptă, viaţă dreaptă, dorinţă dreaptă, cugetare dreaptă şi meditaţie dreaptă.

De remarcat faptul că nu toţi pot urma aceste căi şi nu toţi pot ajunge la acelaşi grad de perfecţiune morală. Cei care se află în vîrful scării desăvîrşirii — ca să zic aşa — sînt călugării. Ei pot ajunge, pentru împlinirea acestui ideal, să stea într-o pasivitate, dusă pînă la extrem, aceea de a nu se mai îngriji nici de strictul necesar, doar vor ajunge odată în sînul Nirvanei. Cea de a opta cale a încetării suferinţei este meditaţia dreaptă. Aceasta este apanajul exclusiv al călugărilor. Pentru realizarea acesteia, viaţa solitară este cea mai indicată, meditaţia fiind cea mai apropiată de ideal. Numai călugării pot năzui la o mîntuire apropiată. Mirenilor le rămîne să creadă că în decursul reîncarnărilor vor

27 Sutta-Nip, v. 1088, la P. Oltramare, *op. cit.*, p. 450.
28 Udâna, VIII, 8. apud I. Coman, *art. cit.*, p. 362—363.
29 *Samy*, N. XXXVIII, 1. apud. P. Oltramare, *op. cit.*, p. 451.
30 I. Barthelemy, *op. cit.*, p. VII, la Al. N. Constantinescu, *op. cit.*, p. 25.
31 I. Coman, *art. cit.*, an. 1931, p. 27.

ajunge și ei călugări și deci mîntuirea le va fi mai apropiată decît în starea de laici.[32]

Asceza, atît de prețuită la călugării budiști, este o armă folosită tot în scopul pe care aceștia și l-au fixat: nimicirea voinței de a trăi. Apatia budistă și ataraxia sînt consecințele atitudinii lor față de trup, acestea constînd în lipsa de sensibilitate și reducerea afectelor la tăcere.

Aceste procedee nu sînt acceptate nici de rațiune și nici de viață. Dacă instinctul de conservare — cel mai puternic din complexul de instincte — ne spune, ori de cîte ori viața este în primejdie, că această viață își revendică prin el dreptul de ființare, ce rațiune poate să anuleze și să ignoreze această dorință de viață?

Prin urmare, viața ni s-a dat ca s-o trăim (Coșbuc), de a crea un mediu ambiant pentru dezvoltarea ei plenară, pentru sporirea bucuriilor nevinovate și a tot ceea ce o poate face mai frumoasă, mai demnă, mai de dorit.

b) *În creștinism.* Spre deosebire de budism, care preconizează ca remediu pentru înlăturarea suferinței stingerea setei de viață, creștinismul pornește de la cauza primă a suferinței, care este păcatul. Călcarea legii morale, în care este cuprinsă voia lui Dumnezeu, atrage după sine suferința, iar suferințele sînt efectul văzut al faptelor făcute la întuneric, al cauzelor lor, care este păcatul.

Suferințele pot avea și alte cauze. În Vechiul Testament, în cartea Iov găsim o explicație a suferinței, alta decît suferința consecință a păcatului. Dumnezeu îngăduie ca drepții să sufere, pentru ca, astfel, să le probeze credința. În acest fel, nu se poate vorbi de o suprimare a suferinței prin voința proprie: oprirea izvorului ei care-i păcatul, ci, interpretîndu-o ca pe o pedagogie divină, o primim știind că suferința astfel înțeleasă produce răbdare și răbdarea încercare, iar încercarea nădejde (*Romani* V, 3—4).

Însuși Mîntuitorul ne spune că acceptarea Crucii-suferință și urmarea Lui, este drumul pe care trebuie să-l urmeze cel care vrea să fie desăvîrșit (*Matei* XVI, 24). Predica de pe munte, în care Mîntuitorul face din smerenie, pocăință, blîndețe, milostenie, suferință pentru dreptate, etc., mijloace și căi care duc la fericire, constituie esența concepției creștine despre suferință.[33] În procesul mîntuirii sufletului, după concepția creștină, suferința își are rolul său bine determinat și anume acela de a promova și de a stimula în viața noastră însușirea felului de viață a lui Hristos, a cărui viață a fost secundată de suferință. Participarea la viața de comuniune cu El presupune o viață în care trebuie să murim zilnic (I *Corinteni* XV, 31) față de păcat, trebuie să ne facem părtași la suferințele lui Hristos (*Filipeni* III, 13).

Realizarea personalității religios-morale, este o luptă permanentă de înlăturare a omului vechi și naștere a omului nou. În acest fel a fost

32 D. I. Belu, *Problema durerii în budism și creștinism*, rev. „Candela", aprilie-iunie, 1930, p. 236.

33 Constantin C. Pavel, *op. cit.*, p. 137.

înțeleasă maxima care spune că: „a fi creștin e a ști că ești chemat la suferință" sau că „e rușine să fii creștin și să nu fii răstignit".[34]

Aceasta este „lupta cea bună", de a corija natura noastră, îndreptîndu-o în sensul desăvîrșirii noastre, concentrînd forțele ei nu în sens negativ, ci în sens pozitiv, natura pretîndu-se la canalizarea energiilor ei după voința omului.[35] Creștinul, ca membru al Trupului Tainic al Domnului, care este Biserica, nu se desprinde din organismul ei, ci se face părtaș la viața ei și la viața tuturor celor ce fac parte din acest Trup Tainic. Dacă Biserica este în viața aceasta „luptătoare", același lucru trebuie să-l facă membrele sale. De altfel, trăirea noastră în planul vieții lui Hristos, ca membre ale Trupului Său Tainic, este o trăire în care Hristos, „Capul", ia parte la suferințele „membrelor". În acest fel trebuie înțeles Pascal cînd spunea că „Iisus va fi în agonie pînă la sfîrșitul lumii".[36]

Din suferințe, creștinul face o unealtă care îi ajută la modelarea ființei sale. Dacă cei vechi spuneau: „*per aspera ad astra*", noi spunem că prin asperitățile suferinței urcăm spre „Soarele dreptății", Hristos. De altfel, numai după ce a fost spînzurat pe lemnul crucii, Hristos s-a făcut biruitor prin învierea din morți. Sau, cum spune cineva,[37] „prin suferință, creștinul izbutește să facă din necaz o virtute, din suferință. cel mai eficace mijloc de prosperare duhovnicească, din rău un bine, iar dintr-un obstacol, o pîrghie puternică", prin care ne ridicăm la viața de comuniune cu Dumnezeu și cu semenii.

Suferința, fiind o realitate de existența căreia nu ne îndoim, creștinismul o transformă, valorificînd-o ca element al mîntuirii. Urmînd pe Hristos cel răstignit și fixîndu-ne ca ideal îndumnezeirea, vom înțelege cuvîntul Apostolului: „Ci spre aceasta ați fost chemați, că și Hristos a pătimit pentru voi, lăsîndu-vă pildă ca să pășiți pe urmele Lui" (I Petru II, 21).

---

34 Fr. W. Foerster, *Hristos și viața omenească*, trad. rom. Sibiu, 1946, p. 329.

35 Ioan Coman, *art. cit.*, an. 1931, p. 20.

36 Cu mult înaintea lui Pascal, Sf. Felicitas a făcut dovada acestei împreună pătimiri cu Hristos. Așteptînd ziua cînd va primi cununa muceniciei, Sfînta trebuie să nască și după aceasta urma momentul morții care o unea cu Hristos. În durerile nașterii, cineva o persifla: „Dacă plîngi azi, cum vei putea să înduri mîine chinurile morții?" — „Azi, răspunse nobila creștină, eu sînt cea care suferă și plătește tribut firii; dar mîine altul va suferi în locul meu, în lupta pe care eu o voi da pentru El" (N. Chițescu, *Biserica, Trupul Tainic al Domnului*, București, 1942, p. 39.

37 D. I. Belu, *art. cit.*, p. 236. Iată acum o apreciere asupra concepției budiste despre suferință, făcută de un adept al budismului: „O astfel de filozofie a durerii este foarte ușor de înțeles, în vechea societate indiană, dar pentru noi un astfel de pesimism și o astfel de mizantropie sînt greu de înțeles. Viața omenească este ea o mare a durerii, cum își imaginează hindușii? Dacă noi o considerăm astfel, toate lucrurile ne vor părea triste și dureroase, iar dacă noi o privim cu alți ochi ea trebuie să ne pară fericită și veselă.

A defini viața ca o durere, nu este o manieră de cugetare științifică sau pozitivă, cu atît mai puțin pentru noi care trăim în societatea modernă. Această filozofie nu este ușor de înțeles; ea n-a putut să răspundă decît societății indiene de atunci, și nu este decît o filozofie aplicabilă poate oamenilor de atunci trăitori sub un regim de economie, unde sclavii erau exploatați în profitul oamenilor leneși. (E. Tomomatsou, *op. cit.*, p. 117—118).

Creştinul, care vrea să devină un *alter Christus*, să ajungă la „Starea de bărbat desăvîrşit, la măsura vîrstei deplinătăţii lui Hristos" (*Efeseni* IV, 13), luptă ca un bun ostaş al lui Hristos (II *Timotei* II, 3). Murind împreună cu Hristos, vom învia împreună cu El (II Timotei II, 11). Hristos, Paştile noastre, ne îmbie la comuniunea şi bucuria învierii Sale, după ce L-am urmat pe Golgota.

Astfel, creştinismul reuşeşte să convertească suferinţa dintr-o realitate a cărei existenţă nimeni nu o poate contesta în unealta de realizare a personalităţii religios-morale, de realizare a sfinţeniei.

*

Din confruntarea celor două concepţii despre suferinţă, cea budistă şi cea creştină, se poate vedea deosebirea ce există între ele.

Creştinismul converteşte suferinţa în sens pozitiv, putîndu-se ajunge prin ea la realizarea personalităţii religios morale.

Accentuînd asupra suferinţei, acest fapt dă o oarecare notă de pesimism religiei budiste. În creştinism „din suferinţă ne ridicăm la bucurie, din pesimism la optimism".

Corpul omenesc, în concepţia budistă, este o realitate care devine izvor de suferinţe. În creştinism el este considerat Templu al Duhului Sfînt, fiind preţuit ca atare.

În budism omul îşi cîştigă mîntuirea fără ajutorul divinităţii. În creştinism mîntuirea se realizează prin colaborarea omului cu Dumnezeu. Mîntuitorul Hristos a venit în lume ca aceasta să aibă viaţă şi încă din belşug (Ioan X, 10). Perfecţiunea morală nu constă din reprimarea tuturor dorinţelor, ci în a le dirija, a le stăpîni şi a le face astfel să servească la desfăşurarea facultăţilor morale, intelectuale şi psihice.

Dacă viaţa aceasta este considerată din punct de vedere creştin ca un stadion, în care fiecare creştin este dator să lupte pentru dobîndirea cununii celei nestricăcioase, iar trupul omenesc va fi preamărit la învierea cea de obşte, atunci cunoaştem că nu este pozitivă o învăţătură care preconizează dispreţuirea trupului. Dacă în viaţă se găsesc obstacole care provoacă suferinţe, ele trebuie trecute printr-un proces de „sublimare", adică de a scoate din ele tot ceea ce contribuie la realizarea noastră din punct de vedere moral. Numai aşa vom reuşi să ne ridicăm „din moarte la viaţă şi de pe pămînt la cer", nu făcînd din viaţă un „zid al plîngerilor sau transformînd-o în „ieremiadă".

Aceste adevăruri trebuie arătate tuturor celor care au nevoie de o înţelegere majoră a vieţii, străduindu-se în acelaşi timp să realizeze tot ceea ce este bun, frumos şi vrednic de dorit.

Arhim. prof. *Vasile Prescure*

PREDICĂ LA DUMINICA A 5-A DUPĂ PAȘTI

„Şi mulţi samarineni, din cetatea aceea au crezut în El, pentru cuvîntul femeii care mărturisea: Mi-a spus toate cîte am făcut“ (In. 4, 39).

Năvalnic, ca apele dezlănţuite ale rîurilor coborînd din munţi, în vremea zăpezilor topite, bat la poarta inimii mele gînduri şi întrebări, cărora trebuie să li se dea bun răspuns pentru sufletele celor ce zăbovesc în cea dintîi biserică românească, dintre zidurile cetăţii Mediaşului.

În grădinile de pe Tîrnave, a înflorit liliacul şi-n florile lui privighetorile cîntă bucuria întîlnirii cu primăvara, ce cu paşi înceţi îşi arată zîmbetul, unindu-l cu cîntecul cucului, slăvind viaţa şi pe creatorul ei, pe Dumnezeu.

Firul grîului, ieşit de sub cuşma caldă a zăpezii, se leagănă ca valurile mării, tălăngile sună lin, pe colnice turmele par că nu se mai mişcă, păstorii sprijiniţi în toiege se aseamănă cu stîlpii de piatră şi răsăritul Soarelui, mai întîi lor le dă bună dimineaţa, ca şi tuturor celor ce din cele 365 zile ale anului, nu găsesc nici una petrecută privind pe fereastră.

Şi-n frumosul primăverii acestui an, al muncii ce a caracterizat prin veacuri mersul unui popor, au trecut doar trei zile, de cînd luate din suflet s-au cinstit două evenimente, rămase pietre de hotar în oceanul veşniciei, împlinirea a 108 ani de la proclamarea Independenţei României şi 40 ani de la sfîrşitul celui de al doilea război mondial. Fiecare prăznuire poartă-n ea adevărul, că acest neam, crescut deodată cu stîncile şi pădurile acestui pămînt, nu a primit *nimic* fără sînge şi jertfă şi orice biruinţă poartă-n ea o lacrimă — uneori uitată — a celor ce au dat totul ca pe ogoare, în fabrici şi în uzine, în instituţii de cultură şi aşezăminte de sănătate, la ferestrele caselor să fie mereu seninul cerului, cîntecul ciocîrliilor în lanuri şi al privighetorii în lumina lunii, pe crengile cu flori ale cireşilor şi merilor.

Ieri, astăzi şi totdeauna, inima noastră se înclină în faţa celor ce şi-au pus primăverile tinereţelor, în muncă şi în jertfa vieţii chiar, ştiind că „ţăria noastră stă în unitatea dintre trecut, prezent şi viitor“.

Amare şi negre ca oful unei inimi chinuite, au fost urmele şi „darurile“ încleştării războaielor. În firul unei poezii scrisă cu inima pentru inimi (Ioan Alexandru) comentată — în felul lui — de un om al plugului, în vremea cînd înserarea cobora liniştea peste întinsul unui sat, arată că într-o casă, unde muşcata nu mai zîmbeşte la fereastră, războiul aduce

daruri, spunînd tristeţei stăpînului: Ioane, ţie ţi-am adus ca dar un picior de lemn, bocănitul lui să te însoţească pe drumul vieţii, ţi-am smuls din umeri mîna dreaptă, care nu ştia să scrie ci doar să poarte plăvanii pe brazdă şi coasa în livadă, rămînînd în pămînt străin ca să înveţe acolo a desluşi slovele; şi ţie, Mărie, care mi-ai adăpat caii cu lacrimile tale pentru cei doi feciori, ce nu s-au mai întors în satul cu doine şi colinde, ţi-am adus mănunchi de păr alb, ca să-ţi împodobească fruntea tristă şi pe veci nemîngîiată, să-ţi numeri anii cu durerile ca stejarii cu inelele. (Is. S. 30, 24 „Că pe mulţi i-a omorît întristarea şi nu este folos întru ea").

În miez de primăvară şi istorice comemorări, Evanghelia duminicii de astăzi, cheamă — ca un clopot de mănăstire — inimile fără osebire de limba vorbită, de culoarea feţei, de locurile unde trăim oameni ai lumii acesteia, la *tihna păcii* (Is. 26, 12 „Doamne revarsă pacea peste noi, căci toate lucrurile, pentru noi le-ai făcut"), la împlinirea rugăminţii făcute cerului de oamenii trudei, ca-n lume să fie belşug de pîine şi pace între popoare. (Mt. 5, 9 „Fericiţi făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema").

Pacea, necesară vieţii ca aerul şi apa, lipsea şi în vremea propovăduirii pămîntene a lui Iisus şi ani mulţi au trecut — măsuraţi cu secole — de cînd Iudeii şi Samarinenii nu puteau să se îngăduie, pe temeiul că cei din urmă nu aveau credinţa (monoteistă) într-un singur Dumnezeu şi s-au împreunat cu păgînii şi de aceea şi hainele ce le purtau aveau culori deosebite, ca nu cumva să se întîlnească pe drumurile vieţii, ci să se ferească unii de alţii, socotindu-se în aceeaşi stare ca şi ciumaţii. Pentru a aduce seninul în furtuna deosebirilor, Iisus pleacă la drum lung sub razele dogoritoare ale Soarelui, însoţit de ucenicii Săi şi-n urma lor colb greu le însoţea paşii (In. 4, 5 „Deci a venit la o cetate a Samariei numită Sihar"). Ajungînd la margine de aşezare, la loc de popas pentru călătorii obosiţi, la fîntîna patriarhului Iacob, ostenit se aşează lîngă ghizdurile bătute de vînturi şi dogorîte de soare, trimiţînd însoţitorii în cetate, să cumpere merinde.

În acest timp, în zări se desprinde un chip de om, cu un vas purtat pe cap, îndreptîndu-se spre fîntînă. Este o femeie samarineancă a cărei mirare se transformă în supărare, atunci cînd — El — îi cere să-i dea şi lui din apa ce o va scoate din fîntînă, răspunuzîndu-i: „Cum de îndrăzneşti, Iudeu fiind, să ceri de la mine, femeie samarineancă, să-ţi dau apă?" (In. 4, 9).

Blînd, Iisus îi răspunde: „Dacă ai fi ştiut darul lui Dumnezeu şi CINE este CEL care-ţi cere, tu l-ai fi rugat să-ţi dea apă vie, care potoleşte pe veci setea". La acest răspuns, privirea femeii se opreşte în jurul fîntînii, descoperă că nu are nici un vas cu care să poată scoate apa şi aceasta o face să spună ceea ce orişice Samarinean ar fi mărturisit: fîntîna este adîncă, din ea şi-au potolit setea generaţiile de urmaşi ai lui Iacob, de unde ai apa cea vie? Femeie, apa aceasta, poate ca setea s-o potolească pentru moment, dar apa pe care EU o dau se face „Izvor de apă curgătoare spre viaţa veşnică" (In. 4, 14). Pragmatică, adică dorind să profite de acest dar, Samarineanca îl roagă să-i dea şi ei acest izvor, rămîrînd nedumerită, cum de ştie mersul şi focul patimei ei, cu rîndul

bărbaţilor cărora soţie nu a fost, dîndu-şi seama că-n faţa ei, a păcătoasei, e Lumina, e Proorocul care aduce vestea că vine vremea, cînd toate neamurile, din toate locurile luminate de Soare se vor închina în Duh şi Adevăr.

Lăsîndu-şi vasul cu apă la fîntînă, ca grija purtării lui să nu o oprească din mersul grăbit de întors în cetate, ea se transformă în cea dintîi misionară a Adevărului în cetatea Siharului, chemînd oamenii, să vadă „Om, care i-a spus ei toate cîte i s-au întîmplat. Nu o fi acesta Hristosul?" (In. 4, 29)..

Nu i-a fost uşor, intrînd în cetate şi strigînd poate în gura mare, să convingă oamenii să-şi lase grijile şi ocupaţiile lor, să vină pe drumul fîntînii, la chemarea ei, a cărei purtare nu puţini o cunoşteau. Nu se dă însă bătută pînă cînd nu scoate oamenii din cetate şi şir lung de oameni se îndreaptă spre fîntîna lui Iacob, unde întîlnesc pe Iisus. Ucenicii Săi sînt miraţi de faptul că le refuză mîncarea adusă, spunîndu-le, ceea ce mai tîrziu vor înţelege, că „mîncarea Lui este să facă voia Celui ce L-a trimis, să săvîrşească lucrul Lui".

„Mulţi Samarineni au crezut pentru cuvîntul femeii" (In. 4, 39) dar şi mai mulţi au crezut pentru cuvîntul Lui, ascultat în răstimpul celor două zile, cît a rămas Viaţa în Siharul Samariei. Tradiţia spune că, în timpul prigoanei lui Nero, ar fi căzut ca mucenică (maica Fotini) aceea care, lăsîndu-şi găleata la picioarele Mîntuitorului, a început o viaţă nouă, închinîndu-şi zilele ei şi ale celor şapte copii, crescuţi în dragostea lui Dumnezeu.

Iubiţi credincioşi, Evanghelia de astăzi, este un model de chemare a sufletelor la Hristos, acolo unde nu este cunoscut. Dar dacă încerci să chemi credincioşi ce au legătura cu pămîntul şi credinţa strămoşească, la altă lege, decît cea românească, este un păcat, o fisură neîngăduită în stînca unităţii unui neam. Oricine ai fi, iubite credincios, Evanghelia de astăzi te cheamă şi te îndeamnă ca să fii un misionar, prin chemarea ta, prin faptele tale şi prin legătura cu credinţa pe care ai moştenit-o. Cheamă sufletele la Hristos, cu răbdarea cu care clopotul de la biserică, toaca de la mănăstire, îşi trimit dangătul şi zvonul, peste plaiurile — acum cu primăvară — cu stăruinţa samarinencii din Evanghelia de astăzi.

Datoria fiecărui om este de a-şi desăvîrşi puterea de iubire a semenului, a Patriei şi a lui Dumnezeu. Oamenii — spunea N. Tolstoi — „sînt asemeni rîurilor: apa în toate rîurile este la fel, una şi aceeaşi. Dar fiecare rîu este aici mai îngust, colo repede, acum liniştit, apoi curat, cînd rece cînd cald. La fel şi oamenii. Fiecare om poartă-n el toate însuşirile omeneşti chiar şi cei mai refractari dragostei, ca stîncile vegetaţiei. Cu lucrurile te poţi purta fără iubire, poţi să tai copaci, să faci cărămizi, să prelucrezi fierul, faţă de oameni însă nu se poate aşa cum nu te poţi purta fără grijă cu albinele".

Dragostea lui Iisus, în a cărei arie este pacea şi iubirea, păstrarea în inimi a trecutului istoriei noastre, în paginile căreia sînt prinse vremi cu trecut îmbrăcat în haină de „Mioriţă" şi astăzi de „Vrîncioaie"

pune alături de suflet, măsura ţelurilor noastre: Patria şi Legea Românească. Şi-n pagini de istorie găsim rostul atîtor biserici şi mănăstiri ridicate pe întinse şi roditoare cîmpii sau sub coamă de deal şi început de munte, toate „fîntîni" ale sufletului, unde s-au spus bucurii şi oful necazurilor ce au brumat viaţa prinsă în rostul anilor.

Credincioşi, din frumoasele văi ale Tîrnavelor, a venit primăvara! În grădini au înflorit merii. Prin slova evangheliei şi prin frumosul florilor, Iisus ne cheamă. Amin.

Prot. *Petru Boeriu*

DUMINICA TUTUROR SFINŢILOR

Dreapta credinţă ortodoxă învaţă că Biserica se compune din membrii care trăiesc pe pămînt, formînd Biserica luptătoare, şi din cei ce, trăind în virtute, au plecat la Domnul în credinţă şi iubire, se bucură de mărirea lui Dumnezeu. Aceştia se numesc sfinţi şi alcătuiesc Biserica triumfătoare.

N-au fost predestinaţi, din pîntecele mamei lor, să fie sfinţi. Au fost oameni ca şi noi, unii din ei cu păcate şi slăbiciuni omeneşti, pe care însă le-au biruit, căindu-se şi trăind, în continuare, o viaţă exemplară.

Amintim din aceştia doar pe tîlharul de pe cruce, pe apostolul Petru care s-a lepădat de Domnul Hristos, Maria Egipteanca, o mare destrăbălată, dar care, printr-o severă asceză şi o adîncă pocăinţă, ajunsese să plutească cînd se ruga.

Cheia şi calea care i-au dus pe sfinţi la această stare nu sînt un har aparte, ci îndeplinirea cuvintelor Mîntuitorului: „Cine Mă va mărturisi înaintea oamenilor, îl voi mărturisi şi Eu înaintea Tatălui Meu. Şi cine lasă case, sau fraţi, sau surori, sau tată, sau mamă, sau nevastă, sau feciori, sau holde pentru numele Meu, va primi însutit şi va moşteni viaţa veşnică". Sfinţii încă din viaţa lor de pe pămînt au fost proslăviţi de Dumnezeu, după cum ne încredinţează însuşi Mîntuitorul, în rugăciunea Sa către Tatăl: „Şi slava pe care Tu Mi-ai dat-o le-am dat-o lor, ca să fie una, precum şi Noi una sîntem" (In. 17, 22). Şi ca unii care au înfăptuit ceea ce El a poruncit, sfinţii sînt prietenii Mîntuitorului, după cum citim în Evanghelia după Ioan (15, 14): „Voi sînteţi prietenii Mei, dacă faceţi ceea ce vă poruncesc". Aşadar, sfinţii sînt toţi cei care au îndeplinit, cu prisosinţă, învăţătura Domnului nostru Iisus Hristos şi datori sîntem „a le vesti lauda lor şi a le da închinare şi a-i ferici şi a-i ruga să mijlocească pentru cererile noastre drepte", convinşi fiind, după afirmaţia sfîntului apostol Iacob (5, 16) „că mult poate rugăciunea dreptului".

Referindu-se la starea lor, sfîntul Ioan Gură de Aur zicea: „Tot pămîntul s-a umplut de îngeri, nu de îngeri cereşti, ci de îngeri care în trup pămîntesc, au arătat fapta cea bună a puterilor celor fără de trupuri. Că nu cei de sus s-au pogorît jos, ci, ce este de mirare, cei de jos s-au suit la fapta cea bună a celor de sus; nu cu sufletele dezbrăcate de corpuri, ci rămînînd în firea lor cu voinţa cea slobodă, s-au făcut îngeri".

Cine privește calendarul creștin ortodox vede trecut în fiecare zi, din lipsă de spațiu, unul sau cel mult patru sfinți, deși în aceste zile sînt amintiți, în cărțile de slujbă, numite Minee, mult mai mulți. Întîlnim și un număr de mucenici, martirizați în grup: 33 din Melitina (7 noiembrie), 40 mucenici din Sevasta (9 martie), 42 din Amorea (6 martie), 20.000 mucenici din Nicomidia (28 dec.), și 14.000 prunci uciși de Irod (29 dec.).

Creștinii care frecventează biserica știu că prima duminică după Rusalii se intitulează a Tuturor Sfinților.

Dacă an de an prăznuim într-o anumită zi pe unul sau mai mulți, Sfinții Părinți au statornicit ca toți sfinții, ca unii care fac parte din Biserică și ca unii care au luptat și s-au jertfit pentru un singur Hristos, să fie pomeniți, toți, odată pe an, în prima duminică după Rusalii, zi în care s-a întemeiat Biserica. Acest praznic are o vechime destul de mare, dar el s-a generalizat în vremea împăratului Leon Filozoful (886—912). Acesta a zidit o măreață și frumoasă biserică în Constantinopol, închinată răposatei sale împărătese, Teofana. Conducerea superioară a Bisericii însă s-a opus, spunînd că acesteia, deși a bineplăcut lui Dumnezeu, nu i-a sosit încă vremea să i se dea cinstire și închinare ca unui sfînt.

Împăratul, înțelept fiind, a împărtășit părerea Bisericii și a hărăzit biserica, ctitorită de el, Tuturor Sfinților, zicînd: dacă și Teofana este sfîntă, să fie și ea socotită cu toți sfinții. Și de atunci s-a generalizat Duminica Tuturor Sfinților, cînd prăznuim pe toți care au trăit de la Răsărit la Apus, pe cei din Asia, Africa și Europa și pe cei care din pricina unor împrejurări lumești au rămas neștiuți de nimeni, cu toate că au multă slavă înaintea lui Dumnezeu.

Mai tîrziu, Biserica, pe Teofana, ca una care era creștină și de la vîrsta de șase ani învăța Sfînta Scriptură, a trecut-o în rîndul sfinților, prăznuită fiind la 16 decembrie.

Deși de neam împărătesc, viețuia în cumpătare, se ruga lui Dumnezeu ziua și noaptea, făcînd milostenii și tot felul de înfrînare, purtînd pe sub hainele împărătești de protocol haine aspre de păr, mînca pîine și legume, își vindea hainele scumpe și banii îi împărțea la săraci, ajuta văduvele și orfanii, bisericile și locașurile pustnicilor. Udîndu-și așternutul cu lacrimi deseori se scula noaptea și citea psalmi.

După modul cum au viețuit sau și-au sfîrșit viața, mulțimea sfinților se împarte în mai multe cete: cei ce au trăit virtuos înaintea venirii Mîntuitorului, începînd cu Adam și Eva (12 decembrie), alcătuiesc ceata patriarhilor și a drepților Vechiului Testament.

Ceata proorocilor, patru mari și doisprezece mici, la care se adaugă Samuel, Ilie, Sfîntul Ioan Botezătorul și alții; Ceata Apostolilor (cei 12 și cei 70); ceata martirilor sau a mucenicilor, care prin chinurile înfricoșătoare s-au făcut părtași Patimilor lui Hristos și au primit cununi de răsplătire, chiar văzute la unii, cum sînt cei 40 mucenici din Sevasta (9 martie). „Sfinții mucenici, spunea Sfîntul Ioan Gură de Aur, stînd pe cărbuni, ca pe trandafiri, priveau cu plăcere la cele întîmplate". Această atitudine o întîlnim pînă și la copii. Sfînta muceniță Vasilisa, în vîrstă numai de 9 ani, refuzînd să aducă jertfă idolilor, a fost aruncată într-un

cazan în care fierbea untdelemn, plumb și pucioasă, dar ea, în loc să se vaiete, cînta psalmi, atitudine care a dus la creștinarea conducătorului acelei cetăți. Și așa se adeverește spusele scriitorului creștin, Tertulian: „sîngele creștinilor, sămînța creștinismului"; ceata cuvioșilor și cuvioaselor, care și-au topit trupurile cu nevoința postului, a rugăciunii și a înfrînării, ajungînd la o viață îmbunătățită; ceata ierarhilor, a preoților și a diaconilor, modele văzute de slujire lui Hristos și creștinilor; ceata sfintelor femei și ceata sfinților necunoscuți.

Sfinții sînt pentru noi, creștinii, strălucite modele de viețuire indiferent ce ocupație, vîrstă sau stare materială am avea aici pe pămînt. Avem bătrîni de o sută de ani: Antonie cel Mare (17 ianuarie) de 105 ani și Eftimie cel Mare, 95 ani (20 ianuarie) și copiii mucenici: Epolonie de 7 ani, Prilidian de 9 ani, Potit, de 13 ani (1 iulie), Voban de 12 ani și Sfînta mucenită Filofteia, 12 ani, ale cărei sfinte moaște se află la Curtea de Argeș (7 decembrie).

Avem exemple strălucite de împărați și ostași: împărații Constantin cel Mare și mama sa, Elena (21 mai); Iusten (15 noiembrie), Justinian (2 august) și împărătese: Teodora (30 decembrie), Teofana, amintită mai sus și Pulheria.

În rîndul ostașilor avem multe exemple, de la generali: Sfîntul Gheorghe (23 aprilie) și Sfîntul Dumitru (26 octombrie), Artemie (20 oct.), pînă la recrut, cum a fost Teodor Tiron (17 februarie).

Din rîndul ostașilor amintim pe sfîntul Mina, care are și acatist special, (11 noiembrie), Mercurie (24 noiembrie), Longin sutașul (16 octombrie), Corneliu sutașul (13 septembrie) și Porfirie Stratilat, împreună cu 200 soldați (24 noiembrie).

Întîlnim și mari dregători: Simeon Metafrastul, fost magistru și logofăt în cancelarie împărătească (26 ianuarie) și Isihie, prefectul palatului lui Justinian (7 ianuarie). Asterie, episcop al Amasiei, a fost avocat; Sfinții Trei Ierarhi, Vasile, Grigorie și Ioan au fost studenți la facultățile din Atena și Constantinopol; mucenița Tecla (24 septembrie) era o bună cunoscătoare a filozofiei și a artelor plastice; înzestrată cu o înaltă cultură și filozofie a fost și sfînta mucenită Ecaterina (25 noiembrie), iar martira Anastasia era dintr-o familie ilustră, deci cu o înaltă cultură.

Alături de acești prea învățați sfinți, și numărul lor este mai mare, noi prăznuim la 7 martie pe Pavel prostul, neștiutor de carte, pentru ca oricine, lipsit de învățătură, să nu se plîngă că nu are model de viețuire. În lumea sfinților ortodocși întîlnim și mulți medici, numiți „fără de arginți", care, pe lîngă viața lor virtuoasă, dădeau asistență medicală gratuită. Din rîndul acestora amintim pe sfinții: Pantelimon (27 iulie), care are și acatist, Chesarie, fratele Sfîntului Grigorie de Nazianz (9 martie); Chir și Ioan (31 ian. și 28 iunie), ale căror rugăciuni sînt invocate de preoți, cînd săvîrșesc Aghiasma mică sau sfeștania, ca și pe Cosma și Damian (1 iulie și 1 noiembrie) și pe Diomid (16 noiembrie) și alții.

Din ceata ierarhilor, pentru că sînt prea mulți, amintim doar pe Sfîntul Ioan Gură de Aur, Sfîntul Grigorie Dialogul și Sfîntul Vasile cel Mare, autori a cîte unei Sfinte Liturghii; sfîntul ierarh Calinic de la Cernica, fost episcop la Rîmnicu Vîlcea, ale cărei moșate se află la mănăstirea Cernica (11 aprilie).

Nu trebuie uitat că Sfîntul Vasile cel Mare (1 ianuarie) a provenit dintr-o familie cu zece copii, din care trei vor fi episcopi sau călugări, iar, din toți, șase sînt cinstiți în rîndul sfinților.

Sfinții Trei Ierarhi au avut mame devenite celebre: Emilia, mama sfîntului Vasile, Nona (5 august), mama Sfîntului Grigorie Teologul, bunica Macrina, care l-a crescut pe sfîntul Vasile, la care adăugăm pe Monica, mama Fericitului Augustin.

Alte mame îndemnau vitejește pe copiii lor să sufere martiriul, cum a fost Sofia, (17 septembrie), care îndemna, în toiul chinurilor, pe cele trei copile ale sale, Agapi, Elpis și Pistis, să mărturisească vitejește numele lui Iisus Hristos.

Atitudinea aceasta a stîrnit admirația păgînilor, determinîndu-i să exclame: „ce mame au creștinii".

Și numărul preoților și al diaconilor este destul de însemnat și de aceea nu-i putem pomeni pe toți. Amintim doar pe: arhidiaconul și întîiul mucenic Ștefan (27 dec.) și Amun (1 sept.).

Pomenim în rîndul sfinților și pe preoții Andrei (15 sept.), Lucian de Samosata (15 oct.), Haralambie (10 februarie) și pe Mochie (11 mai) și Ermolae (26 iunie), pomeniți în rugăciunea de la Sfeștanie, dar ceata lor e destul de numeroasă.

Și meseriașii au exemple luminoase în rîndul sfinților: martirul Antonie a fost pietrar (7 noiembrie), Lazăr, zugrav (17 octombrie), Foca, grădinar (21 decembrie); Marcu (28 sept.), Sozont (7 sept.), Temistocle (21 dec.), sfîntul Spiridon, episcopul Trimitundei (12 dec.) și Dimitrie cel Nou (27 oct.), ale cărei Sfinte moaște se află în catedrala Sfintei Patriarhii, au fost păstori.

Haritina (5 oct.), și Agatochia (17 sept), au fost servitoare, iar Agatador (3 oct.), servitor. Meninghie (22 noiembrie) era înălbitor de pînze.

Sfîntul Teodot (18 mai) și Ioan cel Nou (2 iunie) au fost comercianți, mucenicul Duca, croitor, Eufrosin (6 martie) și Pavel cel Nou (14 decembrie), bucătari; Filaret, Hierau și Varlaam, plugari; Ioan Pustnicul, tîmplar, Sfîntul Emilian din Durostorum (Silistra) (18 iulie), rob, Teoctist (6 sept.), corăbier, Marcu (29 dec.), gropar, iar sfînta Melania (31 dec.), una din cele mai bogate cetățene ale Romei, împărțind averea la săraci, și eliberînd 8000 de sclavi, trăia în aspră sărăcie și post.

Așadar, de orice neam, de orice stare materială, bună sau rea, de orice ocupație, învățați și neînvățați, Sfinții ca unii ce sînt fii ai Tatălui Ceresc, sînt, înaintea Lui, egali, iar pentru noi, pămîntenii, modele elocvente și convingătoare pentru modul de a ne trăi viața. Ei, cei cerești, și noi, cei pămîntești, alcătuim o mare familie, Biserica, despre care Sfîntul Ioan Gură de Aur spune: „Biserica este locul acela, singurul din lume, unde nimeni nu întreabă pe cerșetor pentru ce ai intrat aici, de ce te-ai așezat înaintea mea".

Cultul sfinților din Biserica Ortodoxă este puternic ancorat în Sfînta Scriptură și de aceea, orice slujbă bisericească se termină cu invocarea ajutorului lor: „Pentru rugăciunile Sfinților Părinților noștri, Doamne Iisuse Hristoase, mîntuiește-ne pe noi.

Pr. *Gabriel Cocora*

CUPIDITATE

I

În contrast cu moartea care e încremenire, viaţa ni se înfăţişează ca o neostoită mişcare.

Avîndu-şi izvorul în trebuinţe trupeşti şi sufleteşti, mişcarea se concretizează în acţiuni tinzînd la satisfacerea acelora într-o formă sau alta. Foamea, frigul, setea, dorinţa de orientare şi cunoaştere, trebuinţa de gustare şi creare a frumosului, de intrare în comuniune cu alţii, determină un dinamism intens şi o susţinută încordare a puterilor. Uneori trebuinţele se manifestă în ritm normal şi în limite rezonabile, alteori ele tind spre manifestări impetuoase, tulburătoare, capabile să ne confişte total. În acest din urmă caz vorbim despre pasiuni.

Pasiunile sînt trebuinţe constituţionale, cu exagerată cerinţă de manifestare în direcţia unor bunuri şi care au un puternic răsunet asupra întregii noastre fiinţe trupeşti şi sufleteşti.

Există pasiuni bune, ca de exemplu, pasiunea pentru libertate, adevăr, bine, dreptate, artă. Acestea întăresc, înalţă şi înnobilează pe om. Dar există şi pasiuni rele cum sînt, beţia, desfrîul, cartoforia, tabagismul, cupiditatea. Acestea degradează, înjosesc pe om pînă la a-l împinge în zona animalităţii.

Parabola citită azi (Lc. 12, 16—21) ne pune în faţă pilda unui om copleşit de patima cupidităţii.

II

Precum atîtea alte trebuinţe, putem spune că şi cele privind întreţinerea vieţii fizice sînt constitutive existenţei noastre omeneşti. Legate de instinctul de conservare, ele nu pot fi neglijate fără riscul alunecării în moarte. La temelia vieţii omului — ne spune Scriptura — stă „apa, pîinea, haina şi casa care-l acoperă" (Is. Sir. 29, 24).

Acolo unde încetează grija pentru satisfacerea trebuinţelor primare începe imperiul nefiinţei pentru viaţa biologică. Grija pentru agonisirea celor necesare existenţei ia caracterul unei importante datorii faţă de noi înşine.

În general agonisirea şi folosirea bunurilor se face cu respectarea unor reguli avînd drept scop păstrarea limitelor înăuntrul cărora viaţa să se poată dezvolta echilibrat, în conformitate cu demnitatea umană, cu poziţia credinciosului ca chip al lui Dumnezeu.

Se întîmplă însă, nu arareori că, trecînd peste indicaţiile morale, trebuinţele materiale se hipertrofiază în aşa măsură că ajung să le strîmtoreze pe celelalte, învăluind şi acoperind aproape întregul cîmp al vieţii interioare. Uneori unii sau alţii dintre credincioşi ajung să fie stăpîniţi de patima filarghiriei, a cupidităţii, a acaparării de bunuri materiale cu mult peste trebuinţe.

Cum ia fiinţă în noi cupiditatea?

Ţine de natura spiritului uman să năzuie spre infinit. În calitate de creatură a lui Dumnezeu, el nu e infinit prin natură dar e capabil

de infinit. Căutarea firească a infinitului însă nu se întreprinde în direcţia în care ar putea fi găsit, adică spre Dumnezeu, ci e îndreptată spre lucruri, spre bunuri care, limitate prin însăşi natura lor, nu pot suporta atributul infinităţii şi nu pot satisface setea de infinit a spiritului. Insatisfacţia ţine subiectul respectiv în continuă frămîntare, nelinişte, agitaţie, impunînd o continuă alergare de la un lucru la altul, de la unele lucruri la altele.

În fond neliniştea şi agitaţia credinciosului care se închide faţă de infinitul cel adevărat, adică faţă de Dumnezeu, este spaima adîncă, izvorînd pe de o parte din netrăinicia vieţii proprii, pe de alta din caducitatea lumii întregi. Neliniştea şi agitaţia credinciosului care ignorează pe Dumnezeu e neliniştea celui ce îşi dă seama de marea primejdie a năruirii în nefiinţă. Convins că centrul existenţei sale nu e propriul eu, credinciosul îl caută în altă parte, dar necăutîndu-l acolo unde există în realitate, el nu-l găseşte şi de aceea se înfioară în faţa neantului care se cască în jur, ameninţîndu-l cu absorbirea, cu desfiinţarea.

Neputîndu-se împăca cu perspectiva aceasta, credinciosul caută să-şi atenueze spaima, să i se sustragă, s-o contracareze încercînd să ridice un zid cît mai gros între sine şi nefiinţă. Zidul acesta îl construieşte el acaparînd şi îngrămădind bunuri peste bunuri, averi peste averi, cu cît adună mai mult, cu atît îşi închipuie că e mai puternic şi mai la adăpost de prăbuşire în nefiinţă. În fond însă împătimitul de averi se înşeală pe sine însuşi. Pentru că bunurile acaparate oricît de multe, tot limitate rămîn. Iar ceea ce e limitat nu poate potoli nelimitata teamă de nefiinţă a credinciosului care ignorează pe Dumnezeu.

Urmarea? O chinuitoare alergare după acaparare şi îngrămădire de bunuri, după zidirea unor jitniţe noi, mai multe, mai mari, mai încăpătoare.

Dar cel stăpînit de filarghirie e împins în braţele patimei nu numai de frica năruirii în moarte, ci şi de nevoia de a gusta cît mai multe, mai variate şi mai intense plăceri.

Plăcerea ca rezultat al unei bune cénestezii, al normalei funcţionări a diferitelor noastre organe şi sisteme este legitimă. Ea marchează o sănătoasă dezvoltare a fiinţei noastre, întreţine buna dispoziţie, ne întăreşte puterile de muncă şi contribuie la menţinerea unui optimism caracteristic unei vieţi normale. Căutată însă dincolo de ceea ce e necesar şi obţinută prin hipertrofierea trebuinţelor fireşti, prin concentrarea imaginaţiei asupra obiectului ei, plăcerea devine un element negativ putînd deteriora orice echilibru vital şi să ducă la epuizare şi grave îmbolnăviri.

Fără îndoială, în apariţia împătimirii de averi spune un cuvînt şi ereditatea, precum şi mediul. O ereditate încărcată va pune mai puţine piedici în calea impulsurilor spre patimă. Şi tot aşa un mediu nesănătos, un mediu în care cei din jur pun accentul pe acapararea de bunuri, va favoriza la cei în devenire, degenerarea în patimă a fireştii trebuinţe de bunuri materiale necesare unei existenţe normale.

Urmările cupidităţii sînt dintre cele mai grave.

Filarghiria marchează o ignorare, o slăbire aproape pînă la desfiinţare a credinţei în Dumnezeu, în bunătatea şi dragostea Lui faţă de

noi. Domnul ne-a-nvăţat să nu ne lăsăm cuprinşi de griji pînă la a ne pierde cumpătul, pînă la a intra în panică. El ne-a arătat că asupra noastră, a zilelor şi destinului nostru, a lipsurilor şi nevoilor noastre, veghează în permanenţă şi cu părintească dragoste, Tatăl cel Ceresc. Convingerea că nu sîntem singuri, că mai e cineva, şi anume Dumnezeu care ne are în permanenţă sub purtarea Lui de grijă, trebuie să ne redea calmul şi să ne determine a ne vedea de muncă şi datoriile noastre în linişte şi cu tragere de inimă.

Cel împătimit de averi însă, se simte singur, nu-şi mai are punctul de reazim în Dumnezeu, ci îl transpune în bunuri, în avuţii tot mai multe şi tot mai variate. Cel stăpînit de cupiditate, ne spune Psalmistul —, nu-şi pune nădejdea în Dumnezeu, „ci ... în mulţimea avuţiilor sale" (Ps. 51, 7). Care oricît de multe, nu vor putea satisface niciodată setea noastră de acaparare, menţinîndu-ne din pricina aceasta într-o stare de istovitoare chinuri tentalice. De aceea, urmînd Domnului şi din dragoste faţă de noi, Sfîntul Apostol Pavel ne dă şi el această învăţătură: „purtarea să vă fie fără iubire de argint, îndestulîndu-vă cu cele ce aveţi; căci el însuşi a zis: „Nu te voi lăsa, nici nu te voi părăsi" (Evr. 13, 5).

În relaţiile faţă de sine, filarghiria duce la un fel de monoideism, toate gîndurile şi puterile sufleteşti fiind concentrate asupra unui singur obiectiv: acapararea, înmulţirea şi păstrarea bunurilor materiale. Credinciosul stăpînit de cupiditate nu mai poate face o distincţie clară între ce e esenţial şi ce nu e esenţial, răstoarnă tabla valorilor, promovînd la rang de supremă valoare şi deci de suprem scop al vieţii, bunuri care prin natura lor nu pot fi decît mijloace. Ce priveşte valorile duhovniceşti, morale, culturale sînt împinse în umbra unei totale ignorări.

În relaţiile faţă de semeni, împătimitul de arginţi calcă în picioare atît dreptatea cît şi dragostea. Cel stăpînit de patima filarghiriei e atît de obsedat de bunurile de dincolo de jitniţele lui, e atît de preocupat de dobîndirea lor încît, pentru a şi le agonisi trece peste orice regule, dispreţuieşte orice frînă a conştiinţei şi orice limite impuse de drepturile celorlalţi.

Dacă avarul trece fără greutate peste drepturile materiale ale celorlalţi, cu atît mai uşor va ignora dreptul pe care ceilalţi îl au la dragostea lui.

Credinciosul e obligat să se poarte nu numai cu dreptate dar şi dragoste faţă de ceilalţi. E dator, adică, nu numai să nu se atingă de ce e al altuia, dar dimpotrivă să ia din al său şi să dea. Să dea dezinteresat, în spiritul abnegaţiei şi al devotamentului, împins la nevoie, pînă la sacrificiul total.

Concentrat asupra asigurării fiinţei sale, avarul nu dă, ci ia, strînge, acaparează, îngrămădeşte cu înfrigurare, ignorînd şi călcînd în picioare iubirea faţă de semeni. Să piară toţi cei din jurul lui, numai averea sa să-i rămînă neatinsă. Să-i rămînă mereu pline jitniţele şi, fireşte, să rămînă mereu zdravăn el, numai el. Pentru că, în definitiv, spune avarul, trebuie să existe cineva pe lumea asta care să se bucure de averile strînse. Şi, după părerea lui, cel mai potrivit e ca acest cineva să fie el însuşi, împătimitul strîngător de averi.

În lupta contra cupidității, primul lucru pe care credinciosul se cuvine să-l aibă în vedere e înviorarea credinței în Dumnezeu. Credința ne ajută să punem o distanță interioară între inima noastră și bunurile materiale, ne ajută să ne shimbăm orientarea, ardoarea împătimirii scade și scade și spaima năruirii în neființă. Restabilirea comuniunii cu Dumnezeu prin credință se traduce pe plan psihologic sub forma certitudinii că bazele vieții nu mai pot fi prin nimic desființate și în consecință credinciosul își poate recăpăta liniștea necesară unei activități normale, rodnice, creatoare.

Pe de altă parte e necesar să ne formăm judecata în sensul că bunurile materiale nu pot constitui scopul suprem al vieții, lor nerevenindu-le decît rolul de mijloace menite să satisfacă trebuințele fără de care viața nu ar fi cu putință.

În mod obișnuit Dumnezeu ne ajută prin intermediul semenilor. Deci pentru atenuarea grijilor cu privire la existență e de mare importanță să stabilim contacte și cu semenii noștri. Munca împreună cu ceilalți, producerea de bunuri în comun cu posibilități de mai bună repartiție poate constitui o importantă frînă a tendinței de acaparare. Cînd vom fi convinși că existența fizică a fiecăruia din noi nu e lăsată exclusiv în seama puterilor și mijloacelor proprii, ci e asumată în mare măsură de către întreaga comunitate, frica de dispariție va slăbi și cupiditatea. Ba chiar se va stinge.

E important de asemenea să ne formăm deprinderea opusă acaparării, și anume deprinderea de a da, de a ajuta pe alții. De a-i ajuta nu numai din surplus, ci din cît avem, chiar și din puținul cît ne aparține, caritatea contribuind în mare măsură la formarea noastră lăuntrică. Dăruind din al nostru altora, tăiem legăturile între noi și bunurile dăruite, ajutînd astfel puterilor noastre spirituale să-și recîștige libertatea și poziția lor de forțe conducătoare în viața noastră.

Descopciind spiritul din tentaculele avuției secăm cel mai puternic izvor al cupidității care în fond trebuie căutat tot în spirit și anume în coborîrea lui la nivelul de rob al instinctului de conservare.

În viața noastră a credincioșilor generozitatea constituie cale principală prin care agonisirea de bunuri e ferită de a degenerea în patimă.

III

În parabola bogatului căruia i-a rodit țarina, Domnul ne pune în față o pildă puternică de cum nu trebuie să fie atitudinea credinciosului față de bunurile materiale.

Bogatul din parabolă a lucrat ca și cum n-ar mai fi existat nimeni pe lumea asta. Desprinzîndu-se de Dumnezeu și de semeni, el s-a închis în propriul eu dilatîndu-l pînă la acoperirea oricărei alte ființe. Odată cu hipertrofierea eului trebuința de bunuri materiale se hipertrofiază și ea luînd forma împătimirii de averi, a cupidității.

De fapt, bogatul din parabolă nu se mai vede decît pe sine și bunurile care să-i asigure pe cît mai mulți ani, lui, și numai lui, un trai îmbelșugat. Odihna, mîncarea, băutura, petrecerile și le-a calculat cu

grijă numai pentru sine. Nici cel mai slab simțămînt de responsabilitate, de dragoste față de altcineva. Toate preocupările, grijile, interesele sînt îndreptate exclusiv spre sine.

Dar cît de nerealistă, lipsită de justificare și absurdă e o asemenea atitudine, ne-o arată Mîntuitorul, atrăgînd atenția că undeva, prin apropiere fîlfîie neîndurătoare aripa neagră a morții. Patima acaparării și îngrămădirii de bunuri alături de certitudinea morții constituie una din cele mai mari nebunii și mizerii a credinciosului, a omului.

Noi însă ne vom feri ca de foc de alunecarea într-o asemenea nebunie. E datoria noastră să ne agonisim cele necesare traiului. Dar datoria aceasta o vom ține mereu în echilibru prin practicarea altor obligații și în primul rînd prin practicarea credinței și iubirii față de Dumnezeu.

Comuniunea cu Dumnezeu ne eliberează potențial de egoism vatra din care se aprind toate patimile inclusiv a cupidității. Comuniunea cu semenii nu e efectivă decît cînd grija față de noi se limitează la cele necesare, iar preocuparea practică de ceilalți intră în modul nostru obișnuit de viață.

Grija dezinteresată față de alții constituie una din căile cele mai importante menite să ne ajute la devitalizarea cupidității. Cînd jertfim dintr-al nostru pentru alții creăm în suflet un climat în care filarghiria se înăbușă și piere.

Dar ar fi greșit să credem că pentru a ne feri de cupiditate ar trebui să muncim mai puțin ca să producem bunuri mai puține și deci, ca să oferim cupidității mai puține puncte de tentație și afirmare. Dimpotrivă, datoria noastră este să muncim cu conștiinciozitate, cu tragere de inimă pentru a produce cît mai multe bunuri din al căror surplus să se poată întemeia instituții, școli, spitale, fabrici, ateliere, mijloace de transport de care să putem beneficia și noi și întreaga comunitate.

Mai mult. Producînd mai mult și mai bun putem contribui și la ajutorarea unor oameni, unor comunități din spații geografice mai îndepărtate, oameni și comunități care, din pricina unor condiții grele de viață îndreaptă spre noi strigăt de ajutor.

Cuprinzînd și pe alții în grija pentru cele necesare existenței înfrîngem cupiditatea și în același timp ne îmbogățim în Dumnezeu căruia I se cuvine slavă, cinste și închinăciune în veci.

| Pr. *D. Belu* |

SFÎNTA LITURGHIE — ȘCOALĂ A IUBIRII CREȘTINE

Religia creștină este numită și *religia iubirii* prin faptul că, spre deosebire de celelalte religii, ea propovăduiește o întreită iubire: față de Dumnezeu, față de aproapele și față de sine însuși.

Religia creștină pretinde, mai presus de toate, ca omul să iubească pe Dumnezeu. Măsura cu care omul trebuie să-l iubească pe Dumnezeu e următoarea: „din tot sufletul, din tot cugetul și din toată puterea“ (Mt. 22, 37). Aceasta înseamnă că iubirea față de Dumnezeu trebuie să fie fără margini, fără sfîrșit, mai presus de toate, căci așa ne cere

porunca: „Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din tot sufletul, din tot cugetul și din toată puterea ta“ (Mt. 22, 37). A doua poruncă, asemenea acesteia, este: „Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți“ (Mt. 22, 38). Este o poruncă în cea mai strînsă legătură cu cea dintîi, deoarece „în aceste două porunci se cuprinde toată legea și proorocii“ (Mt. 22, 39).

La fel și la iubirea aproapelui, Mîntuitorul ne-a dat o măsură precisă în privința mărimii și felului ei: „Pe aproapele tău să-l iubești ca pe tine însuți“. Mai mult, Mîntuitorul numește porunca iubirii aproapelui „poruncă nouă“, zicînd: „Poruncă nouă vă dau vouă: Să vă iubiți unul pe altul. Precum v-am iubit eu pe voi, așa să vă iubiți și voi unul pe altul. Întru aceasta vor cunoaște toți că sînteți ucenicii mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții“ (Ioan 13, 34—35).

Dar dacă măsura și felul iubirii aproapelui este iubirea față de noi înșine, aceasta înseamnă că noi nu putem iubi pe aproapele, dacă n-avem iubire față de noi înșine. Așadar, trebuie să avem iubire și față de noi înșine, dar o iubire care să ne înalțe în fața semenilor și în fața lui Dumnezeu printr-o viețuire demnă de numele de creștin. Iubirea față de sine nu se manifestă printr-o viață de plăceri sau lene, ci prin muncă și vrednicie.

Piatra de încercare a iubirii față de Dumnezeu este iubirea aproapelui, care înseamnă iubire și iertare. Asupra fiecărui credincios atîrnă această înaltă datorie a poruncii evanghelice, iar școala la care putem învăța această virtute este Sfînta Liturghie.

Aș dori ca astăzi să medităm împreună la cîteva momente mai însemnate din Sfînta Liturghie, în care ni se cere: pace, iubire și iertarea aproapelui.

Creștinii au apărut în lume ca și propovăduitori, trăitori ai păcii. Cînd ei se adunau la locurile de rugăciune, spre a lua parte la Sfînta Liturghie, căutau să aibă între ei deplină pace, iubire și iertare. Căci însăși Sfînta Liturghie este taina lucrării mîntuirii prin jertfa iubirii lui Dumnezeu față de om. Condiția ca noi să putem oferi darurile necesare oficierii Sfintei Liturghii și participarea noastră în mod folositor, ne cere credință, dragoste și iertarea aproapelui.

Prescura și vinul din care se oficiază Sf. Liturghie ne mărturisesc unitatea. Prescura este formată din mii de boabe de grîu, care toate s-au făcut o pîine, din care o parte se va transforma la Sf. Liturghie în Trupul Domnului. La fel și vinul, stors din mulțimea nenumărată a boabelor de struguri. Oare noi credincioșii nu trebuie să ne unim sufletește unii cu alții, formînd trupul tainic al lui Hristos și fiecare dintre noi mădulare în parte? Dovada unității o putem vedea fiecare și la trupul nostru. Cînd ne intră un spin în picior, întregul trup simte durere, se încovoaie, ochii clipesc, mîinile caută, gura exprimă durerea prin țipăt, iar inima simte. Iată deci la ce trebuie să ne gîndim cînd vedem prescura și vinul aduse ca daruri la sfînta biserică: precum trupul nostru constituie o unitate, așa și noi creștinii formăm o unitate, după cum spune Sf. Apostol Pavel: „Căci o pîine, un trup sîntem noi cei mulți, căci toți ne împărtășim dintr-o pîine“ (I Cor. 10, 17).

Mai departe vedem pe preot cînd începe Sf. Liturghie că iese în fața Sfîntului Altar și se roagă, se închină în fața sfintelor icoane, apoi se întoarce către popor, cerîndu-și prin plecarea capului iertare, lucru pe care-l vedem și în timpul cîntării Heruvicului. Aceste rînduieli nu sînt simple formalități, lipsite de miez, ci au un sens adînc. Chiar mai înainte de a se îmbrăca cu sfintele veșminte, preotul, prin rugăciunile rostite în fața Sfîntului Altar, își cere întîi iertare de la Dumnezeu, apoi el trebuie să-i ierte pe toți cei ce i-au greșit și la fel el cere iertare de la credincioși, căci numai cerîndu-și iertare și iertînd, împăcat cu toți, el poate oficia Sf. Liturghie, în timpul căreia se aduce Jertfa Împăcării. Căci dacă el nu e împăcat în sufletul său cu Dumnezeu și cu credincioșii, atunci săvîrșirea Sfintei Liturghii nu-i va fi spre dragoste și spre iertare, ci spre osîndă.

Auzim apoi pe preot că la începutul Sfintei Liturghii rostește ectenia: „Cu pace Domnului să ne rugăm; pentru pacea de sus . . . pentru pacea a toată lumea . . . Domnului să ne rugăm". Deci cel dintîi îndemn pe care ni-l face preotul la începutul Sfintei Liturghii este acela de a ne ruga cu pace și pentru pace. Pacea sufletului, iertarea și împăcarea cu toți cei ce ne-au greșit sau cu cei cărora noi le-am greșit, sînt condițiile esențiale pentru ca rugăciunile noastre să fie primite înaintea lui Dumnezeu, potrivit poruncii Sale: „Cînd stați și vă rugați, iertați orice aveți împotriva cuiva, ca și Tatăl vostru cel din ceruri să vă ierte vouă greșelile voastre" (Mc. 11, 25).

La fel, darul pe care-l aduci la sfînta biserică nu-ți este primit, dacă nu ești împăcat cu semenul tău. Deci, dacă porți ură sau dușmănie asupra fratelui tău, rugăciunea, prescura, vinul, untdelemnul, lumînarea și alte daruri nu-ți sînt primite. Căci însuși Mîntuitorul ne zice: „Dacă îți vei aduce darul tău la altar și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul tău acolo, înaintea altarului, și mergi întîi și te împacă cu fratele tău și apoi venind, adu darul tău" (Mt. 5, 23—24).

Cuvintele care se repetă de mai multe ori în decursul Sfintei Liturghii sînt: „Pace tuturor!" Acestea sînt cuvinte ale lui Iisus Hristos, daruri ale lui Dumnezeu, o dorință, o poruncă, un sfat, o condiție pentru orice faptă creștinească, o dovadă a trăirii noastre cu adevărat creștine.

După rostirea ecteniei celor șase cereri și după „pace tuturor!", auzim pe preot exclamînd: „Să ne iubim unii pe alții, ca într-un gînd să mărturisim". În acest moment, în primele veacuri creștine, credincioșii își dădeau sărutarea păcii, adică toți credincioșii prezenți în biserică se sărutau: bărbați cu bărbați și femei cu femei. Sărutarea se făcea pe amîndoi umerii, în timpul ei credincioșii își dădeau mîinile, unul zicînd: „Hristos în mijlocul nostru", iar celălalt răspunzînd: „Este și va fi". Astăzi, această sărutare a păcii sau a iubirii este practicată numai de către preoții care oficiază Sf. Liturghie în sobor.

Dacă cercetăm cuprinsul ecteniei celor șase cereri, constatăm că în fiecare cerere se pomenește cuvîntul pace. Această ectenie, repetată înainte de împărtășire ne atrage atenția că nimenea nu trebuie să îndrăznească a păși la Sf. Împărtășanie avînd ură sau dușmănie cu cineva, ci cu toți trebuie să fie împăcat.

În partea de încheiere a Sf. Liturghii, preotul rostește: „Cu pace să ieșim". Aceasta înseamnă că toți cei ce au participat la Sf. Liturghie trebuie să iasă din biserică împăcați cu Dumnezeu, cu sine însuși și cu aproapele, mulțumiți că s-au rugat împreună și încredințați că rugăciunile lor vor fi primite.

Cu părere de rău trebuie să recunoaștem însă că pacea și iubirea — pe care le învățăm în școala Sfintei Liturghii — nu există și nu se mențin între toți credincioșii. De aceea Sf. Apostol Pavel scrie romanilor, îndemnîndu-i să trăiască în pace: „Dacă se poate, dacă stă în puterea voastră, trăiți în pace cu toți oamenii" (Rom. 12, 18).

Dar a trăi în pace cu semenii noștri nu depinde numai de noi. Ce putem face în astfel de împrejurări cînd noi dorim pacea, dar unii nu vor să se împace cu noi? Iată ce ne învață în această privință Sf. Grigore Teologul: „Dacă noi purtăm în suflet dragostea pentru cei ce ne urăsc, chiar dacă cu aceia noi nu putem fi în pace din cauza lor, sîntem noi în pace cu ei". În această privință, trebuie să avem înaintea ochilor noștri chipul primilor creștini și felul în care trăiau ei în pace și iubire, după porunca Mîntuitorului.

Sfînta Biserică este unicul așezămînt care ne cere nouă creștinilor, cu multă stăruință și insistență, să cultivăm virtutea iubirii, a păcii și a iertării; ea combate dușmănia, certurile și răzbunările dintre oameni. Dar ea ne îndeamnă să trăim în pace în special punîndu-ne la îndemînă școala Sfintei Liturghii, care ne învață și ne cere să iubim pe Dumnezeu și pe aproapele și să trăim în deplină pace unii cu alții, de asemenea, să ne iertăm unii pe alții. Căci de nu vom ierta oamenilor greșalele lor, nici Tatăl nostru cel din ceruri nu ne va ierta nouă greșalele noastre. Amin.

Arhim. *Serafim Man*

PREDICĂ LA ÎNMORMÎNTARE

„Trupul să se întoarcă în pămîntul din care a fost luat, iar sufletul să se întoarcă la Dumnezeu care l-a dat" (Ecl. 12, 7).

Toate formele de viață din lumea aceasta, au un început și un sfîrșit. Viața omului este și ea supusă acestei rînduieli. Oricît de mulți anii, ei nu reprezintă decît o palmă în nemărginita întindere a veșniciei (cf. Ps. 38, 7).

1. Ostenind și viețuind sub semnul poverii timpului, iată un fiu al Bisericii noastre, . . . , pleacă din această lume. Ziua nașterii sale, în urmă cu peste 85 de ani, își dă astăzi mîna, cu ziua morții.

Născut într-o familie de țărani harnici, printr-o viață cumpătată, adormitul s-a opus procesului îmbătrînirii. Și totuși, pînă la urmă, timpul a învins. Căci toate se mișcă sub semnul coborîșului de neocolit. Acest adevăr, îl exprimă și Sf. Scriptură în duioase și nostalgice cu-

vinte: „Ca umbra sînt zilele noastre pe pămînt și nimic nu-i statornic" (I Par. 29, 15).

2. Multe va fi văzut și învins, în vremea vieții sale, cel ce se desparte de noi. A asistat, cu lacrimi în ochi, la dispariția părinților săi, de mult stinși. A pierdut rudenii, colegi, prieteni dragi. Numărînd verile în care soarele i-a ars obrazul, se mira cît de mulți au fost cei ce s-au dus... înaintea lui. Și iată, supus firii, părăsește și el, acum, această viață. Căci vîrsta n-are leac. N-o poți opri pe loc. Este adevărat că nu îmbătrînim și nu murim deodată. Murim în fiecare zi cîte puțin. Dar în această stingere lentă, nu se sting și dorurile nemuririi din adîncurile nepătrunse ale ființei noastre. Setea dăinuirii veșnice nu depinde nici de vîrstă, nici de îndeletnicire. Ea nu stă „sub timp", ci se află sub porunca înțeleaptă a Ziditorului.

3. Întocmai ca o negrăită minune, făptura noastră aparține la două lumi. Prin trup, ține de lumea naturală. Dar trupul nostru se deosebește de tot ceea ce se mișcă sub soare prin prezența sufletului nemuritor în el. Prin suflet, adică suflarea lui Dumnezeu în trupul nostru, aparținem tărîmului de dincolo de timp. De aceea, atunci cînd se apropie ceasul în care se închid, pentru veci, ochii trupului, dorurile tainice ale sufletului nu adorm, nu se liniștesc. Acestea ne cheamă și arată spre un alt mod de existență, spre „veacul viitor".

În năzuința spre viața fără de hotar, trupul și sufletul sînt doar doi musafiri, doi călători în această lume. Călătoria lor se încheie, în clipa cînd, se împlinesc, în ființa noastră, cuvintele Scripturii: „Trupul să se întoarcă în pămîntul din care a fost luat, iar sufletul să se întoarcă la Dumnezeu care l-a dat" (Ecl. 12, 7). Moartea, moartea omului, constă tocmai în această despărțire a sufletului de trup.

4. Ei bine, timpul vieții pămîntești ne este dat, pentru pregătirea, așa cum se cuvine, a „retragerii" sufletului la Dumnezeu. Pe această linie, a sufletului, are loc împlinirea noastră ca oameni în viața pămîntească. De aceea, deși pentru veșnicie timpul nu există, pentru viața de după moarte însă, nimic nu este mai prețios decît timpul. Iar măsura lui constă în fapta dragostei de Dumnezeu, de om și de întreaga făptură.

În comuniune cu Mîntuitorul, ne facem părtași împărăției al cărei împărat este tot El, Hristos Domnul. Prin El, ni se deschid porțile celuilalt tărîm. Mîntuitorul răspunde setei de viață din străfundurile ființei noastre. Ne-o garantează cînd zice: „Eu sînt învierea și viața. Cel ce crede în Mine, viu va fi chiar de va muri" (Ioan 11, 25). Și, o nădejde negrăit de dulce, la obșteasca înviere, sufletul nostru se va uni din nou cu trupul înduhovnicit. „Căci precum în Adam toți mor, așa și în Hristos toți vor învia" (I Cor. 15, 22). Iar învierea de obște reprezintă și momentul în care vom primi răsplata deplină a faptelor noastre.

5. Adormitul și-a împlinit rostul în această lume ca un fiu al învierii. Prin pilduitorul său comportament, prin cuvîntul său înțelept și nobila sa simțire lăuntrică, s-a pregătit, necontenit, spre ținta supremă a călătoriei pămîntești exprimată de Sf. Ap. Pavel, în mărturisirea: „Mie a viețui este Hristos, iar a muri dobîndă" (Filipeni 1, 27). Întrucît cartea vieții sale este scrisă cu simțirea lui Hristos, cu fapta slujitoare în numele Lui, moartea sa înseamnează întoarcere la Ziditorul tuturor.

6. În atmosfera de jelanie rugătoare, asistat de Biserică, adormitul își ia ultimul rămas bun de la soția sa. Îi mulțumește pentru modul în care, în devotament pilduitor, a împărtășit, alături de el, bucuriile și amărăciunile vieții timp de ... ani.

În duhul Mîntuitorului, fiilor le lasă un testament scump, un stăruitor apel. Precum Mîntuitorul a arătat o duioasă iubire pentru soarta Maicii Sale, încredințînd-o spre ocrotire apostolului Ioan (Ioan 19, 26—27), tot așa și adormitul: încredințează soarta mamei văduve, fiilor ei. Îi sfătuiește să-i îndulcească starea sufletească. S-o ferească de gîndurile descurajatoare. Să se aplece peste durerea ei, pentru a ușura simțămîntul apăsător al singurătății în această lume. Să nu se uite că, a fi înaintat în vîrstă și singur, este, oricum, o mare durere.

7. Părintele ceresc să dăruiască, celui ce a fost un bun fiu al Bisericii noastre, fericită odihnă!

Să arătăm respect desăvîrșit față de noi înșine, pentru minunata zidire a făpturii noastre și destinul ei! Să lăudăm pe Dumnezeu că ne-a plăsmuit nu numai din trup trecător, ci și din suflet veșnic, nemuritor. Să viețuim cu fruntea sus, săvîrșind binele în nădejdea fericitei nemuriri în Hristos-Domnul, în veci de veci. Amin.

Pr. *Gheorghe Rățulea*

Viața bisericească

DIN VIAȚA BISERICEASCĂ ÎN ARHIEPISCOPIA SIBIULUI

Conferința preoțească din luna aprilie 1985, în Arhiepiscopia Sibiului

Prima conferință preoțească administrativă din acest an în Arhiepiscopia Sibiului s-a ținut după cum urmează: în 25 aprilie în Aula Institutului Teologic Universitar din Sibiu cu preoții din protopopiatele: Sibiu, Agnita și Mediaș; în 26 aprilie la sediul protopopiatului Făgăraș cu preoții din protopopiatele Făgăraș și Rupea, iar în 30 aprilie 1985 în biserica Sf. Nicolae din Brașov cu preoții din protopopiatele Brașov și Sf. Gheorghe.

Din încredințarea Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, conferința a fost condusă de următorii delegați chiriarhali: P Cuv. arhim. V. Cornilă la Sibiu, P. C. arhid. prof. I. Floca la Făgăraș și P. C. arhid. cons. Gh. Papuc la Brașov.

La conferința de la Sibiu a participat și P. S. Episcop-vicar Lucian Făgărățanul, unde a luat cuvîntul.

Ca și altă dată, la toate cele trei centre conferința a fost precedată de Sf. Liturghie, în cadrul căreia la Brașov P. C. cons. Gh. Papuc a rostit o scurtă meditație, în care a adus în atenție unele aspecte ale temei ce urma să se trateze.

Fixată de Sf. Sinod, tema conferinței a fost intitulată: *„Căi, metode și mijloace pastorale pentru întărirea și păstrarea dreptei credințe în rîndul credincioșilor"*, care a fost tratată de toți preoții în caietele de conferințe, referatele principale și coreferatele fiind susținute de următorii C. preoți: C. Erneanu (Dumbrăveni — prot. Mediaș) și Gh. Șpan (Gura Rîului — prot. Sibiu) — la Sibiu; I. Dincă (Părău — prot. Făgăraș), Gh. Mitrea (Criț — prot. Rupea) și E. Mureșan (Homorod — prot. Rupea) — la Făgăraș; N. Puchianu (Rîșnov — prot. Brașov) și I. Volimirovici (Brețcu — prot. Sf. Gheorghe) — la Brașov.

Avînd ca motto cuvintele Sf. Apostol Pavel: „Se cuvine episcopului (preotului) să fie fără de prihană, ca un ispravnic al lui Dumnezeu, neîngîmfat, ținîndu-se de cuvîntul cel adevărat al învățăturii, ca să fie în stare a cîrmui (pe credincioșii săi) cu învățătura cea sănătoasă și a se oștî cu cei potrivnici" (Tit 1, 7—9), referatele și coreferatele au arătat în introducere cum Ortodoxia a fost credința de totdeauna a poporului român, venindu-se cu o seamă de temeiuri istorice care demonstrează obîrșia apostolică a credinței noastre și arătîndu-se totodată cum fărîmițarea acestei credințe reprezintă o pagubă sufletească atît pentru Biserică cît și pentru unitatea spirituală a poporului nostru.

În capitolul întîi din tratare, referatele și coreferatele au arătat că lucrarea de fărîmițare a credinței noastre prin atragerea unor credincioși la credințe străine de Legea noastră străbună, românească, se face simțită atît în unele parohii cît și într-o seamă de locuri publice: pe tren, autobuze etc., folosindu-se diverse mijloace pentru înșelarea bunei credințe a unor credincioși de-ai noștri.

În capitolul doi s-a vorbit despre păstrarea dreptei credințe în rîndul credincioșilor prin cunoașterea acestei credințe de către credincioși, ceea ce reclamă din partea preotului respectarea cu fermitate a programului privitor la predicile catehetice și predicile duminicale, cît și pregătirea unor cuvîntări cît mai ziditoare la înmormîntări, cununii, boteze, parastase etc.; prin promovarea cu stăruință a cîntării în comun la biserică, inclusiv rostirea Crezului de către toți credincioșii; prin activitatea organelor parohiale și în primul rînd a cîntărețului bisericesc în lucrarea

misionară; prin punerea la îndemîna credincioșilor a presei noastre bisericești; prin antrenarea credincioșilor în cercetarea bolnavilor, oriunde s-ar afla, cît și a altor membri ai parohiei avizați la dragostea caritabilă a altora: bătrîni, infirmi, familii grele etc., precum și a unor familii care au avut prejudicii grave, ca incendii, accidente etc.; prin valorificarea tradițiilor religios-morale din parohie; prin cultivarea unui climat moral cît mai sănătos în obștea parohială.

Capitolul trei din referate și coreferate s-a ocupat de păstorul sufletesc ca factor determinant în întărirea și păstrarea dreptei credințe în rîndul credincioșilor, în care s-a adus în atenție aspecte ca acestea: cunoașterea temeinică de către slujitorul bisericesc a dreptei credințe și propovăduirea ei, oficierea cu evlavie și cheltuire de sine a Sf. Liturghii și a sf. slujbe, cunoașterea parohiei și o susținută pastorație individuală, cu cercetarea cu precădere a credincioșilor expuși prozelitismului, o conduită morală exemplară și o cît mai vădită iubire față de credincioși, evitarea cu desăvîrșire a pricinilor de sminteală, administrarea corectă și cinstită a bunurilor parohiale etc.

Capitolul patru al referatelor și coreferatelor a avut în vedere alte căi, metode și mijloace pentru întărirea și păstrarea dreptei credințe în rîndul credincioșilor între care s-au specificat: lichidarea navetismului, folosirea cît mai eficientă a consfătuirilor de la începutul fiecărei luni, un mai sever control la parohii, aplicarea de sancțiuni acolo unde se impun etc.

În încheierea referatelor s-a arătat că unitatea de credință este o caracteristică de seamă a vieții spirituale românești, este o dorință a Mîntuitorului Iisus Hristos și o cerință a vremurilor de astăzi, întărirea și păstrarea dreptei credințe în rîndul credincioșilor constituind deci o îndatorire majoră și de fiecare clipă a tuturor slujitorilor bisericești.

C. preoți care au luat cuvîntul pe marginea referatelor și coreferatelor au adus în atenție și alte mijloace pastorale izvorîte și din experiența pastorală a fiecăruia, accentuîndu-se cu deosebire rîvna pentru lucrul Domnului; veghea asupra credincioșilor, întrajutorarea, preotul premergînd cu exemplul și în această privință, etc.

Vorbitorii au subliniat de asemenea importanța punctualității din partea slujitorilor bisericești și a comportării lor corespunzătoare în toate împrejurările, viața nepotrivită a unor slujitori favorizînd prozelitismul; necesitatea evitării predicilor dulcege, fără nici o învățătură clar exprimată, în sfîrșit desfășurarea unei activități cît mai responsabile.

S-au rostit, în cadrul conferinței, și o seamă de versuri originale, consacrate misiunii preoțești și cinstirii unei vieți virtuoase.

Delegații chiriarhali au reliefat faptul că tema conferinței cuprinde două aspecte legate de dreapta credință și anume nu numai păstrarea ei în rîndul credincioșilor, ci și întărirea ei, în care scop au enumerat căile și mijloacele mai de seamă pe care să le aibă în vedere fiecare slujitor bisericesc în lucrarea pastorală din parohii, subliniindu-se faptul că un credincios bine orientat și închegat sufletește constituie un pilon de seamă în păstrarea dreptei-credințe.

Ei au adus în discuție totodată cîteva din motivele mai de seamă care fac pe unii dintre credincioșii noștri să se lase prinși de ademenirile prozelitiste sectare, unele din acestea fiind legate de persoana păstorului sufletesc, ca de pildă: ideea falsă a unora că sînt stăpîni în parohii, ceea ce este total greșit, bineștiindu-se că preotul este în slujba obștei nu invers; arghirofilia ceea ce provoacă multe neajunsuri într-o seamă de parohii, fapt care subminează credibilitatea preotului; alcoolismul și alte patimi nepermise și total nepotrivite demnității preoțești și indiferența față de îndatoririle multiple pe care păstorul sufletesc le are clipă de clipă.

Delegații chiriarhali au venit cu o seamă de exemple de preoți de astăzi și de altă dată, care s-au cheltuit și se cheltuiesc pe ei înșiși, făcîndu-se tuturor de toate, după spusa Sf. Apostol Pavel, spre a-și menține credincioșii în sînul Bisericii străbune și a-i zidi cît mai deplin sufletește.

Tema tratată a dat deci temeiuri preoților buni să fie și mai buni, iar pe ceilalți i-a chemat la mai multă disciplină, la mai multă rîvnă în lucrarea pastorală, pentru a-și face „slujba deplin" — cum ne cheamă pe toți marele Apostol Pavel.

Conferința preoțească din luna mai 1985, în Arhiepiscopia Sibiului

Conferința preoțească din luna mai 1985, în Arhiepiscopia Sibiului s-a desfășurat după cum urmează: în 14 V la protopopiatele Sibiu și Rupea, în 16 V la protopopiatele Mediaș și Făgăraș, în 28 V la protopopiatele Agnita și Brașov, iar în 30 V la protopopiatul Sf. Gheorghe.

Din încredințarea Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, conferința a fost prezidată de următorii delegați chiriarhali: P. C. rector C. Voicu la prot. Sibiu, P. C. prof. S. Șebu la prot. Rupea, P. C. cons. Gh. Papuc la prot. Mediaș, P. C. prorector D. Abrudan la prot. Făgăraș, P. C. prof. I. Mihălțan la protopopiatele Agnita și Sf. Gheorghe, iar P. C. prof. I. Moldovan la prot. Brașov.

La conferința de la protopopiatele Sibiu, Mediaș și Brașov a participat și P. S. Episcop-vicar Lucian Făgărășanul, unde a luat cuvîntul.

Intitulată: *„Apărarea păcii și vieții pe pămînt, o datorie a tuturor oamenilor"* (cu prilejul împlinirii a 40 de ani de la sfîrșitul celui de al doilea război mondial), tema conferinței a fost lucrată de toți preoții în caietele de conferințe, în plenul conferinței ea fiind susținută, în calitate de referenți principali și coreferenți, de următorii C. preoți: I. Fulea (Ludoș), L. Coltor (Slimnic) și M. Isailă (Gusu) — la prot. Sibiu; O. Comșa (Veneția de Jos) și Vl. Cazan (Jibert) — la prot. Rupea; E. Bucurenciu (Copșa Mică), N. Mărginean (Mălîncrav) și I. Bejenaru (Florești) — la prot. Mediaș; Gh. Moga (Voivodenii Mici), N. Albăceanu (Corbi) și I. Ciucean (Galați) — la prot. Făgăraș; M. Leb (Ghijasa de Sus), I. Savu (Benești) și V. Munteanu (Bruiu) — la prot. Agnita; I. Pușcariu (Bran-Predeal), I. Pușcariu (Bran-Sohodol) și I. Comșulea (Brașov-Blumăna) — la prot. Brașov; V. Mirică (Chichiș) și Fl. Gheorghiu (Iarăș) — la prot. Sf. Gheorghe.

Plecînd de la împlinirea celor patru decenii de cînd uriașul măcel — generator de atîtea negrăite jertfe omenești, suferințe și distrugeri materiale — s-a terminat, atît referenții principali, cît și coreferenții au adus în atenție marele adevăr, că viața este cel mai de preț dar primit de la Dumnezeu și că pacea este condiția sine qua non a vieții și existenței omenești, afirmații care au fost susținute cu un bogat material informativ, teologic și neteologic.

Referenții și coreferenții au subliniat de asemenea eforturile uriașe, jertfele materiale și tributul de sînge — ca a patra putere a coaliției antihitleriste — aduse de poporul român la înfrîngerea și obținerea Victoriei împotriva fascismului, capitol care de asemenea a fost ilustrat cu grăitoare date.

Au fost reliefate totodată elementele de bază pentru o pace trainică în Europa și în întreaga lume, precum și vocația de pace a poporului nostru, vocație din care au izvorît atîtea ziditoare inițiative în rezolvarea pașnică a litigiilor dintre unele state, precum și pentru oprirea cursei înarmărilor, care a adus omenirea în pragul unei catastrofe nucleare.

În partea finală a referatelor și coreferatelor s-a arătat aportul Bisericilor creștine, al altor religii ale lumii la apărarea păcii și, în felul acesta, la propășirea vieții pe pămînt, menționîndu-se îndatoririle ce revin clerului și credincioșilor întru apărarea păcii și a vieții pe pămînt.

Un mare număr de preoți a luat cuvîntul la fiecare protopopiat, care, între altele, au cerut să se facă toate eforturile posibile pentru ca „să nu fim noi ultima generație a acestei planete" (pr. I. Oțetea — Comana de Jos, prot. Rupea). Alții au subliniat necesitatea de a se scoate mai întîi „războiul din inimile oamenilor" prin „promovarea virtuților" și „eliminarea patimilor" (pr. I. Chidu — Micăsasa, prot. Mediaș); T. Părăian — M-rea Brîncoveanu; A. Avram — Dăișoara, prot. Rupea; S. Săsăujan — Agnita, I. Scutea — Retiș, prot. Agnita; N. Floroiu — Cristian, prot. Brașov).

Vorbitorii au adus de asemenea în atenție încă alte date legate de contribuția României la războiul antifascist, cinstirea ce li se cuvine eroilor căzuți pentru libertatea Patriei (prot. I. Găban — Mediaș; pr. C. Ursu — Toderița, prot. Făgăraș), prezentîndu-se chiar chipuri de luptători din timpul războiului antihitlerist, cum a fost actualul cîntăreț bisericesc de la biserica noastră din Sibiu — Trei-Stejari, I. Neagu, decorat în mai multe rînduri, mărturisiri făcînd și unii

preoţi care au participat direct la acest război (ex. V. Urian — Bucium, prot. Făgăraş; P. Pleşa — Lunca Cîlnicului, prot. Braşov ş. a.).

S-a arătat totodată că, potrivit Sf. Părinţi, a trăi în pace cu semenii tăi este un lucru mai mare decît chiar dacă ai învia pe cineva din morţi (pr. I. Lehene — Ighişul Vechi, prot. Agnita), că „armele atomice distrug şi în prezent prin analfabetism şi boli, prin zonele sărace care nu pot prospera" (pr. Popescu — Alţîna), că „pacea înalţă pe om, echilibrează viaţa, înfrăţeşte popoarele, pulsează cultura" etc. (pr. Gh. Răţulea — Băcel, prot. Sf. Gheorghe), vorbitorii angajîndu-se să fie fiecare la locul său şi cu mijloacele sale specifice un factor de pace în parohiile în care activează.

În cursul dezbaterilor delegaţii chiriarhali au adus o seamă de completări şi precizări pe marginea temei ce s-a tratat, au dat răspuns la întrebările care s-au ridicat, iar la sfîrşit au făcut scurte sinteze, cu sublinierea unor aspecte mai semnificative ale temei.

Aşa de pildă s-a arătat că pacea este condiţia firească de creştere a vieţii, pe cînd războiul este cel mai mare „duşman" al ei, că omenirea se află, datorită nesăbuitei curse a înarmărilor, la o fatală răscruce din istoria sa, cheltuindu-se la ora actuală fabuloasa sumă de peste 1000 miliarde dolari pe an pentru înarmări.

Din acest motiv, apărarea păcii a devenit astăzi sinonimă cu apărarea vieţii, ea constituind o problemă a tuturor oamenilor de bine.

Reliefînd munca paşnică a poporului nostru, delegaţii chiriarhali au subliniat totodată iniţiativele româneşti întru apărarea păcii; menţionînd atitudinea Bisericii în această problemă, care, şi ea, desfăşoară o intensă activitate, atît pe plan intern cît şi extern, pentru promovarea ideilor păcii.

Pe lîngă cele arătate în cursul dezbaterilor, delegaţii chiriarhali au indicat şi alte căi prin care noi, ca fii ai Bisericii, ne putem aduce contribuţia noastră la instalarea unei păci durabile în lume, între care strădania de a trezi conştiinţa oamenilor, în partea finală exprimîndu-se dorinţa ca împlinirea celor 40 de ani de la Victoria asupra fascismului să însemneze o cotitură în bine în istoria omenirii de astăzi şi anume aceea a prefacerii săbiilor în seceri şi lăncilor în fiare de plug, cum a anticipat atît de minunat profetul Isaia.

Sfinţirea bisericii din Arpaşul de Jos, prot. Sibiu

Aşezată în preajma Cârţişoarelor care au dat pe vestitul cioban Gheorghe Cârţan, intrat în istorie sub numele de Badea Cârţan, parohia Arpaşul de Jos are două biserici: una cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" din sec. 18, pictată de cunoscuţii zugravi populari fraţii Grecu din Săsăuş, iar a doua cu hramul „Sf. Arhangheli Mihail şi Gavril" ridicată în anul 1864, în timpul păstoririi pr. Bogdan David, pe locul unde fiinţase din vremuri imemoriale o biserică veche din lemn.

Acesteia din urmă i s-au făcut reparaţii capitale şi, prin grija C. pr. Pavel Simion şi actualului paroh Dobrea Marcel şi a vrednicilor credincioşi din această parohie, a fost împodobită cu o reuşită pictură în frescă, executată de V. Niţulescu din Braşov. Biserica a fost totodată înzestrată cu străni şi mobilier nou.

Astfel renovată, pictată şi îmbogăţită, Duminică, 19 mai 1985, biserica a fost sfinţită de Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi, de la Sibiu fiind însoţit de P. C. rector C. Voicu, P. C. prof. I. Ică, P. C. cons. Gh. Papuc şi P. C. secretar eparhial I. Galea.

Răspunsurile au fost date simţit, înălţător de corul mixt al parohiei, condus de studentul teolog din an. IV Dan Dragomir, membrii corului fiind toţi îmbrăcaţi în frumoasele noastre costume româneşti.

Ectenie specială s-a făcut pentru ctitorii, preoţii slujitori şi binefăcătorii bisericii, adormiţi întru Domnul.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, după cuvîntul de salut al P. C. prot. D. Luca (Sibiu), C. pr. M. Dobrea, parohul local, a vorbit despre credinţa lucrătoare a credincioşilor săi, cît şi despre ataşamentul arpăşenilor faţă de credinţa noastră străbună. În continuare, C. Sa a făcut o prezentare a parohiei şi a lucrărilor care s-au efectuat la biserică, mulţumind tuturor celor ce i-au stat în ajutor.

Un amplu şi bogat cuvînt de învăţătură a rostit apoi Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, care după ce îşi exprimă bucuria de a fi prezent la acest

luminat praznic al arpăşenilor şi după ce felicită pe preot şi credincioşi pentru rîvna lor spre cele sfinte şi spre tot binele, aruncă o scurtă privire asupra primei perioade a încreştinării noastre, al cărei început l-a făcut Sf. Apostol Andrei, prin care ne putem numi Biserică apostolică. Această credinţă propovăduită de Sf. Apostol Andrei o păstrăm curată, avînd datoria de a păstra nealterată această moştenire scumpă şi de a o transmite urmaşilor.

Comentînd cîteva pasaje din rugăciunea de căpătîi care se rosteşte la sfinţirea bisericii, Î. P. S. Sa a arătat în continuare că dacă „ochii" lui Dumnezeu sînt spre noi, spre biserica ce se sfinţeşte, şi ochii noştri trebuie să fie îndreptaţi spre El, mulţumindu-i pentru atîtea ştiute şi neştiute daruri pe care le revarsă asupra noastră, iar urechile noastre să fie deschise spre cuvîntul lui Dumnezeu, împlinindu-i voia.

În această ordine de idei, Î. P. S. Mitropolit Antonie a îndemnat credincioşii la cultivarea bunătăţii, încredinţaţi fiind că cu binele pe care îl facem ne întîlnim încă în această lume, Dumnezeu fiind Domnul dreptăţii şi al echităţii.

Pentru strădaniile depuse C. pr. M. Dobrea a fost distins şi hirotesit „sachelar", acte de preţuire primind totodată consiliul şi comitetul parohial.

În casa parohială a avut loc apoi o agapă frăţească, în cadrul căreia au rostit toasturi: P. C. prot. D. Luca şi P. C. cons. Gh. Papuc, şirul lor fiind încheiat de Î. P. S. Mitropolit Antonie.

Vizitaţie canonică la Prejmer, prot. Braşov

Aşezată la întretăierea drumurilor ce duc spre Tg. Secuiesc — pasul Oituz şi depresiunea Buzaelor, Prejmerul este una din parohiile noastre de seamă din Ţara Bîrsei, parohie în care, prin grija C. pr. I. Popescu şi contribuţia credincioşilor, s-a ridicat o frumoasă capelă mortuară, care se armonizează întru totul cu noul şi bine îngrijitul cimitir parohial.

Monument istoric, biserica parohială din Prejmer are hramul Sf. Apostoli Petru şi Pavel, praznic care, în 29 iunie 1985, a fost cinstit de prezenţa în această parohie a Î. P. S. nostru Mitropolit Antonie al Ardealului, însoţit fiind de la Sibiu de P. C. cons. Gh. Papuc şi P. C. secretar eparhial I. Galea. Cu acest prilej Î. P. S. Sa a binecuvîntat şi capela mortuară menţionată, amintind credincioşilor, la sfîrşitul slujbei, rostul acestei capele, ca un ultim loc înainte de a ne lua zborul spre lumea de dincolo, în care scop Î. P. S. Sa a îndrumat pe ascultători să fie cît mai bine pregătiţi printr-o viaţă trăită în frică de Dumnezeu, sub razele luminoase ale unei înalte responsabilităţi.

În biserica parohială, înconjurat fiind de un sobor de preoţi şi diaconi, Î. P. S. Mitropolit Antonie a săvîrşit apoi Sf. Liturghie arhierească. Atît la binecuvîntarea capelei cît şi la Sf. Liturghie a participat şi d-l pastor evanghelic lut. din Prejmer, Johann Orendi, însoţit de un grup de credincioşi.

Răspunsurile au fost date de corul parohial, condus de d-l Ilie Vasilie, unele cîntări fiind interpretate de întreaga obşte a credincioşilor.

La momentul cuvenit, tînărul licenţiat în Teologie, Nicolae Scîrneci, a fost hirotonit întru diacon.

Ectenie specială s-a rostit pentru ctitorii şi preoţii slujitori ai bisericii din Prejmer, în amintirea cărora la sfîrşitul Sf. Liturghii s-a săvîrşit şi un parastas.

După sf. slujbă, cuvînt de bun-venit a rostit P. C. prot. V. Prodea (Braşov), care a făcut totodată o scurtă informare în legătură cu activitatea patorală şi gospodărească ce se desfăşoară în prot. Braşov.

În continuare, C. pr. I. Popescu, paroh de peste 32 de ani în această localitate, a exprimat bucuria credincioşilor de a avea în mijlocul lor pe Arhipăstorul de la Sibiu, venit de hram şi să le sfinţească capela. În continuare, P. C. Sa a făcut un istoric al parohiei, în lunca căreia a poposit Mihai Viteazul în drumul său către Şelimbăr, precum şi al bisericii zidită în 1769 de credincioşii locali ajutaţi de Ioan şi Nicolae Vlad, negustori din Braşov, menţionînd totodată lucrările înnoitoare care s-au executat la parohie, cît şi activitatea pastorală, de zidire a bisericii din sufletele credincioşilor ce se desfăşoară în parohia Prejmer.

A vorbit apoi d-l pastor evanghelic, Orendi Johann, care, după ce a expri-

mat salutul frățesc al comunității evanghelice luterane din localitate, precum și cuvinte de apreciere la adresa picturii din bisericile noastre, caracterizată drept „fereastră spirituală între cer și pămînt", a zăbovit asupra expresiei teologice: „Iisus Hristos, viața lumii", adevăr pe care, dacă îl trăim în chip sincer, viețuirea noastră creștină, pe lîngă alte semnificații, reprezintă și o contribuție la transformarea, reînnoirea și împăcarea lumii, atît de dezbinată și amenințată astăzi.

Un bogat cuvînt de învățătură a rostit I. P. S. Mitropolit Antonie, care, după ce a împărtășit cîteva impresii legate de credincioșii români din S. U. A., de unde tocmai se întorsese, a prezentat pe larg viața și lucrarea Sf. Apostoli Petru și Pavel, „doi mari Apostoli ai Creștinismului, două personalități care se iau la întrecere cu toți marii oameni ai omenirii din totdeauna".

Din viața Sf. Apostol Petru I. P. S. Sa a adus în atenție, între altele, chemarea la apostolie, momentele de îndoială de pe Marea Galileii, cînd era să se înnece și din grădina Ghetsimani, cînd s-a lepădat de Învățătorul său, reintegrarea sa în apostolie, cît, mai ales, rîvna cu care l-a propovăduit pe Mîntuitorul, fără teamă de nimeni și de nimic, după Pogorîrea Sf. Duh.

Din viața Sf. Apostol Pavel Î. P. S. Sa a subliniat frămîntările sale din tinerețe, cînd a căutat să găsească trupul lui Iisus, furat de Apostoli, după socotința unora, convertirea minunată de pe drumul Damascului, călătoriile sale misionare, legătura pe care indirect a avut-o cu strămoșii noștri cît, mai ales, lucrarea sa neobosită pentru propovăduirea și păstrarea dreptei credințe, în care scop au fost menționate o seamă de texte din epistolele nemuritorului Apostol al neamurilor.

Î. P. S. Mitropolit Antonie a tîlcuit apoi pe scurt imnul iubirii din I Cor. 13, cu învățăturile actuale care se desprind din el, cu deosebire necesitatea adîncirii dragostei între oameni, ceea ce va duce la înfrățire și armonie, la întărirea păcii în lume, problemă atît de vitală în viața omenirii de astăzi.

Pentru activitatea sa îndelungată, 40 de ani de preoție, și pentru activitatea depusă în parohiile în care a păstorit, C. pr. Ioan Popescu a fost distins și hirotesit „iconom stavrofor", acte de apreciere primind totodată cei doi cîntăreți bisericești, consiliul și comitetul parohial din Prejmer.

Sfințirea bisericii din Moeciul de Jos, prot. Brașov

Crescută la adăpostul uriașilor pereți de nord ai Munților Bucegi și ai Pietrei Craiului, zona Branului este o mică Elveție a țării noastre, atît prin peisajul său, cît și prin construcțiile sale de-un pitoresc deosebit, ceea ce-l făcea pe marele nostru geograf I. Simionescu, să spună că „de cîte ori trec prin acest colț al țării mă închin".

Martoră a multor evenimente istorice, ca una ce a străjuit una din principalele porți spre Țara Românească, prin care a trecut se pare și legendarul Negru Vodă, zona Branului este presărată cu un mănunchi de localități cu oameni harnici, din sînul cărora au răsărit mulți fii vrednici ai poporului nostru. Moeciul de Jos ocupă un loc central între localitățile brănene.

Biserica parohială din Moeciul de Jos este zidită în anii 1758—1761 pe temelia unei vechi mănăstiri, acestei biserici făcîndu-i-se în decursul vremii o seamă de modificări. În ultimele decenii, sub păstorirea C. pr. I. Zăbavă și cu deosebire prin grija actualului paroh I. Giurgiu, biserica a fost reparată și pictată.

Deși veche, biserica n-a fost sfințită de arhiereu, ceea ce a săvîrșit Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, Duminică, 30 iunie 1985, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, de la Sibiu fiind însoțit de P. C. cons. Gh. Papuc și P. C. secretar eparhial I. Galea.

Răspunsurile au fost date de corul parohial și obștea credincioșilor, înveșmîntați în marea lor majoritate în minunatele costume populare specifice zonei.

În cadrul Sf. Liturghii, ce a urmat slujbei de sfințire a bisericii, C. diacon N. Scîrneci a fost hirotonit preot pe seama parohiei Fîntîna, prot. Rupea, iar I. Naghiu întru diacon.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, P.C. prot. V. Prodea (Braşov) a rostit un cuvînt de bun-venit Î.P.S. Mitropolit Antonie pe plaiurile brănene, prezentînd totodată credinţa vie a credincioşilor de pe aceste meleaguri, hrănită într-un fel şi de măreţia munţilor care îi înconjoară.

În continuare, C. pr. I. Giurgiu, parohul local, a făcut un istoric al parohiei şi bisericii îndeosebi, care a împlinit 225 de ani, biserică ridicată pe locul unde a fiinţat mult timp o mănăstire, a cărei obşte, după 1757, s-a strămutat în Munţii Bucegi, ridicînd o biserică la peştera Ialomicioara, unde şi-a continuat, în pacea munţilor, lucrarea monahală.

C. Sa a scos în lumină de asemenea cîteva din luptele brănenilor, care s-au opus uniaţiei, menţionînd cîteva mişcări sociale, premergătoare revoluţiei lui Horia, Cloşca şi Crişan, iar altele legate de revoluţia din 1848, arătînd totodată lucrarea culturală pe care Biserica a desfăşurat-o şi în zona Branului.

Credincioşii de astăzi, a subliniat C. pr. I. Giurgiu, sînt fii buni ai Bisericii şi ai ţării, localitatea Moeciul de Jos fiind chiar distinsă de Conducerea Patriei pentru realizările sale economice.

A vorbit apoi Î.P.S. Mitropolit Antonie, care — plecînd de la constatarea că în toate Eparhiile se resimte o vădită dorinţă din partea multor preoţi şi a credincioşilor de a-şi înfrumuseţa locaşurile de cult prin restaurări de picturi sau cu picturi noi — a exprimat simţămîntul de mulţumire pe care îl încearcă ori de cîte ori vede că preoţii noştri se străduiesc să-şi împlinească misiunea lor, atît pe plan pastoral, cît şi pe plan gospodăresc, astfel încît şi pe plan bisericesc această perioadă va fi caracterizată, între altele, ca o adevărată epocă de renaştere artistică.

În această ordine de idei, Î.P.S. Sa a felicitat pe preot şi credincioşi pentru ceea ce au realizat şi pentru rîvna lor spre cele bune, îndemnîndu-i să stăruie pe calea împlinirilor sănătoase, în a-şi da aportul în tot ce este spre binele obştei, în a-şi face datoria la locurile de muncă, în a-şi educa în chip responsabil copiii etc., de roadele acestor fapte urmînd a se bucura şi în această lume, dar mai ales la finala şi dreapta judecată a lui Dumnezeu, cînd se va face „o revizuire a procesului nostru" de la Judecata particulară.

În continuare, Î.P.S. Mitropolit Antonie a tălmăcit pericopa evanghelică, cu vindecarea slugii sutaşului, pe marginea căreia a subliniat cu deosebire trei idei şi anume: Mîntuitorul Iisus Hristos n-a făcut nici o discriminare între oameni, aplecîndu-se asupra durerilor tuturor celor ce i-au ieşit în cale; valabilitatea rugăciunii ce se face pentru alţii şi care are mai multă forţă spirituală, pornind din altruism sau generozitate; şi credinţa tare a sutaşului, care n-a rămas fără efect, de unde rezultă că Dumnezeu ascultă rugăciunile făcute de unii pentru alţii.

În încheiere, credincioşii au fost îndemnaţi să cerceteze biserica şi să mulţumească lui Dumnezeu pentru toate darurile pe care ni le dă, pentru ţara aceasta frumoasă în care ni s-a dat să trăim şi totodată să ceară cu toată căldura şi curăţia inimii ca Dumnezeu să reverse în sufletele oamenilor balsamul binefăcător al dragostei unora către alţii, ai păcii şi bunei înţelegeri între oameni.

Pentru îndelungata şi rodnica sa activitate pastorală, C. pr. I. Giurgiu a fost distins şi hirotesit „iconom stavrofor", acte de apreciere înmînîndu-li-se totodată consiliului şi comitetului parohial.

Arhid. *Gh. Papuc*

DIN VIAŢA BISERICEASCĂ ÎN ARHIEPISCOPIA VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI

Duminica Floriilor, 7 aprilie 1985, Î.P.S. Teofil Herineanu, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi ai Catedralei, au săvîrşit Liturghia arhierească în Catedrala eparhială a Clujului. În cadrul Sfintei Liturghii, la locul rînduit, noul vicar administrativ, Pr. Liviu Ştefan, a rostit un cuvînt de învăţătură cu tema: „Intrarea lui Iisus Hristos în suflete prin Sfînta Împărtăşanie". Tot la această sărbătoare, sute şi sute de credincioşi s-au spovedit şi împărtăşit cu Sf. Taine.

După slujba vecerniei, corul catedralei, sub conducerea distinsului dirijor arhid. prof. Ioan Brie, a susţinut cu măiestrie un concert religios. Printre priesele

corale interpretate au fost: „Cămara Ta...", de Nicolae Lungu; „Catavasiile Întîmpinării Domnului", de Gh. Cucu; „La rîul Vavilonului", armonizare de I. Brie; „Acestea zice Domnul", de N. Lungu ş. a.

Concertul s-a bucurat de un real succes, fiind audiat de un mare număr de credincioşi.

Duminică, 7 aprilie 1985, cu ocazia praznicului Intrării în Ierusalim a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, Prea Sfinţitul Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul a săvîrşit Liturghia arhierească în parohia Chinteni, protopopiatul Cluj, jud. Cluj, păstorită cu vrednicie de tînărul preot Abraham Simion.

Alături de Prea Sfinţitul Iustinian au mai slujit şi P. C. Sa pr. Varga Petru — inspector eparhial, preotul local şi diaconul de la Arhiepiscopie — Radu Onac.

La Sfînta Liturghie arhierească au luat parte un mare număr de credincioşi, dintre care o parte însemnată s-au spovedit şi împărtăşit cu Sf. Taine.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, Prea Sfinţitul Iustinian, pornind de la evanghelia praznicului, a rostit un ziditor cuvînt de învăţătură. Mulţumirea sufletească a fost generală, mai ales că de multă vreme, credincioşii parohiei n-au asistat la o Sfîntă Liturghie cu arhiereu.

Duminică, 21 aprilie 1985, denumită „Duminica Tomii", Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în Catedrala eparhială a Clujului, în cadrul căreia la locul prescris a hirotonit întru diacon pe tînărul absolvent de seminar Crişan Daniel, iar luni 22 aprilie a. c., Prea Sfinţitul Episcop Iustinian, în cadrul Sf. Liturghii a hirotonit întru preot pe proaspătul diacon Crişan Daniel, pentru parohia Hodiş, prot. Huedin.

Sfinţirea bisericii „Sf. Arhangheli" din parohia Suceagu, prot. Cluj

Ziua de 19 mai 1985 va rămîne înscrisă în cronica parohiei şi-n inimile credincioşilor din Suceagu, ca o sfîntă şi aleasă zi de mare sărbătoare.

Dorinţa fierbinte de a-şi vedea locaşul de închinare sfinţit de un arhiereu s-a împlinit acum. Întreaga parohie, de la mic la mare au avut bucuria să-l primească în mijlocul lor pe Prea Sfinţitul Episcop-vicar Iustinian pentru a le tîrnosi biserica minunat întreţinută, atît în exterior cît şi în interior.

La intrarea în biserică, P. S. Sa a fost întîmpinat cu un cuvînt de „Bun venit" de noul protopop al Clujului, Păr. Ioan Jeler.

La ora 10,30 a început slujba sfinţirii bisericii.

Din sobor au făcut parte următorii preoţi: P. C. Sa Păr. Varga Petru, inspector eparhial, P. C. Sa Păr. Onisie Moraru, fost vicar administrativ al Arhiepiscopiei, P. C. Sa Păr. Jeler Ioan, protopopul Clujului, Păr. Aurel Dulău, parohia Baciu, Pr. Saitiş Constantin, parohia Popeşti, Pr. Vasile Fezeşan, parohia Floreşti, Pr. Zai Gligor, parohia Nădăşelu, Pr. Herdea Traian, parohia Coruş, pr. Suciu Ioan, parohia Cordoş — Cluj-Napoca şi arhidiaconii Vasile Raus şi Valentin Bochiş de la Arhiepiscopia Clujului.

Din hrisovul parohiei reţinem următoarele date mai importante. Această Sf. biserică s-a zidit între anii 1913—1916 sub păstorirea preotului paroh Beniamin Rusu prin jertfelnicia credincioşilor parohiei.

În ziua de 24 aprilie 1916 s-a binecuvîntat de către protopopul Dr. Elie Dăianu.

În anul 1980 s-a executat lucrarea de reparaţie capitală a bisericii, iar între anii 1983—1984 s-a împodobit cu o frumoasă pictură „în tempera" după erminia B. O. R. de către pictorul Sandu Petrea din Bucureşti. Cele din urmă lucrări amintite mai sus, s-au efectuat prin grija şi hărnicia distinsului păstor de suflete din această parohie, Păr. Liviu Brînzaş.

În prezenţa unui mare număr de credincioşi din parohie şi din împrejurimi, s-a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească cu participarea soborului mai sus amintit. Prea Sfinţitul Iustinian, pornind de la textul Evangheliei din Duminica orbului, pune în evidenţă însemnătatea luminii pentru om, prin care i se descoperă frumuseţea cosmosului, pe de o parte, iar pe de altă parte efectul simţitor al luminii lui Hristos, care transfigurează şi înnobilează fiinţa umană.

P. S. Sa aduce aprecierile cuvenite credincioşilor şi preotului paroh pentru deosebitele realizări în parohia Suceagu.

Potrivit tradiției, P. C. Sa Păr. Liviu Brînzaș face o dare de seamă asupra lucrărilor efectuate la biserică și aduce mulțumiri tuturor celor care și-au adus aportul la încoronarea acestora.

Pentru activitatea bogată în parohie, Prea Sfințitul Iustinian Maramureșanul îl distinge pe P. C. părinte paroh, Liviu Brînzaș, cu distincția bisericească de „iconom" cu dreptul de a purta „brîu roșu".

Ca o dovadă a ecumenismului local ce domnește între credincioșii celor două parohii — ortodocși și reformați — la ceremonia sfințirii bisericii a asistat și pastorul reformat local Arpad Felhazi.

Resfințirea bisericii parohiale din Răscruci, prot. Cluj

Orice lucrare odată încheiată se cere să fie binecuvîntată. Această dorință au manifestat-o și credincioșii cu păstorul lor, păr. Cîmpeanu Ioan.

La această dorință îndreptățită a răspuns Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teofil, prin prezența Înalt Prea Sfinției Sale în parohia Răscruci, în data de Duminică, 26 mai 1985, pentru a resfinți biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului".

Din cele constatate la fața locului s-a putut înțelege că credincioșii acestei parohii au jertfit mult și cu dragoste pentru întreținerea și înfrumusețarea locașului lor de cult. Despre acest fapt vorbesc de la sine tencuielile exterioare și lucrările adiacente, precum și frumoasa pictură cu care s-a îmbrăcat interiorul bisericii executată de pictorul Cenan Cornel.

La ora 9,00 Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teofil a sosit în parohie.

În cuvîntul cald de „bun venit" rostit Î. P. S. Sale de P. C. Păr. Jeler Ioan, protopopul Clujului, s-a exprimat marea bucurie a tuturor credincioșilor din parohie pentru consimțirea Î. P. S. Sale de a fi prezent la resfințirea bisericii lor.

Din soborul care a participat la slujba resfințirii bisericii și la Liturghia arhierească, au făcut parte următorii preoți: P. C. Păr. Petru Varga, inspector eparhial, P. C. pr. Jeler Ioan, protopopul Clujului, P. C. Mărginean Ioan de la parohia Bonțida, P. C. pr. Oros Gherasim de la parohia Dăbica, P. C. pr. Moldovan Ștefan de la parohia Borșa, pr. Anițaș Gheorghe de la parohia Jucu de Sus, P. C. pr. Tămaș Octavian de la parohia Jucu Herghelie, P. C. Cîmpiean Iustin de la parohia Mociu, P. C. Roman Ioan de la parohia Fundătura și P. C. Arhid. Vasile Raus și Valentin Bochiș, de la Centrul eparhial.

După priceasnă, în cadrul Sf. Liturghii, P. C. Păr. Ioan Jeler, protopopul Clujului a vorbit despre rolul și însemnătatea bisericii pentru mîntuirea credincioșilor.

În cuvîntul său de învățătură, Î. P. S. Arhiepiscop Teofil a tîlcuit cu competența-i recunoscută textul din Ps. 23, 7; „Ridicați căpetenii, porțile voastre și vă ridicați porțile cele veșnice și va intra Împăratul Slavei", demonstrînd în fața credincioșilor, semnificația și rolul Bisericii pe pămînt, pentru desăvîrșirea și sfințirea noastră.

A luat apoi cuvîntul pastorul reformat Gudor Lajos, fapt ce demonstrează bunele relații între credincioșii celor două parohii.

Pentru activitatea intensă desfășurată în pastorație, P. C. Părinte paroh a fost distins „iconom" de Î. P. S. Arhiepiscop Teofil cu dreptul de a purta „brîu roșu".

După Sfînta Liturghie, la casa parohială, s-a oferit o masă creștinească înalților oaspeți și invitați.

Sfințirea bisericii din parohia Măhal, prot. Dej

Duminică, 12 mai 1985, în prezența a mii de credincioși a avut loc sfințirea bisericii parohiale din Măhal, prot. Dej, jud. Cluj.

Pentru credincioșii parohiei Măhal și a celorlalți veniți la marea sărbătoare creștinească și pentru harnicul lor păstor sufletesc, Roșca Ioan, a fost o zi de aleasă bucurie și satisfacție, prin venirea în mijlocul lor a Prea Sfințitului Iustinian Maramureșanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului pentru a le sfinți locașul de închinare, rod al ostenelilor și jertfelniciei celor 40 de familii de credincioși din această parohie.

Potrivit celor înscrise în hrisov — acest sfînt locaş de închinare cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril" a fost zidit în sec. XVIII. În decursul anilor, datorită intemperiilor vremii şi necesităţilor spirituale ale credincioşilor, biserica a suferit mai multe modificări.

În anul 1910, în timpul păstoririi preotului Oltean Dănilă, se schimbă cupola bisericii şi pardoseala care era din cărămidă, înlocuindu-se cu scîndură.

În anul 1950, în timpul păstoririi preotului Suciu Ambrozie, se construieşte corul, se măresc ferestrele şi se confecţionează iconostasul de tei, înlocuindu-se vechiul iconostas care era din cărămidă, iar acoperişul se acoperă în întregime cu tablă.

În vremea păstoririi preotului Rusu Vasile, în anul 1965, se construieşte pridvorul închis şi se zugrăveşte în interior.

Prin îndrumarea preotului paroh Roşca Ioan şi a Consiliului parohial format din: Balint Onisie, Bal Onisie, Bal Vasile, Fodor Indrei şi Bal Ionică, în anul 1984, se modifică pridvorul existent, se repară în interior şi exterior şi se înfrumusețează cu pictură bisericească, executată de pictorul Bubu Constantin.

La ora 10,45 dimineaţa, Prea Sfinţitul Iustinian Maramureşanul, însoţit de la Centrul Eparhial de P.C. Sa Păr. Liviu Ştefan, vicar administrativ şi P.C. diaconi Raus Vasile şi Bochiş Valentin, la intrarea în biserică a fost întîmpinat cu un cuvînt de „bun venit" de către P.C. Sa Păr. Teofil Herineanu, protopopul Dejului, la care a mulţumit P. S. Sa.

La ora 11,00 a început slujba sfinţirii bisericii.

Din sobor au mai făcut parte: P.C. preoţi Mureşan Gheorghe de la parohia Sîmboieni, Andreica Grigore de la parohia Rozavlea, Pop Vasile de la parohia Sîntioana, Abrudan Gheorghe de la Ţaga şi Baciu Pavel de la parohia Diviciorii Mari.

Slujba Sfintei Liturghii s-a săvîrşit în pridvorul bisericii. După priceasnă, P.C. Sa Păr. Teofil Herineanu, protopopul Dejului, a rostit un cuvînt însufleţit legat de importanţa „locaşului de închinare" rînduit de Dumnezeu în Vechiul şi Noul Testament. Admiră vrednicia preotului paroh şi a credincioşilor care n-au precupeţit nimic atunci cînd a fost vorba de locaşul lor de închinare, de buna lui chivernisire, de înfrumusețarea lui.

În cuvîntul său de învăţătură, Prea Sfinţitul Iustinian, pornind de la pericopa evanghelică a zilei, a dezvoltat tema: „Iisus Hristos — izvorul vieţii".

Fîntîna vieţii spirituale a fiecărui credincios este Biserica, iar „apa cea vie" este Iisus Hristos, Mîntuitorul lumii.

La sfîrşitul Sf. Liturghii s-au miruit de către 4 preoţi toţi credincioşii prezenţi la sfinţirea bisericii.

A urmat apoi, la casa parohială, ce se află în vecinătatea bisericii, o agapă creştinească oferita în cinstea invitaţilor.

La masă au toastat Prea Sfinţitul Iustinian, P.C. Păr. vicar Liviu Ştefan, P.C. Par. Mureşan Gheorghe şi P.C. Păr. Andreica Gheorghe.

Prima conferinţă preoţească de orientare pe luna martie 1985, din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului şi Clujului

Prima conferinţă a preoţimii din Arhiepiscopia Clujului pe anul 1985, avînd ca temă fixată de Sf. Sinod al B.O.R.: „Orientări şi perspective în dezvoltarea economică a Patriei noastre în lumina Directivelor actuale ale forurilor superioare de conducere a ţării", s-a desfăşurat sub următorul program în luna martie a.c.:

— 1 martie la protopopiatul Baia Mare, fiind prezidată de Prea Sfinţitul Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul;

— 18 martie, la protopopiatul Turda, fiind prezidată de P.C. Ştefan Cosmuţa — secretar eparhial;

— 19 martie, la protopopiatul Bistriţa, fiind prezidată de Î.P.S. Arhiepiscop Teofil Herineanu;

— 19 martie, la protopopiatul Lăpuş, fiind prezidată de Prea Sfinţitul Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul;

— 20 martie, la protopopiatul Năsăud, fiind prezidată de P.C. Sa Suliciu Spiridon din încredinţarea Î.P.S. Arhiepiscop Teofil, care din motive binecuvîntate n-a putut să ia parte;

— 21 martie, la protopopiatul Cluj, fiind prezidată de Î. P. S. Arhiepiscop Teofil;

— 26 martie, la protopopiatul Huedin, fiind prezidată de P. C. Picu Octavian, consilier bisericesc;

— 28 martie, la protopopiatul Sighetu Marmației, fiind prezidată de P. C. Sa Varga Petru — inspector eparhial.

Potrivit tradiției rînduielii stabilite, toate conferințele au fost precedate de slujba Te-Deumului, după care, acolo unde au fost prezenți, Înalții Ierarhi au rostit un cuvînt de învățătură preoților.

Urmare temei date, P. C. preoți rînduiți cu pregătirea referatului s-au achitat cu multă răspundere de misiunea încredințată.

Conferințele prezentate au fost susținute de către următorii preoți: P. C. pr. Bușecan Ioan, parohia Chelința, prot. Baia Mare; P. C. pr. Popescu Nicolae, parohia Luna, prot. Turda; P. C. pr. Vidican Alexandru, parohia Livezile, prot. Bistrița; P. C. pr. Pop Leon, parohia Rodna I, prot. Năsăud; P. C. pr. Giurgiu Nicolae, parohia Lăpuș I, prot. Lăpuș; P. C. pr. Coția Vasile, parohia „Sf. Nicolae", Cluj-Napoca; P. C. pr. Tonca Ioan, parohia Huedin, prot. Huedin; P. C. pr. Moldovan Grigore, parohia Sucutard, prot. Dej și P. C. pr. Ilieș Ioan, parohia Valea Stejarului, prot. Sighetu Marmației.

Din referatele celor 9 preoți din cele 9 protopopiate ce aparțin Arhiepiscopiei Clujului, prin completările aduse de Înalții Ierarhi și delegații chiriarhali, precum și din luările de cuvînt ale P. C. protopopi și ale celor 81 de preoți se desprind următoarele:

„Cu îndreptățită mîndrie putem spune că vatra noastră străbună — România, străbate o epocă a înnoirilor, a unor mari împliniri pe care istoria le va pomeni de-a pururi.

Urcușul țării în cei 40 de ani de la eliberare și în special în ultimii 20 de ani de cînd destinele țării noastre sînt încredințate ilustrului arhitect al României noi — Domnul Nicolae Ceaușescu, este o chezășie a înfăptuirilor noastre viitoare, a cutezanțelor noastre, a idealurilor noastre pe care ne propunem să le împlinim". Iar din alt referat reținem: „Dintr-o țară agrară, cu o industrie și agricultură slab dezvoltată, România s-a transformat într-o țară industrial-agrară cu o industrie puternică, modernă și o agricultură în plină dezvoltare. Comparativ cu anul 1945, producția industrială a țării este în 1984 de peste 100 de ori mai mare, cea agricolă de 7 ori, produsul social de 28 ori, iar venitul național de 32 ori mai mare. Fondul de consum a crescut de 22 ori, s-au creat 6 milioane noi locuri de muncă, iar cca. 80 la sută din populația țării s-a mutat în locuințe noi. Totodată s-au produs mari transformări revoluționare în nivelul de cultură și conștiință al întregului popor.

În perspectivă, nivelul de trai și calitatea vieții va crește potrivit realizărilor economice și sociale preconizate. Astfel volumul produselor de consum vîndute populației va crește cu 10%, se va asigura stabilitatea prețurilor cu amănuntul. Se va pune accent deosebit pe prevenirea și apărarea sănătății poporului, pe creșterea natalității, ca cerință obiectivă a dezvoltării și menținerii tinereții națiunii noastre. Se estimează că populația țării va ajunge în 1990 la 24 milioane locuitori. Condițiile de locuit se vor îmbunătăți prin realizarea a 725 mii locuințe noi. Se va generaliza săptămîna de lucru de 44 de ore.

Pînă în anul 2000, planurile sînt mărețe care angajează întreaga suflare românească, pe toți cetățenii patriei.

Astfel orientările de perspectivă stabilite, prevăd asigurarea bazei energetice și de materii prime, încheierea în linii mari a construcțiilor de termocentrale pe cărbuni și șisturi bituminoase, precum și repartizarea hidrocentralelor pe întreg teritoriul țării, amplificarea cercetărilor pentru valorificarea noilor surse energetice.

În industrie, producția marfă va spori de 21—24 ori, ajungînd la 2.800—3.200 miliarde lei, iar agricultura va continua să se dezvolte intensiv sporind de la 1,9—2 ori. În urma tehnologiilor avansate și a cointeresării în agricultură, se va asigura obținerea unor recolte înalte de cereale de cel puțin 35 mii tone anual. Conform prevederilor, *în zootehnie* efectivele animale vor ajunge la 11 milioane bovine, 15 milioane porcine, 28 milioane ovine, și caprine și peste 80 milioane păsări ouătoare.

În învățămînt se va asigura generalizarea treptei a II-a a Liceului.

Va crește venitul național de 2,3—2,6 ori în următori 15 ani, așa încît la sfîrșitul secolului să se realizeze un venit național pe locuitor de 72—82 mii lei anual.

În cuvîntul său, pr. Pop Gheorghe din Seini, jud. Maramureș, a spus: „Păstrînd stindardul iubirii de neam, lege și glia străbună, noi preoții Bisericii Ortodoxe Române cultivăm în conștiința și sufletul credincioșilor noștri cele mai înalte sentimente de patriotism, cultul muncii, al jertfei eroice pentru apărarea cuceririlor revoluționare ale Patriei noastre".

Un alt vorbitor a spus: „Cuceririle, izbînzile și bucuriile neamului nostru sînt cuceririle și izbînzile și bucuriile noastre. Dacă în drumul perspectivelor spre mai bine pe diverse planuri trasate de conducerea țării noastre de la un Congres la altul, au apărut și apar greutăți și obstacole care traversează întreaga planetă, cum ar fi criza energetică, diminuarea resurselor naturale, calamități naturale, ș. a., toate acestea ne implică și pe noi și se răsfrîng și asupra noastră, în fața cărora nu vom dezarma, ci conștienți fiind că viața merge și trebuie să meargă înainte, vom răspunde și noi preoții de pe poziții caracteristice, proprii învățăturii creștine, la realizările celor mai înalte aspirații.

Drept mărturie concludentă în acest sens ne stă în față alegerea și desemnarea de deputați în M. A. N. și în Consiliile populare de la 17 martie a. c., a unui însemnat număr de ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, care prin această inițiativă sînt angajați direct în procesul de rezolvare a atîtor probleme vitale ce stau în centrul preocupărilor noastre comune spre progres, spre mai bine, în anii care ne stau în față" (Pr. Liviu Ștefan).

P. S. Sa Episcopul-vicar Iustinian Chira Maramureșanul, în calitate de președinte a conferinței preoțești de la Baia Mare, afirmă: „Biserica a avut și va avea un mare rol în activitatea și viața poporului român. Să lucrăm la formarea unei conștiințe cetățenești. Să ne facem datoria ca preoți ai lui Hristos. Conducătorii noștri așteaptă să ne facem datoria. Să nu filozofăm numai, ci să fim împlinitori ai cuvîntului. Să vorbim cu exemplul în fața oamenilor".

Iar Î. P. S. Arhiepiscop Teofil, în încheierea conferinței preoțești de la Cluj-Napoca, concluziona: „Preotului îi revine sarcina de a îndruma și îndemna credincioșii la o muncă cinstită, onestă, de a lupta pentru debarasarea de vicii, de păcate, care afectează atît viața fiecărui om în parte cît și a societății. Preotul este dator să combată toate scăderile și atitudinile negative.

Efectele crizei economice, ce se fac încă simțite sînt trecătoare, iar preotul are obligația de a face educație morală și patriotică credincioșilor săi, combătînd văicăreala și murmurul".

Prin seriozitatea cu care s-a abordat tematica conferinței, cu titlul enunțat la început, prin luările de cuvînt, ierarhii și preoții noștri au fost și sînt angajați plenar în procesul multilateral de dezvoltare al patriei și de formare continuă a omului nou pentru bunăstarea și fericirea tuturor.

Conferința administrativă pe luna aprilie 1985, în Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului

Conferința administrativă din acest an, care a avut loc în luna aprilie, cu tema stabilită de Sf. Sinod al B.O.R. „Căi, metode și mijloace pastorale pentru întărirea și păstrarea dreptei credințe în rîndul credincioșilor", s-a desfășurat după următorul program: în 17 aprilie la protopopiatul Turda, în 18 aprilie la prot. Cluj, în 18 aprilie la prot. Lăpuș, în 24 aprilie la prot. Năsăud, în 25 aprilie la prot. Bistrița, în 29 aprilie la prot. Baia Mare, în 30 aprilie la prot. Sighet, în 30 aprilie la prot. Huedin și la 7 mai la prot. Dej.

Conferința a fost prezidată de la Centrul Eparhial de către P. C. Sa Păr. Varga Petru, inspector eparhial, la prot. Turda, P. C. Sa Păr. Liviu Ștefan, vicar administrativ, la protopopiatul Cluj; P. S. Sa Iustinian Maramureșanul, Episcop-vicar la prot. Lăpuș; P. C. Sa Păr. Picu Octavian — consilier administrativ, la prot. Năsăud și Bistrița; P. C. Sa Păr. Liviu Ștefan la prot. Baia Mare și Sighetu Marmației; P. S. Sa Iustinian Maramureșanul — Episcop-vicar, la prot. Huedin, P. C. Sa Părintele Ștefan Cosmuța, consilier eparhial, la prot. Dej.

La fiecare protopopiat şedinţa a fost precedată de slujba Te-Deumului. Potrivit tradiţiei P. C. Părinţi protopopi şi delegaţi eparhiali au subliniat în cuvîntările de deschidere a lucrarilor importanţa temei şi permanenta ei actualitate.

Referatele principale au fost prezentate la înălţimea temei fixate de Sf. Sinod.

Referenţii au fost P. C. Preoţi după cum urmează: P. C. Pr. Goia Ioan de la parohia Viişoara, prot. Turda, P. C. pr. Grigore Soporan de la parohia Iris-Cluj, prot. Cluj, P. C. pr. Dorel Man de la parohia Baba, prot. Lăpuş, P. C. pr. Mihali Dumitru de la parohia Mănăstirenii Huedinului, prot. Huedin, P. C. pr. Luţai Grigore de la parohia Glod, prot. Sighetu Marmaţiei, P. C. pr. Filip Ioan de la parohia Baia Mare IV, prot. Baia Mare, P. C. pr. Burzo Gavril de la parohia Recea Cristur; P. C. pr. Trifu Traian de la parohia Prundu Bîrgăului II, prot. Bistriţa; P. C. pr. Sîngeorzan Iacob de la parohia Romuli, prot. Năsăud.

Atît referenţii cît şi coreferenţii temei puse în dezbatere au readus în atenţia celor prezenţi rolul Bisericii Ortodoxe, în general, şi cel al Bisericii Ortodoxe Române, în special, în păstrarea tezaurului de credinţă nealterat prin doctrină, cult şi viaţa creştină.

Printre căile, metodele şi mijloacele pastorale pentru întărirea şi păstrarea dreptei credinţe în rîndul credincioşilor au fost aduse în discuţie următoarele puncte eficiente şi de referinţă:

1. Cunoaşterea temeinică şi interpretarea corectă a Sf. Scripturi şi a Sf. Tradiţii.

2. Cunoaşterea istoriei neamului şi a încreştinării lui, factor determinant şi cale de păstrare a unităţii de credinţă.

3. Apărarea dreptei credinţe „cu timp şi fără timp" avînd ca bază Sf. Scriptură şi Sf. Tradiţie.

4. Păstrarea cu sfinţenie a unităţii cultului divin.

5. Realizarea unui climat de moralitate în parohie, pornind de la exemplul personal al preotului şi al familiei sale cît şi a celor mai apropiaţi din conducerea parohiei (consiliul parohial, comitetul parohial, cîntăreţ, îngrijitor, ş. a.).

Din numărul mare de participanţi la discuţii pe marginea temei s-a evidenţiat interesul şi preocuparea tuturor păstorilor de suflete în a păstra unitatea credinţei Bisericii şi neamului, în a apăra cu toate mijloacele creştine învăţătura revelată de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, nealterată de interpretări greşite, sectare.

S-a accentuat apoi faptul de a se pune în aplicare căile, metodele şi mijloacele de păstrare şi răspîndire a credinţei în rîndul credincioşilor, analizînd cu tact, de la caz la caz, situaţiile care se ivesc în parohie.

Nu oriunde şi oricînd se pot folosi căi, mijloace şi metode şablon în scopul urmărit.

La sfîrşitul dezbaterilor, luînd cuvîntul delegaţii eparhiali au făcut o sinteză asupra discuţiilor pe marginea conferinţei, aducînd elemente noi, complementare, cu rezultate bune în păstrarea unităţii de credinţă şi de neam.

Prot. *Liviu Ştefan*
vicar administrativ

Vizita la Cluj-Napoca a Eminenţei Sale Dr. Hans Joachim Held

În zilele de 11—13 mai 1985, Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil Herineanu a primit vizita Eminenţei Sale Dr. Hans Joachim Held, episcop evanghelic, şeful Departamentului de Relaţii Externe al Bisericii Evanghelice din R. F. Germania (E. K. D.) şi preşedinte al Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, care a făcut un popas la Centrul arhiepiscopal din Cluj-Napoca, în fruntea unei delegaţii din care au făcut parte: Dr. Georg Kretschmar — profesor la Universitatea din München; Dr. Hans Helmut Esser — profesor la Universitatea din Münster; Dr. Peter Hauptmann — directorul Institutului pentru Relaţii cu Bisericile răsăritene; Dr. Joachim Jeremias — profesor la Universitatea din München; pastor Hedingsfeld şi pastor Nikolaus Schwartz — consilieri în Departamentul de Relaţii Externe al E. K. D.

Delegaţia a participat la cea de a IV-a întrunire a dialogului cu Biserica Ortodoxă Română, care a avut loc la Techirghiol, în zilele de 6—11 mai a. c. În această vizită delegaţia a fost însoţită de P. C. Pr. dr. Viorel Ioniţă — asistent la Institutul Teologic din Bucureşti.

La sosire pe aeroportul din Cluj-Napoca, sîmbătă 11 mai a. c., distinşii oaspeţi au fost întîmpinaţi de P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul care le-a urat un frăţesc bun venit. În seara aceleiaşi zile, delegaţia a fost primită la reşedinţa arhiepiscopală de către Î. P. S. Arhiepiscop Teofil, care a apreciat activitatea delegaţiei în cadrul dialogului cu Biserica Ortodoxă, insistînd ca eforturile să fie intensificate în vederea unei mai bune cunoaşteri şi aprecieri. Eminenţa Sa Dr. H. J. Held a spus că roadele dialogului au început să apară şi drept dovadă este tipărirea în limba germană a primului volum din Teologia Dogmatică Ortodoxă a păr. prof. Dumitru Stăniloae.

Duminică 12 mai, oaspeţii au participat la o slujbă religioasă în aula Institutului Teologic Protestant Unic, unde au fost salutaţi de domnul prof. dr. Péntek Arpad, rectorul aşezămîntului. În cuvîntul pe care l-a adresat profesorilor şi studenţilor prezenţi, Eminenţa Sa Dr. H. J. Held a arătat cîteva din momentele mai importante ale dialogului cu Biserica Ortodoxă Română, accentuînd că de un real folos pentru buna desfăşurare a acestui dialog s-au arătat a fi ecumenismul local din România şi în mod cu totul deosebit cel din Transilvania. Ca o realizare de seamă în evoluţia relaţiilor Bisericii Evanghelice cu cea Ortodoxă, Eminenţa Sa a prezentat traducerea în limba germană a primului volum al Teologiei Dogmatice Ortodoxe a păr. prof. D. Stăniloae, care s-a tipărit de curînd în R. F. Germania.

În după-masa aceleiaşi zile, delegaţia a făcut o vizită în parohia reformată Izvorul Crişului, jud. Cluj. La întoarcere în Cluj-Napoca, înalţii oaspeţi au avut o întîlnire cu profesorii şi elevii Seminarului Teologic Ortodox din localitate, unde au fost salutaţi de P. S. Episcop-vicar Iustinian. O scurtă prezentare a Seminarului a făcut P. C. Prof. D. Colotelo. Eminenţa Sa Dr. Held şi-a exprimat bucuria de a vedea pe viitorii preoţi ai Bisericii Ortodoxe de mîine, generaţia care va continua eforturile pe tărîmul ecumenismului, atît practic cît şi teologic.

Duminică seara, Î. P. S. Arhiepiscop Teofil a oferit în onoarea distinşilor oaspeţi o agapă festivă la care au luat parte şi Eminenţa Sa Nagy Iuliu — episcop reformat; Prof. Dr. Péntek Arpad — rectorul Institutului Teologic Protestant şi Prof. Dr. Lengyel Lorand ca reprezentant al Superintendenţei evanghelice. Problema ecumenismului, a dialogului şi apropierii dintre Biserici în spiritul dragostei lui Hristos, au fost temele abordate în timpul mesei. Din partea Arhiepiscopiei le-au fost oferite mici daruri, după care înalţii oaspeţi au semnat în Cartea de aur şi au mulţumit Î. P. S. Arhiepiscop Teofil pentru ospitalitatea şi dragostea frăţească cu care au fost primiţi şi pentru discuţiile cordiale şi sincere ce s-au purtat.

În dimineaţa zilei de 13 mai, oaspeţii, conduşi la aeroport de P. S. Episcop-vicar Iustinian, s-au întors pe calea aerului la Bucureşti.

Vizita delegaţiei Bisericii Evanghelice din R. F. Germania se înscrie ca un eveniment deosebit din viaţa eparhiei Clujului, constituind totodată un nou pas înainte în înfăptuirea ecumenismului practic, promovat cu consecvenţă de clerul şi credincioşii Bisericii Ortodoxe din Patria noastră.

Arhid. *Iustin Tira*

DIN ACTIVITATEA EPARHIEI DE ALBA IULIA

a) *Conferinţe preoţeşti*

1. *Prima conferinţă administrativă.* Grija Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române pentru întărirea şi păstrarea dreptei credinţe în rîndul păstoriţilor s-a văzut şi cu ocazia programării primei conferinţe preoţeşti administrative din acest an care a tratat subiectul: „Căi, metode şi mijloace pastorale pentru întărirea şi păstrarea dreptei credinţe în rîndul credincioşilor".

În cadrul Eparhiei de Alba Iulia această conferinţă s-a desfăşurat la cele 8 protopopiate astfel: în 26 aprilie la Alba Iulia — referent C. Pr. Alb Teodor

(Oarda de Jos) şi Aiud — referent C. pr. Baciu Nicolae (Teiuş 2); în 29 aprilie la Cîmpeni — referent C. pr. Puiuleţ Nicolae (Avram Iancu), Tg. Mureş — referent C. Pr. Soţan Ioachim (Rîciu) şi M. Ciuc — referent C. pr. Filip Gavril (Topliţa II) iar în 30 aprilie la Luduş — referent C. pr. Santa Ioan (Grebeniş), Reghin — referent C. pr. Beldean Teodor (Chiheru) şi Sighişoara — referent C. pr. Bucur Mihai (Suplac).

Din încredinţarea P. S. Episcop Emilian lucrările Conferinţei au fost conduse de următorii delegaţi chiriarhali: P. C. Vicar Toma Păunescu la prot. Alba Iulia; P. C. Consilier Petru Pleşa la prot. Sighişoara; P. C. Inspector Alex. Coman la prot. Aiud, Reghin şi M. Ciuc, P. C. prot. Aurel Sămărghiţan (Tg. Mureş) la prot. Luduş, P. C. prot. Iuliu Bacali (Luduş) la prot. Tg. Mureş şi P. C. prot. Gh. Benchea la prot. Cîmpeni.

După oficierea Te-Deumului s-a rostit o scurtă meditaţie „Preotul ortodox român slujitor al lui Dumnezeu şi al semenilor" de următorii P. C. preoţi: Petric Radu de la Parohia Partoş la prot. Alba Iulia; Stan Dumitru de la parohia Mihalţ I — la prot. Aiud; Curea Zaharia de la parohia Bistra I la prot. Cîmpeni; Miron Constantin de la parohia Băla la prot. Tg. Mureş; Mititean Trifan de la parohia Sărmăşel Sat la prot. Luduş; Sălăgean Ioan de la parohia Voievodeni la prot. Tg. Mureş; Dăngulea Vichente de la parohia Daneş la prot. Sighişoara şi Bucur Vasile de la parohia Izvorul Mureş la prot. M. Ciuc.

Tema conferinţei a fost prelucrată cu responsabilitate şi seriozitate de cei 8 referenţi iar din completările celor 51 de preoţi care au luat cuvîntul pe marginea referatelor a reieşit importanţa ce se acordă de slujitorii sf. altare din cadrul Eparhiei de Alba Iulia pentru întărirea şi păstrarea în sufletul păstoriţilor lor a dreptei şi strămoşeştii credinţe ortodoxe. S-a arătat că încă de la apariţia lor în istorie, românii au avut conştiinţa unităţii de limbă, origine şi credinţă, putere care i-a înfrăţit, i-a apropiat în înţelegere şi armonie. La aceasta au contribuit şi primele tipărituri în slovă românească apărute în tinda bisericilor, cărţi religioase în care pe lîngă preamărirea lui Dumnezeu se punea — nu arareori — şi problema unităţii neamului şi limbii româneşti.

Trecutul este conştiinţa unei permanenţe, mărturia continuităţii neîntrerupte a poporului şi Bisericii. El ne învaţă că Biserica Ortodoxă este una şi aceeaşi, propovăduind de aproape 2000 de ani aceeaşi învăţătură mîntuitoare, venită la noi cei de astăzi de la Iisus Hristos prin Sf. Apostoli, Sf. Părinţi şi scriitori bisericeşti, mucenici, martiri, dascăli ai Ortodoxiei şi întreaga generaţie de slujitori ai sf. altare. Aceasta este de fapt legătura credinţei adevărate în Domnul care a legat şi leagă generaţiile trecute cu cele viitoare prin cele prezente.

S-au arătat de cei prezenţi cauzele care au generat sectele în lume şi influenţa lor în ţara noastră, în special, în perioada interbelică şi s-au menţionat căile, metodele şi mijloacele pastorale pentru păstrarea şi întărirea dreptei credinţe în rîndul credincioşilor în faţa pericolului prozelitismului sectar: realizarea unei desăvîrşite armonii a ierarhiei bisericeşti care se reflectă şi în viaţa credincioşilor; cunoaşterea faptului că sîntem o Biserică Apostolică în cel mai autentic înţeles al cuvîntului, prin propovăduirea Evangheliei în părţile de Răsărit ale ţării noastre de către Sf. Apostol Andrei; cunoaşterea Sf. Scripturi şi a Sf. Tradiţii, a dreptei credinţe, de către credincioşi prin explicaţii, predici, cuvinte de învăţătură şi cateheze; promovarea cîntării în comun; susţinerea activităţii misionare în parohie de către organele parohiale; folosirea de către credincioşi a presei religioase şi a bibliotecilor parohiale; activitatea caritativă în parohie; valorificarea tradiţiilor religios-morale din parohii (colinde, obiceiuri religioase); cultivarea unui climat moral sănătos în rîndul membrilor parohiei.

S-a menţionat de vorbitori faptul că rolul determinant în întărirea şi păstrarea dreptei credinţe în rîndul credincioşilor îi revine preotului în calitatea lui de păstor de suflete. De aceea preoţii trebuie să cunoască temeinic învăţătura creştină, să fie slujitorii dreptei credinţe ortodoxe revărsînd asupra păstoriţilor lor lumina focului dumnezeiesc şi duhul cel bun al unei vieţi curate; să oficieze cu evlavie şi adîncă trăire sf. slujbe; să fie exemple în trăirea virtuţilor creştine; să aibă o ţinută morală iar mărturia credinţei lor trebuie să fie nu numai cuvîntătoare ci mai ales făptuitoare; să dea dovadă de buna chivernisire a bunurilor

parohiei, într-un cuvînt să împlinească cuvintele Sf. Apostol Pavel de la I Timotei 3, 2—5.

S-a evidențiat de asemenea faptul că P. S. Episcop Emilian a dezbătut adeseori, cu seriozitatea cuvenită acestor teme cu caracter misionar, problema întăririi și păstrării dreptei credințe în vederea menținerii unității de credință, caracteristica de seamă a vieții spirituale românești, dorința Mîntuitorului Iisus Hristos și cerința vremurilor de astăzi.

2. *Conferința preoțească de orientare*. Aniversarea la 9 mai 1985 a 4 decenii de la sfîrșitul celui de al 2-lea război mondial a fost comemorat și de preoțimea Eparhiei de Alba Iulia în cadrul conferinței de orientare ce a tratat următoarea temă: „Apărarea păcii și a vieții pe pămînt, o datorie a tuturor oamenilor".

P. S. Episcop Emilian a prezidat conferința la următoarele protopopiate: Aiud în 10 mai, Sighișoara 14 mai, Tg. Mureș 15 mai, Reghin în 16 mai și Luduș în 17 mai 1985.

Din încredințarea P. S. Sale, P. C. Vicar Toma Păunescu a condus lucrările la prot. Alba Iulia în 7 mai, P. C. Consilier C. Gane la prot. M. Ciuc în 7 mai iar P. C. Inspector eparhial Alex. Coman la prot. Cîmpeni în 8 mai 1985.

Premergătoare conferinței a avut loc oficierea Te-Deumului rostindu-se și o meditație adecvată: „Preotul ortodox român propovăduitor, împlinitor și rugător pentru pace", de către pr. Ioan Galață — Cut la prot. Alba Iulia; pr. Stan Dumitru — Mihalț I, la prot. Aiud; pr. Goia Eugen — Sohodol, la prot. Cîmpeni; pr. Doctor Teofil — Tg. Mureș-T. Vladimirescu, la prot. Tg. Mureș; pr. Oargă George — Iernut la prot. Luduș; pr. Popeiu Vasile — Sîntu, la prot. Reghin; pr. Petraș Ioan — Cornești, la prot. Sighișoara și pr. Mihoc Viorel — Borsec, la prot. M. Ciuc.

Referenții: P. C. preoți: Moga Nicolae (Răhău — Alba Iulia), Băilă Vasile (Unirea II — Aiud), Peteleu Dragomir (Vidra Medie — Cîmpeni), Ludușan Nicolae (Sînmărtinul de Cîmpie — Tg. Mureș), Șanta Gheorghe (Lechința — Luduș), Pușcaș Ionel (Petelea — Reghin), Pop Partenie (Tîrnăveni I — Sighișoara), Oană Gheorghe (Subcetate — M. Ciuc) și cei 57 de preoți care au luat cuvîntul pe marginea temei au arătat — bazîndu-se pe Sf. Scriptură, Sf. Tradiție, pe Sf. Părinți și scriitorii bisericești — că viața, cel mai prețios dar dat de Dumnezeu omului, poate exista și se poate păstra numai în pace, pacea fiind condiția esențială a vieții și existenței umane. De aceea apărarea vieții trebuie să fie și să rămînă îndatorirea de seamă a tuturor oamenilor, a Bisericilor creștine, a organizațiilor internaționale și religioase. S-au arătat de către vorbitori bogatele tradiții de luptă ale poporului român pentru pace, libertate, unitate și independență națională. Noi ca popor n-am fost niciodată agresori, ci ne-am apărat pe noi și pe alții. Vocația de pace și libertate a poporului nostru, trăsătura sa specifică alături de omenie, străbate prin istorie cu pregnanță, materializîndu-se în zilele noastre în marile manifestări de pace, antirăzboinice, anticolonialiste și neocolonialiste, prin luarea de poziție împotriva hegemonismului politic și economic, a agresiunii și actelor de încălcare a libertății, independenței și suveranității popoarelor, împotriva rasismului, apartheidului, discriminării și violenței, împotriva nerespectării și încălcării convențiilor și tratatelor internaționale.

Respectarea principiilor și a normelor de drept internațional privind relațiile dintre state: independența și suveranitatea națională, neamestecul în treburile interne ale altor state, renunțarea la forță și la amenințarea cu forța, rezolvarea tuturor problemelor litigioase pe cale politică, prin tratative și dialog, ca și propunerile Domnului Președinte NICOLAE CEAUȘESCU pentru o nouă ordine economică internațională, pentru crearea de zone denuclearizate în Europa, pentru oprirea cursei înarmărilor și în primul rînd a celor nucleare, pentru înghețarea și apoi reducerea bugetelor militare, constituie tot atîtea condiții pentru statornicirea păcii durabile pe planeta noastră.

S-a menționat rolul ce trebuie să-l aibă O. N. U., Conferința generală europeană pentru dezarmare și pace în Europa, Conferința pentru efectivele militare în Europa, Consiliul Mondial al Păcii, Conferința pentru măsuri de încredere și securitate și pentru dezarmare în Europa — Stockholm, Conferințele post-Helsinki în luarea de măsuri privind pacea și securitatea în Europa și în întreaga lume, cu referiri privind activitatea permanentă și energică a Domnului NICOLAE CEAUȘESCU în slujba păcii și a vieții.

„Cuvîntul pace e alături de cuvintele mamă și pîine. Dacă ne iubim mama și avem nevoie de ea și ne trebuie pîine pentru a putea trăi, cu atît mai mult trebuie să iubim pacea, să o împlinim fiindcă numai în pace ne putem bucura de dragostea mamelor noastre și de roadele pămîntului". (Pr. Rusu Dumitru-Peleș).

„Cine nu dorește și nu luptă pentru pace poate fi considerat criminal. Pacea nu este o opțiune ci o obligație a fiecărui om ce trăiește pe pămînt" (Pr. Donu Gheorghe — Cugir).

„Omul zilelor noastre știe mai multe ca omul vremurilor trecute. Va fi oare mai puternic omul secolului nostru sub spectrul morții ce iradiază din cursa irațională a înarmărilor și în special a celor nucleare? Omul, numai prin rațiune poate fi mai tare, prin rațiune poate înlătura neînțelegerea, haosul, dezordinea mai ales în acest ceas de răspîntie. Responsabilitatea morală trebuie să fie un triumf pentru realizarea armoniei și a păcii în lume.

Spre ce se îndreaptă omenirea? Nu spre explozii atomice să se îndrepte, ci spre trezirea la realitate cu încărcătura dorului spre pace, liniște și viață" (Pr. Alex. Coman — Alba Iulia).

S-a evidențiat de vorbitori că pentru noi creștinii pacea este și o problemă religios morală. Slujind lui Dumnezeu — Creatorul vieții, sîntem datori să slujim păcii și vieții. Iar model îl avem pe Mîntuitorul Iisus Hristos, Mielul lui Dumnezeu, cel lipsit de păcat, de agresivitate, Cel ce a slujit pînă la dăruire viața și pacea, Cel ce s-a rugat și s-a jertfit din iubire pentru mîntuirea noastră. De aceea Bisericile creștine și celelalte culte și religii sînt angajate în promovarea păcii și vieții, în cadrul organizațiilor intercreștine și intereligioase mondiale: Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene, Conferința creștină pentru Pace, Consiliul Ecumenic pentru tineret din Europa, Syndesmos — Federația Mondială a studenților creștini, Conferința religiilor lumii. În organizațiile religioase la care participă și Biserica Ortodoxă Română, prin reprezentanții ei, și-a adus contribuția la acțiunile pentru apărarea vieții și salvarea păcii.

Bisericile sînt conștiente că problema păcii nu este o problemă oarecare pe care o poți amîna. Dacă o lași pe mîine s-ar putea să nu mai existe „acel mîine".

Biserica Ortodoxă Română slujind lui Dumnezeu slujește poporului. Preoțimea zilelor noastre slujește idealurile scumpe ale poporului român: pacea și independența, cu mijloacele sale specifice: credința în Dumnezeu, rugăciunea, propovăduirea unității limbii și neamului, educarea credincioșilor în apărarea lor față de învățăturile greșite sectare.

Această misiune complexă a preotului e reazăm credincioșilor, întărind unitatea lor întru legătura păcii.

S-au evidențiat apoi contribuțiile Bisericii Ortodoxe Române pe plan intern și extern la acțiunile pentru apărarea păcii cum au fost: Adunarea Cultelor din România pentru dezarmare și pace (25—26 nov. 1981), Adunarea Cultelor din România pentru dezarmare și pace (21—23 iunie 1984), participarea și luarea de poziție în cadrul întîlnirilor intercreștine și interreligioase în problema păcii și apărarea vieții.

P. S. Episcop Emilian arătînd că în acest an pe lîngă ziua victoriei asupra fascismului, la 9 mai sărbătorim și 108 ani de la proclamarea independenței de stat a României, a spus: „Nu vom uita jertfele date de națiunea română în înfringerea cotropitorilor care ne-au călcat hotarul Patriei în tot decursul istoriei noastre.

Noi clerul, slujitori ai poporului prin Biserica lui, Biserică ce a fost mereu alături de popor și în mijlocul lui în decursul istoriei, trebuie să ne aducem aportul la lupta pentru pacificarea omului, pentru îndumnezeirea lui și pentru permanentizarea sfințeniei pe pămînt... să luăm exemplu de la conducerea statului nostru care luptă pentru independentă, pentru unitatea neamului și bunăstarea lui, pentru ca pacea să domnească în lume, de la P. F. Patriarh Iustin și membrii Sf. Sinod mereu neobosiți în creșterea prestigiului Bisericii noastre, pentru unitatea de credință a neamului, în propovăduirea bunei înțelegeri și păcii în lume".

În ziua de 9 mai preoții din județele Alba, Mureș și Harghita au depus coroane și jerbe de flori la mormintele și monumentele eroilor români căzuți

pentru eliberarea și independența patriei, monumente ce sînt ridicate pe cuprinsul Eparhiei de Alba Iulia, ca omagiu închinat celor ce s-au jertfit pentru ca noi cei de astăzi să trăim în pace, libertate și independență.

b) *Sfințire de biserică*

— Duminică 19 mai 1985, P. S. Episcop Emilian al Alba Iuliei a descins în parohia *Odorheiul Secuiesc*, prot. M. Ciuc pentru a sfinți una din cele două biserici parohiale din localitate, biserica cu hramul „Împărații Constantin și Elena". Construită între anii 1936—1938 prin vrednicia fostului paroh pr. Sebastian Rusan — ajuns Episcop al Maramureșului cu reședința în Sighet (1947—1948), apoi arhiepiscop al Sucevei și Maramureșului cu reședința la Suceava (1948—1950) și mai tîrziu, între 1950—1956, mitropolit al Moldovei și Sucevei — și prin jertfelnicia credincioșilor, biserica a așteptat aproape 50 de ani pînă ce s-a putut sfinți.

Deși construcție relativ nouă, biserica a trebuit să fie reparată din cauza stricăciunilor aduse de bandele hortyste între anii 1940—1944, urme ce au trebuit să fie înlăturate. Biserica din Odorheiul Secuiesc după Dictatul de la Viena (august 1940) a fost dezafectată și transformată în magazie de materiale. De la refacerea Eparhiei de Alba Iulia, P. S. Episcop Emilian a acordat o atenție deosebită bisericii din Odorheiul Secuiesc, acordînd parohiei ajutoare materiale, vizitînd adesea stadiul lucrărilor de reparație pentru a putea fi redată cultului și totodată pentru a rămîne un obiectiv arhitectonic deosebit, de care să se mîndrească toți locuitorii orașului Odorheiul Secuiesc. Și astfel reparația bisericii fiind terminată P. S. Episcop Emilian, la invitația pr. paroh Nicolae Călugăr și a bunilor și jertfelnicilor credincioși ai parohiei, a sfințit locașul de cult în 19 mai a. c. înconjurat de un sobor de preoți și diaconi și de mulțime de credincioși din oraș și împrejurimi veniți îmbrăcați în frumoasele costume populare românești de pe valea Tîrnavelor.

După slujba tîrnosirii bisericii și oficierea Sf. Liturghii, P. S. Episcop Emilian a rostit un cuvînt de învățătură arătînd rolul Bisericii strămoșești în păstrarea unității de neam și spiritualitate a poporului nostru în decursul istoriei sale și în actualitate, îndemnîndu-i pe cei prezenți să păstreze nealterată credința moșilor și strămoșilor noștri, să trăiască în pace și bună înțelegere cu celelalte naționalități cu care Dumnezeu i-a învrednicit să conviețuiască și să muncească în acel oraș și pe acele vechi plaiuri românești.

Viețuind după sfaturile Bisericii și poruncile Evangheliei Mîntuitorului Hristos, a spus P. S. Sa, vom promova pacea, vom fi lumina lumii, vom putea ajunge la mîntuire, la împăcarea cu Dumnezeu, la fericirea veșnică.

S-a dat citire apoi, telegramelor adresate P. F. Părinte Patriarh Iustin și I. P. S. Teoctist mitropolitul Moldovei și Sucevei pentru sprijinul și ajutorul material dat parohiei Odorheiului Secuiesc în vederea finalizării lucrărilor de reparații și înfrumusețare a bisericii.

Pentru munca desfășurată în parohie, P. S. Episcop Emilian a hirotesit pe C. pr. Călugăr Nicolae întru sachelar și a acordat gramată chiriarhală consiliului, comitetului parohial și coralei mănăstirii Sinaia, care a dat răspunsurile la Sf. Liturghie alături de corala bisericii din parohia Albești, prot. Sighișoara, județul Mureș.

c) *Sărbătoriri de hramuri*

1. *Hramul Schitului Afteia*

În munții Cugirului, pe culmea Plăișor, într-o poiană încîntătoare s-a ridicat de străbunii noștri o bisericuță de lemn drept mulțumită Tatălui Ceresc pentru învingerea turcilor pe Cîmpul Pîinii, lîngă Orăștie, în oct. 1479. În secolul al XVIII-lea pe vatra bisericuței cuviosul călugăr Sofronie de la Cioara, luptător pentru ortodoxie și dreptate socială, ctitori „o țîr de schit", unde împărtășea „învățătură de pomeană", gratuită, copiilor din jurul așezămîntului.

Fiind inițiatorul mișcării din 1759—1761 în sudul Transilvaniei prin care se cerea libertate religioasă și eliberarea din iobăgie, călugărul Sofronie și-a atras mînia stăpînitorilor care i-au dărîmat schitul. Refăcut, este din nou dărîmat în 1786—88. Prin osîrdia localnicilor și vrednicia pr. Constantin Oancea din Cioara, s-a ridicat la începutul secolului nostru, schitul de astăzi cu hramul „Sf. Împărați Constantin și Elena" care pomenește peste ani de luptele acestor locuitori pentru libertate religioasă și socială, alături de credința și jertfelnicia lor.

P. S. Episcop Emilian a acordat o atenție deosebită acestui așezămînt, participînd an de an, de la refacerea Episcopiei de Alba Iulia la sărbătoarea hramului — 21 mai.

În cadrul Sf. Liturghii, P. S. Sa a hirotonit pe viețuitorul schitului Simion Boboia întru diacon onorific pe seama bisericuței așezămîntului de la Afteia.

În cuvîntul de învățătură rostit, Chiriarhul Alba Iuliei a evocat pe Sf. Constantin și Elena care au dat libertate creștinismului în Imperiul roman în acel învolburat secol al IV-lea și i-a îndemnat pe cei prezenți să cinstească și să urmeze acestor Sfinți Împărați, dar să nu uite de vredniciile Sf. Sofronie de la Cioara pe care fiecare să-l socotească ca patron și mijlocitor al lui către Tatăl Ceresc. Referindu-se la mănăstirile și schiturile Bisericii noastre, P. S. Sa a spus că ele au fost în trecut și au rămas și în prezent vetre de cultură, sfințenie, trăire și spiritualitate ortodoxă și românească îndemnînd pe credincioși pe calea binelui, a păcii, a înfrățirii, a unității de credință și neam.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, P. S. Episcop Emilian a hirotesit pe Cuv. stareț Ierom. Serafim Ghizdaveț întru protosinghel.

2. *Hramul Mănăstirii Rîmeț*

Așezată într-o poieniță la intrarea în Cheile Rîmețului, străjuită de piscuri înalte, golașe, într-o liniște deplină, tulburată doar de susurul pîrîiașului Geoagiu ce trece de veacuri pe lîngă chiliile ei, Mănăstirea Rîmeț (jud. Alba) vatră străveche de spiritualitate ortodoxă, își sărbătorește hramul în ziua de 29 iunie, de praznicul Sf. Apostoli Petru și Pavel.

Începuturile așezămîntului nu se cunosc, dar tradiția și o însemnare de pe un registru vechi al mănăstirii spune că la anul 1215 doi călugări, Romulus și Ghenadie de la Rîmeț au trecut în Maramureș unde au pus temelie mănăstirii „Sf. Mihail" din Peri. În anul 1966 s-a descoperit în biserica veche, pe al II-lea strat de pictură, o inscripție în limba slavonă cu anul 1377, numele arhiepiscopului Ghelasie și al pictorului Mihul de la Crișul Alb.

Alături de bisericuța veche îngropată în pămînt doi metri care „vorbește despre un lung trecut de sărăcie și primejdie" după cum scria la 1906 Nicolae Iorga, dar azi restaurată, s-a ridicat o biserică nouă, care așteaptă să fie pictată pentru a putea fi sfințită și dată cultului.

Cu acest prilej P. S. Episcop Emilian, a participat la hramul așezămîntului oficiind Sf. Liturghie și parastasul pentru foștii duhovnici ai mănăstirii Dometie arhimandrit, Varsanufie ieromonahul și pentru toți viețuitorii adormiți în Domnul. Răspunsul la Sf. Liturghie a fost dat de soborul de maici și de un grup de studenți de la Institutul teologic univ. din București aflați într-o excursie de studii în țară, excursie condusă de P. C. prof. Diac. David Petru și P. C. prof. pr. Nicula Nicolae.

În cuvîntul de învățătură rostit, P. S. Episcop Emilian a arătat rolul mănăstirilor în spiritualitatea ortodoxă românească în trecut și astăzi, în păstrarea dreptei credințe, în promovarea culturii, a tradițiilor românești și propovăduirea respectului față de muncă. Îndemnîndu-i pe cei prezenți să urmeze sfaturile și viața Sf. Ap. Petru și Pavel, P. S. Sa, a arătat că avem, toți fiii Bisericii, datoria de a ne înălța noi înșine prin faptele noastre la împlinirea virtuților creștine, la mărturisirea dreptei credințe, la unitatea în jurul Bisericii străbune, la împlinirea binelui, la propovăduirea păcii și bunei înțelegeri între semeni.

Diac. *Horea Septimiu Bordean*

DIN VIAŢA BISERICEASCĂ ÎN EPARHIA ORADIEI

În cursul lunilor martie şi aprilie 1985, viaţa bisericească în Eparhia Oradiei a continuat să se desfăşoare în condiţii normale şi cu bune rezultate întru întărirea trăirii duhovniceşti a credincioşilor şi a ataşamentului lor faţă de Biserica strămoşească şi faţă de patria noastră. La aceasta a contribuit simţitor prezenţa chiriarhului în mai multe parohii, unde a săvîrşit diferite slujbe religioase, împreunate peste tot cu ziditoare cuvîntări de învăţătură creştinească şi de îndemnuri patriotice, despre care se relatează în cele de mai jos.

I. *Sfinţiri de biserici şi vizitaţii canonice*

ORADEA-SELEUŞ. — În Duminica a II-a din Postul Mare (10 martie 1985), P. S. Episcop Vasile — în continuarea împlinirii programului de vizitaţii canonice la toate bisericile din oraşul de reşedinţă, în răstimpul de la Crăciun pînă la Sf. Paşti — a poposit în mijlocul credincioşilor din cartierul *Seleuş* (Nufărul), săvîrşind Sf. Liturghie în biserica de aici. Răspunsurile au fost date la unison de mulţimea credincioşilor participanţi.

Predica zilei a fost ţinută de păr. vicar eparhial Augustin Lucian.

Preotul-paroh Gheorghe Henţ, după otpustul Sf. Liturghii, a adresat ierarhului un cald cuvînt de bun-venit.

În cuvîntul de învăţătură, chiriarhul — după ce şi-a arătat satisfacţia faţă de cele văzute şi auzite, aducînd cuvinte de apreciere credincioşilor şi păstorului lor sufletesc — a vorbit despre necesitatea întăririi vieţii duhovniceşti, mai ales acum în decursul Postului Mare. De asemenea, a menţionat rolul însemnat al Bisericii strămoşeşti în formarea, păstrarea şi întărirea conştiinţei unităţii naţionale a poporului român.

STÎRCIU. — Credincioşii din parohia Stîrciu, prot. Şimleu, au avut, duminică 24 martie 1985, bucuria prezenţei în mijlocul lor a întîistătătorului Eparhiei Oradiei, cu care prilej s-a săvîrşit slujba de sfinţire a uneia din cele două biserici parohiale, şi anume a aceleia ce poartă hramul Sf. Arh. Mihail şi Gavril (zidită între 1936—1945), în urma lucrărilor de reparaţii generale, în exterior şi interior, din ultimii ani, din contribuţia şi jertfelnicia bunilor credincioşi, îndrumaţi cu mult zel şi dragoste părintească de vrednicul lor păstor sufletesc, preotul Ştefan Morlocan, ajutat îndeaproape de membrii consiliului parohial.

În cadrul Sf. Liturghii, preotul-paroh — pentru bunele rezultate obţinute în pastoraţie — a fost hirotesit întru *iconom*, iar membrilor Consiliului şi Comitetului parohial, precum şi credincioşilor, le-a fost adresată o scrisoare arhierească de apreciere pentru jertfelnicia şi ataşamentul lor faţă de Biserica strămoşească.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, păr. prot. Victor Tăut a urat bun-venit P. S. Sale, iar preotul-paroh a făcut dare de seamă asupra stării religioase a credincioşilor şi asupra lucrărilor efectuate.

Apoi P. S. Episcop Vasile, în amplu-i cuvînt de învăţătură, a subliniat importanţa zilei în care se sfinţeşte o biserică, spunînd că într-o astfel de zi se sfinţesc şi se binecuvîntează nu numai zidurile bisericii, ci şi sufletele credincioşilor care au înălţat-o şi ale celor ce au înnoit-o. În încheiere, felicitîndu-i pe credincioşi şi pe preot pentru frumoasele realizări, ierarhul i-a îndemnat pe toţi să fie în continuare buni fii ai Bisericii strămoşeşti şi în acelaşi timp şi ai Patriei, să rămînă statornici în credinţa ortodoxă şi în dragostea faţă de ţară şi popor.

ŞEREDEI. — În după-amiaza aceleiaşi zile, chiriarhul a oficiat slujba vecerniei în biserica din parohia Şeredei, prot. Şimleu, păstorită cu bune rezultate de harnicul preot Pamfil Vlaicu. În cuvîntul de învăţătură, ierarhul şi-a arătat mulţumirea pentru hotărîrea credincioşilor de a-şi îmbrăca în curînd biserica cu o frumoasă pictură, ceea ce denotă puternica lor credinţă în învăţătura Domnului Hristos.

CIZER. — De praznicul Bunei-Vestiri (25 martie 1985), arhipăstorul s-a aflat în mijlocul credincioşilor din parohia Cizer, prot. Şimleu, în a căror biserică, mare şi frumoasă ca o catedrală, a săvîrşit Sf. Liturghie, răspunsurile fiind date cu multă evlavie de marele număr al credincioşilor prezenţi.

Pentru rodnica activitate pastorală, preotul-paroh Nicolae Gudea a fost distins cu rangul de *iconom*, întru care a şi fost hirotestit.

După cuvîntul de bineventare adresat chiriarhului de păr. prot. Victor Tăut şi după obişnuitul raport de activitate al preotului-paroh, ierarhul a ţinut un bogat şi instructiv cuvînt de învăţătură, despre însemnătatea sărbătorii Bunei-Vestiri în iconomia mîntuirii neamului omenesc.

Arătîndu-şi satisfacţia că se găseşte în parohia în care, cu mai bine de 200 de ani în urmă, eroul şi martirul poporului nostru Horea, a construit o frumoasă biserică de lemn, care acum înfrumuseţează Muzeul în aer liber din Cluj-Napoca, îi îndeamnă pe cei de faţă să fie vrednici urmaşi ai lui Horea, întru mărturisirea şi păstrarea credinţei strămoşeşti şi întru dragostea faţă de poporul român.

SÎNMARTIN. — În ultima duminică a lunii martie (31), arhipăstorul eparhiei a săvîrşit, cu un sobor de preoţi şi diaconi, slujba de binecuvîntare a lucrărilor de înnoire a bisericii de piatră din parohia Sînmartin, prot. Oradea. Datînd din anul 1249, ea figurează între bisericile monumente istorice, căreia de la 1980 încoace, prin strădania preotului-paroh Ioan Păşcuţă, continuînd-o pe a înaintaşului său, păr. Ioan Porumb, şi prin jertfelnicia bunilor credincioşi şi a Consiliului parohial, i s-au făcut noi lucrări de îmbunătăţire, în exterior şi interior (înzestrarea cu iconostas nou, cu două candelabre noi, cărţi şi obiecte de cult noi etc.).

Păr. vicar eparhial Augustin Lucian a tălmăcit pericopa evanghelică a zilei, iar preotul-paroh Ioan Păşcuţă, pentru împlinirile duhovniceşti şi gospodăreşti, a fost distins cu rangul de *sachelar*, primind şi hirotesia în acest grad. Acesta, după otpustul Sf. Liturghii, a adresat P. S. Sale un respectuos cuvînt de bun venit şi a înfăţişat ataşarea religioasă a credincioşilor şi realizările gospodăreşti în parohie.

În cuvîntul de învăţătură, ierarhul îşi arată bucuria că şi de data aceasta, ca şi la precedentele două slujbe, cu ani în urmă, în această biserică, sînt de faţă, pe lîngă bunii credincioşi ai acestei parohii, şi mulţi credincioşi din diferite părţi ale ţării, veniţi să-şi caute de sănătatea trupească la cele două staţiuni balneare din imediata apropiere (Felix şi 1 Mai), fiind martori ai vredniciei credincioşilor acestei biserici. În încheiere, ierarhul îi felicită pe credincioşi şi pe păstorul lor sufletesc pentru realizările lor şi îi îndeamnă să fie în continuare ataşaţi Bisericii strămoşeşti şi devotaţi cetăţeni ai Patriei.

BEIUŞ. — Potrivit tradiţiei inaugurate în primul an de arhipăstorire (1971), P. S. Episcop Vasile s-a aflat şi în acest an, a doua zi de Paşti, în mijlocul bunilor credincioşi din oraşul Beiuş, săvîrşind Sf. Liturghie în biserica „din Deal", răspunsurile fiind date de corul parohial, condus de cîntăreţul bisericesc Teodor Mara, ierarhul exprimînd cuvinte de laudă coriştilor.

După încheierea Sf. Liturghii, păr. Teodor Cios, noul protopop de Beiuş, şi păr. Ioan Pituţ, noul paroh al credincioşilor din Beiuş, au rostit cuvînt de bineventare chiriarhului, cu un succint raport asupra activităţii duhovniceşti şi gospodăreşti.

În cuvîntul de învăţătură, ierarhul a vorbit despre însemnătatea minunii Învierii Domnului în iconomia mîntuirii neamului omenesc. În încheiere, P. S. Sa — felicitîndu-i pe credincioşi şi pe păstorii lor sufleteşti pentru viaţa religioasă în continuă dezvoltare — subliniază că prezenţa sa, an de an, de Sf. Paşti, în acest oraş, vrea să dea cinstire atît trecutului cultural şi patriotic al acestui oraş, cît şi prezentului său, care a adăugat la trecutul său şi un vizibil progres economic, datorat noului climat de muncă constructivă din Patria noastră.

GIUNGI. — De Duminica Tomii (21 aprilie 1985), P. S. Episcop Vasile, în mijlocul unui sobor de preoţi şi diaconi, a săvîrşit slujba de sfinţire a bisericii din parohia Giungi, prot. Carei (zidită în 1800, cu hramul Sf. Arh. Mihail şi Gavril), în urma lucrărilor de înnoire exterioară (tencuit în terasit şi recondiţionarea acoperişului) şi a reparaţiilor de întreţinere în interior. Aceste lucrări s-au executat în ultimii ani din jertfelnicia credincioşilor, foarte puţini la număr, dar tari în credinţa şi dragostea lor faţă de Biserica strămoşească, îndrumaţi cu stăruinţă şi dragoste de harnicul lor păstor sufletesc, preotul Lucian Tihai, ajutat de membrii consiliului parohial, în frunte cu epitropii.

Răspunsurile la Sf. Liturghie au fost date de corul bisericii parohiale din Satu Mare IV, care — pentru frumuseţea execuţiei — s-a bucurat de aprecierea şi felicitările ierarhului.

Predica zilei a fost ținută de păr. secretar eparhial Ilie Feier.

Pentru frumoasele realizări în pastorație, preotului-paroh i s-a acordat rangul de *sachelar*, pentru care a fost și hirotesit.

După apolisul Sf. Liturghii, păr. prot. Costache Mirea și preotul-paroh au bineventat pe ierarh. Apoi s-a dat citire scrisorii arhierești de apreciere.

„Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul să ne bucurăm și să ne veselim într-însa", sînt cuvinte de bucurie ce se rostesc în ziua de Sf. Paști și care se potrivesc de minune și zilei de azi pentru credincioșii acestei parohii, a spus în cuvîntul său de învățătură ierarhul. Apreciind după cuviință marele lor spirit de jertfelnicie, le spune credincioșilor că distincția acordată harnicului lor păstor sufletesc se răsfrînge în mod egal și asupra lor, și dorește ca această sf. biserică să le fie în continuare un far luminos în calea lor spre mîntuire și fericire.

MOTIȘ. — Duminică, 28 aprilie 1985, P. S. Episcop Vasile — însoțit de păr. Dorel Rus, inspector eparhial, — a făcut un popas duhovnicesc în mijlocul bunilor credincioși din parohia Motiș, prot. Zalău, săvîrșind cu un sobor de preoți și diaconi slujba de binecuvîntare a lucrărilor de înnoire a bisericii parohiale.

Această biserică, cu hramul „Sf. Arh. Mihail și Gavril", a fost zidită în 1830 și sfințită de arhiereu în 8 noiembrie 1958. Între anii 1982—1984, sub păstorirea vrednicului preot Traian Scurt, ajutat îndeaproape de membrii Consiliului și Comitetului parohial, în frunte cu epitropul Andrei Chiș, și mai ales prin jertfelnicia bunilor credincioși, i s-au făcut reparații capitale, tencuindu-se exteriorul în terasit și acoperind-o cu tablă zincată nouă, iar în interior, după retencuire, împodobind-o cu pictură, executată în tempera grasă de pictorul Viorel Nimigean. De asemenea, s-au făcut reparații capitale și la casa parohială.

După slujba de binecuvîntare, s-a continuat cu săvîrșirea Sf. Liturghii. Răspunsurile au fost date de corul parohial din Nadiș, care s-a bucurat de aprecierile elogioase ale ierarhului.

Predica zilei a fost ținută de păr. inspector eparhial Dorel Rus.

Pentru rodnică și merituoasă activitate duhovnicească și gospodărească, preotului-paroh Traian Scurt i s-a acordat rangul de *iconom*, întru care a primit și hirotesia.

După otpust, păr. prot. Marcel Andreescu și preotul-paroh au adresat chiriarhului bun venit, iar apoi s-a dat citire scrisorii arhierești de apreciere.

Într-un ziditor cuvînt de învățătură, ierarhul a exprimat alese cuvinte de laudă credincioșilor pentru jertfelnicie și părintelui lor sufletesc pentru zelul și strădania sa întru înnoirea bisericii. Duminica de azi, a spus vorbitorul, este închinată femeilor mironosițe, cărora, Mîntuitorul, îndată după învierea Sa din morți, li s-a adresat cu cuvintele: „Bucurați-vă!" Cu aceste cuvinte mă adresez și eu dumneavoastră, pentru că într-adevăr puteți fi bucuroși pentru tot ce ați făcut și ați jertfit pentru înfrumusețarea acestui sfînt locaș de închinăciune. În încheiere i-a îndemnat să fie în continuare atașați Bisericii strămoșești și să muncească cu rîvnă la locurile de muncă pentru înflorirea Patriei noastre.

II. *Conferințe preoțești*

1. — Întîia *conferință pastoral-misionară a preoțimii* din acest an s-a ținut, pe protopopiate, între 19 și 27 martie 1985, avînd ca temă: *Orientări și perspective în dezvoltarea economică și socială a Patriei noastre în lumina directivelor actuale ale forurilor superioare de conducere a țării.*

La lucrările de la protopopiatele Oradea, Satu-Mare și Carei a participat și P. S. Episcop Vasile. De la centrul eparhial au fost delegați cu conducerea lucrărilor următorii: Păr. cons. ep. Ioan Negroiu la prot. Oradea și Beiuș, diaconul Dr. Teodor Savu, inspector eparhial, la prot. Marghita, păr. vicar eparhial Augustin Lucian la prot. Satu-Mare și Carei și păr. cons. ep. Nicolae Mara la prot. Zalău și Șimleu.

Referatele asupra temei au fost susținute de următorii preoți: Dumitru Cristea la prot. Oradea, Iosif Sabău (Beiuș), Gheorghe Ciobai (Marghita), Gheorghe Pintea (Satu-Mare), Radu Trenea (Carei), Vasile Rus (Zalău) și Gheorghe Turcaș (Șimleu).

Pe marginea referatelor au luat cuvîntul un număr de 43 de preoţi.

Atît în referate, cît şi în luările de cuvînt şi în consideraţiile făcute în încheiere de conducătorii lucrărilor s-au înfăţişat, cu mult temei şi cu bogăţie de date, atît ceea ce s-a realizat în ultimii 20 de ani şi îndeosebi în cincinalul actual, cît şi ceea ce s-a propus a se realiza în viitorul cincinal (1986—1990), pentru dezvoltarea economică şi socială a ţării noastre în lumina directivelor actuale ale forurilor superioare de conducere a ţării, în frunte cu Preşedintele ei, Domnul Nicolae Ceauşescu. S-a subliniat că faţă de toate acestea Biserica noastră şi slujitorii ei, şi în calitatea lor de membri ai F. D. U. S., îşi exprimă întreaga adeziune şi sprijinul total, pentru că sînt convinşi că prin tot ce s-a plănuit se urmăreşte numai şi numai progresul şi bunăstarea materială şi spirituală a poporului nostru, precum şi aşezarea unei noi ordini economice şi politice internaţionale mai bune şi mai drepte.

Acolo unde a participat, P. S. Episcop Vasile a arătat că tema conferinţei din această lună constituie un minunat prilej de implicare a preoţimii în iubirea faţă de ţară, faţă de popor. Preotul trebuie şi vrea să trăiască în contemporaneitate, vrea să fie de folos poporului şi Patriei. Ne este drag altarul Bisericii, dar tot atît de drag ne este şi altarul Patriei, de aceea vrem să contribuim, cu mijloacele specifice ale Bisericii, la împlinirea năzuinţelor poporului şi a noilor directive preconizate de conducerea ţării noastre, ce urmăresc progresul material şi spiritual al poporului nostru. Trăim o epocă care ne face să ne mîndrim cu ea, a menţionat vorbitorul, numită *„Epoca Ceauşescu"*, care a scos la lumină adevăratele virtuţi creatoare ale poporului nostru. Este o epocă dinamică, nemaiîntîlnită pînă acum. În această epocă, a relevat cu tărie ierarhul, şi preotul îşi are menirea sa, de a fi în permanenţă un factor de bună înţelegere şi armonie în familia sa, în mijlocul credincioşilor săi, în colaborarea cu organele locale.

Lucrările conferinţelor s-au încheiat prin cuvîntul de mulţumire al protopopilor, adresat celor ce au contribuit la buna desfăşurare a lucrărilor.

2. — *Conferinţa administrativă a preoţimii*, prima din acest an, şi-a desfăşurat lucrările la sediile celor 7 protopopiate din eparhie, între 24 şi 30 aprilie 1985, avînd ca temă: *Căi, metode şi mijloace pastorale pentru întărirea şi păstrarea dreptei credinţe în rîndul credincioşilor.*

P. S. Episcop Vasile a participat la conferinţele de la protopopiatul Oradea, unde a fost însoţit de păr. cons. ep. Nicolae Mara, şi la protopopiatele Zalău şi Şimleu, unde a fost însoţit de noul inspector eparhial, păr. Dorel Rus. Lucrările de la protopopiatele Satu-Mare şi Carei au fost conduse de păr. vicar eparhial Augustin Lucian, cele de la protopopiatele Beiuş şi Marghita de păr. cons. ep. Nicolae Mara.

Citirea referatelor s-a făcut de către preoţii: Dr. Gheorghe Liţiu (Oradea), Ioan Morgovan (Beiuş), Gheorghe Drimbău (Marghita), Petru Tătăran (Satu-Mare), Vasile Ghiţiu (Carei), Romel Tudoran (Zalău) şi Gheorghe Stanciu (Şimleu).

Pe marginea referatelor, un mare număr de preoţi a participat la interesante discuţii, în care s-a prezentat o mare varietate de modalităţi de activitate pastorală, modalităţi determinate de împrejurări specifice fiecărei parohii.

Între metodele şi mijloacele pastorale, general valabile, şi ca loc, şi ca timp, şi ca mediu social, s-a apreciat pe bună dreptate că în prim plan trebuie să aşezăm însăşi persoana preotului, pregătirea sa de specialitate şi de cultură generală, ţinuta şi conduita lui morală, în biserică şi în afară de biserică, în familie şi în orice împrejurare. Apoi să înveţe şi să-şi cerceteze credincioşii, „cu timp şi fără de timp", şi mai ales la timp potrivit, adică atunci cînd credinciosul are mai mare nevoie de un cuvînt de mîngîiere sau de încurajare. De asemenea, s-a arătat că e necesară cultivarea cîntării în comun, care îl face pe credincios mai activ, participînd astfel cu toată fiinţa sa la sfintele slujbe şi, în plus, majoritatea cîntărilor bisericeşti avînd şi caracter didactic, se alege şi cu învăţarea adevărurilor de credinţă, ceea ce apoi îl face şi mai ataşat Bisericii strămoşeşti.

Acolo unde a participat, P. S. Episcop Vasile a făcut un călduros apel la conştiinţa de preot şi la conştiinciozitatea şi responsabilitatea cu care fiecare preot trebuie să-şi împlinească întreita activitate pastorală, dacă vrea ca nici unul din credincioşii săi să nu se desprindă de trupul Bisericii strămoşeşti. Drept aceea, a insistat asupra prezenţei permanente a preotului în mijlocul credincioşilor şi asupra disciplinei şi conduitei morale ireproşabile a preotului în

familie și societate. În pastorație, a subliniat cu tărie ierarhul, nu e permis să avem rebuturi. În continuare, a arătat că în zilele noastre Biserica, pe lîngă misiunea de propovăduire a dreptei credințe, o are și pe aceea de vindecare a sufletelor, pe care am putea-o numi „terapeutică". În încheiere i-a îndemnat pe preoți la colaborare cu organele locale de stat și obștești, la sprijinirea tuturor acțiunilor ce urmăresc progresul material și spiritual al poporului. În același sens, au vorbit și delegații eparhiali la celelalte centre protopopești.

Lucrările au luat sfîrșit prin cuvîntul protopopilor.

III. *Concerte religioase*

Corul Catedralei episcopale din Oradea, dirijat de păr. Traian Codilă, a făcut apreciabile progrese în ultimii ani, ceea ce a fost demonstrat cu prilejul festivităților aniversării a 200 de ani de la zidirea Catedralei episcopale (Biserica cu Lună) ce au avut loc între 24 și 26 noiembrie 1984, cînd — prin răspunsurile date la sfintele slujbe și mai ales prin concertul dat în Catedrala episcopală în după-amiaza zilei de 25 noiembrie — a produs o frumoasă impresie asupra participanților. Această împrejurare a avut darul să dea curaj formației și să-și continue pregătirea cu și mai mult elan, încît la exprimarea dorinței P. S. Episcop Vasile că ar fi foarte bine venite niște concerte religioase în timpul Postului Mare, formația a și răspuns cu promptitudine. Astfel s-a ajuns la ținerea a două concerte în Postul Mare, în Catedrala episcopală din Oradea. Primul a avut loc în cadrul vecerniei din Duminica a III-a a Postului Mare (17 martie 1985), închinată cinstirii Sf. Cruci, avînd în program bucăți adecvate acestei împrejurări, urmărindu-se pregătirea sufletească a credincioșilor pentru întîmpinarea după cuviință a Săptămînii Patimilor și Învierii Domnului. Al doilea concert a fost oferit în aceeași catedrală în cadrul Deniei din Duminica Floriilor, avînd în program și de data aceasta bucăți adecvate praznicului din acea zi și Săptămînii Patimilor. De ambele dăți, ierarhul a ținut cuvînt de învățătură, potrivit acelorași împrejurări și cu binefăcătoare influență asupra sufletelor celor de față.

Diacon Dr. *Teodor Savu*

Din relațiile externe bisericești

DIALOG ECUMENIC ÎNTRE ORTODOCȘI ȘI ROMANO-CATOLICI

Între 3—8 iunie 1985 s-a reunit în orașul Opole din Polonia *Comitetul de coordonare* din cadrul Comisiei internaționale mixte de dialog teologic dintre Biserica romano-catolică și Biserica ortodoxă. Întrunirea a avut loc la „Instytut Pastoralny Diocezji Opolskiej" și a fost găzduită de episcopia locală condusă de episcopul Nossol. Se știe că tehnica de lucru a Comisiei internaționale de dialog este următoarea: se întrunește odată la doi ani; în anul dintre reuniuni, se întrunesc trei sub-comisii care studiază același document și alcătuiesc fiecare cîte un referat. Apoi se întîlnește *Comisia de coordonare* care din cele trei referate ale subcomisiilor alcătuiesc un singur referat ce urmează a fi prezentat apoi Comisiei plenare spre discutare, îmbunătățire și aprobare.

Comisia de coordonare este alcătuită din opt ortodocși și opt romano-catolici și din ea fac parte următorii:

Reprezentanți ortodocși

I. P. S. Arhiepiscop Stelianos, al Australiei (co-președinte), I. P. S. Mitropolit Partenie de Cartagina, I. P. S. Arhiepiscop Kiril de Smolensk (U. R. S. S.), Mitropolitul Antonie al Transilvaniei (România), P. S. Episcop Ieremia de Wroclaw și Szezeczin, prof. Dr. Megas Farandos, Atena, prof. John Ziziulos (Sofia) și prof. Stoian Goșevici (Belgrad). Ca și colaboratori au mai luat parte Arhim. Spiridon Papaghiorghiu domiciliat la Roma și D-na Zenaida Nossova (U. R. S. S.).

Reprezentanți romano-catolici

E. S. Cardinalul Jean Willebrands (Roma, co-președinte), E. S. Arhiepiscopul Mariano Magrassi, Bari (Italia), profesorul Ernst Suttner (Viena), P. Cuv. Emanuel Lanne (Belgia), pr. prof. Jean Tillard (Canada), pr. prof. W. Hryniewicz (Polonia), d-l prof. Vittorio Peri, P. C. pr. Pierre Duprey (co-secretar). Au mai luat parte cu titlul de colaboratori Mgr. Eleuterie Fortino, maica Janette Dastoug, d-ra Paola Habrizi (Roma).

Întrucît în anul trecut, în Creta, documentul final al întîlnirii n-a putut fi terminat, acest document intitulat CREDINȚA, TAINE ȘI UNITATEA BISERICII a fost terminat la Opole înainte de a se intra în ordinea de zi propriu-zisă. Intrîndu-se în ordinea de zi, au fost studiate trei referate ale celor trei sub-comisii, cu tema *Taina Preoției în structura sacramentală a Bisericii, în special importanța succesiunii apostolice pentru sfințirea și unitatea poporului lui Dumnezeu*. Prima sub-comisie s-a întîlnit la Opole (Polonia) între 17—19 decembrie 1984; a doua subcomisie s-a întîlnit la Roma, între 27—31 decembrie 1984, iar a treia s-a întîlnit la Bari (Italia) între 20—28 februarie 1985.

Din aceste trei referate și pe baza lor *Comitetul de coordonare* a alcătuit un singur *Referat*, totalizînd 13 pagini, rediscutînd întreaga problemă și procedînd nu numai la extragerea elementelor comune din cele trei referate ale sub-comisiilor și a contribuțiilor speciale ale fiecărui referat, ci contribuind și prin alte elemente de adîncire, lămurire și explicitare a temei. Referatul Comitetului de

Coordonare de la Opole va fi prezentat în anul viitor Comisiei mixte internaționale de dialog, care se va întruni la Bari, în Italia, între 29 mai—7 iunie 1986.

La pregătirea Referatului de la Opole, delegatul Bisericii Ortodoxe Române a contribuit activ alături de ceilalți delegați ortodocși și romano-catolici. Într-o intervenție la începutul lucrărilor, a recomandat să se țină seama la redactare de cîteva principii generale, printre care: să se afirme consensul teologic, doctrinar, fără a se evita evidențierea divergențelor. Evitarea nu le va salva, ci doar le va ascunde. Mai bine să le sesizăm, să le explicăm și să le aducem la un numitor comun. Referatul va trebui să vorbească limpede de cele trei trepte ierarhice, de succesiunea apostolică, de preoția sacramentală diferită de preoția credincioșilor, dar să se refere și la aceasta din urmă. Să afirme egalitatea absolută a tuturor episcopilor și faptul că ei sînt dependenți de Sinodul din care fac parte. Să se arate că diferitele titluri apărute în istorie ca papă, patriarh, mitropolit, arhiepiscop, monsegnor, cardinal, prelat etc. sînt atribute administrative, conferite de oameni și nu sînt categorii ierarhice și de drept divin. Să se vorbească despre celibatul episcopilor în ortodoxie și despre celibatul în general în romano-catolicism, și să se dea explicații care să scoată tema din categoria divergențelor. Să se vorbească de rolul diaconilor, despre ierurgii și cine le săvîrșesc, despre dreptul și datoria de a învăța, despre rolul bărbaților și al femeilor în Biserică. Într-un stil deferent să se vorbească în special de slujirea femeilor, arătîndu-se și faptul că în tradiția celor două Biserici nu s-a practicat hirotonia femeilor, în sensul sacramental în care s-a practicat hirotonia bărbaților. În felul acesta se vor pune baze solide și pentru viitorul în care vom aborda problema papalității, a primatului și a infailibilității.

Toate aceste propuneri s-au reflectat apoi în Referatul final. La sfîrșit s-a discutat asupra temei viitoare de pe agenda dialogului, care va trebui definitivată și aprobată la Bari. Unii ortodocși au propus să trecem imediat la tema papalității în viața Bisericii, deoarece este cea mai grea și trebuie atacată de urgență. Delegatul român s-a opus, arătînd că e prematur să trecem la această temă. Am discutat despre Biserică în general, despre Simbolul Credinței și Filioque, despre tainele de inițiere (Botez, Mirungere, Euharistie), acum discutăm despre *Preoție*. În mod normal ar trebui să terminăm cu Tainele. Sînt probleme și în ceea ce privește Mărturisirea, Maslul și Cununia și, în general, în domeniul reînnoirii și desăvîrșirii vieții creștine. Trebuie să fim logici. Mai avem nevoie de o etapă, înainte de a trece la problema cea mare! Știm că sînt unii care ne grăbesc spre această problemă, mai ales din lumea neoficială, grecească, neecumenică (o minoritate), dar aceia ne împing spre aceasta pentru a se bucura de eșecul dialogului. Or, noi avem o însărcinare serioasă din partea Bisericilor noastre, și trebuie să ne-o îndeplinim onorabil. Nu neapărat să realizăm unitatea, dacă nu se va putea realiza, dar să nu ni se reproșeze că am procedat fără tact și fără înțelepciune, că am escaladat dialogul, trecînd peste etapele de pregătire și de cucerire a acordurilor în mod firesc, logic, unul după altul, așa cum sînt temele legate între ele. Punctul acesta de vedere a fost în cele din urmă, după lungi discuții, acceptat.

Se vor propune la Bari, pentru agenda viitoare, două teme la alegere: *Taine și jurisdicție* sau *Tainele și structura canonică*, acestea integrîndu-se și în Planul mare alcătuit la începutul dialogului. În cadrul acestor teme se va discuta despre săvîrșitorii tainelor, relația episcop-Biserică, taine de reînnoire și desăvîrșire și, în general, se va pregăti terenul pentru trecerea la tema *jurisdicției canonice*, care a dat naștere în trecut la atîtea separări în Biserică, la atîtea pretenții și la subtile treceri din domeniul administrativ la motivări dogmatice și la implicații eclesiologice.

Cu prilejul lucrărilor de la Opole, delegații au participat la o procesiune *Corpus Christi*, de mare amploare și au vizitat mănăstirea de la Cestochova, cu celebra icoană bizantină a Maicii Domnului, monument național polonez.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

SIMPOZION INTER-ORTODOX LA BOSTON, U. S. A.
ASUPRA DOCUMENTULUI CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR:
„BOTEZ, EUHARISTIE, PREOȚIE“

Intre 11—18 iunie 1985 a avut loc la Boston, U. S. A. un Simpozion organizat de Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Comisia „Credință și Constituție“, în vederea discutării de către reprezentanți ai Bisericilor Ortodoxe a documentului „Botez, Euharistie, Preoție“ (Lima, 1982). Gazda a fost I. P. S. Arhiepiscop Iakovos al Arhiepiscopiei greco-ortodoxe din cele două Americi, la Școala Teologică „Sfînta Cruce“ din Boston.

Bisericile Ortodoxe și vechi orientale au fost reprezentate de următorii:
Patriarhia Ecumenică: Mitropolitul prof. dr. Hrisostom de Myra.
Patriarhia Alexandriei: Mitropolitul Partenie de Cartagina.
Patriarhia Antiohiei: pr. prof. Paul Tarazi.
Patriarhia Ierusalimului: prof. dr. George Galitis.
Patriarhia Moscovei: Arhiepiscopul Kiril de Smolensk și Vysma.
Patriarhia Serbiei: arhim. prof. dr. Atanasie Ieftici.
Patriarhia Română: Mitropolitul Dr. Antonie al Ardealului.
Patriarhia Bulgară: Episcopul Iosif de Velyka.
Biserica Ciprului: prof. dr. Benedictos Englizakis.
Biserica Greciei: Mitropolitul prof. dr. Hrisostom de Peristerion.
Biserica Poloniei: Episcopul Ieremia de Wroclaw și Szczecin.
Biserica Finlandei: Arhim. Ambrozius de la Valamo.
Biserica Cehoslovaciei: Pr. Dr. Iaroslav Suvarsky.
Biserica Ortodoxă din America: Pr. Leonid Kișcovschi.
Biserica Armeană (Etchimiadzin): Episcop Nerses Bózabalian.
Biserica egipteană coptă: Episcopul Bishoi de Damietta.
Biserica etiopeană: Arhiepiscopul Gregorios de Shoa.
Biserica apostolică armeană: Arhiepiscopul Mesrob Ashjian.
Biserica ortodoxă indiană: Pr. Dr. K. M. George.

Au mai fost reprezentate și cîteva școli teologice:
Prof. Dr. Nicolița Nikolakaku, Atena.
Prof. Constantinos Scuterios, Atena.
Prof. Dr. Ioanis Anastasiu, Thesalonic.
Prof. Dr. Nicolas Losski, St. Serge, Paris.
Prof. Dr. Alcibiade Calivas, Holy Cross, Boston.
Prof. dr. Thomas Hopko, Sf. Vladimir, New-York.

Consultanți:
Prof. Dr. Nikos Nissiotis, Atena.
Dr. Alexandros Papaderos, Creta.
Prof. Catherina Chiotellis, Atena.
Dr. David Burke, Lutheran, N. York.
Dr. John Long S. J., Romano-catolic, N. York.
Mitropolit Emilianos de Silivria, Geneva.

Au mai participat un mare număr de teologi și episcopi americani:
Prof. dr. George Bebis.

Episcop prof. dr. Demetrios de Vresthena, pr. prof. Thomas Fitzerald și soția, pr. prof. dr. Theodor Stilianopoulos, pr. prof. dr. John Travis, toți de la „Holy Cross“, Boston.

D-na Elaine Alexis Gounoris, din administrația Arhiepiscopiei grecești.
Pr. Sergiu Swzdalțev, din New-York.
Pr. George Corey, Boston.

D-na Susan Arida și D-na Constanța Tarazu, de la Seminarul Sf. Vladimir, New-York.

Pr. Yeprem Kalegian, armean din New-York.

Din partea Consiliului Ecumenic al Bisericilor au participat: Dr. Emilio Castro, secretar general.

Pr. prof. dr. Ioan Bria, secretar al Comisiei „Misiune și Evanghelizare“.
Rev. dr. Günther Gassmann, directorul Comisiei „Credință și Constituție“.

Dr. arhim. Ghenadios Limuris, secretar al Comisiei „Credinţă şi Constituţie" şi protopresbiter George Tsetsis, reprezentantul Patriarhiei Ecumenice la Geneva, pe lîngă C. E. B.

Discuţiile au avut loc în limba engleză. Într-una din zile, la invitaţia şi sub conducerea preotului român Nicolae Apostola, duhovnic la seminarul Holy Cross din Boston şi paroh al unei comunităţi române ortodoxe din Worcester, toţi participanţii la Simpozion au vizitat cele cinci biserici ortodoxe din oraşul Worcester, cale de o oră cu maşina, de la Boston. Parohiile din oraş au organizat o masă, la care s-au ţinut cuvîntări. La sfîrşitul lucrărilor, toţi participanţii au fost invitaţi la o recepţie la New-York (19 iunie 1985) de către Arhiepiscopul Iakovos.

În urma discuţiilor, analizelor, în patru grupe de lucru (Mitropolitul român Antonie a condus una din grupele de lucru), prezentării unor referate, participanţii la Simpozion au elaborat un referat cu următorul conţinut:

I. INTRODUCERE

1. Dăm slavă lui Dumnezeu celui în Treime că noi, ierarhi şi teologi, reprezentînd Bisericile Ortodoxe Răsăritene şi Vechi Orientale, membre ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor, am putut să ne întîlnim la Holy Cross Greek School of Theology, *in Brookline, Massachusetts U. S. A. (o listă a participanţilor se anexează la acest Raport). Ţelul nostru a fost să clarificăm o seamă de probleme care se vor putea pune Bisericilor Ortodoxe cînd vor proceda la alcătuirea unui răspuns oficial la documentul* Botez, Euharistie şi Preoţie *(B. E. M.), adoptat la Lima (1982) de către Comisia „Credinţă şi Constituţie" din cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor".*

2. Am dori să ne exprimăm gratitudinea celor ce au găzduit simpozionul, Arhiepiscopiei Greco-Ortodoxe din America de Nord şi Sud şi Şcolii teologice Holy Cross *(Sfînta Cruce), ca şi „Secţiei intereselor Ortodoxe" (The orthodox Task Force) şi Comisiei „Credinţă şi Constituţie" din cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor care au mediat organizarea unei întîlniri atît de reprezentative. Sîntem de asemenea recunoscători pentru ocazia ce ni s-a dat de a vizita mai multe parohii ortodoxe din regiunea Boston.*

Eminenţa Sa Arhiepiscopul Iakovos, Primatul Arhiepiscopiei Greco-Ortodoxe din America de Nord şi de Sud, a salutat pe membrii Simpozionului cu prilejul ceremoniei de deschidere a lucrărilor, împreună cu alţi distinşi reprezentanţi ai Bisericii Ortodoxe locale şi ai altor Biserici din regiune.

3. Moderatorul Simpozionului a fost Eminenţa Sa Prof. Dr. Mitropolit Hrisostom de Mira (Patriarhia Ecumenică din Constantinopol). Au prezentat comunicări următorii: Rev. Dr. Günther Gassmann şi Rev. Dr. Ghenadios Limuris: Introducere generală asupra documentului Botez, Euharistie, Preoţie în situaţia ecumenică de astăzi; *Prof. Dr. Nikos Nissiotis:* „Sensul Recepţiei în legătură cu rezultatele dialogului ecumenic, pe baza documentului B. E. M.". *Acestuia i-a răspuns episcopul Nerses Bozabalian; Arhiepiscopul Kiril de Smolensk:* „Semnificaţia şi statutul documentului B. E. M. în mişcarea ecumenică"; *Mitropolitul Dr. Antonie al Transilvaniei:* „Documentul B. E. M. în teologia ortodoxă românească. Stadiul actual al discuţiilor"; *Prof. Dr. Theodor Stilianopoulos:* „Problema recepţiei Documentului B. E. M. în Biserica Ortodoxă în lumina angajamentelor sale ecumenice". *I-a răspuns rev. dr. K. M. George. Rev. Prof. Dr. Thomas Hopko:* „Problemele ce confruntă Ortodoxia în „Procesul de recepţie" al B. E. M.-ului". *I-a răspuns Mitropolitul Prof. Dr. Hrisostom de Mira.*

4. Pe baza acestor comunicări şi a discuţiilor în plenară *şi discuţiile în patru grupe de lucru, participanţii la Simpozion supun spre apreciere următoarele consideraţii şi recomandări:*

II. SEMNIFICAŢIA B. E. M.-ului ŞI RĂSPUNDERILE ORTODOCŞILOR

1. Ni se pare că noi, ca ortodocşi, trebuie să salutăm Documentul de la Lima ca o experienţă şi un nou stadiu în istoria Mişcării Ecumenice. După secole de înstrăinare, ostilitate şi indignare reciprocă, creştinii împărţiţi încearcă să vorbească împreună asupra unor aspecte esenţiale ale vieţii bisericeşti, anume: botez, euharistie şi preoţie (Ministry). Acest proces este unic, dacă avem în vedere larga atenţie ce se acordă Documentului de la Lima în toate Bisericile. Ne bucu-

răm că teologii ortodocşi au jucat un rol important în formularea acestui document.

2. În general, noi primim B. E. M.-ul ca pe un remarcabil document ecumenic de convergenţă doctrinară. De aceea trebuie apreciat ca o încercare serioasă de a aduce lumină şi de a exprima astăzi „Credinţa Bisericii de-a lungul veacurilor" (Prefaţă B. E. M., p. X).

3. În multe secţiuni, credinţa Bisericii este exprimată în chip clar pe baza tradiţiei biblice şi a teologiei patristice. Există însă alte secţii în care ortodocşii găsesc formulări pe care nu le pot accepta şi asupra cărora ar dori să se facă eforturi pentru a se exprima mai corect credinţa Bisericii. Precum se declara în documentul însuşi, în anumite domenii procesul trebuie continuat prin mai multă reflecţie, prin adîncire şi clarificare.

4. În sfîrşit, există secţii în care se foloseşte o terminologie care nu este aceea cu care sînt obişnuiţi ortodocşii. Totuşi în unele din aceste cazuri, sub terminologia nefamiliară se poate descoperi că sensul este în fapt aproape de credinţa tradiţională. În alte părţi ale B. E. M.-ului notăm o terminologie care este familiară ortodocşilor, dar care poate fi înţeleasă altfel.

Credem de asemenea că Bisericile Ortodoxe au datoria să răspundă în mod responsabil la invitaţia Comisiei „Credinţă şi Constituţie" în special din trei motive:

a) pentru că avem de-a face aici cu probleme de credinţă, şi a fost insistenţa Bisericilor Ortodoxe de multă vreme că Consiliul Ecumenic al Bisericilor trebuie să-şi îndrepte atenţia în special asupra problemelor referitoare la credinţă şi unitate;

b) pentru că ortodocşii au participat la pregătirea textului de la început şi au adus o contribuţie substanţială la alcătuirea lui;

c) pentru că e important a se avea răspunsurile tuturor Bisericilor Ortodoxe şi nu numai a unora din ele.

III. RĂSPUNS ŞI RECEPŢIE

1. Atît la cea de-a şasea Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Vancouver (1983), precum şi la ultima sesiune a Comitetului Central (1984) al C. E. B., ortodocşii s-au obligat să răspundă la B. E. M. în vederea continuării eforturilor mişcării ecumenice.

2. Am vrea să distingem între un răspuns imediat din partea Bisericilor Ortodoxe membre ale C. E. B., cu privire la B. E. M. şi forma recepţiei în timp a textului conform tradiţiei ortodoxe. Noi afirmăm că noţiunea recepţiei documentului B. E. M. aici este deosebită de înţelesul clasic, ortodox, al recepţiei decretelor şi deciziilor Sfintelor Sinoade.

3. Recepţia documentului B. E. M. înseamnă că noi recunoaştem în acest text unele din elementele constitutive ale credinţei noastre cu privire la botez, euharistie şi preoţie, aşa încît putem depune mărturie comună în faţa lui Iisus Hristos şi să ne îndreptăm împreună spre scopul nostru comun: unitatea. Astfel, recepţia în acest stadiu este un pas mai departe în „procesul creşterii noastre împreună în încredere reciprocă", spre convergenţa doctrinară şi în cele din urmă către „comuniunea unii cu alţii pe linia apostolilor şi a învăţăturilor Bisericii universale" (B. E. M., prefaţă, p. IX).

4. Recepţia documentului B. E. M. ca atare nu implică în mod necesar o recunoaştere eclesiologică ori practică a slujirii (ministry) şi tainelor Bisericilor non-ortodoxe. O astfel de recunoaştere ar cere o acţiune specială din partea Bisericilor Ortodoxe.

5. Ca un pas iniţial către acest fel de recepţie, am dori ca în chip oficial Bisericile Ortodoxe să faciliteze studierea şi discutarea documentului B. E. M. la diferite nivele ale vieţii bisericeşti, aşa încît fiecare Biserică să evalueze documentul în vederea unităţii finale a tuturor Bisericilor.

6. În acest proces de discernămînt Bisericile Ortodoxe să fie sensibile la procesul similar de evaluare a textului şi la dialogurile bilaterale între Bisericile membre ale C. E. B. şi Biserica Romano-Catolică. Astfel evaluarea noastră va fi în întregime informată de reflecţiile ecumenice şi de experienţele stimulate de acest text.

IV. CÎTEVA PUNCTE CARE MAI NECESITĂ CLARIFICĂRI

1. Noi ortodocșii recunoaștem multe elemente pozitive în B. E. M. care exprimă aspecte însemnate ale credinței apostolice. Afirmînd această apreciere inițială a B. E. M.-ului, dăm cîteva exemple printre altele care, credem noi, mai au nevoie de clarificări și elaborare. Există de asemenea și alte probleme care n-au fost menționate în acest text.

2. În secția despre Botez *notăm:*

a) Relația dintre unitatea Bisericii și unitatea baptismală (par. 6);

b) Rolul Sf. Duh în Botez și în consecință relația dintre Botez și Mirungere, legînd apa și duhul prin incorporarea membrilor în corpul lui Hristos (pr. 5, 14);

c) Rolul exorcismului și lepădării de cel rău în ritul baptismal (pr. 20);

d) termenii „semn", *„semn sacramental", „simbol", „celebrant" (pr. 22), „viață morală" și alți termeni din text.*

3. În secția asupra Euharistiei *notăm:*

a) Relația euharistiei cu eclesiologia în lumina naturii euharistice a Bisericii și înțelegerea Euharistiei ca „taină a lui Hristos" și ca „taină a Bisericii" (par. 1);

b) Relația între participarea la Euharistie și unitatea în credință;

c) Rolul Sf. Duh în Euharistie, ca referință specială la anamnesis *în relația ei cu* epiclesis *(par. 10, 12);*

d) Relația dintre euharistie și pocăință, mărturisire și reconciliere cu congregația euharistică;

e) înțelesul jertfei *(par. 8), a* prezenței reale *(par. 13), a cuvîntului* ambasador *(par. 29) și implicațiile cuvintelor „în scopul comuniunii", cu privire la rezervarea elementelor euharistice (par. 15);*

f) participarea copiilor botezați la euharistie.

4. În secția asupra Preoției (Ministry) notăm:

a) legătura dintre preoția ca hirotonie și slujirea apostolilor și succesiunea apostolică (par. 10, 35);

b) distincția dintre preoția întregului popor al lui Dumnezeu și preoția sacramentală (cu hirotonie), în special în lumina învățăturii pauline asupra diferitelor funcții ale membrelor Trupului unic al lui Hristos (par. 17 și comentariile);

c) problemele legate de hirotonia femeilor ca preoți (par. 18) inclusiv felul în care problema este formulată în textul B. E. M.-ului.

d) relația dintre episcop, presbiter și diacon;

e) relația dintre episcopé, *episcop și euharistie.*

V. PROBLEMELE CE STAU ÎN FAȚA BISERICILOR ORTODOXE

Avînd în vedere lucrarea viitoare în legătură cu B. E. M., notăm următoarele considerații și recomandări:

1. Vor fi făcuți pași în vederea traducerii și distribuirii documentului B. E. M. în limbile tuturor Bisericilor Ortodoxe;

2. Bisericile Ortodoxe să aibă grijă ca documentul B. E. M. să fie studiat și discutat de grupe de clerici și laici, de seminarii și facultățile de teologie, de asociațiile clericale ca și de către grupuri interconfesionale;

3. Bisericile ortodoxe să fie deschise lecturii B. E. M.-ului și să răspundă în legătură cu el în spirit de auto-examinare, în special în ceea ce privește practicile curente din biserici și parohii. Ele vor folosi de asemenea acest proces ca pe un stimulent și ca o încurajare pentru reînnoirea propriei lor vieți;

4. Studiind și evaluînd B. E. M.-ul, ortodocșii vor depăși scolasticismul teologic din secolele recente, reluînd creativitatea și dinamica teologiei biblice și patristice. Aceasta îi va face capabili să ajungă la perspective mai largi și să gîndească mai adînc asupra anumitor probleme;

5. În conversațiile bilaterale în curs, Bisericile Ortodoxe vor ține seamă și de B. E. M.

VI. PERSPECTIVE PENTRU ACTIVITATEA VIITOARE A COMISIEI „CREDINȚĂ ȘI CONSTITUȚIE"

Cu privire la activitatea viitoare a Comisiei „Credință și Constituție" și a Consiliului Ecumenic al Bisericilor în general, recomandăm următoarele perspective pentru o mai exactă interrelație între B. E. M. și proiectele de studii ale Comisiei „Credință și Constituție" precum: „Spre o expresie a credinței apostolice astăzi" *și* „Unitatea Bisericii și reînnoirea Comunității omenești".

1. Procesul unei reconsiderări ecumenice a tradiției și credinței apostolice așa cum s-a început prin B. E. M., să fie continuat în mod conștient în celelalte două proiecte de studii;

2. E necesar să fie clară înțelegerea că botezul, euharistia și preoția (ministry) sînt elementele esențiale ale tradiției și credinței apostolice. În același timp, ele sînt expresii fundamentale ale mărturiei și slujirii Bisericii pentru lumea de azi și nevoile ei, preocupările ei și reînnoirea ei. Reînnoirea vieții Bisericii, a lumii nu pot fi separate de viața liturgică și sacramentală a Bisericii, nici de responsabilitatea ei pastorală.

3. Aceste alte două proiecte să fie de asemenea folosite cînd se vor trimite răspunsurile la B. E. M.

4. Documentul de la Lima scoate în evidență relația importantă dintre „regula credinței" și „rînduiala rugăciunii" de care ortodocșii sînt atît de profund legați. De aceea sperăm că în celelalte două proiecte de studii ale Comisiei „Credință și Constituție" această relație este în mod serios luată în considerație.

5. Recomandăm apoi ca unul din punctele importante ale viitoarei activități a Comisiei „Credință și Constituție" în relație cu B. E. M.-ul să fie clarificarea terminologiei teologice și a problemelor lingvistice în traduceri. Acestea par a fi necesare mai ales cu privire la titlul „Ministry" din secția a treia a B. E. M.-ului și cu privire la unii termeni ca: „semn", „recepție" și „botezul credincioșilor sau al adulților".

6. Pornind de la clarificarea viziunii Bisericii care e prezentă în B. E. M., activitatea viitoare a Comisiei „Credință și Constituție" să se concentreze asupra eclesiologiei prin evidențierea perspectivelor eclesiologice din B. E. M., în răspunsurile Bisericilor la B. E. M. și în celelalte proiecte de studii ale Comisiei „Credință și Constituție".

•

Noi, participanții la simpozion, am trăit această întîlnire ca pe un prilej de schimburi de vederi și de clarificare a unor perspective comune. Am văzut de asemenea în acest Simpozion un important mijloc de contacte și cooperare în continuare între Bisericile ortodoxe și, prin aceasta, promovînd spiritul nostru conciliar.

•

Documentul acesta va fi prezentat Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor (Buenos-Aires, iulie-august 1985) și tuturor Bisericilor Ortodoxe care urmează să-l aprecieze și să-și alcătuiască propriul răspuns la documentul B. E. M. Biserica Ortodoxă Română a instituit o Comisie sub președinția semnatarului acestor rînduri, care să facă propuneri Sfîntului Sinod, în sesiunea din toamna lui 1985.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

Din viața patriei

DOUĂ MOMENTE DE SEAMĂ, HOTĂRÎTOARE PENTRU DESTINELE POPORULUI ROMÂN: ZIUA INDEPENDENȚEI ȘI ZIUA VICTORIEI

Ziua de 9 Mai se înscrie, în devenirea multimilenară a neamului nostru și în istoria universală, ca o zi cu semnificații multiple, de importanță crucială. Poporul român, alături de întreaga omenire progresistă, aniversează în ziua de *9 Mai 1985, împlinirea a patru decenii de la victoria asupra fascismului,* eveniment de importanță istorică în lupta națiunilor lumii împotriva celor mai reacționare forțe ale imperialismului pentru afirmarea lor la dezvoltarea liberă, independentă, la pace. Acest eveniment este de covîrșitoare însemnătate în istoria universală, în lupta popoarelor pentru afirmarea de sine stătătoare, pentru libertate și pentru progres.

Evenimentele majore din viața unei națiuni comunică întotdeauna unele cu celelalte, dincolo de timpul care le desparte, stabilindu-se între ele o corespondență fundamentală din perspectiva modelatoare de sensuri a contemporaneității, pentru care devenirea istorică nu este o simplă succesiune de întîmplări și situații, ci se face pe coordonatele unitare ale unui vast proces armonic, desfășurat pe scară amplă și în virtutea unor determinări de profunzime. Marile evenimente din viața unui neam sînt astfel percepute ca trepte glorioase ale istoriei sale.

România sărbătorește — dintr-o fericită coincidență — la *9 Mai* și *ziua independenței de stat a României,* luminoasă pagină din istoria națională, în lupta de veacuri a poporului nostru pentru libertate și independență.

Istoria dăinuirii și devenirii noastre în acest colț de lume, pe „plaiul mioritic" între Carpați, Dunăre și Mare, evidențiază fundamental, că în pofida tuturor vicisitudinilor vremurilor trecute, poporul nostru a rămas de-a pururi credincios nobilelor idealuri de libertate, neatîrnare și unitate națională, apărînd ori de cîte ori a fost nevoie glia străbună, ființa sa, gloria nepieritoare a patriei. De fapt istoria neamului românesc este un necurmat șir de lupte, de jertfe și martiri, o epopee eroică a libertății și independenței, înscriindu-se cu litere de aur în marea carte a istoriei universale.

Neamul nostru vine „din departe și din demult" într-o deplină continuitate de glie și limbă, într-o permanentă dragoste de neam și de strămoși, trecînd pe la Posada, Rovine, Podul Înalt, Șelimbăr după care a urmat apoi intrarea românilor, uniți pe porțile de lumină de la Alba Iulia. Într-o neostoită bătălie pentru neatîrnare, acest neam de eroi a trecut pe la Dealul Spirii, spre redutele Griviței și Plevnei înfingînd steagul independenței în solul istoriei și în văzul întregii lumi.

Au urmat Mărășeștii cu nemuritoarea deviză „Pe aici nu se trece"! Și nu s-a trecut. Și a venit bătălia cea mare a neamului ziua de 23 August 1944 cînd poporul român a realizat actul energic de voință de a-și făuri liber viitorul său luminos și fericit.

•

La 9 Mai anul acesta sărbătorim cu sufletele încărcate de emoție și recunoștință 108 ani de la înfăptuirea actului istoric de proclamare a independenței depline de stat a României, act energic de voință al întregii națiuni.

Parlamentul României, în ședința din 9/21 Mai 1877, proclamă *independența țării*. Moțiunea votată de Cameră, cu o zdrobitoare majoritate — 79 voturi din 81 — lua act „că rezbelul dintre România și Turcia, că ruperea legăturilor noastre cu Poarta și independența absolută a României au primit consacrarea lor oficială".

Această declarare de independență absolută a României de la 9 Mai 1877 a fost urmată de participarea țării la războiul neatîrnării din 1877—1878 în urma căruia independența României a primit consacrarea oficială în planul relațiilor internaționale. Prin acest act și prin biruințele obținute pe cîmpul de luptă a fost zdruncinată puterea Imperiului otoman în Balcani, s-a înlesnit eliberarea popoarelor din această parte a Europei, s-a pus stavilă tendințelor cotropitoare ale marilor imperii. Neamul românesc a participat la acest război cu scopul just al consfințirii prin luptă a independenței sale. 9 Mai 1877, precum subliniа Președintele țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, „a deschis o epocă nouă în istoria milenară a poporului român, afirmînd cu putere în fața întregii omeniri voința și hotărîrea sa de a trăi liber, stăpîn în țara și pe destinul său".

Istoria a demonstrat că înfăptuirea eroică de la 9 Mai 1877 nu a avut un caracter întîmplător, conjunctural, nu a fost rezultatul fortuit al unor concursuri de împrejurări, ci este rodul luptei tenace, vine din adîncuri de istorie multimilenară, desfășurată continuu sub semnul unei continuități și unității istorice a neamului nostru. Poporul român locuind dintotdeauna, statornic și unitar, pe pămînturile străbune din vatra dacică, a prețuit lucrarea trainică, durabilă, purtătoare de înalte virtuți, neîmpăcîndu-se niciodată cu dominația străină și împotrivindu-se din cele mai străvechi timpuri, tendințelor cotropitoare ale marilor imperii. Aceasta o atestă străvechea noastră tradiție statală, ilustrată de marii înaintași precum Burebista, Decebal și Traian. O confirmă cu tărie vitejii noștri voievozi care ne-au apărat cu străşnicie pămîntul și tradițiile, limba și obiceiurile, pregătind fundamentul necesar reîntrupării vechii Dacii, realizată de Mihai Viteazul.

România — în spiritul tradițiilor sale istorice — n-a conceput obținerea independenței prin război ci a explorat căile politico-diplomatice care să-i aducă satisfacerea dreptelor năzuințe și aspirații, concretizate în nota guvernului român din 16 iunie 1876 remisă Turciei și puterilor garante, prin care revendica, în esență *idealul sacru al neatîrnării depline a țării*. Datorită refuzului Porții de a da curs acestei cereri guvernul român a închis calea negocierilor cu Imperiul otoman, deschizînd-o pe aceea a luptei armate în vederea obținerii independenței. Această cale a fost urmată datorită adeziunii maselor largi ale poporului hotărît să-și apere cu arma în mînă, dreptul la independență.

Hotărîrea istorică de la 9 Mai 1877 a fost consfințită și pecetluită prin jertfa oștirii române, prin eforturile întregului popor.

Oștirea română cuprindea și numeroși voluntari, frați din Transilvania și Bucovina, veniți în patria-mamă pentru a contribui la marea izbîndă.

Pentru că, așa precum publica „Gazeta Transilvaniei" la 2 iunie 1877 „cauza ostașului român este o cauză generală română, victoria lui e a întregii națiuni, fie aceea risipită în oricare parte a lumii".

Bravii ostași români au făptuit acte de nepieritor eroism, intrate pentru totdeauna în tradiție și legendă. Aproximativ 10.000 de fii ai României au plătit cu viața sau au fost răniți pe cîmpiile de sînge ale Bulgariei.

Spiritul de sacrificiu și vitejia armatei române au fost unanim recunoscute de aliați, de adversari, de corespondenții de presă aflați pe cîmpurile de luptă. „Întotdeauna am fost fericit de a recunoaște bravura și solidele calități militare ale armatei române... Izbînda de la Rahova aparține pe deplin armatelor române" — scria marele duce Nicolae domnitorului Carol. Iar un corespondent de război aprecia că: „Armata română merită să fie pusă lîngă oricare armată a Europei și oricine poate fi mîndru de soldații și ofițerii ei „care au dat probe atît de fericite de vitejie". Însuși Osman Pașa, comandantul suprem al trupelor otomane, avea să recunoască, la capitularea Plevnei, că a fost nevoit să se predea „în mîinile junei și bravei armate române".

Evenimentele decisive de acum 108 ani petrecute la noi au fost consemnate elogios de ziarele străine. Iată ce scria în 9 octombrie 1877 publicația vieneză „*Der Osten*": „Bărbăteasca propășire a României pe cîmpul de resbel a schimbat

cu o singură lovitură situaţia statului român... Eroii care ţin sus şi tare pe cîmpurile de luptă ale Bulgariei drapelul român, care e împodobit cu lauri nemuritori, nu-şi varsă în zadar sîngele lor. România liberă şi independentă va ocupa cu mîndrie un loc în concernul european şi măreaţa ei faptă împreună cu numele ei vor fi imprimate în inimile generaţiilor viitoare".

Este demn de reţinut că marea victorie nu a fost numai a ostaşilor, ci a tuturor românilor care au contribuit prin ajutoarele date la buna reuşită. Cucerirea independenţei a fost truda întregului popor.

Slujitorii altarelor ortodoxe — de foarte multe ori — s-au aflat în fruntea acţiunilor de ajutorare a frontului, conştienţi de ceea ce, atît de bine, exprima *Iosif Naniescu, Mitropolitul Moldovei*, prin cuvintele: *„Patria are nevoie de ajutorul fiilor ei fără osebire; prin urmare, toţi cei ce iubim binele şi prosperitatea ţării sîntem datori, să-i venim în ajutor cu toate mijloacele de care dispunem"*. Mulţi slujitori ai Bisericii noastre strămoşeşti s-au pus în serviciul armatei, în calitate de preoţi militari însoţind trupele pe cîmpul de luptă, încurajînd pe ostaşi şi acordîndu-le asistenţa religioasă. Călugări şi călugăriţe (peste 200) s-au angajat ca voluntari, lucrînd în spitale. Biserica a avut apoi un rol deosebit şi în acţiunile de colectare de bani,articole de îmbrăcăminte, alimente şi medicamente pentru armata română. În toată Biserica Ortodoxă Română au fost organizate comitete care se ocupau cu strîngerea de ajutoare pe seama răniţilor, de ajutorare a văduvelor şi orfanilor de război etc. Din îndrumările Sf. Sinod, în cîteva rînduri, s-au făcut rugăciuni de pomenire în toate bisericile din ţară pentru odihna sufletelor celor căzuţi în război şi de mulţumire pentru victoriile repurtate de armata română.

Proclamarea independenţei României a deschis o nouă perspectivă şi pentru Biserica noastră. La numai 12 ani de la dobîndirea independenţei, Biserica Ortodoxă Română şi-a putut obţine recunoaşterea autocefaliei. Acest eveniment s-a serbat aniversîndu-se 100 de ani în 5 mai 1985.

Proclamarea independenţei de stat a României a constituit un act legitim şi necesar în prelungirea Unirii de la 1859 prin care s-au pus bazele statului naţional român, de asemenea, o premiză decisivă a desăvîrşirii unităţii statului nostru naţional consfinţită la Alba Iulia, la 1 decembrie 1918.

*

Cel de-al doilea eveniment pe care-l *sărbătorim la 9 Mai* este *încheierea celui de-al doilea război mondial, prin dobîndirea victoriei asupra fascismului, acum 40 de ani.*

La marcarea acestui jubileu asupra fascismului, cînd omenirea a ieşit din noaptea de coşmar a războiului, poporul român se prezintă cu conştiinţa datoriei împlinite, cu sentimente de legitimă satisfacţie de a-şi fi adus nemijlocit contribuţia materială şi umană la uriaşa confruntare purtată de forţele coaliţiei antifasciste, pentru înfrîngerea fascismului — cel mai periculos duşman al libertăţii şi independenţei popoarelor, al păcii şi al progresului întregii lumi.

Aniversarea a patru decenii de la victoria împotriva fascismului prilejuieşte rememorarea contribuţiei remarcabile a poporului român luptînd cu vitejie nu numai pentru propria sa dezrobire de sub ocupantul străin ci şi pentru eliberarea altor popoare.

Insurecţia de la 23 august 1944 a însemnat o contribuţie deosebită la prăbuşirea frontului hitlerist în Balcani, grăbind cu cel puţin 6 luni terminarea războiului mondial. Ostaşii români au demonstrat prin fapte de vitejie fără seamăn, prin totala angajare în sprijinul frontului, că ţelul suprem era lichidarea fascismului, libertatea şi pacea popoarelor. Timp de aproape 9 luni, armata română cu un efectiv de aproape 540.000 ostaşi a luptat cot la cot cu armata sovietică, dînd grele jertfe de sînge pentru eliberarea restului teritoriului ţării, ocupat de trupele fascisto-horthyste, precum şi a teritoriului Ungariei, Cehoslovaciei precum şi a unei părţi din teritoriul Austriei pînă la victoria finală asupra hitlerismului german. Prin forţele armate şi potenţialul cu care a participat la lupta împotriva hitlerismului, după cum apreciază documentele vremii, România a ocupat locul al patrulea, deci între primele ţări ale coaliţiei antihitleriste. Unităţile române au eliberat

1.237 localități în Ungaria și 1.722 în Cehoslovacia, parcurgînd prin lupte peste 1000 km, traversînd în condiții grele de iarnă 17 masive muntoase și 12 cursuri de apă. Forțele aeriene române — cu 40.000 militari și peste 500 avioane — au sprijinit continuu efortul trupelor terestre efectuînd și alte misiuni, în Ungaria și Iugoslavia, prin care au sprijinit operațiunile forțelor aeriene anglo-americane.

Au participat 210.000 ostași români în luptele pentru eliberarea Ungariei de sub jugul fascist. În aceste lupte deosebit de grele, cu un dușman înspăimîntat de spectrul înfrîngerii totale, trupele române au dovedit un eroism legendar, dînd un tribut de sînge însumînd 42.700 oameni, dintre care 11.000 numai pentru eliberarea Budapestei.

În luptele pentru eliberarea Cehoslovaciei și a unei părți din Austria de sub jugul fascist, armata română s-a acoperit, de asemenea, de glorie participînd la încleștări deosebit de grele, pe un teren muntos și în timpul unei ierni grele. Aici s-au jertfit peste 66.000 de fii ai României.

Demnă de reținut este și atitudinea plină de umanism a soldaților români față de populațiile teritoriilor eliberate. Numeroase scrisori au fost trimise armatei române după terminarea războiului — de către cetățeni sau autorități din teritoriile eliberate — care atestă comportarea demnă și cinstită a ostașilor români. Publicațiile noastre din aceste zile aniversare ne-au oferit mai multe mărturii de acest fel.

Nu putem trece cu vederea efortul economic al întregului popor român pentru sprijinirea frontului, mai ales în comunicații, industria carboniferă și petrolieră, siderurgie și metalurgie, precum și în agricultură. Țara întreagă devenise „al doilea front" avînd deviza și acționînd în sensul acesteia „totul pentru front, totul pentru victorie". Însemnata contribuție economică a României la războiul antihitlerist a fost estimată la peste un miliard dolari (valută 1938), ceea ce echivalează cu cel puțin de patru ori veniturile bugetare ale țării din anul bugetar 1937—1938.

Contribuția românească la zdrobirea fascismului în Europa a avut un larg ecou pe plan internațional, personalități politice și diplomatice, comandanți militari, comentatori de presă, istorici relevînd rolul României în izbînda cauzei comune. Ministrul de externe și viitorul premier al Marii Britanii *Anthony Eden*, declara în Camera Comunelor la 23 ianuarie 1945 că „România a dat deja un ajutor substanțial cauzei aliaților", afirmație susținută de deputații laburiști. Iar *postul de radio „New York"* comenta la 21 februarie 1945: „Din România vin știri bune în multe direcții. Nu vom insista astă-seară asupra ajutorului militar atît de însemnat și cu rezultate atît de excelente... vom spune numai ceea ce este evident, și anume că acțiunea armatei române a contribuit în mod serios la cucerirea Budapestei și la înaintarea în regiunea Cehoslovaciei, tot astfel cum, prin actul de la 23 august 1944, România a contribuit, într-o bună măsură, la schimbarea situației de pe întregul front răsăritean. *Postul de radio Paris* comunica tot în acele zile că: „Franța socotește că România a adus prin contribuția ei o scurtare a războiului cu cel puțin 6 luni". În cadrul dezbaterilor Conferinței de pace de la Paris, ministrul de externe sovietic *V. M. Molotov* arăta: „Împreună cu noi, împreună cu trupele aliate, noua Românie democrată a început lupta pentru înfrîngerea lui Hitler, a făcut sacrificii considerabile în această luptă și noi toți recunoaștem serviciile aduse de poporul român acestei cauze".

Conferința de pace de la Paris din 1946—1947 — recunoscînd în mod expres contribuția militară și economică românească la războiul artihitlerist, a anulat dictatul de la Viena și astfel, partea de nord a Transilvaniei, care timp de 4 ani sîngerase sub regimul fascisto-hortyst, revenea firesc în granițele României.

În actualele condiții internaționale deosebit de grave, poporul român crede că aniversarea victoriei asupra fascismului trebuie să fie o ocazie deosebită pentru toate forțele păcii de a exprima ferm voința lor și de a-și intensifica activitatea pentru împiedicarea unui nou război, pronunțîndu-se hotărît pentru consolidarea relațiilor internaționale pe principiile egalității, respectului, independenței și suveranității naționale. Marea victorie de acum patru decenii a demonstrat cu forță de convingere, că, dacă popoarele acționează unite, ele își pot apăra libertatea, independența și suveranitatea, pot înfrînge orice agresor, oricît de puternic ar fi, pot impune pacea și securitatea în lume. „*Victoria epocală asupra fascismului în cel de al doilea război mondial* — sublinia președintele României — *a demonstrat încă*

odată, la scara celei mai ample încleştări din cîte a cunoscut istoria, forţa cu care popoarele se ridică în apărarea unei cauze drepte, adevărul incontestabil că rolul hotărîtor în făurirea istoriei în apărarea libertăţii şi independenţei naţionale îl au masele populare, milioanele şi milioanele de oameni ai muncii de pretutindeni".

Experienţa istorică de acum patru decenii şi, în mod concret, constituirea coaliţiei antihitleriste, lupta sa victorioasă demonstrează că ţările pot să conlucreze rodnic, atunci cînd prevalează interesele supreme ale păcii, libertăţii şi independenţei. Şi ceea ce a fost posibil în condiţiile războiului este cu atît mai necesar şi posibil în condiţii de pace. Necesar şi posibil, mai ales astăzi, cînd starea de pace nu are alternativă rezonabilă, cînd edificarea şi consolidarea unei lumi a păcii nu pot fi concepute decît ca o operă a tuturor naţiunilor. Aceasta este convingerea fermă a României că, în lumina învăţămintelor trecutului de luptă şi cu conştiinţa limpede a marilor imperative ale prezentului, forţele progresiste şi democratice, popoarele pot prin acţiune unită să facă să triumfe definitiv în lume pacea, independenţa şi colaborarea.

*

Ziua de 9 Mai, în care sărbătorim cele două mari şi hotărîtoare momente pentru destinele poporului român *(independenţa de stat şi victoria asupra fascismului)* exprimă o limpede continuitate de idealuri naţionale, căci ele se regăsesc sub impactul aceleiaşi determinări istorice, care a înălţat lupta pentru neatîrnare şi libertate la rangul de lege a existenţei poporului român din însăşi zorile existenţei sale.

Pentru aceasta *nemuritorul Eminescu definea lupta pentru independenţă drept „suma vieţii noastre istorice".*

Sărbătorim această zi prin cinstirea memoriei eroilor care au luptat şi şi-au dat viaţa pentru independenţa de stat a României, pentru marea victorie asupra fascismului. Cinstim aceste două evenimente nu doar cu fireasca rememorare a unui trecut de glorie şi jertfă ci deopotrivă, cu conştiinţa vie a prezentului şi viitorului liber şi luminos al Patriei, în contextul lumii contemporane şi în perspectiva lumii de mîine. Cinstind după cuviinţă aceste două mari evenimente pe care le aniversăm acum şi pe înfăptuitorii lor, să fim mereu alături şi împreună cu toţi cei ce împodobesc chipul Patriei cu „frumuseţi şi preţuiri noi", în această epocă de lumină.

Redacţia

PENTRU OM, PENTRU SĂNĂTATEA LUI

Pentru ocrotirea sănătăţii populaţiei ţara noastră dispune de o reţea de unităţi de prim rang, dotate cu aparatură modernă, de o industrie modernă de medicamente cunoscută în întreaga lume, astfel că prin construirea unor grandioase edificii pentru sănătate, capacitatea unităţilor sanitare a atins în prezent 210.800 de paturi.

— Numărul dispensarelor medicale a sporit considerabil: de la 1901 în anul 1945 la 5712 în prezent.

— Dacă în 1945 la un medic reveneau 1485 de locuitori, în prezent la un medic revin 507 locuitori.

— Fondurile din bugetul statului destinate sănătăţii au cunoscut o creştere spectaculoasă: 644,5 milioane lei în 1950, 4974,6 milioane lei în 1965, 16.617 milioane lei în 1984.

— În prezent capacităţile staţiunilor de odihnă şi tratament au crescut de la 210.000 locuri în 1950 la 2.290.000 în prezent.

Din recentele edificii ale sănătăţii construite recent amintim:

— „Uzina de ocrotire a sănătăţii" din Tîrgu Mureş, cum a fost denumită şi care a fost inaugurată anul trecut. Ea este înzestrată cu tot ce-i necesar pentru a asigura o asistenţă medicală complexă. Tot aici funcţionează şi clinica de chirurgie cardiovasculară, unde se realizează operaţii pe cord deschis, spitalul fiind cuplat cu o policlinică universitară.

— La Deva a fost inaugurat noul edificiu al spitalului judeţean. Împreună cu noua policlinică judeţeană dată de curînd în folosinţă, el formează o modernă

instituţie de sănătate pusă la dispoziţia populaţiei. Noul spital judeţean, dotat cu policlinică, are o capacitate de 460 paturi şi dispune de secţii de chirurgie, urologie, ortopedie, chirurgie plastică reparatorie şi maternitate. Toate secţiile sînt dotate cu aparatură medicală modernă.

— În municipiul Turda s-a construit şi dat în folosinţă una din cele mai moderne unităţi spitaliceşti din judeţul Cluj. Noua clădire a spitalului municipal care dispune de 430 de paturi este destinată îmbunătăţirii ocrotirii sănătăţii şi asistenţei medicale a cetăţenilor din oraşul Turda şi din localităţile rurale din împrejurimi. Totodată a fost construit şi dat în folosinţă şi un dispensar — policlinic cu cabinete de specialitate, unde se asigură zilnic circa 800 de consultaţii.

— În municipiul Cluj-Napoca s-a înfiinţat o nouă secţie de cardiologie cu 60 de paturi, dotată cu aparatură de investigaţii şi tratamente de înaltă tehnicitate. În cele 17 spitale şi sanatorii, 219 dispensare medicale, 19 policlinici şi alte unităţi sanitare din judeţul Cluj îşi desfăşoară în prezent activitatea 1859 medici şi 5152 cadre medii sanitare.

Industria de aparatură medicală şi de medicamente a scos pe piaţă o serie de aparate medicale şi medicamente noi:

— La Institutul de chimie din Cluj-Napoca s-a finalizat un flamofotometru, aparat modern, utilizat în controlul poluării apelor, în domeniul sanitar precum şi în dotarea laboratoarelor pentru determinarea unor elemente din diferite soluţii. Inedit este că acest aparat realizat la Cluj-Napoca este superior celor cunoscute pînă acum în sensul că el are încorporat un microprocesor care îi asigură comanda, controlul, prelucrarea şi afişarea rezultatelor.

— Seringă fără ac. Institutul de Igienă şi sănătate publică din Cluj-Napoca a experimentat cu succes administrarea vaccinurilor pe cale intramusculară cu aparate prin presiune fără ac. Avantajele metodei sînt evidente: elimină folosirea seringilor şi acelor (inclusiv manopera de spălare, pregătire, sterilizare), se foloseşte o cantitate mai mică de vaccin, reduce preţul de cost de circa 4 ori, se elimină riscul de transmitere a hepatitei virale.

— Institutul Central de Fizică, a pus la punct bisturiul laser cu CO_2 — „bilas-10" care este destinat utilizării în cadrul serviciilor de neurochirurgie pentru incizarea ţesuturilor, vaporizarea leziunilor şi cauterizarea vaselor de sînge în condiţiile afectării minime a ţesutului învecinat. Se asigură astfel o metodă chirurgicală ce exclude contactul direct dintre instrumentul operator şi ţesutul biologic, intervenţia chirurgicală fiind rezultatul absorbţiei radiaţiei infraroşii a fasciculului operator, în structura ţesutului.

Noi produse farmaceutice după reţete originale româneşti.

— *Furazolidon* (suspensie), produs pentru uz pediatric, destinat combaterii enterocolitelor. *Macronil* (drageuri) cu acţiune profilactică şi curativă în procesele inflamatorii ale căilor respiratorii superioare, biostimulator general. *Fergluron* (soluţie buvabilă), indicat în anemii (anemia feriprivă). *Calmodent* (soluţie) pentru uz stomatologic. *Saprometin* (pentru uz veterinar), destinat combaterii şi prevenirii enterocolitelor la purceii sugari. *Ovestrol* comprimate vaginale pe bază de hormoni cu acţiune antiseptică şi antiinflamatorie.

— În cursul anului 1985 vor mai apărea, între altele, următoarele produse farmaceutice: *Esfogran* granule contra tulburărilor lipidice şi hipergliceridemiei, medicament similar cunoscutului produs de import Esenţiale. *Glutamat feros*, soluţie buvabilă, cu conţinut de fier, cu acţiune favorabilă în tratamentul anemiilor feriprive. *Ascolecitină* (granule) energizant pe bază de lecitină vegetală extrasă din soia superioară. *Conecama E-5* hormon polipeptidic epifizar, indicat în toate tulburările determinate de lipsa acestui hormon, recomandat de asemenea în neoplasmul mamar hormonodependent. *Endomiocel* suspensie pentru uz veterinar cu acţiune antimicrobiană similară produsului de import Tardomiocel. *Colir depropanolol clorhidrat 1%* indicat în glaucomul cronic cu unghi deschis şi cu acţiune profilactică în prevenirea glaucomului acut după cercetarea fundului ochiului. *Soluţie otică* cu cloramfenicol şi *flocilol* medicament antiinflamator şi antimiotic indicat în otita medie catarală supurată. *Panscebil* produs tip Festal sau Cotizin forte. El poate aduce în organism un aport de fermenţi pancreatici, săruri biliare şi celuloze. *Romcis* (cis-diclorodiaminoplatină) medicament antitumoral, similar produsului de import Platinal, destinat în chimioterapia tumorilor. *Heparinat de calciu*

soluţie injectabilă cu efecte anticoagulante, similară cu produsul de import Calciparine. *Hepatobil* este denumirea unui medicament preparat la Laboratoarele „Plantavorel" din Piatra Neamţ, avînd acţiune salutară în dischinezii biliare, colici biliare şi renale, hepatită cronică, colecistită subacută şi cronică, colite spastice. *Aftolizol* medicament considerat invenţie românească, fabricat la „Terapia" din Cluj-Napoca din extracte de plante medicinale, se dovedeşte deosebit de eficace în tratamentul stomatitelor aftoase, la copii şi adulţi, fără nici un fel de reacţii adverse. Pentru unităţile stomatologice, întreprinderea „Napochim" din Cluj-Napoca a produs un tip special de ghips de amprentare avînd calităţi tehnice competitive cu cele ale materialelor străine. *Gastrobent* este denumirea unui nou medicament realizat la Întreprinderea de antibiotice din Iaşi, utilizat cu succes în terapia afecţiunilor aparatului digestiv, produs care nu modifică în nici un fel echilibrul acidobazic al organismului. *Medicament-aliment* este denumirea generică a noilor produse — *malţ vitaminic* şi *biomalţ* (brevetate ca invenţii) precum şi laptele cu malţ care s-au dovedit deosebit de valoroase în echilibrarea metabolismului copiilor, gravidelor, bătrînilor, muncitorilor ce lucrează în medii toxice şi a sportivilor.

— Printre realizările specialiştilor Întreprinderii „Azomureş" din Tg. Mureş se numără şi filmele pentru investigaţii medicale ce se realizează cu aparatură de vîrf (compiuter, tomograf şi ecograf) precum şi seturi pentru prelucrarea filmelor radiologice medicale, produse apreciate de beneficiari pentru calităţile lor deosebite.

Participări la tîrguri internaţionale:

— Pentru prospectarea pieţelor externe şi a sporirii volumului de mărfuri exportate, cooperaţia meşteşugărească participă şi în acest an la numeroase tîrguri şi expoziţii internaţionale. Astfel la marele tîrg meşteşugăresc de la München şi la cel de scule şi unelte de la Köln vor fi expuse dispozitive de strunjit lemn, transportoare de sudură, cricuri hidraulice, bancuri de lucru precum şi numeroase alte produse realizate de meşteşugari din Arad, Oradea, Baia Mare, Blaj, Bucureşti. Cooperaţia meşteşugărească va fi prezentă şi la tîrgurile de articole tehnice şi industriale de la Hanovra — R. F. G., la cele de mobilă de la High Point — S. U. A. şi Lyon — Franţa, la cel de la Köln de articole de sport şi camping. Totodată produsele realizate de meşteşugarii români vor fi expuse în pavilioanele ţării noastre amenajate la tîrgurile generale de bunuri de consum ce vor avea loc în acest an la Tripoli — Libia, Cairo, Viena şi Salonic. De menţionat că în luna ianuarie cooperaţia meşteşugărească a fost prezentă la tîrgul internaţional de la Köln — R. F. G. cu o gamă variată de piese de mobilă executate la Craiova, Tg. Mureş, Tîrnăveni, Baia Mare, precum şi la tîrgul de jucării de la Nürnberg, cu peste 200 de sortimente şi modele noi.

Noutăţi tehnice româneşti:

— Recent în dotarea laboratorului pentru studiul metalelor al Facultăţii de mecanică Sibiu au intrat două aparate deosebit de preţioase. Este vorba de un microscop electronic, premieră absolută în judeţul nostru, între ale cărui performanţe intră puterea de mărire de 34.000 ori — destinat studierii structurii metalelor şi o instalaţie de metalizare în vid. Noile aparate vor fi utilizate atît în procesul de învăţămînt cît şi în lucrările de cercetare fundamentală şi aplicativă, cu ajutorul lor putîndu-se lărgi mult cîmpul de investigaţie ştiinţifică. Baza materială a laboratorului, cifrată la circa 45 milioane lei, crează condiţii desfăşurării unor lucrări de cercetare la cel mai înalt nivel.

— Un aparat perfecţionat pentru controlul poluării apelor şi determinarea unor elemente chimice aflate în diferite soluţii, dotat cu un microprocesor, superior tuturor tipurilor existente pe plan internaţional a fost creat de către Institutul de chimie din Cluj-Napoca.

— Combinatul de utilaj greu din Cluj-Napoca a conceput şi realizat manipulatoare complexe — utilaje ce cîntăresc peste 300 tone fiecare — adevăraţi semiroboţi ce deservesc piesele de 2000 tone. Aceste manipulatoare lucrează în tandem cu presele scoţînd şi ducînd spre prese piesele încălzite în cuptoare, piese de pînă la 80 tone fiecare, supuse apoi prelucrării. S-au înlocuit, astfel, o serie de operaţii manuale făcute pînă atunci cu ajutorul macaralei cu lanţuri, reducîndu-se şi timpul de forjare şi consumul de energie electrică. În prezent se fac pregătiri în vederea introducerii unor asemenea manipulatoare mecanice şi la presa de 6000 tone.

Pentru pacea a toată lumea

O NOUĂ ACȚIUNE DE PACE A ROMÂNIEI
Chemarea și Apelul F. D. U. S. pentru dezarmare și pace

După cum s-a făcut cunoscut, prin mass media românești, la vremea respectivă, în ziua de 23 mai a. c. a avut loc ședința plenară a Consiliului Național al F. D. U. S. care a analizat situația internațională privind viitorul omenirii întregi.

Pornind de la premiza că pacea este un bun al omenirii întregi și că nimeni nu are dreptul să-l distrugă sau să facă abuz de el și că întreaga populație a globului este conștientă de binefacerile aduse de climatul de pace între popoare și că, pînă nu este prea tîrziu, fiecare popor este chemat să-și aducă contribuția la înlăturarea acestui cataclism — care este războiul nuclear — Consiliul Național al F. D. U. S. a adresat o chemare organizațiilor sale componente în vederea organizării unor ample acțiuni care să exprime voința poporului român privind oprirea cursei înarmărilor, realizarea dezarmării, asigurarea securității și păcii în lume, precum și un vibrant Apel partidelor și organizațiilor democratice, tuturor forțelor sociale — făuritorilor de bunuri materiale și spirituale, tineretului, femeilor, mișcărilor pentru pace, indiferent de concepțiile filozofice și religioase, guvernelor și popoarelor din țările europene, S. U. A. și Canada, în care se face chemarea ca toți să-și unească eforturile pentru a acționa cu înaltă răspundere în vederea adoptării de măsuri practice, eficiente pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru trecerea la dezarmare, și în primul rînd la dezarmarea nucleară, pentru asigurarea dreptului fundamental al popoarelor la dezvoltare liberă și independentă, la existență, la pace, la viață.

Acest *Apel* confirmă încă odată vocația pașnică, constructivă a poporului român, voința sa unanimă de a conlucra cu toate statele și popoarele, cu forțele progresiste de pretutindeni, pentru dezarmare și pace și își găsește o strălucită expresie în activitatea prodigioasă, în propunerile și inițiativele apreciate pe plan mondial ale președintelui țării noastre. Apelul dă, de asemenea, glas aspirațiilor și intereselor fundamentale ale cetățenilor patriei noastre și ale conducerii sale pentru o largă colaborare internațională, pentru reluarea cursului destinderii pentru încetarea fără întîrziere a cursei aberante a înarmărilor, pentru trecerea la măsuri eficiente de dezarmare, și în primul rînd la dezarmarea nucleară și la făurirea unei lumi fără arme și fără războaie.

Față de amplasarea de noi rachete nucleare cu rază medie de acțiune și a contramăsurilor luate de Uniunea Sovietică, Apelul atrage atenția că „amplasarea de noi rachete nucleare în Europa, înfăptuirea programelor de modernizare și perfecționare a celor existente pun în cel mai grav pericol securitatea și însăși existența popoarelor europene, cauza generală a păcii pe întreaga planetă". Semnatarii Apelului adresează partidelor, organizațiilor politice, guvernelor și popoarelor din țările europene, unde sînt amplasate arme nucleare și urmează să fie amplasate altele noi, chemarea ca, ținînd seama de răspunderea mare, hotărîtoare ce o au față de soarta popoarelor, a păcii în Europa și în lume, să acționeze energic pentru oprirea instalării de noi rachete nucleare pe teritoriul țărilor lor și retragerea celor existente. De asemenea cere guvernelor S. U. A. și U. R. S. S. ca la negocierile de la Geneva să manifeste voința politică de a desfășura tratative în spirit constructiv, prin concesii și de o parte și de alta, în vederea realizării unor acorduri corespunzătoare care să ducă la încetarea cursei înarmărilor, la reducerea armamentelor nucleare pînă la eliminarea lor totală, la oprirea militarizării spațiului cosmic. În Apel se cere ca popoarele să acționeze pentru adoptarea unor măsuri

de înghețare a cheltuielilor militare, de trecere la reducerea acestora anual cu 5—10 la sută, la încheierea unor acorduri pentru reducerea efectivelor trupelor, chiar în anul acesta, cu 10 la sută, ale țărilor aparținînd celor două alianțe militare și ale celorlalte țări, ceea ce ar micșora povara grea a cheltuielilor care apasă pe umerii popoarelor. Iar fondurile obținute prin reducerea bugetelor militare să fie alocate pentru înfăptuirea programelor de dezvoltare economico-socială a fiecărei țări, pentru înlăturarea subdezvoltării și înapoierii economice.

În partea finală a Apelului, F. D. U. S. face propunerea guvernelor și popoarelor din țările socialiste participante la Tratatul de la Varșovia de a lua inițiativa să reducă, unilateral, efectivele militare cu 10 la sută. „Aceasta ar demonstra în fața întregii omeniri voința de pace a țărilor socialiste, înalta lor răspundere față de destinele umanității, ar exercita o puternică influență pozitivă asupra largului front al mișcării pentru pace, asupra opiniei publice din Europa și din lume. Prin ample acțiuni, aceste forțe iubitoare de pace pot determina guvernele țărilor membre ale N. A. T. O. și ale celorlalte țări să răspundă prin măsuri similare la această inițiativă“... „Ne exprimăm deplina convingere că stă în puterea popoarelor să asigure afirmarea politicii de dezarmare, de destindere, pace și largă cooperare internațională“.

Răspunzînd acestei noi și importante inițiative de pace inițiată de conducerea țării noastre, conducători și reprezentanți ai cultelor din România au ținut să-și exprime adeziunea lor sinceră la Chemarea și Apelul Consiliului General al F. D. U. S. pentru asigurarea păcii pe planeta noastră. Prilejul a fost oferit de cea de a 45-a conferință teologică interconfesională care și-a desfășurat lucrările la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, în zilele de 5—6 iunie a. c. În a doua zi a conferinței, după expunerea amplă și documentată privind politica externă a României prezentată de D-l Mircea Mitran, ministru consilier în Ministerul de Externe, și în urma citirii Apelului F. D. U. S. de către Pr. Prof. D. Abrudan, Prorectorul I. T. U. Sibiu, mulți dintre participanți exprimînd convingerea lor personală și a comunităților pe care le reprezentau, au dat expresie adeziunii lor la această nouă inițiativă de pace inițiată de conducerea țării noastre în numele întregului popor român și al tuturor cetățenilor patriei noastre. Merită să inserăm în aceste rînduri cele mai semnificative gînduri ale celor care au luat cuvîntul pe marginea Chemării și Apelului pentru pace al F. D. U. S.

Arhid. Prof. Dr. Constantin Voicu, rectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu, după ce a precizat că această inițiativă de pace a președintelui țării noastre nu este prima ci a afirmat-o de multe ori la niveluri interstatale, a expus concepția Bisericii creștine referitoare la pace — magistral rezumată de Sf. Părinți — exprimată în cuvintele Sf. Ioan Hrisostomul: „Noi peste tot locul cerem pace pentru că nimic nu este egal ei. De aceea cerem pace în rugăciuni, în biserică, în ectenii și chiar în salutările noastre de fiecare zi. Pentru ce? Pentru că pacea este mama tuturor bunătăților. Dacă nu este pace, toate celelalte sînt de prisos“. Viața ne-a fost dată de Dumnezeu și nimeni nu poate dispune de ea. Omul nu are dreptul să-și suprime nici viața proprie, și cu atît mai mult nu are dreptul de a suprima viața altuia. Fiecare om este o existență unică, nerepetabilă, cu un dar și o menire proprie în lume. De aceea noi, creștinii, „ne alăturăm fără nici o șovăire, fără nici o reținere, luptătorilor pentru pace. Și subscriem, de asemenea, cu tot entuziasmul, politica de pace a țării noastre și a președintelui ei. Și *susținem cu deplin simțămînt al împlinirii unei datorii de conștiință Apelul F. D. U. S.* Cerem încetarea cursei înarmărilor. Cerem renunțarea la amplasarea de noi rachete nucleare pe continentul nostru și în cosmos și retragerea celor deja instalate“.

I. P. S. Sa Dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului a făcut următoarea constatare: „Cursa nesăbuită a înarmărilor, îndeosebi a înarmărilor nucleare, a atins în ultima vreme o intensitate care aduce în ochii îngroziți ai întregii omeniri spectrul pericolelor de război nuclear, al cărei catastrofă nu se știe cine i-ar mai putea supraviețui... Apelul adoptat la recenta Plenară a Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste constituie o nouă și prestigioasă manifestare a politicii României care îndeamnă toate popoarele lumii, în numele rațiunii, al vieții înseși, la acțiuni și mai ample și mai viguroase pentru pace. După ce a făcut o elogioasă apreciere a inițiativelor de pace

întreprinse de conducerea țării nostre, fundamentat pe învățătura de credință a Bisericii noastre, I. P. S. Sa a spus în încheiere: „Apelul F. D. U. S. întruchipează aspirațiile poporului român care iubește pacea și stăruiește pentru înfăptuirea ei, care vrea să trăiască în pace alături de celelalte popoare, cărora le arată totdeauna o prietenie fără reticențe, o prietenie caldă și generoasă. De aceea sîntem alături de conducătorul țării noastre, alături de întregul popor, contribuind cu tot ce avem mai bun la realizarea idealului celui mai de preț al omenirii în epoca noastră: PACEA.

Rectorul Institutului Romano-catolic din Alba Iulia, Pr. Canonic Eugen Trebits, calificînd situația internațională ca ajungînd la un grad de încordare nemaiîntîlnit, mărturisește: „... mi-e frică să deschid aparatul de radio sau televizorul, fiindcă de fiecare dată se anunță sau izbucnirea unui nou război sau se fac cunoscute fel și fel de acte teroriste". După ce condamnă aceste acte pe temeiul învățăturii Evangheliei, vorbitorul face următoarea declarație: „Vă asigur, onorată asistență, că alături de celelalte culte, și Biserica romano-catolică depune eforturi susținute pentru apărarea păcii și vieții, își dă seama de responsabilitatea enormă ce-i revine pentru crearea unui climat de încredere și colaborare între oameni și popoare, este conștientă că trebuie să sensibilizeze neîncetat pe credincioșii săi, să contribuie eficient la realizarea deplină a dreptății sociale și la dobîndirea unei noi calități a vieții... Am speranța fermă că, la urma urmei, rațiunea va fi învingătoare asupra pasiunilor și în mod necesar va triumfa dragostea față de semenii noștri, respectul binecuvîntat de Dumnezeu, care generează adevărul și promovează dreptatea".

P. S. Sa Timotei, Episcopul Aradului, în documentatul său cuvînt, după ce elogiază poziția Bisericii noastre față de Apelul F. D. U. S. expusă cu înaltă competență de către I. P. S. Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei — cuvînt redat și în România Liberă din 23 mai a. c. — spune între altele: „La Apelul către conștiințele lumii, la generosul mesaj de pace, recent lansat de România, ne dăm adeziunea cu toată ființa noastră. Este datoria oricărui să lucreze pentru impunerea păcii pe planeta noastră și a oamenilor de credință religioasă cu atît mai mult cu cît au temeiul însăși învățăturii lor spre aceasta".

D-l Péntek Arpád, rectorul Institutului Teologic Protestant din Cluj-Napoca a adus adeziunea Bisericii evanghelice la această inițiativă de pace a țării noastre mărturisind că „Institutul nostru și Bisericile susținătoare ale lui sînt angajate prin iubire și respectul față de om și față de înfăptuirile sale în determinarea nemijlocită a destinului general al omenirii... „Nu există pentru Biserici și pentru membrii lor o datorie mai mare și mai sfîntă decît aceea de a conlucra cu simț de răspundere la apropierea între popoare, pentru înfrățire și pace, pentru eradicarea suferințelor de tot felul, pentru instaurarea unui climat de încredere și de respect reciproc... Folosesc acest prilej pentru a exprima în numele Institutului Teologic Protestant Unic de grad Universitar din Cluj-Napoca totala adeziune și recunoștință pentru Chemarea adresată poporului țării de către F. D. U. S. și pentru Apelul pentru dezarmare și pace adresat partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor și popoarelor din țările europene, din S. U. A. și Canada, și nu vom precupeți eforturile noastre ca să acționăm cu toate posibilitățile noastre pentru a transpune în fapte politica de dezarmare, de destindere, de pace și largă cooperare a patriei noastre".

P. S. Sa Vasile, Episcopul Oradiei, la această temă a exprimat și adeziunea participanților celor două conferințe ecumenice care au avut loc în țara noastră între B. O. R. și Biserica lutherană din R. F. Germania, și a menționat că „Biserica este din ce în ce mai conștientă că aparține lui Dumnezeu și unitatea Bisericilor include și contribuie în sine la unitatea, apropierea și pacea lumii".

Prim curatorul Bisericii Evanghelice C. A. D-l Hans Hermannstädter a apreciat în cuvinte calde inițiativa de pace a țării noastre, precizînd că „chemarea și apelul au găsit un larg ecou în rîndul slujitorilor și enoriașilor pe care îi reprezint. Putem afirma că vom face tot ce ne stă în putință pentru a contribui la înfăptuirea acestor deziderate arzătoare ale întregii omeniri... Doresc să menționez în acest context că noi, slujitorii și enoriașii cultului evanghelic de confesiune augustană, ca și celelalte culte în general, avem asigurate toate con-

dițiile ca să participăm la întreaga viață economică, socială și culturală a patriei... Vă asigurăm că, în admirabila sa rîvnă, Președintele țării, D-l Nicolae Ceaușescu, se poate bizui pe sincerul atașament al Bisericii Evanghelice de confesiune augustană, al preoților și enoriașilor săi".

Monseniorul Vittorio Blazutti, Vicar al Arhiepiscopiei romano-catolice din București apreciază faptul că omenirea de pretutindeni își manifestă cu hotărîre voința de pace prin mitinguri, marșuri ale păcii, manifestații și adunări populare și pretinde în modul cel mai ferm respectarea dreptului la viață, libertate, dezvoltare și fericire pentru toți oamenii și recunoaște că poporul român este din fire un popor pașnic și a cultivat și în trecut ca și în prezent măреțele idealuri de pace, colaborare și înfrățire între toți oamenii. „Făcînd parte din substanța învățăturii creștine, pacea constituie și obiectiv al Bisericii în lume, aspirațiile creștine întîlnindu-se în această privință cu aspirațiile popoarelor iubitoare de pace. După concepția creștină, pacea este o condiție necesară pentru mîntuire. Numai omul liniștit, împăcat și ferit de psihoza urii și a războiului se poate gîndi la datoriile către suflet și la mîntuirea sa".

În cuvîntul său de adeziune la Chemarea și Apelul adresat de F. D. U. S. pentru dezarmare și pace, P. S. Sa Emilian, Episcopul Alba Iuliei a spus între altele următoarele: „Am reținut cu toții că viața noastră este un dar de la Dumnezeu, bunul cel mai de preț al omenirii. Pentru înlăturarea pericolului nuclear care amenință însăși existența vieții pe pămînt, e necesar să ne unim puterile cu toți oamenii de bună credință pentru a salva acest dar divin — viața — care, după credința noastră, poate fi salvată prin rugăciuni, prin propovăduirea Cuvîntului lui Dumnezeu între oameni, cu alte cuvinte, prin căutarea păcii cu Dumnezeu, cu noi înșine, cu semenii noștri"... „rămînem cu simțăminte de aleasă recunoștință față de conducătorul nostru iubit, Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele României, și-l asigurăm că ierarh, preoți și credincioși din Eparhia Alba Iulia vom transpune în fapte îndemnurile din Apelul pentru dezarmare și pace, slujind cu dăruire viața noastră din Patria noastră, pacea și bunăvoirea între oameni".

Pastorul Albu Zoltan, consilier episcopal al Bisericii reformate din țara noastră, condamnînd cursa înarmărilor ca potrivnică vieții și colaborării între popoare și apreciind inițiativa de pace a Președintelui țării noastre, exprimă următoarele cuvinte: „Chemarea F. D. U. S.-ului dă expresie voinței hotărîte a poporului de a trăi în liniște și de a-și făuri liber propriul destin într-o lume a păcii, eliberată definitiv de arme și războaie... Apelul F. D. U. S. are o profundă justificare, o înțeleaptă rațiune. Lumea trece printr-un moment grav, prin cel mai grav și mai periculos moment din întreaga sa existență... La această conferință teologică interconfesională a tuturor cultelor din țară, puternic marcată de un minunat spirit ecumenic, Biserica Reformată Calvină din România... dînd expresie preoților ei, enoriașilor ei, sprijină și susține voința poporului nostru, propunerile concrete formulate de țara noastră, a Președintelui, la înfăptuirea dezarmării, la salvgardarea păcii".

P. S. Sa Lucian Făgărășanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, în cuvîntul de adeziune, a exprimat următoarele gînduri: „A vorbi despre pace este o sarcină nobilă care comportă în sine obligația sacră de a apăra viața... A vorbi despre pace, mai ales în condițiile actuale, cînd imense pericole amenință nu numai pacea ci însăși viața pe planeta noastră, nu ne putem mulțumi cu declarații frumoase. E nevoie de „cuvînt cu putere multă", de cuvînt în stare să sfarme zăgazuri ce par ridicate pînă la cer în calea păcii, în calea vieții... Știm că Bisericile pot să aducă — așa cum au făcut și pînă acum — o contribuție însemnată la eliberarea lumii de spectrul distrugerii. Credem în eficiența rugăciunii, căci Domnul ne-a învățat că tot ceea ce vom cere de la Tatăl în numele Său vom primi".

Prof. Dr. Christoph Klein, prorectorul Institutului Teologic Protestant Unic de Grad Universitar, ramura Sibiu, recunoaște că „pentru creștini războiul și dușmănia între popoare au fost întotdeauna și sînt o pricină de poticnire, aceasta fiind contrar mesajului biblic de pace și promisiunilor Evangheliei a unui cer nou și pămînt nou, în care Dumnezeu va șterge orice lacrimă din ochi și moartea nu va mai fi, nu va mai fi nici tînguire, nici țipăt, nici durere". De aceea și-a exprimat convingerea că „aportul cultelor religioase la promovarea păcii și

înțelegerii între popoare are un rol deosebit de important în lumea de azi. Glasul Bisericilor și al cultelor religioase este auzit, pe plan intern cît și — mai ales prin organizațiile internaționale bisericești — pe plan extern".

Prorectorul Institutului Teologic Universitar din București, Pr. Dr. Dumitru Radu, după ce arată consecințele nefaste ale războiului și ale cursei înarmărilor și precizează că pacea este un dar dumnezeiesc de care au nevoie toate popoarele pentru existența lor, accentuează: „Iată aici motivele pentru care îmi exprim totala adeziune la „Apelul de dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste din Republica Socialistă România, adresat partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor, tuturor popoarelor din țările europene, din Statele Unite ale Americii și Canada, din 23 mai 1985". „Apelul F. D. U. S. cuprinde propuneri realiste și realizabile pentru viața și binele întregii omeniri, pe drumul păcii și al securității".

În cuvîntul de adeziune al Pr. Prof. Constantin Galeriu, de la Institutul Teologic Universitar din București, aflăm următoarele precizări: „Comandamentul ceasului de față este, așa cum arăta președintele țării noastre, d-l Nicolae Ceaușescu: „să ne unim cu toată energia noastră, cu toți oamenii de bine din lume" cu încredințarea că „fiecare popor poate face ceva pentru a apăra pacea, pentru a impune dezarmarea pe planeta noastră". După ce adresează chemarea ca toți credincioșii Bisericii să-și manifeste dorința lor de pace prin bună înțelegere și muncă constructivă, P. C. Sa adaugă: „În acest spirit ne dăm întreaga noastră adeziune la Apelul pentru dezarmare și pace al F. D. U. S., din Republica Socialistă România adresat partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor tuturor popoarelor din țările europene, din S. U. A. și Canada, și ne angajăm să slujim cu toate forțele noastre cauza sfîntă a vremurilor noastre, a păcii și a vieții".

Profesorul Dr. Lengyel Lorànd, salutînd noile inițiative de pace ale țării noastre, apreciază că „noile inițiative de pace ale F. D. U. S. pentru organizarea unor ample acțiuni de masă în favoarea păcii și dezarmării este emanația politicii externe de pace și colaborare pe care România o promovează cu strălucire în ultimii 20 de ani... În numele Bisericii Evanghelice Lutherane Sinodo-presbiteriană, în numele D-lui Episcop și al deservenților ei, îmi exprim deplina adeziune față de Apelul pentru dezarmare și pace al F. D. U. S. asigurîndu-vă că întreaga activitate pastorală a Bisericii noastre va contribui la dinamizarea permanentă a enoriașilor pentru a se dărui în întregime cauzei mărețe a păcii, a apărării vieții".

În cuvîntul de adeziune rostit de Pr. Prof. Dr Ștefan Alexe de la Institutul Teologic Universitar din București, citim următoarele cuvinte: „Apelul pentru pace și dezarmare al Frontului Democrației și Unității Socialiste... din care face parte și Biserica Ortodoxă Română, conține un adevăr istoric de netăgăduit privind atitudinea țării noastre față de pace și dezarmare, de destindere și cooperare internațională... Biserica noastră strămoșească predică pacea și sprijină cu mijloacele ei proprii toate acțiunile care să aducă pacea pe pămînt".

Un cuvînt de vibrantă adeziune la Apelul F. D. U. S. a adus și Pr. Dr. Prof. Dumitru Abrudan prorector al Institutului Teologic Universitar din Sibiu care a arătat că pacea este o prerogativă a lui Mesia întrupat în persoana lui Iisus Hristos din Nazaret. În întreaga Sa activitate, Iisus s-a dovedit ca fiind Domn al păcii și al înfrățirii dintre popoare.

Cuvinte de adeziune la Chemarea și la Apelul F. D. U. S. au mai rostit și alți reprezentanți ai cultelor și participanți la amintita conferință, ca Pr. Prof. Ioan I. Ică, Pr. Prof. Nicolae D. Necula, Pr. Prof. Fechet Alois — Prorector — Iași, Diac. Prof. Aurel Jivi ș. a. care au salutat cu viu entuziasm noua inițiativă de pace a țării noastre.

În încheierea acestei ședințe, în numele participanților la acest patriotic eveniment, Arhid. Prof. Dr. Constantin Voicu, Rectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu, a dat citire telegramei pe care participanții la această conferință au adresat-o Președintelui țării noastre, și care are următorul conținut:

„În unitate de cuget și simțire cu toți fiii patriei, noi, reprezentanții cultelor participanți la cea de a 45-a Conferință teologică interconfesională care a avut loc, în zilele de 5 și 6 iunie a. c. la Sibiu, ne exprimăm voința și hotărîrea de a susține din inimă, prin cuvînt și fapte, Apelul pentru dezarmare și pace

al Frontului Democrației și Unității Socialiste din Republica Socialistă România, adresat în numele întregului popor român partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor, tuturor popoarelor din țările Europei, Statelor Unite ale Americii și Canada.

Ne exprimăm totala adeziune și mîndrie patriotică față de noua și strălucita Dumneavoastră inițiativă concretizată în Apel și dorim a mărturisi și cu acest prilej admirația deplină și profundul respect ce le nutrim față de Dumneavoastră, eminentul și încercatul conducător al destinelor patriei noastre socialiste, personalitate proeminentă a lumii contemporane. Totodată exprimăm atașamentul nostru sincer și deplin față de politica internă și externă a statului nostru, față de eforturile susținute și inițiativele Dumneavoastră pentru salvgardarea păcii, pentru înlăturarea pericolului unui nou război nuclear care ar pune în primejdie bunul cel mai de preț al omenirii — însăși viața pe Pămînt.

Ca slujitori ai altarelor, ne angajăm să sprijinim în continuare toate acțiunile dedicate dezarmării, securității și păcii — chezășia fericirii și propășirii tuturor popoarelor, și a salvării civilizației umane de un cataclism nuclear.

Împreună cu întregul popor român împărtășim convingerea că această nobilă misiune de pace al cărei strălucit inițiator și exponent sînteți Dumneavoastră, mult stimate Domnule Președinte, reprezintă încă o contribuție istorică a României la acțiunile întreprinse pentru salvarea civilizației umane de coșmarul morții atomice. Rațiunea păcii trebuie să învingă, iar viața să triumfe pe planeta noastră".

În încheierea acestei însuflețitoare conferințe a luat cuvîntul P. C. Pr. Dr. Dumitru Abrudan, Prorectorul Institutului gazdă, care a spus: „Dorim să vă mulțumim pentru participarea la lucrările conferinței noastre și să dăm expresie încă odată dorinței noastre de a ne alătura, cu toată ființa, acestei minunate acțiuni a poporului nostru, inspirată de președintele R. S. R., Domnul Nicolae Ceaușescu, concretizată în Apelul pe care l-am ascultat astăzi, și în legătură cu care ne-am pronunțat fiecare, exprimînd propria noastră adeziune și a Bisericilor pe care le reprezentăm. Sîntem în mod deosebit recunoscători Înalt Prea Sfințiților Ierarhi care și-au exprimat și azi cuvîntul, Prea Sfințiților Episcopi, tuturor reprezentanților cultelor care s-au aflat astăzi în mijlocul nostru".

*

Această conferință s-a desfășurat într-o atmosferă de creștinească însuflețire oferind fiecărui participant noi motive și argumente pentru a face totul în vederea unei mai susținute contribuții la slujirea păcii și vieții pe pămînt.

Pr. Prof. Dr. *Sebastian Șebu*

MESAJUL PREZIDIULUI ȘI COMITETULUI CONSULTATIV AL CONFERINȚEI BISERICILOR EUROPENE

Cu ocazia celei de-a 40-a aniversări a terminării celui de al 2-lea război mondial (1945—1985)

La 8 mai 1945 odată cu capitularea fără condiții a armatei, marinei și forțelor aeriene germane, victoria asupra puterilor naziste din Europa era un fapt împlinit. Trei luni mai tîrziu, capitularea japoneză marca sfîrșitul celui de-al 2-lea război mondial care izbucnise în Europa printr-un atac neprovocat lansat de Germania asupra Poloniei și se întinsese curînd în lumea întreagă. Războiul își făcuse ravagiile în întreaga Europă; continentul era ruinat, la capătul puterilor.

Patruzeci de ani după acest eveniment istoric, noi, reprezentanții Bisericilor Europei membre ale Conferinței Bisericilor Europene, reuniți la Sofia (Bulgaria) pentru reunirea noastră anuală, adresăm Bisericilor membre ale Conferinței noastre acest mesaj dictat de profunda noastră preocupare pentru pace.

Ne închinăm cu cutremur și respect înaintea zecilor de milioane de victime, care au pierit în conflict, dintre care șase milioane de evrei. Ne exprimăm profunda noastră simpatie față de toți cei care au fost cufundați în doliu sau au suferit mutilări, și a căror suferință provocată de război este vie și astăzi. Relevăm cu tristețe trăsăturile conflictului care subzistă în viețile omenești, structurile sociale și operele de artă. Lecțiile trecutului nu trebuie uitate, ele n-ar fi trebuit uitate.

Înaintea unei asemenea risipe de viață și resurse, în fața incapacității atîtor oameni de a identifica răul nazismului și fascismului și de a i se fi opus încă de la început, lăsăm în seama lui Dumnezeu pe toți cei care s-au angajat în favoarea acestui rău, și ne întoarcem spre El adresîndu-I împreună această arzătoare rugăciune: Doamne ai milă de noi — Kyrie eleison!

*

Sfîrșitul războiului a dat un nou elan luptei pentru pace, reconstrucției și reînălțării. Chiar înaintea sfîrșitului conflictului unii conducători creștini întreprinseră punerea bazelor reconcilierii care trebuia să urmeze înfrîngerii nazismului. Din clipa în care această înfrîngere a devenit realitate, responsabilii Bisericilor s-au întîlnit în a aminti credincioșilor că victoria implica datoria și responsabilitatea — cele mai evidente — de a se preocupa de prezent și de viitor.

Ca membri ai Bisericilor creștine din Europa preocupați de a aduce o contribuție la instaurarea păcii, ne-am ajutat considerabil de exemplul creștinilor care, în Germania, s-au opus nazismului ca și de atitudinea fraților noștri și surorilor, membrii ai Bisericilor germane care au ținut să declare că nu au avut destulă putere să reziste acestui rău.

În anii de după război am cunoscut o apropiere constantă a Bisericilor Europei dincolo de limitele confesionale și naționale; în aceste eforturi de reconciliere unele cu altele, Bisericile au luptat și pentru reconcilierea între națiuni.

În aceeași perioadă însă, sfera politică a fost caracterizată de numeroase tensiuni grave și ascuțite. Cu toate acestea, în timpul acestor patruzeci de ani, n-a existat conflict internațional declanșat pe continentul nostru. Recunoaștem acest fapt pozitiv chiar dacă sîntem conștienți că, cauzele lui — frica, amenințarea distrugerii reciproce — nu pot fi decît temporare și că se impune a găsi un alt fundament unei destinderi permanente.

Pentru curajul și devotamentul tuturor celor care au rezistat nazismului, pentru această experiență a reconcilierii Bisericilor în profida divergențelor care rămîn între noi, și pentru absența războiului în toți acești ani, ne rugăm: Să mulțumim lui Dumnezeu!

*

Astăzi, patruzeci de ani după sfîrșitul războiului, sîntem profund neliniștiți de a constata că diviziunile internaționale și antagonismul continuă să domine. O dată mai mult, Europa este un loc în care se înfruntă adversari, în care, chiar dacă de patruzeci de ani s-au evitat conflictele deschise, domină adesea un spirit de ostilitate. Această situație este rațiunea și cauza amplasării aproape pretutindeni pe continentul nostru și în proporții fără precedent, de armament atît nuclear cît și chimic sau clasic. Trebuie rupt cercul vicios al căutării constante a supremației militare pe care îl resimțim cu toții ca o amenințare pentru propria noastră securitate: trebuie găsit un mijloc de a ieși din acest cerc.

Sîntem conștienți că trăim o perioadă de mari schimbări. Relațiile pe care le cunoaștem pînă acum se transformă, la fel ca și orînduirile sociale, structurile economice și stategiile militare. Este un moment capital pentru Biserici care sînt îndatorate să practice, împreună și separat, aceea „slujire a împăcării" care, după Sf. Apostol Pavel, este slujirea pe care o implică Evanghelia creștină.

Convinși că această împăcare este un element esențial al ministeriului total al Bisericii în lume, și că Biserica trebuie să fie Biserică în toate situațiile și toate societățile, apelăm stăruitor la Bisericile Europene să reînnoiască cu ocazia celei de a patruzecea aniversări, angajamentul pe care l-am luat de a răsturna toate barierele ce se înalță pe calea căutării Păcii.

Această căutare trebuie întreprinsă cu realism, pe baza unei identificări obiective a faptelor.

Ea trebuie întreprinsă și cu simpatie, cu conștiința că divergențele pot coexista foarte bine împreună.

Ea trebuie întreprinsă, în fine, cu devotament, sub călăuzirea și în puterea Duhului Sfînt.

În domeniile care le ating în mod direct, aceasta poate semnifica pentru Bisericile Europei următoarele demersuri:

— o mijlocire constantă pentru pace, fondată pe cunoaşterea faptelor;
— eforturi creatoare vizînd edificarea înţelegerii şi încrederii;
— practica respectului reciproc şi refuzul de a formula imagini duşmănoase şi de a se conforma lor;
— participarea la toate eforturile avînd drept scop stabilizarea şi apoi reducerea prin acord reciproc a armamentelor de toate categoriile şi îndeosebi a armamentelor nucleare, la nivelul cel mai jos posibil;
— angajamentul în favoarea dreptăţii pentru toţi şi a păcii în Europa ca şi contribuţii la pacea în întreaga lume.

În aceeaşi perspectivă e bine să continue susţinerea activă a instrumentelor de cooperare şi înţelegere internaţională existente şi îndeosebi Actul final de la Helsinki, semnat acum zece ani.

Să ne fie dat de a promova acest ministeriu urmînd în continuare opera binecuvîntată de reconciliere între Bisericile noastre. Fie ca unitatea noastră în Hristos să se facă mereu mai vizibilă şi să ne facă capabili de a contribui la pregătirea căii instaurării păcii în Europa şi în lume.

Înfăptuirea mai concretă a acestui ministeriu al reconcilierii pentru binele popoarelor şi naţiunilor lumii, acesta este obiectul apelului pe care-l lansăm la această a patruzecea aniversare a unui eveniment istoric capital, cu convingerea profundă că, prin harul lui Dumnezeu, îi vor răspunde mulţi. În faţa sarcinii care ne aşteaptă şi pe care nu o putem duce la bun sfîrşit decît dacă ne inspiră Duhul Sfînt, ne rugăm deci: Vino, Duhule Sfinte!

Sofia, 27 aprilie 1985

(Traducere după versiunea franceză a Mesajului Conferinţei Bisericii Europene)

CUVÎNT PENTRU PACE

al Uniunii Bisericilor Evanghelice din Republica Democrată Germană şi Biserica Evanghelică din Germania Federală la a 40-a aniversare de la terminarea celui de al 2-lea război mondial

La 8 mai 1945 s-a terminat în Europa cel al 2-lea război mondial. Abia în acel moment distrugerile cauzate au apărut în toată extinderea lor. Peste 40 milioane de morţi, mii de sate şi oraşe pustiite în ţările lovite direct de război, cu deosebire însă în Uniunea Sovietică, Polonia, Franţa şi Germania. Ştirile înfiorătoare cu privire la cele petrecute în lagărele de concentrare şi în ţările ocupate au arătat în mod inevitabil acum oricărui om, cît de criminal a fost regimul din Germania care a dezlănţuit şi purtat fără milă acest război. Lumea întreagă era consternată în faţa crimei împotriva evreilor.

În lumina Cuvîntului lui Dumnezeu mulţi creştini au considerat ceea ce se petrecea cum, drept judecată divină: Germania a fost împărţită în zone de ocupaţie. Nenumăraţi soldaţi au luat drumul prizonieratului. Mulţi refugiaţi nu s-au mai putut reîntoarce la căminele lor. Mulţi au trebuit să-şi părăsească locuinţele natale. Cei care au supravieţuit au fost confruntaţi cu ani de foamete. Mulţi au fost supuşi la amare înjosiri. Cei afectaţi au suportat în mod diferit cele întîmplate. Pentru unii a însemnat prăbuşirea. Pentru mulţi alţii eliberarea. Pentru cei mulţi a însemnat însă ambele.

Multe întrebări asaltară însă acum pe oameni: cum o vom scoate la capăt cu vina din trecut? Cum putem colabora spre a vindeca rănile războiului? Ce va trebui să facem acum, după toate ororile săvîrşite şi după ura provocată de acestea, spre a putea deschide noi căi de înţelegere între popoarele Europei? Cum vom putea afla o nouă orientare?

Din consternarea cu privire la vina profundă creştea, prin ascultarea făgăduinţei divine, recunoştinţa pentru supravieţuirea proprie din iadul distrugerii şi convingerea de a fi primit viaţa ca dar de la Dumnezeu.

Reprezentanţi ai Bisericii Evanghelice din Germania s-au întîlnit la Stuttgart puţine luni după terminarea războiului cu reprezentanţi ai Mişcării Ecumenice şi au declarat: „Sîntem cu atît mai recunoscători pentru această vizită cu cît ne considerăm, împreună cu poporul nostru, nu numai într-o mare comunitate a suferinţei ci şi într-o solidaritate a vinei. Cu mare durere spunem: prin noi s-a adus popoarelor şi ţărilor o suferinţă nemărginită".

Astăzi, 40 de ani după terminarea războiului, mărturisim cu mare recunoștință: Dumnezeu a făcut să crească din recunoașterea vinei noastre o nouă comunitate între creștini și între Bisericile creștine. Plini de uimire am avut parte de semne ale împăcării. Datorită dorinței de împăcare a popoarelor învecinate s-au dezvoltat relații noi. Noile generații au putința de a lua contact fără reticențe. De 40 de ani trăim în pace. Am avut posibilitatea de a reconstrui orașele și satele noastre și de a crea o nouă bază de viață. Retrospectiv considerăm terminarea războiului drept eliberare spre o nouă mărturisire a harului și spre o nouă slujire a lumii lui Dumnezeu.

Nu putem însă închide ochii în fața faptului că în acești 40 de ani pacea a rămas amenințată. Omenirea chinuită nu și-a aflat încă însănătoșirea deplină, așa cum spera Declarația de la Stuttgart din 1945. Iar generațiile care n-au participat direct la cel de al doilea război mondial mai trebuie încă să tragă consecințele acestuia. Neîncrederea și teama față de popoarele vecine mocnesc încă. Aliații de odinioară s-au despărțit. Două pacte militare puternice cu forme sociale și economice diferite stau înarmate pînă în dinți unul în fața celuilalt. Pe pămînt german se află acum două state iar frontiera lor a devenit în același timp și granița dintre Est și Vest. Ele sînt strîns incluse în sistemele de apărare și economice ale acestora dar totodată sînt cuprinse în responsabilitatea generală pentru soluționarea marilor probleme ale lumii: menținerea păcii în toată lumea, lupta pentru dreptate și eliminarea foametei.

În ultimele decenii am avut parte și în Bisericile Evanghelice de dificultăți. Doar anevoie am învățat care drum trebuie parcurs. Ne-a venit greu să acceptăm realitatea celor două state germane. Dar ne-am dat seama: menținerea păcii are prioritate în fața tuturor celorlalte probleme.

Ne-a venit greu să renunțăm la unitatea organizatorică a Bisericilor evanghelice germane. Dar numai astfel s-a putut realiza slujirea și mărturisirea credinței în condițiile sociale respective. Am avut nevoie de mult timp pentru a învinge prejudecățile și atitudinea dușmănoasă față de puterile victorioase din 1945 și să conlucrăm la construirea căii ce duce la încrederea reciprocă. Am avut nevoie de mult timp pînă cînd ne-am dat seama de provocarea și șansa deosebită care stătea ascunsă în mărturisirea comună a Bisericilor noastre pentru pace. Ne-a trebuit mult timp pînă cînd a apărut în comunitățile noastre convingerea că tendința spre bunăstare trebuie să aibă limite; ea trebuie să țină seama de nevoile celor înfometați și a celor împilați, și responsabilitatea ce o avem față de creație. În perspectiva anumitor tendințe din ultimii 40 de ani va trebui să spunem împreună cu cei care au alcătuit Declarația de la Stuttgart: „Ne acuzăm că nu ne-am recunoscut mai curajos vina, că nu ne-am rugat mai plini de credință, că n-am crezut mai puternic și că n-am iubit mai fierbinte".

Cu atît mai recunoscători trăim acum libertatea de slujire pe care Dumnezeu ne-a dăruit-o. Ne-am dat seama că vina poate fi iertată. Aceasta ne face liberi pentru un nou început. Jertfa lui Iisus Hristos pe Cruce și Învierea Lui, serbată de noi la Paști, pun întreaga noastră vină, toată nevoia și nedumerirea noastră sub semnul speranței. Aceasta ne încurajează și ne obligă de a lua azi act de răspunderea noastră.

Ca Biserici din ambele state germane intervenim împreună ca de acum încolo să nu mai pornească niciodată vreun război de pe pămînt german. În comun cerem încetarea cursei înarmărilor. Sîntem convinși în comun că sistemul intimidării nucleare nu poate reprezenta o cale durabilă de asigurare a păcii, ci că el trebuie neapărat depășit. În comun intervenim pentru o reglementare a păcii în Europa. În comun reamintim răspunderea națiunilor industriale pentru o viață demnă de ființa umană în țările lumii a treia.

În amintirea terminării acum 40 de ani a războiului cerem credincioșilor noștri: să nu încetăm rugăciunea noastră pentru pacea lumii. Rugăciunea noastră este contribuția de neînlocuit pe care o putem da noi creștinii în ascultarea cuvîntului Sfintei Evanghelii, care ne arată Crucea de pe Golgota drept lucrarea de pace a lui Dumnezeu față de lumea Sa. Să fim zi de zi trimișii păcii lui Dumnezeu.

Cerem tuturor oamenilor din ambele state germane: dovediți prin viața voastră zilnică cum pot fi aplanate în mod pașnic conflictele între oameni. Ajutați-ne spre a educa tineretul pentru pace și nu pentru ură. Combateți răspîndirea de

imagini duşmănoase. Rugăm pe oamenii care au avut mult de suferit datorită războiului şi urmărilor sale şi datorită antagonismelor politice apărute să nu se amărască şi să nu caute restabilirea vechilor realităţi, care nu trebuie să mai fie. Rugăm pe germani să înţeleagă greutăţile actuale pe care le poartă în primul rînd ca urmare a celui de al doilea război mondial şi drept urmare a vinei noastre.

Rugăm guvernele ambelor state germane: puneţi-vă neobosit în slujba obligaţiei voastre deosebite pentru asigurarea păcii. Vă mulţumim pentru politica lucidă şi precaută dintre ambele state germane. Prin purtare de grijă şi încredere reciprocă faceţi noi paşi în realizarea ţelurilor acordului de bază dintre statele germane. Atunci cînd vorbiţi despre ţelurile politice ale celor două state germane nu treziţi speranţe irealizabile şi nu cultivaţi neîncrederea. Faceţi şi pe mai departe totul spre a diminua greutăţile oamenilor existente încă şi azi.

Rugăm pe aliaţii din cel de al doilea război mondial: apropiaţi-vă în sarcina comună a păcii şi dreptăţii, printr-o politică a înţelegerii. Faceţi totul spre realizarea unor paşi care să ducă la renunţarea definitivă la armele nucleare. Încetaţi cu instalarea de noi sisteme de arme. Aduceţi noi impulsuri în tratativele cu privire la limitarea armelor convenţionale şi cu privire la măsurile de înţelegere reciprocă. Promovaţi legături culturale, economice şi ştiinţifice precum şi întîlnirile oamenilor mai presus de graniţe. Daţi urmare ideii, că securitatea lumii nu poate exista decît prin securitatea comună.

Învierea lui Iisus Hristos din morţi ne oferă certitudinea că Dumnezeu vrea să ne ajute ca viaţa să biruiască prin comunitate şi pace, dincolo de vină şi duşmănie. În amintirea terminării războiului de acum 40 de ani aceasta ne întăreşte încrederea în Dumnezeu, în răspunderea ce o purtăm şi în speranţa întru Împărăţia veşnică a păcii lui Dumnezeu.

„Dumnezeu era în Hristos împăcînd lumea cu Sine însuşi nesocotindu-le greşelile lor şi încredinţîndu-ne cuvîntul împăcării. Propovăduim deci în numele lui Hristos ca şi cum Dumnezeu v-ar îndemna prin noi. Rugaţi-vă fierbinte deci în numele lui Hristos: Împăcaţi-vă cu Dumnezeu" (II Cor. 5, 19—20).

Dr. JOHANNES HEMPEL
episcop
Preşedintele Conferinţei conducerilor
Bisericilor evanghelice din Republica
Democrată Germană

Dr. EDUARD LOHSE
episcop
Preşedintele Consiliului Bisericii
evanghelice din Germania

(Traducere după textul german „Wort zum Erieden", din „Zeichen der Zeit" Evangelische Monatschrift für Mitarbeiter der Kirche. Evangelische Verlagsanstalt Berlin (Ost). nr. 5/1985, p. 126—127).

Drd. *Ioan I. Ică*

Recenzii

**Antonie Plămădeală: PAGINI DINTR-O ARHIVĂ INEDITĂ
Editura Minerva, Bucureşti, 1984, 435 p., t. XIV**

Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, autor al mai multor scrieri unanim apreciate ca autentice contribuţii pe tărîm teologic, social şi cultural, prezintă cititorilor volumul alcătuit din corespondenţa fericitului întru pomenire primul patriarh al României Miron Cristea, primită de la diverse personalităţi ale timpului, cuprinzînd preocupări şi orientări diferite, precum şi alte lucrări.

La început lucrarea prezintă cititorilor, prin eruditul Cuvînt introductiv al autorului, împărţit în 14 secţiuni, viaţa, preocupările şi activitatea pe multiple planuri ale vrednicului de pomenire patriarh, prin înfăţişarea unor documente inedite, care au meritul de a reda cititorilor o adevărată frescă a timpului, din perioada interbelică, frescă înţeleasă din plin de corespondenţa primită, precum şi de scrierile proprii ale lui Elie Miron Cristea. Notele care însoţesc materialul sînt accesorii de nelipsit, prin care se înlătură nedumeririle şi semnele de întrebare ale cititorului de azi.

În secţiunea I, Preliminări, autorul ne face destăinuirea că scrierile publicate în acest volum, au zăcut uitate cinci decenii într-un subsol al palatului Sf. Sinod, de unde le-a scos, triat, selectat şi adnotat în vederea publicării.

Tot în această secţiune, autorul ne dă şi biografia fostului patriarh, anii copilăriei din Topliţa, apoi anii de studii în ţară şi peste hotare şi diferitele funcţii îndeplinite în Biserică şi stat, precum cea de secretar consistorial, cea de episcop al Caransebeşului, mitropolit primat al Ungro-Vlahiei şi patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, iar pe linie de Stat, ca regent între anii 1927—1930 şi prim-ministru între anii 1938—1939. În continuare este evocată lupta fostului patriarh pentru marea Unire din 1918 şi înalta misiune ce i s-a încredinţat de a prezenta conducerii ţării, la Bucureşti, Hotărîrea Marii Adunări Naţionale de la 1 Decembrie 1918, din Alba Iulia.

Secţiunile a 2-a şi a 3-a sînt dedicate tezei de doctorat a lui Elie Miron Cristea, intitulată: „Eminescu, viaţa şi opera" şi în care autorul Cuvîntului introductiv scoate în evidenţă izvoarele care au stat la baza lexicului limbii române eminesciene, limba cronicilor şi a cărţilor bisericeşti, versul popular.

Cititorii pot desluşi din cuvintele autorului, importanţa pentru istoriografia literară română a acestei lucrări, premieră pentru acel timp, consacrată vieţii şi operei marelui poet. Redată în întregime în addenda, teza de doctorat a lui Miron Cristea se impune prin metoda ştiinţifică de abordare a subiectului, mai ales că autorul ei nu a avut alt aparat critic-documentar, decît însăşi scrierile poetului.

În secţiunea a 4-a, autorul ne pune în faţa unei adevărate revelaţii: Elie Miron Cristea a fost un adînc cunoscător şi preţuitor al tradiţiilor vechi româneşti, al folclorului; „El vedea în păstrarea datinilor şi mai ales în ferirea lor de poluările moderne sau străine, însuşi mijlocul de supravieţuire a neamului românesc în condiţiile de viaţă de sub stăpînire străină, pornită pe faţă să-i deznaţionalizeze pe români". Mai întîi în copilărie, în casa părintească, unde a cunoscut cele mai adînci cute ale sufletului românesc, mai apoi în anii de şcoală secundară cînd a început a scrie la diferite publicaţii sub pseudonim şi mai apoi, în anii

de studenţie, cînd şi-a ales ca teză de doctorat viaţa şi opera lui Mihai Eminescu, Elie Miron Cristea a cunoscut şi s-a aplecat cu o rară putere de pătrundere asupra sufletului românesc, oglindit în frumoasa lui limbă „a vechilor cazanii" dulce ca un fagure de miere, în portul românesc în care predomină culoarea albă simbol al curăţeniei sufleteşti, culoarea neagră semn al încercărilor şi suferinţelor de veacuri abătute peste neamul românesc şi culoarea roşie simbol al vieţii, al biruinţei şi în datinile neasemuit de frumoase, în comoara de înţelepciune populară a cîntecelor, a doinelor şi mai ales a colindelor, adevărate nestemate ale sufletului românesc, al căror farmec i-au îmbogăţit şi înălţat sufletul, ca elev, student, învăţător, preot şi arhiereu. Poate de aceea în hîrtiile rămase de la el, autorul nostru semnează culegeri de proverbe, de datini, de colinde.

În toate creaţiile geniului popular, în comorile de spiritualitate românească, Elie Miron Cristea a văzut coloana vertebrală a continuităţii şi permanenţei noastre pe aceste meleaguri, a căror actualizare, în special a colindelor, este o îndatorire pentru preoţime şi fiii Bisericii, pentru toţi cei care le preţuiesc. De aceea Elie Miron Cristea a publicat la Sibiu, în anul 1901, un volum de Proverbe în care: „glorificînd poporul — autor al proverbelor, acel popor care a avut atîta de suferit în vremea feudalismului" şi care „şi-a redobîndit importanţa meritată", arată însemnătatea acestui folclor în dezvoltarea lexicului limbii române.

Ideea culegerii proverbelor, datinilor, colindelor şi a obiceiurilor poporului român, Miron Cristea a considerat-o ca pe o îndatorire de „a conserva pentru viitorime şi pentru istoria culturii româneşti aceste produse ale înţelepciunii poporului român", după cum ne relatează Î. P. S. Sa. În creaţiile folclorice de care s-a preocupat, Elie Miron Cristea dovedeşte, pe lîngă pasiunea sa şi respectul faţă de înţelepciunea populară şi un pronunţat spirit critic, vădit în ordonarea lor, în clasificarea şi localizarea acestora pe zone etnografice. Îl interesa absolut orice exprima geniul poporului român. Sînt edificatoare în această privinţă, maximele, asemănările şi idiotismele, cît şi datinile de nuntă din Topliţa natală, publicate de autor în addenda cărţii.

În secţiunea a 5-a, autorul scoate în evidenţă, pe baza scrierilor lui Miron Cristea, rolul lui Andrei Şaguna în înfiinţarea ASTREI, alături de Ion Lemeny şi repune în adevărata sa lumină — figura marelui mitropolit, vajnic luptător pentru drepturile românilor transilvăneni şi neobosit răspînditor al culturii în păturile largi ale poporului român şi care va reînfiinţa după 164 de ani Mitropolia de Alba Iulia, de această dată cu sediul la Sibiu.

În secţiunea a 6-a a Cuvîntului introductiv, autorul pune în evidenţă o altă latură pe linia promovării culturii, tot atît de puţin cunoscută, a activităţii şi gîndirii înaintate a lui Miron Cristea, strădania sa neobosită pentru înfiinţarea teatrului românesc, în care vedea o înaltă şcoală de cultură românească. Referindu-se la teatru, Miron Cristea spunea: „Între aşezămintele de cultură ale unui popor, teatrul naţional trebuie să ocupe un loc de frunte".

În secţiunea a 7-a se relevă preocuparea permanentă a fostului patriarh istorico-literar.

Secţiunea a 9-a ne evocă, prin pana autorului, pe baza datelor oferite de fondul „Miron Cristea" personalitatea lui Vasile Stroescu, un adevărat „Mecena" al vieţii culturale transilvănene.

Secţiunea a 10-a redă strădaniile lui Miron Cristea pe latura economică privind înfiinţarea băncilor culturale, iar cea de a 11-a ne prezintă personalitatea sa în cadrul Academiei Române.

În secţiunile 12 şi 13 găsim bogate informaţii culturale rezultate din corespondenţa primită de Miron Cristea, între care se remarcă: publicaţiile din Sibiu (Telegraful Român şi cărţile editate de ASTRA, lucrările proprii ale lui Miron Cristea; Iconografie, Proverbe, traducerea Bibliei de către Gala Galaction, mitropolitul Nicodim al Moldovei şi pr. Vasile Radu, preocupările sale pentru muzica bisericească, pictură, etc.

Ultima secţiune a Cuvîntului introductiv prezintă de asemenea proiectul unui muzeu istoric etnografic la Sibiu, proiect întocmit de Miron Cristea, dar realizat în chip deplin la cîteva decenii după moartea lui.

În încheierea bogatului cuvînt introductiv, fără de care cititorii ar înţelege mai greu şi trunchiat personalitatea lui Miron Cristea, autorul spune: „Despre Elie Miron Cristea s-a vorbit în epocă în termeni elogioşi. Fiind în funcţii înalte,

multe din cele spuse despre dînsul, ca de pildă, că a fost „cea mai înaltă expresie a puterii spirituale din România întregită“ și altele asemenea, au putut fi, evident exagerate, dar legăturile avute cu personalități ale epocii și multiplele sale implicații în istorie, în literatură și în cultură în general, așa cum reiese din scrisorile pe care i le-au adresat contemporanii — și desigur acestea sînt departe de a fi toate —, scot în evidență personalitatea de prim rang în cultura vremii“.

Coborîtor dintr-o vrednică familie de țărani, păstori la origine, Elie Miron Cristea, fiul lui Gheorghe și al Domniței Cristea din Toplița, a avut încă din copilărie înclinații și preocupări față de soarta și sufletul poporului român după cum cunoaștem unii dintre noi și după cum bine subliniază Î. P. S. Sa.

Preocupările sale din copilărie, din anii de școală și universitate, au conturat în chip deplin personalitatea viitorului om de cultură și mare ierarh al Bisericii noastre, a cărui activitate neobosită s-a revărsat într-o multilaterală muncă de cuprindere a vieții românești prin ideile și inițiativele sale de reliefare a tezaurului folcloric, a datinilor și a portului, a colindelor, obiceiurilor noastre, al proverbelor, ca inițiator de așezăminte culturale, reputat teoretician al erminiei picturii bisericești, prin lucrări valoroase, actuale și astăzi, precum și prin afirmarea sa ca deschizător de drumuri în opera de cultivare a poporului, prin inițiativa înființării unui teatru românesc și prin ctitoria Academiei de muzică bisericească.

Tot de numele patriarhului Miron Cristea se leagă și înființarea unor așezăminte de caritate, precum Seminarul ce i-a purtat numele din Cîmpulung Muscel, înființat pentru orfanii din primul război mondial, al cărui elev a fost și P. F. Patriarh Iustin, precum și a Școlii de fete și Azilul „Patriarhul Miron“ din București, a unor cantine pentru săraci, etc.

Om cu deschideri largi în epoca în care a trăit, patriarhul Miron Cristea, de numele căruia se leagă o neobosită activitate pe plan bisericesc, cultural-social și național, a înscris o pagină luminoasă în istoria Bisericii și a Patriei pe care a slujit-o cu devotament, iar pilda vieții sale a luminat calea pe care au pășit în înalta lor slujire, adormiții întru fericire patriarhii Nicodim Munteanu și Justinian Marina, ale căror osteneli își trag seva din duhul ierarhilor străbuni, al întîiului patriarh al României, pilduitoare personalitate pentru noi toți. Lucrarea pastorală și patriotică a celor trei ierarhi de pînă acum primul ardelean, al doilea moldovean și al treilea oltean, este continuată cu mult succes de P. F. Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, originar, de data aceasta, de pe frumoasele plaiuri ale Munteniei pentru care a rînduit Dumnezeu să-i poarte de grijă primul Patriarh al României Miron Cristea, în perioada de formare în școlile seminariale superioare din țară și de peste hotare, parcă prevăzînd că-i va urma în scaunul de întîistătător al Patriarhiei Române.

† EMILIAN
Episcop al Alba Iuliei

KLASSIKER DER THEOLOGIE. ERSTER BAND: VON IRENÄUS BIS LUTHER (= Reprezentanții clasici ai teologiei. Volumul I: De la Irineu pînă la Luther). Editori: Heinrich Fries și Georg Kretschmar. Munchen, 1981, 462 pagini (din care 391 pagini text, restul bibliografie și indici).

În ultimii ani editura germană C. H. Beck din München a tipărit serii întregi de volume privitoare la reprezentanții clasici ai cugetării politice, ai gîndirii sociologice, ai pedagogiei, ai istoriei, ai filozofiei. De astă dată avem și primul volum despre „clasicii teologiei creștine“. Inițiativa e cu atît mai lăudabilă, cu cît vreme de aproape 2000 de ani reprezentanții de frunte ai cugetării creștine au contribuit în chip substanțial, cum era și firesc, la mersul înainte al culturii universale, de aceea cunoașterea lor se impune de la sine atît pentru interpretarea corectă a prezentului, cît și a obiectivelor viitoare.

După cum declară editorii în cuvîntul lor introductiv, nu-i ușor să alegi din mulțimea teologilor pe cei mai originali și care au creat școală atunci cînd a fost vorba de formarea celei mai bune concepții despre Dumnezeu și despre om precum și despre rolul acestuia în viața spirituală a omenirii, în primul rînd cînd e vorba de modul în care se dobîndește mîntuirea sufletului. Ei au ales 23 de „clasici ai teologiei“, din care 8 au trăit în epoca Bisericii ecumenice, alți 8 în

evul mediu, iar ultimii 7 în epoca Reformei şi a Contra-Reformei. Pe cît a fost posibil s-a ţinut seamă de unele criterii ecumeniste, alegindu-se scriitori atît din Răsăritul, cît şi din Apusul Europei, reprezentînd mentalităţi şi organisme eclesiastice atît greceşti (mai ales pentru epoca veche) cît şi latine (mai ales pentru evul mediu), iar pentru epoca Reformei predominînd protestanţii şi anglicanii. Pentru prezentarea vieţii şi operei celor 23 de personalităţi s-a făcut apel la cîte un cercetător atît din lumea protestantă, cît şi din cea romano-catolică şi chiar anglicană. Din păcate nu s-a făcut apel de loc la cercetători din cadrul Bisericii Ortodoxe, deşi nume ca ale unor D. Stăniloae I. Karmiris ori J. Meyendorff ar fi putut figura cu cinste alături de ceilalţi. Un oarecare „farmec" al lucrării îl formează faptul că unii teologi protestanţi actuali tratează despre „clasici" ai teologiei romano-catolice, iar unii dintre teologii romano-catolici semnează studii privitoare la unii teologi evanghelici. Pe de altă parte, credem că din numărul teologilor „reprezentativi" (ca să folosim o imagine îndrăgită pe vremuri de N. Iorga) nu trebuiau să lipsească pentru epoca veche un Dionisie Ps. Areopagitul, ale cărui scrieri se ştie că au influenţat întreg evul mediu (cum arată studiile lui R. Roques: L'univers dyonisien, Paris 1954), iar ca o reacţiune faţă de tendinţa prea plotinizantă exercitată de teologia dionisiană nu trebuia să lipsească nici cel care va „corecta" şi tălmăci ortodox pe Dionisie, anume Sf. Maxim Mărturisitorul (aşa cum ne-au arătat studiile lui H. U. v. Balthasar: Kosmische Liturgie. Das Weltbild Maxims des Bekenners, ed. II, Einsiedeln, 1961). Tot aşa credem că nu trebuia să lipsească opera „semnificativă" a Sf. Ioan Damaschinul, a cărei „Dogmatică" va fi luată drept model pentru „Sentinţele" lui Petru Lombardul, prima sinteză dogmatică a teologiei scolastice. Dintre scriitorii de limbă latină credem că merită să fie inscluş şi Sf. Ambrozie al Milanului, care chiar dacă nu a fost un teolog prea original în cugetare, în schimb a dominat în administraţie şi în viaţa liturgică. Dar chiar aşa cum se prezintă ele, cele mai multe din capitolele acestui volum reuşesc să familiarizeze pe cititorul contemporan cu problematica propusă nu numai prin descrierea temeinică şi prin indicarea celei mai critice şi mai recente bibliografii ci şi prin sublinierea aspectelor specifice, familiare cititorului de azi. Nu găsim necesar a stărui asupra fiecăruia din cei 23 de „clasici ai teologiei", ci vom sublinia doar cîteva note mai semnificative. Dar mai întîi să înşirăm numele lor: Irineu, Origen, Atanasie, Efrem Sirul, Grigorie de Nazianz, Grigorie de Nyssa, Augustin, Ciril Alexandrinul, cardinalul Humbert a Silva Candida, Anselm de Canterbury, Bernard de Clairvaux, Bonaventura, Toma de Aquino, Duns Scotus, Wilh. Ockham, Grigorie Palama, cardinalul Cajetan, Martin Luther, Filip Melanchton, Ioan Calvin, Robert Bellarmin, Rich. Hooker şi Petru Movilă.

Analizînd viaţa şi opera *Sf. Irineu*, prof. *N. Brox* de la Facultatea de teologie romano-catolică din Regensburg subliniază corect cele 3 noţiuni centrale ale teologiei Sf. Irineu: „iconomia" sau planul de mîntuire a lumii, „recapitularea în Hristos" şi „tradiţia" Bisericii.

Studiul dedicat lui *Origen* e semnat de cunoscutul ecumenist luteran *G. Kretschmar*, care vede în marele teolog alexandrin doar un „pneumatic", deşi acesta afirmă pregnant şi rolul istoric realizat de creştinism (mai ales în „Kata Kelsou").

Prof. rom.-cat. *Peter Stockmeier* ajunge la concluzia că *Sf. Atanasie* poate fi socotit „părintele teologiei ştiinţifice creştine".

Despre *Efrem Sirul* scrie finlandezul *Jouko Martikainen*, care ne aminteşte că ediţia critică a operelor marelui „poet sirian" a apărut abia între 1955—1975. În schimb imnele lui au influenţat atît pe monofiziţi şi pe nestorieni, cît şi Biserica bizantină prin condacele lui Roman Melodul.

Gerh. May afirmă despre *Grig. de Nyssa* că a cunoscut cel mai bine platonismul, dar a ştiut să se exprime ortodox atunci cînd a căutat să vorbească despre cunoaşterea lui Dumnezeu mînecînd de la ideea infinităţii Lui (aşa cum a arătat-o Ek. Mühlenberg în scrierea sa în 1966), prin care a combătut nu numai pe Eunomiu, ci şi credinţa greşită despre preexistenţa sufletelor susţinută de Origen.

Din studiul dedicat *Fer. Augustin* profesorul emerit *H. Fries* reţine observaţia cunoscutului teolog luteran Ad. Harnack: „dacă decretul despre îndreptare de la Sinodul Tridentin, care se baza pe cugetare augustiniană, ar fi venit mai devreme, spărtura dintre Biserici ar fi putut fi evitată". Încolo, autorul subliniază influenţa

puternică a acestui „geniu" african asupra întregii creștinătăți apusene. În schimb, n-a putut fi stabilită încă influența exercitată asupra lui de scrierile lui Grig. de Nyssa.

De ce va fi fost cooptat în această colecție de teologi „reprezentativi" *card. Humbert*? E drept că era un erudit, care a îndrumat pe mai mulți papi, fiind unul din doctrinari, pretențiilor de dominare universală ale papalității. Lipsa de „frățietate" cu care s-a purtat în 1054 la Constantinopol ar fi putut indica poate pe altcineva, poate pe contemporanul său Petru Damiani, cult și el.

Cercetătorii care au scris despre marii teologi scolastici precum și despre cei protestanți au căutat să sublinieze unele idei „moderne" sau actuale la ei. Astfel despre Toma de Aquino au spus recent ultimii cercetători care au adîncit mai mult pe Luther că în doctrina despre îndreptare Luther nu era prea îndepărtat de Toma. Pe de altă parte, după Sinodul II Vatican și mai ales cu ocazia serbărilor recente legate de cei 400 de ani de la nașterea lui Luther lumina în care trebuie privită și apreciată opera marelui reformator german este substanțial alta decît cea dinainte.

Cît despre *Grigorie Palama* observațiile referentei *D. Wendebourg* par mult prea periferice, apropiate de optica mai veche, a lui M. Jugie, H. Beck și alții, pentru care esențialul învățăturii „palamite" ar fi legat doar de metoda forțată a unei anumite poziții psihosomatice, cu ajutorul căreia s-ar putea forța rapid perceperea directă a lui Dumnezeu!

Desigur, cititorul trebuie să găsească și alte prilejuri și să ia în mîini și alte tratate de specialitate pentru a putea să spună că a sesizat deplin ceea ce au vrut să spună acești „clasici ai teologiei". Volumul de față e presărat și cu o prezentare în imagini a aspectului prosopografic al celor studiați (uneori e vorba de simple schițe în creion, alteori de reproduceri după picturi în frescă, alteori se prezintă reproduceri fotografice după tablouri originale). Prețioase date oferă și indicii real și de nume.

Pr. prof. *T. Bodogae*

D. Stăniloae, ORTHODOXE DOGMATIK (BAND 1.)
Mit einem Geleitwort von J. Moltmann, aus dem Rumänischen übersetzt von H. Pitters (Ökumenische Theologie Bd. 12), Benzinger-Verlag und Gütersloher Verlagshaus Gerd Mohn, Zürich-Einsiedeln-Köln-Gütersloh, 1985, 453 p.

Apariția în 1978 la Editura Institutului Biblic și de Misiune al B. O. R. din București a celor trei volume ce alcătuiesc monumentala sinteză de „*Teologie Dogmatică Ortodoxă*" datorată Părintelui Prof. D. Stăniloae a fost salutată în presa bisericească românească ca un eveniment editorial remarcabil marcînd o dată memorabilă în evoluția teologiei contemporane, atît în spațiul românesc și panortodox cît și în contextul mai larg ecumenic.

Incontestabil prezentarea cea mai originală, profundă și nuanțată a edificiului dogmatic al Bisericii Ortodoxe în organicitatea conexiunilor lor interioare; elaborată programatic în perspectiva actualității semnificațiilor personale-duhovnicești ale formulelor dogmatice consacrate și a activării implicațiilor sensurilor lor existențiale, vii și dinamice, pentru omul, viața și lumea modernă; imens efort de hermeneutică creatoare a motivelor teologice originare ale Tradiției patristice a Bisericii în limbajul și la nivelul mentalității spirituale actuale, înțeles ca o formă de dialog deschis și multilateral al Bisericii cu conștiința și problematica omului și lumii contemporane, Dogmatica Părintelui Stăniloae se impune ca operă de largă anvergură și deschidere atît spre omul modern ca persoană și conștiință problematizatoare, cît și spre lume ca totalitate înțeleasă în eclesialitatea și ecumenicitatea ei constitutivă.

Expresie fidelă și creatoare în același timp a valorilor spirituale perene din tezaurul teologhisirii patristice și bizantine la nivelul celor mai subtile și complexe exigențe ale gîndirii contemporane, în deplină congenialitate cu spiritul patristic genuin al Bisericii răsăritene și largă comprehensiune a situației și condiției spirituale a modernității, „Dogmatica Ortodoxă" a Păr. Stăniloae se evidențiază prin meritul excepțional de a revitaliza și aprofunda în contextul ecumenic actual — cu mare putere de sinteză și într-o viziune teologică închegată într-o arhitectonică

dinamică şi totalizatoare, — motivele teologice fundamentale care au călăuzit şi călăuzesc statornic experienţa spirituală autentică a creştinismului, vie în Ortodoxia răsăriteană.

Elaborată consecvent pe baza principiului specific ortodox al indivizibilităţii metodologice şi practice a Dogmaticii şi Spiritualităţii, expresie a refuzului programatic al polarizărilor istorice de tip occidental între speculaţia teoretică şi practica morală şi spirituală, „Teologia Dogmatică" a Păr. Stăniloae este centrată axial pe explicitatea sistematică a motivului patristic fundamental — de inspiraţie maximiană — a extensiunii progresive pnevmatic-eclesiale şi la scară istorică şi cosmică de maximă amplitudine, a planului divin de veci al Sf. Treimi de îndumnezeire, recapitulare şi transfigurare a întregii creaţii, plan realizat virtual şi paradigmatic în persoana Dumnezeu-Omul Iisus Hristos, Logosul divin cel întrupat, răstignit, înviat şi înălţat, şi actualizat progresiv prin dinamica accelerată a mişcării originare a creaţiei în spaţiul şi dimensiunea lui spirituală eclesială, dinamică potenţată aici la maximum de tensiunea eshatologică generată de prezenţa înlăuntrul Bisericii, centrul religios al creaţiei, a fermentului dinamizator al Împărăţiei lui Dumnezeu.

În orizonturile cosmice şi eshatologice ale planului divin de îndumnezeire, reîntoarcere şi unire a creaţiei întregi la şi cu Dumnezeu-Tatăl în Hristos, Sf. Duh, şi Biserică, ca manifestarea lor sacramental sensibilă, Păr. Stăniloae dezvoltă însă în dogmatica sa o viziune teologică consecvent personalistă, în care deschiderea spre Univers ca totalitate nu resoarbe panteizant dimensiunea şi valoarea ontologică decisivă şi supremă a Persoanei, nici a celor divine, nici a celor umane, creştinismul evidenţiindu-se tocmai prin meritul unic de-a salvgarda şi asigura deplin şi definitiv valoarea spirituală supremă nepieritoare, a persoanei umane destinată comuniunii de Iubire etnică în relaţie cu Persoanele treimice. Dumnezeul treimic, Cosmosul şi Omul apar astfel ca cei doi poli şi mediul unui proces dia-logic şi sinergic universal, avînd la bază dinamismul originar al mişcării creaturale spre ţelul ei ultim, proces de unificare şi desăvîrşire prin transfigurare a Totului pînă la punctul în care Treimea va fi totul în toate. În Hristos şi Duhul Sfînt, prezenţi prin energiile divine necreate în spaţiul eclesial, Omul se cosmicizează şi Cosmosul se personalizează, devenind treptat o transparenţă din ce în ce mai diafană a prezenţei Treimii creatoare, mîntuitoare şi desăvîrşitoare. Planul de îndumnezeire echivalează deci cu hristificarea şi pnevmatizarea creaţiei întregi prin omul intrat în dimensiunea eclesial-eshatologică a existenţei. Este vorba de un dublu proces sinergic, divino-uman, de personalizare progresivă a Cosmosului ca mediu al dialogului de comuniune eternă şi eternizantă între om şi Treime.

Probabil cea mai evidentă notă caracteristică a Dogmaticii Ortodoxe a Păr. Stăniloae, rezultat şi al conjugării ei cu Spiritualitatea, îl constituie *personalismul consecvent* al gîndirii şi viziunii sale teologice. Unică comprehensiune autentică şi existenţială a misterelor fundamentale ale Revelaţiei creştine: trinitar, hristologic şi eclesial, personalismul patristic, exprimat însă în categoriile substanţialiste, statice, ale ontologiei antice greceşti, este aprofundat, explicitat şi reformulat creator de Păr. Stăniloae într-o viziune modernă profund dinamică şi dia-logică, sensibilă mai ales la implicaţiile şi valenţele lui cosmice, interpersonale existenţiale şi social-comunitare. Personalismul consecvent al gîndirii sale îşi găseşte expresia în restructurarea din această perspectivă a tuturor celor şase secţiuni (+ introducerea) fundamentale ale Dogmaticii sale. Limitîndu-se la spaţiul primului volum, personalismul definitoriu al viziunii teologice a păr. Stăniloae se remarcă pregnant astfel:

— în prezentarea Revelaţiei, păstrate, activate şi fructificate în mediul interpersonal al Bisericii — spaţiul prin excelenţă al eficienţei sale — ca relaţie interpersonală, dia-logică, fundamentînd o cunoaştere a lui Dumnezeu vie, prin experinetă, esenţial apofatică şi dinamică;

— în restructurarea totală a capitolelor referitoare la atributele divine, în sensul tratatelor areopagitice şi palamitice, ca expresii acordate manifestărilor energiilor divine necreate, personale şi personalizante, izvorînd din realitatea personală supraexistentă a supraesenţei spirituale divine incomunicabile, energii destinate a fi baza participării analogice a creatorilor (mai ales a celor raţionale) la atributele divine în mişcarea lor universală spre îndumnezeirea cosmică eshatologică;

— în expunerea dogmei creştine centrale a Sfintei Treimi ca structură a Supremei Iubiri implicată în revelaţia iubirii divine (I Ioan 4, 7—8, 16) pe baza modelului personalist al intersubiectivităţii persoanelor divine şi în înţelegerea ei consecventă ca paradigmă a comuniunii interpersonale, umane şi eclesial-sociale;
— în reelaborarea în sens maximian consecvent a cosmologiei ortodoxe pe baza considerării Lumii ca operă raţională a Iubirii divine destinată îndumnezeirii (adică personalizării sau trinitarizării sale), ca sistem complex de raţiuni divine plasticizate cu rost de a fi mediu al dialogului şi comuniunii omului — actualizator şi unificator al virtualităţilor latente ale raţionalităţii cosmice — cu semenii, cu sine şi, prin toţi şi toate, cu Dumnezeul treimic; însuşi spaţiul şi temporalitatea apărînd astfel ca interval între apelul de iubire al lui Dumnezeu şi răspunsul nostru, ca mediu de creştere a creaturii spre comuniunea cu Sfînta Treime.

Operă de considerabilă anvergură doctrinară, comparabilă pe deplin doar cu marile dogmatici moderne occidentale ale unui K. Barth, E. Brunner, P. Tillich şi K. Rahner, „Teologia Dogmatică Ortodoxă" a Păr. Stăniloae era menită prin însăşi lărgimea deschiderilor sale de orizonturi înnoitoare şi vocaţia sa dia-logică constitutivă unui destin prin excelenţă ecumenic.

Şi iată că acum la şapte ani de la apariţia sa în româneşte, Dogmatica Ortodoxă a Păr. Stăniloae devine eveniment şi mărturie ecumenică efectivă, intrînd în circuitul teologic european şi general ecumenic. E vorba de extrem de recenta traducere şi apariţie în limba germană a primului volum al Dogmaticii Ortodoxe în cunoscuta serie de „Teologie ecumenică", îngrijită de cunoscuţi profesori de teologie sistematică catolici şi evanghelici de la Universitatea din Tübingen: E. Jüngel, W. Kasper, H. Küng şi J. Moltmann şi editată prin cooperarea prestigioaselor edituri germane Benzinger (rom-cat.) şi Gerd Mohn (evang.). Traducerea, remarcabilă prin fluenţă, fineţe, fidelitatea şi acurateţea redării subtilităţilor dificil traductibile ale terminologiei patristice şi a limbajului hermeneutic al gîndirii originale a Păr. Stăniloae, este semnată de Hermann Pitters, profesor de istorie a Bisericii la secţia de teologie evanghelică (luterană) de la Sibiu a Institutului Teologic Universitar al Bisericilor protestante din România cu centrul la Cluj-Napoca. Ea este precedată de un scurt dar excelent cuvînt însoţitor (Geleitwort, p. 9—13) aparţinînd reputatului profesor de teologie dogmatică reformată de la Universitatea din Tübingen care este Jürgen Moltmann, şi pe care îl vom prezenta în continuare „in extenso" în scurtul spaţiu rezervat acestei recenzii.

Încă din primele fraze din cuvîntul său Prof. J. Moltmann apreciază că prin recepţia teologică Păr. Stăniloae se integrează ca un moment de referinţă în contextul general ecumenic al ultimelor decenii marcat hotărîtor de intrarea Bisericilor Ortodoxe în Consiliul Ecumenic al Bisericilor la New Delhi 1961, „fără îndoială cel mai important eveniment ecumenic al ultimilor 25 de ani". „De atunci, teologii ortodocşi şi-au configurat treptat misiunea formulîndu-şi mesajul în mijlocul creştinătăţii mondiale. Cu încetul, cu crescîndă uimire şi cu interes din ce în ce mai profund, teologii occidentali au descoperit de atunci bogăţia tradiţiilor ortodoxe. Deşi acest proces nu este în actualitatea politică a zilei şi nu se află pe prima pagină a ziarelor, el deschide un viitor de comuniune nebănuit pînă acum. În straturile cele mai profunde ale spiritului se petrece un lucru ce va avea consecinţe imprevizibile. Reforma din sec. XVI a fost o problemă bisericească pur occidentală. Şi ea a condus la o sfîrtecare de sine a Occidentului şi războaie confesionale, la secularizarea statului şi culturii şi la sciziunea încă în vigoare între Bisericile Reformei şi Biserica romano-catolică. Nu numai religia şi biserica, ci şi cultura şi politica au fost afectate de aceasta. Chiar dacă la 1054 s-a petrecut mai puţin dramatic decît Reforma, schisma bisericească dintre Biserica răsăriteană bizantină şi Biserica apuseană romană a avut consecinţe cel puţin la fel de îndepărtate nu numai pentru religie şi Biserică, ci şi pentru politică şi cultură. Apusul şi Răsăritul Europei s-au înstrăinat între ele în mod tragic. Nu este însă locul aici de a dezvolta istoria neînţelegerilor şi duşmăniei. Este important însă a sesiza comunitatea ecumenică, ce creşte încet prin convorbiri şi înţelegeri, în toate contextele ei. Comunitatea ecumenică a Bisericilor cu tradiţii istorice diferite nu trebuie să rămînă la suprafaţă, ci trebuie să-şi înfigă rădăcini solide teologic şi să cîştige profunzime spirituală. Importante sarcini ale teologilor ortodocşi în mişcare ecumenică se află tocmai aici: în munca de

cunoaştere teologică comună *a adevărului Dumnezeului treimic* şi în *descoperirea unei spiritualităţi comune*, care se dezvoltă în prezenţa Sf. Duh" (p. 9—10).

În continuare Prof. Moltmann subliniază că, deşi operele cele mai însemnate ale unor mari teologi ortodocşi slavi sau greci, ca N. Berdiaev, S. Bulgakov, V. Lossky, P. Evdokimov, N. Nissiotis sau Chr. Yannaras, au fost făcute cunoscute Occidentului prin traduceri în limbile de circulaţie mondială, „este fapt vrednic de menţionat că în limba germană nu există nici o dogmatică ortodoxă completă şi mai nouă prin care teologia ortodoxă să poată fi introdusă şi la noi în dialogul ecumenic. Aceasta poate fi un motiv pentru care în întîlnirile teologice dintre teologii evanghelici şi catolici vocii Ortodoxiei i s-a simţit din ce în ce mai mult lipsa. Cu atît mai bine deci, este faptul că, cu această traducere a „Teologiei Dogmatice Ortodoxe" publicate la Bucureşti în 1978 în 3 volume, putem prezenta nu numai una, ci una din cele mai bune şi mai noi prezentări integrale ale teologiei dogmatice ortodoxe. Autorul este încă necunoscut în Occident, dar este cel mai influent şi creator teolog ortodox al prezentului *(der einflussreichste und kreativste orthodoxe Theologe der Gegenwart)*. Teologia ortodoxă română a fost deja dintotdeauna o punte între tradiţiile ortodoxe greceşti şi ruseşti. Ea este de asemenea, — predispusă fiind prin limbă şi cultură — o punte între teologia răsăriteană şi cea occidentală.

Profesorului D. Stăniloae i-a reuşit în munca sa teologică să realizeze strălucit ambele aceste legături spirituale. Pe bună dreptate a fost numit un adevărat *„teolog panortodox"*. Din perspectiva Occidentului se mai poate adăuga că el a devenit de asemenea şi un adevărat *„teolog ecumenic"* în pofida faptului că este adînc şi puternic înrădăcinat în propria sa tradiţie. Cine a putut să-l cunoască personal şi a trăit cu el în cercul teologilor şi preoţilor români, este impresionat de *unitatea dintre teologie şi spiritualitate* care a modelat personalitatea sa. Profesorul Stăniloae este un om nu numai inteligent, ci şi înţelept, şi este cinstit de către mulţi ca un „părinte duhovnicesc". În întîlnirea cu el, el aminteşte adeseori de personalităţi teologice asemănătoare din Occident: mai ales de *K. Barth* şi *K. Rahner*. Viaţa teologică şi spiritualitatea vie coincid, dacă se poate spune aşa, în simplitatea inimii" (p. 10).

După aceste concise dar pertinente situări ecumenice, şi obiective aprecieri ale personalităţii teologice a Păr. Stăniloae ca teolog panortodox şi ecumenic, de anvergura şi deschiderea unui K. Barth, şi K. Rahner, şi dominată fundamental de unitatea organică dintre teologie şi spiritualitate, aprecieri completate cu cele mai de seamă repere bio-bibliografice ale vieţii, operei şi îndelungatei activităţi a octogenarului dogmatist român, concretizate în cele 10 volume ale „Filocaliei româneşti" (1946—1948, 1976—1982), şi în cele două tratate fundamentale de „Teologie Dogmatică Ortodoxă" (1978) şi „Spiritualitate ortodoxă" (1981), Profesorul Moltmann ţine să atragă pe scurt atenţia cititorului occidental asupra a trei teme teologice considerate de el drept contribuţii doctrinare specifice ale Dogmaticii Ortodoxe a Păr. Stăniloae şi propuse reflexiei şi dezbaterilor ecumenice actuale.

„Ar fi pretenţios să vrei să rezumi în puţinele cuvinte ale unui Cuvînt însoţitor ideile fundamentale ale unei opere vaste şi dezvoltate pe multiple planuri. Se pot indica însă cîteva din ele pentru a trezi atenţia deosebită a cititorului. În acest sens aş dori să atrag atenţia asupra pătrunzătoarei *teologii a Iubirii (Theologie der Liebe)*, despre care Prof. Stăniloae spunea că este însufleţită de aceeaşi puternică speranţă ca şi „teologia speranţei" în Occident. Ceea ce conduce gîndirea autorului însă nu este o speranţă numai istorică, ci, mai mult încă, o speranţă cosmică în *transfigurarea* definitivă şi integrală a *Cosmosului (Verklärung des Kosmos)*. Mulţi l-au criticat pe autor din pricina acestui pretins „optimism ontologic" şi i-au recomandat insistent să ia în considerare mai cu tărie sfărîmarea interioară a creaturii ca urmare a căderii în păcat. Mi se pare însă că — la fel ca în doctrina despre creaţie a lui K. Barth — acest „optimism ontologic" din această speranţă în transfigurarea lumii este întemeiat la Stăniloae în cunoaşterea lui Hristos. Ca şi pentru Maxim Mărturisitorul, pe care-l citează cu precădere, şi pentru Stăniloae temeiul acestei speranţe universale este miracolul Întrupării Logosului divin creator şi etern. Se poate adăuga, personal vorbind, şi faptul că cel ce cunoaşte întunericul se ţine de lumină şi numai de această lumină. De cîteva decenii, apoi — şi aici se pot cita iarăşi numele lui K. Barth şi K. Rahner — există în teologia occidentală, atît catolică cît şi evanghelică, o

redescoperire și nouă formulare creatoare a *triadologiei (Trinitätslehre)*. D. Stăniloae este un teolog care gîndește trinitar de la un capăt la celălalt *(ein durch und durch trimitarisch denkende Theologe)*. Formularea sa dinamică a triadologiei ortodoxe va conduce sigur la noi la o discuție deschisă și va fi receptată cu mult interes. Tocmai în una din cele mai vechi învățături ale teologiei ortodoxe, formulată și dogmatizată de mai bine de 1500 de ani și de atunci mai mult transmisă ca bun al tradiției, ne-ar putea sta înainte noile descoperiri ale timpului nostru" (p. 12). Apoi se apreciază cu sinceritate și ca un adevărat omagiu adus autorului că: „Unei cărți bune nu e nevoie să i se adreseze bune dorinți și urări pe calea ei spre cititori. I se pot aduce doar mulțumiri pentru munca ce se cuprinde în ea și pentru comuniunea în cunoașterea teologică pe care o oferă. În acest sens, acest cuvînt însoțitor nu este altceva decît un cuvînt de mulțumire *(ein Wort des Dankens*; ibidem).

În finalul Cuvîntului său, Prof. Moltmann ține să evidențieze — prin cîteva mulțumiri — ecumenicitatea demersului și eforturilor prin care Teologia Dogmatică a Păr. Stăniloae este oferită cititorului occidental, și reflexiei teologice ecumenice contemporane. „Aș dori să mulțumesc traducătorului, Profesorului *Hermann Pitters* de la Institutul teologic evanghelic luteran din Sibiu. Un eveniment ecumenic este și faptul că o dogmatică ortodoxă este tradusă de către un teolog luteran. Publicarea a fost făcută cu putință prin înalte sprijine financiare realizate printr-un larg efort ecumenic. Aș dori să mulțumesc deopotrivă de călduros cardinalului *Joseph Höffner* și Conferinței episcopilor catolici din Germania, ca și președintelui *Heinz Joachim Held* de la Departamentul pentru relații externe al E. K. D. și multor Biserici evanghelice din landurile germane. Nu în cele din urmă se cuvine mulțumirile noastre și episcopului *D. Hermann Kunst*, pentru sprijinul financiar personal acordat în această întreprindere. Fapt semnificativ, pentru receptarea teologiei ortodoxe în lumea noastră teologică a luat naștere cu adevărat o operă de comuniune evanghelică și catolică" (p. 13).

Rod al conlucrării ecumenice între Bisericile germane evanghelice și catolică, traducerea germană, publicarea și recepția occidentală directă, pe text, a teologiei dogmatice ortodoxe de largă deschidere ecumenică a Părintelui Stăniloae, în contextul nemijlocit al intensificării relațiilor ecumenice și dialogurilor teologice multilaterale dintre Bisericile Evanghelice, Romano-Catolică și cele Ortodoxe, este acum deci un eveniment ecumenic efectiv. Menirea lui principală — alături de consacrarea ecumenică în persoana Părintelui Stăniloae, a maturității și originalității reflexiei teologice a Ortodoxiei românești — este acum deci, aceea de a atrage atenția tuturor Bisericilor, și teologilor occidentali mai ales, asupra izvoarelor apostolice și patristice comune conservate în patrimoniul spiritual al Ortodoxiei răsăritene și a valențelor lor creatoare și ecumenice, ca o speranță autentică și viabilă pentru toți în năzuința și dorul de Iubire și Comuniune deplină pe calea anevoioasă a unității Adevărului și Credinței.

Drd. *Ioan I. Ică*

Alexandru Pelimon, IMPRESII DE CĂLĂTORIE ÎN ROMÂNIA, București, 1984, 161 p.

Iată o carte veche și totuși nouă, veche pentru că mai apăruse, nouă pentru că e actuală.

Autorul, Alexandru Pelimon, este un fel de Badea Cârțan. Ca și acela, așa și Pelimon a plecat la drum „cu traista în spinare și cu toiagul în mînă" și „ardea de plăcere ca să răsufle aerul cel curat de la munte" și să vadă „frumusețile naturale și artistice ale țării, monumente, cît și orice a putut întîmpina în cursul călătoriei sale".

Călătoria era pentru dînsul un idol, pe care-l admira, care-i forma caracterul. Cum sosea vara se pregătea de călătorie.

De data aceasta, a străbătut regiunile subcarpatice din Muntenia și Oltenia și a făcut apoi cale întoarsă pe Dunăre, pe la Porțile de Fier, pînă la Giurgiu și îndărăt la București, înfruntînd curajos intemperiile și căile accidentate, lipsite atunci de poteci bătute și de cabane.

A pătruns de tot ceea ce este amintire glorioasă a trecutului nostru: Tîrgovişte, Cîmpulung, Curtea de Argeş, mănăstirile Tismana, Bistriţa, Horezu.

Curtea de Argeş, cu vestita biserică, pe care o considera „cea mai frumoasă ..., i se păru cel mai romantic şi clasic loc al României (p. 9).

„Să salutăm acest monument sacru — zicea el, — închinîndu-ne cu faţa la pămînt şi să îngenunchem dinaintea monumentalei pietre, sub care se găsesc zăcînd fericitele oseminte ale lui Neagoe Vodă Basarab, cel ce zidise această briliantă şi sfîntă mănăstire".

„Totul se află aici de piatră sau de marmoră de Balcani, totul desene şi sculptură, avînd cea mai remarcabilă arhitectură" (p. 50).

„Intrînd în mănăstirea Cozia ardeam de dorinţa de a vedea lucruri importante şi mai ales că în această sfîntă mănăstire se află moaştele lui Mircea Vodă. Alături de mormîntul lui Mircea se află înmormîntat, sub o singură piatră maica Teofania, mama lui Mihai Viteazul, doamna Florica şi Nicolae veoievod, fiul lui Mihai Viteazul.

Mănăstirea Bistriţa, cea mult frumoasă, formează o cetate sau un strălucit castel, înzestrată de la natură cu acea minunată poziţie, cele mai frumoase locuri, cele mai romantice stînci, alcătuieşte un fel de palat, cu faimoasa biserică, la mijloc dezvăluie cu mîndrie, pompoasele sale turnuri, şi totul e admirabil la Bistriţa.

Tismana „cea renumită, Tismana cea plină de poezie şi de-o rară frumuseţe" (p. 127).

Bucuria celor văzute Pelimon o mărturiseşte cu „o rară forţă descriptivă".

Ceea ce îl ridică pe Alexandru Pelimon este „conştiinţa sa istorică, rezemată pe trecutul strămoşesc glorios şi privirea încrezătoare în virtuţile neamului nostru", cum îl caracterizează Şerban Cioculescu pe memorialistul Pelimon.

Volumul este înzestrat cu 31 de ilustraţii: vederi din Bucureştii de altădată, Găieşti, Cîmpulung, Curtea de Argeş, Adakaleh, mănăstirile Tismana, Cozia, Bistriţa, Surpatele ş. a.

Volumul e onorat de un luminos Cuvînt înainte, datorat literatului Şerban Cioculescu şi de Notă asupra ediţiei semnată de cunoscuta cercetătoare Dalila-Lucia Aramă.

Cartea e plină de farmec, prin impresionabilitatea autorului şi prin simpatia sa faţă de clasa ţărănească.

Autorul e un îndrăgostit de folclor şi crede într-adevăr atît de mult în virtuţile neamului.

Pr. prof. *Nicolae Neaga*

Cărţi noi

NOI APARIŢII EDITORIALE

Teologie şi ecumenism — Literatură şi istorie — Cultură şi probleme ale lumii contemporane

Psaltirea, Ediţia a VII-a, Editura Institutului Biblic şi de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1984, 368 p.

Sfîntul Grigorie Taumaturgul şi Metodiu de Olimp, *Scrieri*, Trad. de Pr. Constantin Corniţescu, Col. „Părinţi şi scriitori bisericeşti", vol. 10. Editura Institutului biblic şi de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1984, 251 p.

Î. P. S. Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală, *Vocaţie şi misiune creştină în vremea noastră*, Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu, 1984, 462 p.

Pentru dezarmare şi pace. Adunarea Cultelor din România, Bucureşti, 21—23 iunie 1984. Editura Institutului biblic şi de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1984, 228 p.

Pr. Dr. Ioan Mircea, *Dicţionar al Noului Nestament*, Editura Institutului biblic şi de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1984, 527 p. /T

Dumitru Stăniloae, *Ortodoxe Dogmatik*, Mit einem Geleitwort von Jürgen Moltmann. Aus dem rumänischen übersetzt von Hermann Pitters, Benziger Verlag, Gütersloher Verlagshaus Gerd Mohr, Köln, Gutersloh, 1985, 458 p.

Ehrentraut und Rudolf Bohren *Das Gesicht des Theologen in Porträts*, Neukirchen, 1984, 160 p.

Klassiker der Theologen. Zweiter Band. Von Richard Simon bis Dietrich Bonhoeffer. Herausg. von Henrich Fries und Georg Kretschmar Verlag C. H. Beck, München, 1983, 486 p.

Edmund Schlink, *Ökumenische Dogmatik. Grundzüge*. Mit Geleitwort von Heinrich Fries und Nikos A. Nissiotis, Vandenhoeck & Ruprecht in Göttingen, 1983, 828 p.

La Theologie dans l'Eglise et dans la monde, Col. „Etudes Theologiques de Chambesy", Edition du Centre Orthodoxe du Patriarchat Oecumenique Chambesy, Genève, 1984, 390 p.

Unser ganzes Leben Christus unserm Gott überantworten. Studien zur ostkirchlichen Spiritualität. Fairy von Lilienfeld zum 65. Geburstag. Herausg. von Peter Hauptmann, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1982, 501 p.

*

Ioan Alexandru, *Iubirea de Patrie, Eseuri*, Vol. II. Editura Eminescu, 1985, 352 p.

Poezia obiceiurilor de iarnă, Ediţie îngrijită de Stancu Ilin, Editura Minerva Bucureşti, 1985, 270 p.

Leon Leviţchi, *Istoria literaturii engleze şi americane*, vol. I. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985, 339 p.

Kosta D. Kyriazis, *Constantin Paleologul*, Trad. de Dorina Anton-Chisăliţă, Editura Univers, Bucureşti, 1985, 445 p.

Otto Fritz Jickeli, *Cronica unei familii de saşi ardeleni*, Trad. de Yvette Davidescu, Editura Kriterion, Bucureşti, 1985, 503 p.

A. D. Xenopol, *Istoria românilor. Vol. I. Dacia anteromană. Dacia romană şi năvălirile barbare.* Ediţia a IV-a de V. Mihăilescu Bîrliba, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1985, 520 p.

Adrian T. Pascu, *Ioan Axente Sever (1821—1906). Viaţa şi activitatea militantă.* Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985, 275 p.

Gheorghe Iordache, *Ocupaţii tradiţionale pe teritoriul României*, vol. I, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1985, 343 p.

Raymond Bloch, Jean Cousin, *Roma şi destinul ei*, Volumul I—II, Trad. de Barbu şi Dan Sluşanschi, Editura Meridiane, Bucureşti, 1985, 357+455 p.

Teofilat Simocata, *Istorie bizantină. Domnia Împăratului Mauricius (582—602)*, Traducere de H. Mihăilescu, col. „Scriptres byzantini", IX, Editura Academiei R. S. R., Bucureşti, 1985, 209 p.

*

Constantin Daniel, *Cultura spirituală a Egiptului antic*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1985, 518 p.

Erwin Rohde, *Psyché*, Trad. de Mircea Popescu, Editura Meridiane, Bucureşti, 1985, 237 p.

Grigore Arbore, *Forma ca viziune. Consideraţii asupra barocului*, Col. „Curente şi Sinteze", Editura Meridiane, Bucureşti, 1984, 311 p.

Constantin Antoniade, *Opere*, Ediţie îngrijită de Ion Mihail Popescu, Col. „Biblioteca de filozofie a culturii româneşti", Editura Eminescu, Bucureşti, 1985, 745 p.

Istoria filozofiei româneşti, vol. I, Ediţia a II-a, revăzută şi adăugată, Academia de ştiinţe sociale şi politice a R. S. R., Institutul de filozofie. Coordonatori: Dumitru Ghişe, Nicolae Gogoneaţă, Editura Academiei R. S. R., Bucureşti, 1985, 832 p.

Constantin I. Turcu, Ioan Voicu, *Nicolae Titulescu, în universul diplomaţiei păcii*, Editura politică, Bucureşti, 1984, 450 p.

Dumitru Constantin, *Mondo umano?* Editura Albatros, Bucureşti, 1985, 223 p.

Liliana Mihuţ, *Tineretul omogenizare şi diferenţiere*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985, 243 p.

Neagu Udroiu, *Mîine în secolul următor*, Editura Albatros, Bucureşti, 1985, 301 p.

Ilie Ceauşescu, Florin Constantinescu, Mihail Ionescu, *200 de zile mai devreme. Rolul României în scurtarea celui de al doilea război mondial.* Ediţie revăzută şi adăugată. Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1985, 246 p.

Jacques de Launay, *Ultimele zile ale fascismului în Europa*, Trad. de Florin Constantin, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1985, 317 p.

Ioan Bari, Ilie Şerbănescu, *Criza economică — mondială şi problemele tineretului*, Editura Politică, Bucureşti, 1985, 246 p.

Nicolae Ecobescu, Vasile Secăreş, *De la „controlul armamentelor" la dezarmare*, Editura politică, Bucureşti, 1985, 269 p.

Treceri la cele veşnice

† PROT. STAVR. PROFESOR DR. ISIDOR TODORAN

O veste neaşteptată a pătruns, cu o nestăvilită durere, în sufletele celor care i-au fost prieteni mai apropiaţi sau mai îndepărtaţi, ca şi celor care l-au cunoscut mai îndeaproape, cînd au aflat că la data de 29 mai a. c., orele 22, la Clinica urologică din Tîrgu-Mureş, a trecut la cele veşnice Prot. stavr. Profesorul Dr. *Isidor Todoran*, răpus de o necruţătoare boală renală, care i-a provocat o scurtă dar grea suferinţă, tocmai cînd a păşit în al 80-lea an al vieţii.

Pentru cei ce l-au cunoscut mai îndeaproape reamintim, iar pentru cei ce l-au cunoscut mai puţin, încrestăm cu acest prilej cîteva date mai importante din viaţa şi activitatea lui.

Isidor Todoran s-a născut la 20 mai 1906, în comuna Ibăneşti, judeţul Mureş, dintr-o fruntaşă familie de ţărani, fiind unul din cei şase copii ai părinţilor David şi Floarea, dintre care cinci au fost băieţi iar una fată.

Studiile elementare le-a făcut în comuna natală, încă de atunci fiind remarcat de învăţătorul şi preotul din sat ca un element excepţional, ceea ce au făcut pe părinţii săi să-l înscrie la liceul „Papiu Ilarian" din Tîrgu Mureş. După terminarea studiilor liceale şi obţinerea diplomei de bacalaureat cu calificative maxime, în toamna anului 1925 s-a înscris ca student la Academia Teologică Andreiană din Sibiu, de sub conducerea spirituală a vrednicului de pomenire mitropolit al Ardealului, Nicolae Bălan, unde a terminat anul I de studii cu rezultate excepţionale. Dar fiindcă el aparţinea de eparhia Vadului, Feleacului şi Clujului, de asemenea, fiindcă toţi colegii săi de liceu după absolvire s-au îndreptat spre Cluj, spre a urma studiile superioare la Universitate sau la cele două Academii: Comercială şi Teologică, Isidor Todoran a părăsit Sibiul şi în acelaşi timp perspectivele tentante oferite de mitropolitul Nicolae Bălan absolvenţilor merituoşi ai Academiei Andreiane, prin trimiterea la studii şi specializare în străinătate, luînd drumul Clujului, mai aproape de Ibăneşti, oraş care îi oferea mai mari posibilităţi pentru viitoarea lui pregătire.

Astfel, în toamna anului 1926, el se înscrie la Academia Teologică înfiinţată la Cluj de regretatul episcop Nicolae Ivan, precum şi la Facultatea de filozofie şi litere a Universităţii clujene, în anul 1929 luîndu-şi absolutoriul în teologie şi licenţa în filozofie cu calificativele „magna cum laude".

Fiind nu numai şef de promoţie la Academia Teologică din Cluj, ci şi un element excepţional care promitea mult, recomandarea profesorilor săi Dr. Ioan Vască, Dr. Liviu Muntean, Dr. Orest Bucevschi şi alţii, episcopul Nicolae Ivan îl numeşte profesor de religie la liceul de fete „Principesa Ileana" din Cluj, deşi era necăsătorit şi nehirotonit. Aici el desfăşoară o activitate didactică remarcabilă, predînd şi materii de specialitate literară, avînd ore şi la alte şcoli din localitate. Tot în acest timp, el îşi ia şi examenul de capacitate pentru profesor secundar (1931), la specialităţile religie şi filozofie.

În luna ianuarie a anului 1933, se căsătoreşte cu tînăra profesoară de matematici, Ileana Moldovenescu, căsătorie binecuvîntată de Dumnezeu ulterior cu doi copii: Lia şi Florin. La scurtă vreme după căsătorie, este hirotonit preot de episcopul Nicolae Ivan.

Dorind să-şi continue studiile universitare de teologie, se înscrie la Facultatea de teologie din Chişinău, de pe lîngă Universitatea Mihăileană din Iaşi, unde îşi ia licenţa în teologie, iar în anul 1935 obţine titlul de *Doctor în teologie*, cu nota maximă, susţinînd lucrarea: „Principiul cauzalităţii în argumentul cosmologic".

După obţinerea doctoratului în teologie, Isidor Todoran mai stă la catedra de religie din învăţămîntul secundar ceva peste un an, după care este numit profesor la Academia Teologică Ortodoxă din Oradea, la catedra de Teologie fundamentală. Aici se dovedeşte un dascăl universitar de înaltă vocaţie, fiind apreciat în mod deosebit de episcopul Nicolae Popovici, dar interese familiale îl fac ca, în anul 1938, să se reîntoarcă la Cluj, de data aceasta ca profesor de aceeaşi specialitate la Academia Teologică Ortodoxă, unde funcţionează alături de foştii săi dascăli, impunîndu-se atît studenţilor prin vastele sale cunoştinţe şi prin calităţile pedagogice, cît şi episcopului-cărturar Nicolae Colan.

Dar nefastul Dictat de la Viena, din toamna anului 1940, îl face să ia drumul pribegiei, împreună cu întreaga familie, stabilindu-se la Sibiu, unde se refugiase Universitatea din Cluj, cu unele Facultăţi ale ei,între care şi cea de Filozofie şi Litere. Aici profesorul Isidor Todoran este utilizat la catedra de sociologie, al cărei titular era profesorul C. Sudeţeanu, cu care a colaborat pînă la reîntoarcerea la Cluj. Avînd la dispoziţie condiţii şi timp suficient, şi-a pregătit doctoratul în filozofie, cu lucrarea: „Bazele axiologice ale binelui" (1942), obţinînd titlul de Doctor în filozofie, avînd perspectiva de a ocupa mai tîrziu Catedra de etică la aceeaşi Universitate, care urma să devină catedră independentă de cea de sociologie.

Dar evenimentele de la sfîrşitul celui de-al doilea război mondial se precipită, Ardealul de Nord fiind redobîndit de ţara noastră, ceea ce face ca profesorul Isidor Todoran să se reîntoarcă la Cluj în toamna anului 1944, reocupîndu-şi catedra de la Academia Teologică, de data aceasta avînd să predea şi cursurile de dogmatică.

La Institutul teologic din Cluj, profesorul Isidor Todoran este încadrat la catedra de dogmatică, la care funcţionează pînă la 31 august 1952, dată la care ia drumul Sibiului, de data aceasta ca profesor de dogmatică la Institutul Teologic Universitar din Sibiu. Aici a desfăşurat o bogată activitate atît la catedră, cît şi în publicistica teologică, de asemenea pe linie ecumenistă, timp de 24 de ani, din 1969 şi pînă la pensionare, fiind încredinţat şi cu conducerea Institutului în calitate de rector între anii 1969—1976. A trecut la pensie pe data de 1 octombrie 1976.

Revenit în toamna aceluiaşi an la Cluj-Napoca, de data aceasta ca pensionar, profesorul Todoran nu şi-a întrerupt activitatea, colaborînd la „Telegraful Român" şi la Îndrumătoarele bisericeşti ale eparhiilor din Ardeal şi Banat, de asemenea, servind frecvent la Sf. Liturghie din Duminici şi sărbători la Catedrala episcopală, alături de Î. P. S. Arhiepiscop şi de P. S. Episcop-vicar Iustinian.

Dar încă la începutul acestui an, cîteva crize avute chiar în timp ce servea la Sf. Liturghie, au atras atenţia mai mult celor din jur decît lui, că se află în pragul unei serioase boli. Dar acestor avertismente nu le-a dat cuvenita importanţă, astfel că la puţină vreme, a fost nevoit să se interneze de urgenţă la o clinică medicală din Cluj, iar apoi să plece la Tîrgu Mureş la clinica urologică, unde însă, cu toate îngrijirile medicale, şi-a dat obştescul sfîrşit.

Corpul neînsufleţit al defunctului a fost transportat la Cluj-Napoca în ziua de joi, 30 mai, fiind aşezat pe catafalc la locuinţa familială, unde zilnic s-au săvîrşit rînduielile liturgice obişnuite dinainte de înmormîntare în prezenţa membrilor familiei şi a celor mai apropiaţi ai săi, de către P. C. Preoţi Gh. Simu, I. Bunea, I. Chertes,V. Pop şi arhidiaconul I. Tira.

Slujba înmormîntării s-a făcut luni, 3 iunie a. c., a doua zi de Rusalii, în prezenţa Î. P. S. Arhiepiscop Teofil al Clujului, a familiei defunctului şi a unui mare număr de prieteni, cunoscuţi şi credincioşi, de către P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi, compus din: Prot. stavr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan, prorectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu; Prot. stavr. Prof. Dr. Constantin Galeriu, delegatul Institutului Teologic Universitar din Bucureşti; Prot. stavr. Prof. Dr. Ioan Ică de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu; Prot. stavr. Octavian Picu, consilier arhiepiscopesc; Prot. stavr. Petru Varga, inspector eparhial; Prot. stavr. Prof. Ioan Bunea; Prot. stavr. Gheorghe Simu; Prot. stavr. Ioan Buiu; Pr. Virgil Popa; Pr. Simeon Felecan; Arhid. stavr. Prof. Dr. Constantin Voicu, rectorul Institutului

Teologic Universitar din Sibiu; Arhidiacon stavrofor Prof. Dr. Ioan Zăgrean; Arhidiacon Dumitru Dan, consilier arhiepiscopesc, Sibiu; Arhidiacon Iustin Tira, secretar eparhial; Arhidiacon Vasile Raus şi Diacon Valentin Bochiş.

După slujba prohodului, au urmat panegiricele în care s-a omagiat personalitatea adormitului în Domnul, în următoarea ordine: P. S. Episcop-vicar Iustinian a subliniat în cuvîntul său că Păr. Prof. Isidor Todoran a fost un adevărat mărturisitor al credinţei, atît în calitate de eminent profesor de teologie, cît şi în cea de liturghisitor şi predicator, mărturisind cu vreme şi fără vreme, cu o vigoare şi competenţă neîntrecută, credinţa Bisericii noastre. El se înşiră astfel în rîndul marilor mărturisitori ai credinţei, care vor primi de la Domnul cununa cea neveştejită a măririi.

P. C. Arhidiacon Prof. Dr. Constantin Voicu exprimînd în numele Institutului Teologic Universitar din Sibiu profundul regret pentru trecerea la cele veşnice a profesorului Isidor Todoran, care a onorat catedra de dogmatică de la Institutul Teologic din Sibiu un sfert de veac, a amintit o serie de date din viaţa defunctului, subliniind bogata sa activitate de profesor şi rector, de asemenea a enumerat principalele lucrări, studii şi articole publicate de el, precum şi activitatea sa ecumenistă atît pe plan intern, cît şi extern. În numele colegilor şi foştilor săi studenţi, a adus un omagiu de preţuire, exprimînd durerea tuturor pentru trecerea la cele veşnice, atît de neaşteptată, a celui ce a fost marele dascăl Isidor Todoran.

P. C. Prof. Dr. Constantin Galeriu, în numele Institutului Teologic Universitar din Bucureşti, a elogiat personalitatea defunctului, scoţînd în evidenţă modul în care acesta s-a reflectat în cadrul învăţămîntului teologic universitar şi al Bisericii noastre. Ca fost student al defunctului, P. C. Sa aduce un omagiu de preţuire celui care astăzi ne părăseşte, transmiţînd condoleanţe familiei îndurerate.

În numele Institutului Protestant Unic de grad Universitar din Cluj-Napoca, D-l rector Péntek Arpad exprimă regretul instituţiei pe care o reprezintă pentru trecerea la cele veşnice a profesorului Isidor Todoran. Domnia Sa a subliniat activitatea ecumenistă comună şi colaborarea dintre Institutul Teologic Protestant şi Institutul Teologic Ortodox din Sibiu, unul dintre animatorii acestei colaborări fiind profesorul şi rectorul Isidor Todoran. Activitatea teologică a defunctului a depăşit graniţele confesionale, căutînd totdeauna ceea ce uneşte, nu ceea ce separă pe credincioşii care aparţin Bisericilor şi confesiunilor din Patria noastră. În numele Institutului Teologic Protestant, a prezentat condoleanţe familiei îndoliate.

P. C. Arhid. Prof. Dr. Ioan Zăgrean, ca un prieten apropiat, a subliniat calităţile defunctului de eminent profesor şi teolog, care a strălucit pe firmamentul teologiei româneşti aproape o jumătate de veac, fiind apreciat elogios nu numai în ţară, ci şi în străinătate de teologi ortodocşi sau ai altor confesiuni. P. C. Sa îşi exprimă regretul pentru faptul că defunctul n-a putut vedea la lumina tiparului o lucrare pe care au elaborat-o împreună, din încredinţarea Sfintei Patriarhii. Rugînd pe Părintele ceresc să-i răsplătească adormitului în Domnul ostenelile pe care le-a depus în viaţă pentru preamărirea numelui Său, P. C. Sa exprimă simţite condoleanţe familiei îndurerate.

P. C. Prot. Gheorghe Simu, parohul familiei defunctului, a scos în evidenţă îndeosebi legăturile şi ataşamentul pe care adormitul în Domnul le-a avut cu satul său natal Ibăneşti, cu Ţara Mureşului, pe meleagurile căreia şi-a petrecut copilăria fericită. Din legătura cu glia strămoşească, profesorul Isidor Todoran şi-a făurit idei şi sentimente înalte, care s-au reflectat în întreaga sa activitate profesională şi patriotică. Nevoind să repete nimic din ceea ce au spus antevorbitorii, P. C. Sa a adus un simţit cuvînt de mîngîiere familiei defunctului, arătînd că amintirea lui va rămîne vie în sufletele celor pe care i-a format ca preoţi, în calitate de profesor şi rector al Institutului Teologic din Sibiu.

După ce sicriul cu trupul neînsufleţit al defunctului a fost dus de către preoţi şi aşezat în carul mortuar, convoiul funebru, în frunte cu P. S. Episcop-vicar Iustinian şi soborul înconjurător care a oficiat slujba înmormîntării, s-a îndreptat spre cimitirul central, conducînd pe regretatul defunct la locul de veşnică odihnă, asistînd la depunerea sicriului în cripta familială.

Este greu să conturezi personalitatea Profesorului Isidor Todoran în cîteva fraze, deoarece el, în lunga sa carieră de dascăl de aproape cinci decenii, avînd o vocaţie şi o pregătire teologică şi filozofică excepţională, a fost nu numai un

model de profesor cu vaste și profunde cunoștințe, ci și un exemplu de claritate și stringență logică atît în gîndire și vorbire, cît și în scris, calități rîvnite adeseori de colegii săi. Ca dascăl, s-a ridicat pe un piedestal care n-a putut fi contestat și egalat de nimeni, impunînd admirație și respect nu numai studenților și colegilor săi, ci și celor dinafară care au avut ocazia să-l cunoască sau să-i asculte cuvîntul în vreo împrejurare, sau ca predicator la biserică.

A strălucit ca un luceafăr pe firmamentul teologiei românești, publicînd tot timpul lucrări, studii și articole nu numai în revistele noastre bisericești din țară, ci și din străinătate. Dintre aceste lucrări și studii, în afară de tezele de doctorat pe care le-am amintit (Problema cauzalității în argumentul cosmologic, Cluj, 1935 și Bazele axiologice ale binelui, Sibiu, 1942) menționăm următoarele: Transmisibilitatea răului, Sibiu 1942; Imperfecțiunile lumii față de înțelepciunea divină, Sibiu, 1942, Filozofia religioasă a lui Nicolae Berdiaeff, Sibiu, 1943; Tehnică și spirit, Sibiu, 1944.

După anul 1948, a publicat numeroase studii și articole în revistele noastre bisericești centrale: „Biserica Ortodoxă Română", „Ortodoxia" și „Studii Teologice", precum și „Telegraful Român" de la Sibiu. Dăm cîteva titluri dintre acestea: Etapele revelației; Asupra revelației primordiale; Raportul dintre izvoarele revelației; Tradiția și tradiția bisericească; Creștinismul și tehnica; Credință și tehnică; Sfintele Taine și ierurgii; Atitudini protestante contemporane față de Tradiție; Starea primordială a omului și cea de după cădere în concepția ortodoxă, romano-catolică și protestantă; Traducianism sau creațianism?; Eros și agape; Aspecte eclesiologice; Noi orientări eclesiologice în protestantism; Apostolicitatea Bisericii; Principiul iconomiei din punct de vedere dogmatic; Har și dar; Considerații mariologice; Esența Sf. Tradiții și sensul ei istoric; Conceptul de Dumnezeu în teologia lui Karl Barth; Vademecum barthian; Relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu Biserica Anglicană și cu Biserica Veche-Catolică. În afară de acestea, Păr. Prof. I. Todoran este coautor al celor două volume din Teologia Dogmatică și Simbolică, apărute în 1958. Pe lîngă activitatea publicistică din timpul în care a fost în activitate, Păr. I. Todoran a publicat și ca pensionar numeroase articole în „Telegraful Român" și în Îndrumătoarele bisericești ale eparhiilor din Ardeal, precum: Parabola talanților, în Îndrumătorul bisericesc, Sibiu, 1984; Însușirile Bisericii, în Îndrumătorul bisericesc, Cluj-Napoca, 1985 ș. a.

Cu trei săptămîni înainte de a trece la cele veșnice, Păr. Prof. I. Todoran, în colaborare cu colegul și prietenul său, Arhid. Prof. Ioan Zăgrean, au terminat un Manual de Dogmatică pentru Seminariile teologice, la solicitarea Serviciului de învățămînt al Sf. Patriarhii, pe care însă n-a apucat să-l vadă la lumina tiparului.

Cîteva cuvinte se cer spuse și cu privire la Isidor Todoran omul. A fost cu adevărat un om de caracter, dîrz și uneori implacabil, care n-a sacrificat în nici o împrejurare principiul dreptății. Cu studenții a fost de o severitate uneori aproape dură, fiind însă totdeauna drept, nefăcînd nici o concesie „tembelilor". Era supranumit de ei „balaurul", deoarece toți, de la cel dintîi, pînă la cel din urmă se apropiau de examenul de dogmatică „cu frică și cu cutremur", dar cei pregătiți nu erau niciodată respinși pe considerații arbitrare. Dar sub masca acestei severități, se ascundea o bunătate și noblețe sufletească inegalabilă.

Ca prieten, n-a manifestat niciodată efuziuni sentimentale ieftine, prietenia lui — pe care cu greu o acorda cuiva și numai după o prealabilă convingere asupra calităților morale și intelectuale a celui ce i-o căuta — avînd la temelie comuniunea de idei nu se reducea la declarații sau manifestări de moment, ci și-o exprima în dezbaterea unor probleme de interes general, a căror rezolvare el o vedea totdeauna sub egida principiilor de dreptate socială. Era o adevărată plăcere să discuți cu el astfel de probleme, manifestîndu-se totdeauna ardent și cu un interes deosebit față de ele. Argumentele aduse în favoarea unei teze și puterea lui de convingere erau atît de mari, încît, cu toate că uneori nu îmbrățișa poziția cea mai justă, era greu să-i poți dovedi contrariul.

Desigur, trecerea la cele veșnice a Profesorului Isidor Todoran într-un moment în care luminile cunoștințelor sale și ascuțimea gîndirii ar mai fi putut fi de folos generațiilor de discipoli pe care i-a crescut, astăzi preoți pe întreg cuprinsul Patriei noastre, este o grea pierdere nu numai pentru aceștia, ci și pentru prietenii și cunoscuții săi, care l-au iubit și l-au prețuit.

Dar, după cuvintele Scripturii: „Zilele vieţii noastre sînt 70 de ani, iar pentru cei mai în putere 80 de ani, iar ce este mai mult decît aceasta nu e decît osteneală şi durere" (Ps. 89, 10), Domnul Dumnezeu, în înţelepciunea Sa cea nepătrunsă, a binevoit să-l cheme la El tocmai cînd a păşit în cel de-al 80-lea an al vieţii, punînd sfîrşit ostenelilor şi nevoinţelor sale, spre a-i face parte de odihna drepţilor. Şi sîntem încredinţaţi că adormitul în Domnul a părăsit această lume cu conştiinţa deplin împăcată, ştiind că a lăsat în urma sa o familie deplin închegată şi realizată: soţia sa, Ileana, profesoară pensionară, fiica sa Lia, Dr. în ştiinţe fizico-chimice, lector universitar, căsătorită cu ing. I. Oniţiu, fiul său Florin, medic internist, căsătorit, cu domiciliul la New-York şi nepoţii Ileana, profesoară de ştiinţe fizico-chimice şi Ionuţ, proaspăt inginer constructor, amîndoi fii ai Liei.

Încrestînd aceste date sumare despre viaţa şi activitatea celui ce a fost Prot. stavr. Prof. Dr. Isidor Todoran, rugăm pe Părintele ceresc să-i răsplătească ostenelile pe care le-a depus în viaţă pentru preamărirea numelui Său, iar îndureratei sale familii să-i reverse în sufletele cernite de durere balsamul mîngăierii pe care numai El îl poate da.

Arhid. Prof. *I. Zăgrean*

† PREOTUL ICONOM STAVROFOR TERENTE RADU
(1905—1985)

La 1 aprilie 1985, după o grea suferinţă, trece la cele veşnice, iubitul nostru frate în Domnul, preotul pensionar Terente Radu, vrednic păstor de suflete şi gospodar desăvîrşit în treburile bisericeşti, timp de 50 de ani.

Părintele Terente Radu s-a născut la 5 februarie 1905, în oraşul Agnita, jud. Sibiu, din părinţii Ioan şi Fevronia Radu. A urmat şcoala primară în localitatea natală. În continuare, urmează la Deva Şcoala normală, pe care o absolvă în anul 1925. Crescut în atmosfera credinţei străbune, se înscrie la Academia Teologică din Sibiu, pe care a încheiat-o în anul 1929. În anul 1930 s-a căsătorit cu Aurica Neagoie şi în acelaşi an este hirotonit preot pe seama parohiei Alma, din judeţul Sibiu. După cuvîntul Scripturii care zice: „Mergînd, învăţaţi toate neamurile...", preotul Radu merge, şi rînd pe rînd, îl găsim învăţînd şi botezînd, la parohiile: Corbi, — Făgăraş (1949), Întorsura Buzăului, jud. Covasna (1949—1951), Holbav, jud. Braşov (1951—1961), Vulcan, jud. Braşov (1961—1984). În anul 1984 s-a retras la pensie, stabilindu-se în Viştea de Jos, unde a trăit pînă la data decesului.

În timpul activităţii sale preoţeşti, Prea Cucernicul preot Terente Radu a fost un bun păstor şi duhovnic al turmei lui Hristos, pildă făcîndu-se enoriaşilor săi şi preoţilor mai tineri, cu cuvîntul şi cu fapta, cu timp şi fără timp, pe vreme bună şi pe furtună, ca să-şi facă slujba deplin, după cuvîntul care zice: „Tu fii treaz în toate, fă lucrul de evanghelist, slujba ta fă-o deplin" (II Tim. 4, 5). Pe la toate bisericile care a trecut a înnoit faţa lor pe cît i-a fost cu putinţă lui şi credincioşilor lui. Astfel a construit casă parohială în Alma, a organizat parohia la Ciumernic, a reparat şi pictat biserica la Holbav, a reparat şi pictat biserica la Vulcan. Relaţiile cu ceilalţi preoţi au fost totdeauna foarte bune, bazate pe principiul evanghelic al dragostei, al respectului reciproc. A fost iubitor de carte, bun predicator şi bine pregătit întru apărarea dreptei credinţe. Va rămîne multă vreme în memoria preoţimii braşovene, felul cum părintele Radu lua cuvîntul în conferinţele preoţeşti. Recunoscîndu-i-se aceste merite, Înalt Prea Sfinţitul nostru Arhiepiscop şi Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală i-a acordat distincţia de iconom stavrofor. Calităţile de preot, de adevărat slujitor al lui Hristos şi bun frate de slujire au fost enumerate de cucernicii preoţi care au luat cuvîntul la slujba înmormîntării. Slujba înmormîntării i s-a oficiat în ziua de 4 aprilie 1985, de un sobor de preoţi din protopopiatele Braşov şi Făgăraş, care au ţinut să aducă ultimul omagiu, precum şi mîngîieri doamnei preotese şi membrilor familiei.

Dumnezeu să-l ierte şi veşnică să-i fie amintirea.

Prot. *Vasile Prodea*

TIPARUL
TIPOGRAFIEI EPARHIALE
SIBIU

